

Ἐπισκόπου
ΣΕΡΑΦΕΙΜ
Μητροπολίτου Πειραιῶς

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 2009

Δίδεται τό δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ δημοσιεύσεως μέρους ἢ ὅλου τοῦ παρόντος μέ ἀπλή ἀναφορά τῆς προελεύσεως

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Αφιεροῦται ἡ παροῦσα ἔκδοσις ἔρανισμοῦ κειμένων σχετικῶν πρὸς τὸ θέμα:

α) εἰς τοὺς ὀσιάθλους πατέρας ἡμῶν τοὺς ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ Ὁρει Ἄθῳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπὸ τῶν λατινοφρόνων καὶ τοῦ Ἰωάννου Βέκκου,

β) εἰς τοὺς δέκα τρεῖς ὀσιάθλους πατέρας ἡμῶν τοὺς ἐν Καντάρᾳ τῆς Κύπρου μαρτυρικῶς καέντας ὑπὸ τῶν Λατίνων,

γ) εἰς τὰς ὀκτακοσίους ὀγδόντα χιλιάδας ἑνδόξους νεομάρτυρας τοὺς ἐν Σερβίᾳ μαρτυρικῶς τελειωθέντας ὑπὸ τῶν παπιστῶν Καρδιναλίου Ἀλουϊσίου Στέπινατς, Ἄντε Πάβελιτς καὶ τῶν ὀρδῶν τῶν Οὐστάσι,

δ) εἰς τὸν ἑνδοξὸν ἱερομάρτυρα Μάξιμον τὸν Καρπαθορῶσσον τὸν ὑπὸ τῶν Οὐνιτῶν μαρτυρικῶς τελειωθέντα καὶ

ε) ἑνδοξὸν ἱερομάρτυρα Ἀθανάσιον τὸν Λιθουανόν, τὸν ὑπὸ τῶν Πολωνῶν Ρωμαιοκαθολικῶν μαρτυρήσαντα, οὕτινος τὸ πάντιμον λείψανον εἰς βόρθον ῥιφθέν ἀνεσύρθη μετὰ δεκαεπταετίαν ἄφθαρτον, ἀλώβητον καὶ εὐωδιάζον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ¹» ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ**Α. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ' ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τὰς περὶ «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ἔννοια κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας**

Ἐπὶ τριῶν κυρίως χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης διενεώθησαν καὶ προσεπάθησαν κατ' ἀρχὴν νά θεμελιώσωσι καὶ στηρίξωσιν οἱ ἐπίσκοποι - πάπαι Ρώμης τὰς περὶ «*πρωτείου*» διοικήσεως καὶ ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις των, ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως παραποιῶντες τὰς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων καὶ ὑποστηρίζοντες ὅτι δι' αὐτῶν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον ἡγετική χάρις καὶ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν αὐτοί, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἐκληρονόμησαν. Προτιθέμενοι νά ἀποδείξωμεν πλήρως ἐν τῇ παρουσίᾳ τὸ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀβάσιμον, τὸ ἀναληθές, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντι-Γραφικόν τῶν ἀξιώσεων τούτων, ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς παραθέσεως καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν τριῶν τούτων χωρίων, ἅτινα εἶναι τὰ ἐξῆς:

α. Ματθ. ΙΣΤ' 13-19. «Ἐλθὼν δέ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, λέγων. Τίνα μέ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον. Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν... Ὑμεῖς δὲ τίνα μέ λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δὲ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐάν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐάν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

¹. Τὸ «πρωτεῖον» τοῦ ἐπισκόπου - πάπα Ρώμης νοεῖται ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ ὑπὸ τὰς ἐξῆς ἐννοίας: α) τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ «Ἀποστολικοῦ πρωτείου» ἐν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ [de apostolici primatus in beato Petro institutione]· β) τῆς διηνεκοῦς συνεχείας τοῦ πρωτείου εἰς τοὺς Ρωμαίους Ποντίφηκας [de perpetuitate primatus Petri Romani pontificis]· γ) τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τοῦ πρωτείου τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [de vi et ratione primatus Romani Pontificis]· καὶ δ) τῆς ἀλαθῆτου ἀρχῆς τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκος [De Romani Pontificis infallibili magisterio]. Πρβλ. Αγ. Νεκταρίου «Μελέτη Ἱστορική περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος» σ. 8.

β. Λουκ. ΚΒ΄ 31-32. «Εἶπε δέ ὁ Κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς, τοῦ συνιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δέ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας **στήριζον** τοὺς ἀδελφούς σου...». Καί

γ. Ἰωάν. ΚΑ΄ 15-22 «...Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· βόσκει τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με; λέγει αὐτῷ· ναί, Κύριε, σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σύ πάντα οἶδας, σύ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· βόσκει τὰ πρόβατά μου. Ἀμήν, ἀμήν λέγω σοι... καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ· ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφεῖς δέ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα., λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε οὗτος δέ τί; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐάν αὐτόν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; σύ ἀκολούθει μοι».

Ἐπὶ τῶν χωρίων λοιπὸν τούτων τῆς Κ.Δ. διανοήθησαν κατ' ἀρχὴν οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης νά θεμελιώσωσι καὶ νά στηρίξωσι τὰς περὶ «πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεις των. Ὑποστηρίζοντες ὅτι διὰ μὲν τῆς ρήσεως «...ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν...» ἐθεώρει ὁ Κύριος *προσωπικῶς* τὸν ἀπόστολον Πέτρον, διὰ δέ τῶν λοιπῶν τοιούτων τοῦ αὐτοῦ χωρίου (ὡς καὶ τῶν ἐτέρων χωρίων «καὶ σύ... ἐπιστρέψας **στήριζον** τοὺς ἀδελφούς σου», καὶ «...ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου... κλπ») ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἰδιαίτεραν ἐξουσίαν πνευματικῆς καὶ διοικητικῆς ἡγεσίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, προέβαλον καὶ διεξεδίκησαν ὁμοίαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, πρώτου, κατ' αὐτούς, ἰδρυτοῦ καὶ ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, καίτοι, ὡς θά ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, καὶ τοῦτο δέν εἶναι ἀληθές. Διότι πρῶτος ἰδρυτῆς καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δέν ὑπῆρξεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἴδωμεν ὅμως, πρό παντός ἄλλου, τί περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, τὸν ὁποῖον σέβεται καὶ τιμᾶ καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία» ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐρμηνευτὴν τῆς Γραφῆς².

(Ὁμιλ. ΝΔ΄ § Β΄, Ἐ.Π. Migne, τ. 58, σελ. 534). «...Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶπεν υἱὸν Θεοῦ, ἵνα δείξῃ ὅτι οὗτός ἐστιν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ ἐκεῖνος υἱὸς Ἰωνᾶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ γεγενηκότι, διὰ τοῦτο προσέθηκε: Καὶ ἐγὼ σοὶ λέγω· σύ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν· τουτέστι, «**τῇ πίστει τῆς ὁμολογίας**»³. Καὶ ἐν

². Πρβλ. + Παν. Μπρατσιώτου «Ἡ ἐργασία κατὰ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας», σελ. 12 καὶ + Κ. Μουρατίδου «Ἡ οὐσία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 37.

³. Πρβλ. καὶ Θεοφυλάκτου εἰς τὸ κατὰ Ματθ. ιστ' 18. «Αὕτη ἡ **ὁμολογία**, ἣν ὡμολόγησε Πέτρος, **θεμέλιον** μέλλει εἶναι τῶν πιστευόντων, ὥστε πάντα ἄνθρωπον μέλλοντα κτίζειν τὸν

συνεχεία, αὐτόθι: «Εἶτα καί ἐτέραν λέγει τιμήν. Καί ἐγώ δέ σοί δώσω τάς κλεῖς τῶν οὐρανῶν. Τί δέ ἐστι καί ἐγώ σοί δώσω; Ὡσπερ ὁ Πατήρ σοί ἔδωκε τό ἐμέ γνῶναι, οὕτω καί ἐγώ σοί δώσω. Καί οὐκ εἶπε παρακαλέσω τόν Πατέρα... ἀλλ' ἐγώ σοί δώσω. Τί δίδως; εἰπέ μοι, τάς κλεῖς τῶν οὐρανῶν· ἵνα ὅσα ἄν δήσης ἐπί τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καί ὅσα ἄν λύσης ἐπί τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

(Εἰς Ἰωάν. Ὁμιλ. 21, 1. Ἐ.Π. τ. 59, σ. 128, πρβλ. καί «εἰς Γαλάτ. κεφ. Α' 1, Ἐ.Π. τ. 61, σ. 611»). «...Τῷ γοῦν Πέτρῳ εἰπών, μακάριος εἶ Σίμων βάρ Ἰωνᾶ καί ἐπαγγειλάμενος τά θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας ἐπί τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ καταθήσεται...».

(Ὁμιλ. ΠΒ', Ἐ.Π. τ. 58, σελ. 741). «...Ὁ ἐπί τῆ ὁμολογία τοῦ Πέτρου οἰκοδομήσας τήν Ἐκκλησίαν».

Τοιοτοτρόπως τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ πρώτου χωρίου ἐρμηνεύων ὁ ἅγιος Πατήρ ρητῶς τονίζει ὅτι αἱ λέξεις «ἐπί ταύτη τῆ πέτρα...» σημαίνουν τήν «**ὁμολογίαν** τῆς πίστεως ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, καί οὐχί τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Διά τήν ἔννοιαν δέ τῶν «κλειδῶν» τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, ἀντικαθιστῶν, ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ του, τόν συνδετικόν σύνδεσμον τοῦ χωρίου «**καί**» («...καί ὅσα ἄν δήσης...») διά τοῦ τελικοῦ καί συμπερασματικοῦ τοιούτου «ἵνα», ἐπεξηγεῖ σαφῶς ὅτι αὗται ἔχουσι τήν ἔννοιαν «... δώσω σοι, τάς κλεῖδας... ἵνα ὅσα ἄν δήσης... ἔσται δεδεμένα... καί ὅσα ἄν λύσης, ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανοῖς». Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθῆς σημασία τῶν «**κλειδῶν**» τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «**Ἡ ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καί λύειν...**». Τήν ἐξουσίαν ὅμως ταύτην ἔδωκεν ἐξ ἴσου ὁ Κύριος καί εἰς τούς ἄλλους μαθητάς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα θά παραθέσωμεν ἐν συνεχείᾳ. Τοῦτο δέ τονίζει καί ὁ Θεοφύλακτος ἐν τῇ αὐτῇ Ὁμιλίᾳ του, εἰς τό κατά Ματθ. ιστ' 18, γράφων: «Τό **δώσω** μέλλοντα χρόνον σημαίνει, ὁ καιρός δέ **τοῦ δώρου ἦν ἡ τῆς Ἀναστάσεως ὥρα, ὅτε εἶπε. Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τάς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς... Τό δῶρον τοῦτο καί τῶν ἄλλων ἀποστόλων γέγονεν**».

Διά τήν ἀληθῆ ὡσαύτως ἔννοιαν τῶν ἐν τῷ τρίτῳ χωρίῳ ρήσεων τοῦ Κυρίου «...βόσκε τά ἀρνία μου, ποιμαίνε τά πρόβατά μου...», ὁ αὐτός ἅγιος πατήρ ἐν τῇ ΚΘ' § Ε' Ὁμιλίᾳ του «περί ἡγουμένων καί ποιμένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἐ.Π. τ. 60, σ. 660) γράφει τά ἀκόλουθα: «...Ὁ γάρ καλός ποιμήν καί τοιοῦτος οἶον Χριστός βούλεται... ταῦτα δέ μοι περί ἀρίστων εἴρηται ποιμένων, οὐ περί ἐμαυτοῦ καί τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ'

τῆς πίστεως οἶκον, ταύτην τήν **ὁμολογίαν ὑποτιθέναι** θεμέλιον». Ὁρθῶς δέ παρατηρεῖ καί ὁ καθηγητής Κ. Καβαρνός ἐν τῷ συγγράμματί του «Τό ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν», σελ. 8-9, ὅτι, ἐάν ἡ θεμελίωσις τῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο ὑπό τοῦ Κυρίου προσωπικῶς ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τό θεμέλιον τοῦτο θά ἦτο **καθαρῶς ἀνθρώπινον**, μέ ὅλας τάς συνακολουθούσας συνεπείας. Ἀλλ' ἡ Γραφή ρητῶς διακηρύσσει ὅτι «**θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός» (Α' Κορ. Γ' 11 κ.ά).

εἶ τις τοιοῦτος οἶος ὁ Πέτρος⁴, οἶος ὁ Μωϋσῆς». Ὁμιλεῖ ρητῶς πάλιν περὶ «ποιμένων» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ⁵ καὶ οὐχὶ περὶ ἑνὸς *ποιμένος ἢ ἀρχιποίμενος*. Προκειμένου δέ περὶ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ὡς τοιούτων, προτάσσει τοῦ πρώτου τὸν *δεύτερον*, τὸν *Παῦλον*, ὅπως πράττει καὶ εἰς ἄλλας Ὁμιλίας του (ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων θὰ παραθέσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις), ἃς ἀφιέρωσε τιμητικῶς εἰδικῶς εἰς αὐτόν.

Τὴν ἐρμηνεῖαν λοιπὸν ταύτην δίδει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς τὰ δύο ἐκ τῶν μνημονευθέντων τριῶν χωρίων τῆς Κ.Δ. Εἰς τὸ πρῶτον (Ματθ. ΙΣΤ' 18-19) ὅτι ὡς *πέτραν* κατ' ἀρχὴν, ἐφ' ἧς ἔμελλε νὰ οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἐνόει ὁ Κύριος τὴν «ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὅτι Αὐτός ἦτο – «ὁ – *Υἱός* τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» καὶ οὐχὶ τὸν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς. Βεβαιοῦται δέ ὡς ἀπολύτως ἀληθῆς ἡ ἐρμηνεία αὕτη καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων Γραφικῶν καὶ Πατερικῶν μαρτυριῶν καὶ ἀποδείξεων, τὰς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θὰ παραθέσωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, *κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν*, καὶ ὀλίγον μετὰ τὴν περὶ ἧς ρῆσιν, ἐπετίμησεν αὐστηρῶς ὁ Κύριος τὸν ἀπόστολον Πέτρον (τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας, τὸ ὅποιον ἐξεδήλωσεν οὗτος προτρέπων τὸν Κύριον νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον) διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιτιμῆσεως «...ὑπάγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλόν μοι εἶ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων». Ἐάν ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπρόκειτο νὰ οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ἦτο δυνατόν, ἀμέσως μετὰ τὴν γενομένην πρὸς αὐτόν ἐπαγγελίαν, νὰ ἀποκληθῇ οὗτος ὑπὸ τοῦ Κυρίου «σατανᾶς»;

Ὡσαύτως ἐρμηνεύει ὁ ἅγιος Πατὴρ ὅτι «ὡς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν» νοεῖ ὁ Κύριος *τὴν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων*. Ἀποδεικνύεται δέ τὸ ἀπολύτως ἀκριβές καὶ τῆς ἐρμηνείας ταύτης, οὐ μόνον διότι ἄλλας κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δέν εἶναι δυνατόν νὰ νοήσωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὅλης γραμματικῆς καὶ λεκτικῆς διατάξεως τοῦ περὶ οὗ χωρίου. Διότι, ἐφόσον ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία «σοί» – δώσω σοι – δέν προτάσσεται τοῦ ρήματος «δώσω», ἄλλως δέ, καὶ ἐπομένη, δέν ἔχει τόνον, δέν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ ἔχουσα *ἀποκλειστικὴν ἔννοιαν*, ἢτοι ἔννοιαν παροχῆς *ἀποκλειστικῶς* εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῆς τινος ἐξουσίας ἢ ὑπεροχῆς. Πρόκειται ἄρα περὶ τῆς γενικῆς ἐξουσίας τοῦ «δεσμεῖν καὶ λύειν ἁμαρτίας», ἣν ὁ Κύριος ἔδωκεν ὀλίγον μετὰ τὰ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα καὶ εἰς τοὺς λοιπούς μαθητάς. «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ὅσα ἐάν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ». Ὡσαύτως, μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του ἐκ νεκρῶν:

⁴. Πρβλ. καὶ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου μν. ἔργ., σελ. 9, ἐνθα καὶ σχετικὴ γνώμη τοῦ ἀγίου Αὐγουστίνου περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ χωρίου «...Ἐκεῖνο ὅπερ διετάχθη τῷ Πέτρῳ – ἡ ποιμανσις δηλ. τῶν προβάτων καὶ ἡ βοσκή τῶν ἀρνίων – οὐ μόνον Πέτρος ἔλαβεν, ἀλλὰ πάντες οἱ Ἀπόστολοι ἤκουσαν, ἔλαβον καὶ διεφύλαξαν». Ἐφес. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρο. Ε' 2.

⁵. Ἐφес. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρο. Ε' 2.

«...Εἶπεν οὖν *αὐτοῖς* ὁ Ἰησοῦς πάλιν... καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω *ὑμᾶς*. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καὶ λέγει *αὐτοῖς*: λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινῶν ἀφήτε τὰς ἀμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινῶν κρατῆτε, κεκράτηνται» (Ἰωάν. Κ' 21-23). Ἰσοτίμως καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν *πέμπονται* ὑπὸ τοῦ Κυρίου πάντες οἱ ἀπόστολοι, ἵνα βαπτίσωσι τὰ ἔθνη..., ἰσοτίμως λαμβάνουσι πνεῦμα ἅγιον καὶ ἰσοτίμως παρέχεται εἰς πάντας ἡ ἐξουσία τοῦ «λύειν καὶ δεσμεῖν...» (Ματθ. κη' 19, πρβλ. καὶ Μάρκ. ιστ' 15). «Ὅπως ἀπ' ἀρχῆς *ἰσοτίμως* ἀπεστάλησαν εἰς τὸ κήρυγμα καὶ *ἰσοτίμως* ἐξουσία ἐδόθη εἰς πάντας... «κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν» (Ματθ. Ι' 1, Μάρκ. Στ' 7-13, Λουκ. Θ' 1, πρβλ. καὶ Μάρκ. Στ' 30 καὶ Λουκ. Θ' 10).

Ὅτι δὲ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ρήσεις τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον δὲν εἶχον ἔννοιαν παροχῆς πρὸς αὐτὸν πνευματικῆς τινος ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν μαθητῶν-ἀποστόλων, πολὺ δὲ περισσότερον παροχῆς ἐξουσίας τινός διοικητικῆς κλπ. ἐπ' αὐτῶν βεβαιοῦται προσέτι σαφῶς καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου ΙΗ' κεφ. τοῦ Ματθαίου ἀναφερομένων (πρβλ. Μάρκ. Θ' 34 καὶ Λουκ. Θ' 46), ἔνθα πάντες οἱ μαθηταί, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν προφανῶς καὶ τῶν ρήσεων τούτων, πρὸ ὀλίγου χρόνου λεχθεισῶν, προσέρχονται καὶ ἐρωτῶσιν τὸν Κύριον «...τίς ἄρα μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν...». Ἐάν τὰ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα εἶχον τὴν ἔννοιαν παραχωρήσεως εἰς αὐτὸν *πρωτείου* τινός ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καὶ δὴ τοῦ πρωτείου τοῦ *μείζονος*, θὰ ἀντελαμβάνοντο ἀναμφιβόλως οὗτοι τοῦτο καὶ δὲν θὰ ὑπέβαλον τὸ ὡς ἀνωτέρω ἐρώτημα. Καὶ ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι τὰ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα δὲν εἶχον τοιαύτην ἔννοιαν· δι' ὃ καὶ ὁ Κύριος, συμβολικῶς ἀλλὰ καὶ σαφῶς ἐπιβεβαιῶν τοῦτο, «προσκαλεσάμενος παιδίον...», ἀπαντᾷ: «Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ΙΗ' 2-5). Ἡ ἀπάντησις αὕτη δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν νά δοθῇ, ἐάν τὰ ὀλίγον προηγουμένως πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα εἶχον τὴν ἔννοιαν παραχωρήσεως πρὸς αὐτὸν «πρωτείου» τινός ἢ *διακρίσεως* ἔστω ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων⁶.

Τὸ αὐτὸ δὲ συμπέρασμα συνάγεται καὶ ἐκ τῆς ὀλίγον μετὰ τὰ ὡς ἀνωτέρω ὑποβληθείσης αἰτήσεως τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, ἵνα οἱ υἱοὶ αὐτῆς καθίσωσιν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ Κυρίου ἐν τῇ βασιλείᾳ του. (Αὐτόθι Κ' 20-22). Καὶ ἡ

⁶. Αγ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου Ὁμιλ. ΜΗ', Ἐ.Π. Migne τ. 53, σ. 568 «...Ἀνακαλύπτει αὐτῶν τὸ συνειδὸς καὶ πρὸς τὸ πάθος (σ.σ. τῆς φιλαρχίας) ἀποκρίνεται, οὐχ ἀπλῶς πρὸς τὰ ρήματα· προσκαλεσάμενος γὰρ παιδίον, εἶπεν. Ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γίνεσθε ὡς τὸ παιδίον τοῦτο οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, φησὶν, ἐξετάζετε τις μείζων, καὶ περὶ πρωτείων φιλονικεῖτε· ἐγὼ δὲ τὸν μὴ πάντων ταπεινότερον γενόμενον οὐδέ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκεῖ ἄξιον εἶναι φημί». Καὶ κατωτέρω, αὐτόθι, σ. 570. «...Εἶδες πῶς... ἴασατο τῆς κενοδοξίας τὸ ἔλκος; πῶς ἐπαίδευσε μηδαμοῦ τῶν *πρωτείων* ἐρᾶν;».

παρακλήσις αὕτη μαρτυρεῖ ὡσαύτως ὅτι δέν εἶχε γίνει ὑπό τοῦ Κυρίου, διά τῶν λεχθέντων πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον, παραχώρησις πρὸς αὐτόν *πρωτείου* τινός. Ἄλλως δέν ἦτο δυνατόν καί αὕτη νά υποβληθῆ. Πολύ δέ περισσότερο ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο ἢ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθεῖσα καί πάλιν γενική ἀπάντησις πρὸς ὅλους τοὺς ἀποστόλους, δι' ἧς κατεδίκασε καί ἀπέκλεισε πᾶσαν μεταξύ αὐτῶν φιλόδοξον τάσιν. «...Οἶδατε –εἶπε πρὸς πάντας– ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καί οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. Καί ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὡσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι...». Τονίζει ρητῶς καί πάλιν ὁ Κύριος ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν ἐθεώρει «πρῶτον ἢ μείζονα» καί **μετά τά πρὸς τόν ἀπόστολον Πέτρον λεχθέντα**. Ὁ δέ ἐπιθυμῶν «πρωτεῖα», ὄφειλεν ἀπλῶς νά γίνει «διάκονος» καί «δοῦλος» τῶν λοιπῶν (Αὐτόθι Κ' 25-28, Μάρκ. Ι' 42-45, πρβλ. καί Ματθ. ΚΓ' 8-11)»⁷.

Ἡ ἀληθὴς λοιπόν σημασία τοῦ μὲν πρώτου ἐκ τῶν ἐπιμάχων χωρίων εἶναι ὅτι «ὡς πέτραν», ἐφ' ἧς ἔμελλεν ὁ Κύριος νά οἰκοδόμησῃ τὴν *Ἐκκλησίαν*, δέν ἐνόει τόν ἀπόστολον Πέτρον προσωπικῶς, ἀλλὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην *ὁμολογίαν* ὅτι ὁ Κύριος εἶναι «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», τοῦ δέ τρίτου ὅτι ἀποκατεστάθη ἀπλῶς ὑπό τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος εἰς τὴν *χάριν* τοῦ ἀποστόλου καί *ποιμένος*, μετὰ τὴν τριπλῆν βεβαίωσίν του, ὅτι ἀγαπᾷ τόν Κύριον. Ἡ τρίτη ἐκείνη βεβαίωσις καί αἱ ἰσάριθμοι ἐρωτήσεις τοῦ Κυρίου ἦσαν προφανῶς ἀπαραίτητοι διά τὴν πλήρη ἀπάλειψιν καί συγχώρησιν τῆς ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἀπαρνήσεως τοῦ Κυρίου *τρὶς* (Μάρκ. ΙΔ' 66-72 καί Λουκ. ΚΒ' 34). Διότι μετὰ τὴν ἀπάρνησιν εἶχεν ἐκπέσει οὗτος τῆς χάριτος τοῦ μαθητοῦ καί ἀποστόλου, δι' ὃ καί ὁ ἄγγελος λέγει πρὸς τὰς γυναῖκας μετὰ τὴν ἀνάστασιν: «...Εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ **καὶ τῷ Πέτρῳ**...» (Μάρκ. ιστ' 7). Δέν ἀποκαλεῖ τόν Πέτρον μαθητὴν. Ἐρωτηθεὶς ὅθεν *τρὶς* ἐπὶ τούτῳ ὑπό τοῦ Κυρίου ὁ Πέτρος καί *τρὶς* ἀπαντήσας πρὸς ἀπάλειψιν τῆς τριπλῆς ἀρνήσεως⁸, ἀποκατεστάθη

⁷. Πρβλ. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσόστο, Ὁμιλ. ΞΕ', Ἐ.Π. Migne τ. 58, σελ. 617.

⁸. Πρβλ. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσόστομου «Εἰς Ἰωάν. Ὁμιλ. 88.1, Ἐ.Π. τ. 59, σ. 477 ἔξ. καί εἰς Ματθ. Ὁμιλ. 77, 6. Ἐ.Π. τ. 58, σ. 709. Ὡσαύτως, Δογματ. Π. Τρεμπελ. τ. β', σελ. 395, ἔξ. καί βιβλ. αὐτόθ. «...Κατὰ τόν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος «ἀκράτῳ δείματι καταληφθεὶς ἠρνήσατο τρὶς τόν Κύριον» ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως, «θεραπεύει τό πεπονθός ὁ Κύριος καί ἀνταπαιτεῖ ποικίλως τὴν εἰς τρίτον ὁμολογίαν», ἵνα «τό ἐν τριπλῶ γεγονός εἰς ἀπάρνησιν καταργηθῆ πλημμέλημα». Καί «διά τοῦ φάναι τόν Κύριον βόσκει τὰ ἀρνία μου, ἀνανέωσις ὡσπερ τις τῆς ἤδη δοθείσης ἀποστολῆς αὐτῷ γενέσθαι νοεῖται, τόν μεταξύ λύουσα τῶν πταισμάτων ὀνειδισμόν καί τὴν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας μικροψυχίαν ἐξαφανίζουσα... Ἐξαιτεῖ δέ εἰπεῖν εἰ καί πλέον τῶν ἄλλων ἀγαπᾷ, ὡς πλείονα τῶν ἄλλων τὴν ἄφεισιν κομισάμενος...». Ἐπιμαρτυρεῖ δέ περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐπεισοδίου τούτου καί ὁ Ἰσίδωρος παρατηρῶν, ὅτι «ἡ τριπλῆ τοῦ Κυρίου πρὸς τόν Πέτρον περὶ ἀγάπης ἐρώτησις δέν ὠφείλετο εἰς ἀγνοίαν τοῦ δεσπότου, ἀλλὰ τό **τριπλοῦν** τῆς ἀρνήσεως τῷ **τριπλῶ** τῆς συγκαταθέσεως ὁ ἀγαθός ἰατὴρ ἐξωστράκισε» .

ὑπό τοῦ Κυρίου εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποστόλου καὶ πνευματικοῦ *ποιμένος* τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοι ὅμως ποιμένες, ὅπως ρητῶς τονίζει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἦσαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι. Καὶ θὰ ἔχη ὁμοίους ἡ Ἐκκλησία, «μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ...» (Ἐφεσ. Δ' 11, Πράξ. Κ' 28, Α' Πέτρ. Ε' 1-5).

Πρὶν ἢ προβῶμεν ὅμως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καὶ τοῦ ἐτέρου, δευτέρου ἐκ τῶν τριῶν ἐπιμάχων χωρίων «...σύ δέ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), καλὸν ἐθεωρήσαμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι, διὰ τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τοῦ πρώτου τῶν χωρίων τούτων (Ματθ. ιστ' 13-20), καὶ τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῆς ἐν αὐτῷ λέξεως «πέτρα», ἐν τῇ Α' ἐπιστολῇ τοῦ Λέοντος, Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, «Περὶ ἀζύμων καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», ἀναφέρονται σὺν ἄλλοις⁹ καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«...Εἰ δέ προσφέρεις μοι τό, σύ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἐξῆς, ἴσθι ὡς οὐ διὰ τὴν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν εἴρηται, ἅπαγε· Ἰουδαϊκὸν γάρ τοῦτο καὶ ταπεινὸν τὴν χάριν καὶ τὴν θεϊότητα αὐτῆς μέρεσί τισι καὶ τόποις περιγράφειν, ἀλλὰ μὴν ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὁμοίως ἐνεργεῖν. Ἀλλὰ καὶ τό «ἐν ταύτῃ τῇ πέτρᾳ», πῶς ἂν τις καὶ λίαν θρασὺς ἦ, καὶ τό μὴ αἰσχύνεσθαι κλέος ἔχων, ἐκβιάσοιτο ἐπὶ τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰρηῆσθαι; Εἴρηται δέ δῆλον ἐπὶ τῇ **θεολογησάσῃ τὸν Χριστὸν ὁμολογία Πέτρου** καὶ δι' αὐτῆς ἐφ' ὅλη τῇ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ταῖς διδασκαίς τῶν Ἀποστόλων ἐξαπλωθείσῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς ἣν καὶ τό Πανάγιον Πνεῦμα διὰ τῶν προφητικῶν σαλπύγγων κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ ἱερωτάτου καὶ σεβασμίου ὄρου ἀνομολογοῦμεν λελαληκέναι, τό λαλήσαν διὰ τῶν Προφητῶν εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, οὐ Πετριάνην ἢ Ρωμαϊκὴν, ὡς τό φιλόκενον τῆς Ρωμαϊκῆς ἀπαιδευσίας βούλεται» (Συν/μα Θ. καὶ Ἰ. Καν. Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Δ', σελ. 109-110).

Ἰσαύτως ὁ Συμεὼν, Ἀρχιεπίσκοπος Θεσ/νίκης (Ε.Π. Migne τ. 155, σελ. 796), τονίζων ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, διὰ τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως *πέτρα* τοῦ αὐτοῦ χωρίου ἐπάγεται: «...ἐπεὶ καὶ αὐτός ὁ Σωτὴρ οὐ τὴν ἄρνησιν ἀλλὰ τὴν *ὁμολογίαν* τοῦ Πέτρου *πέτραν* ὠνόμασε, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομηθῆναι αὐτοῦ ἔφη τὴν Ἐκκλησίαν».

Τέλος ἐν τῇ «λειτουργία τοῦ Ἰακώβου» (ἥτις δέν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ βασίμως ὅτι ὑφ' ἣν διεσώθη εἰς ἡμᾶς μορφήν ἐγράφη ὄντως ὑπ' αὐτοῦ

⁹. Τό ὑπόλοιπον μέρος τῆς βαρυσημάντου ταύτης ἐπιστολῆς, δι' ἧς πανηγυρικῶς ὡσαύτως ἀποδεικνύεται τό ὅλως ἀβάσιμον καὶ ἀστήρικτον τῶν διεκδικήσεων τοῦ Παπισμοῦ περὶ «πρωτείου κλπ.» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, θὰ δημοσιεύσωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ., ἐν τοῖς ἐπομένοις.

τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καί πρώτου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, προερχομένη ὁμως ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων εἶναι προδήλως ἀρχαιοτάτη καί λόγῳ τῆς ὁμοιότητός της πρὸς τὴν ἐκ τῶν κατηγήσεων τοῦ Κυρίλλου συναγομένην λειτουργίαν) ἀναφέρονται καί τὰ ἀκόλουθα: «Ἴνα γένηται πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωὴν αἰώνιον, εἰς ἀγιασμόν ψυχῶν καί σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμόν τῆς ἀγίας Σου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐθεμελίωσας ἐπὶ **τὴν πέτραν τῆς πίστεως...**». Ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεώς της πιστεύει ἡ Ἐκκλησία ὅτι θεμέλιον ἔχει τὴν «πέτραν τῆς πίστεως», ἥτοι τὴν «ὁμολογίαν» τῆς **φύσει καί οὐσίᾳ** Θεότητος τοῦ ἱδρυτοῦ Της, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετά τὰ προεκτεθέντα καθίσταται, φρονοῦμεν, λίαν εὐχερῆς ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καί τοῦ τελευταίου ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης μνημονευθέντων τριῶν χωρίων «...καί σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 22), ἐφαρμοζομένης πάντοτε τῆς ἐρμηνευτικῆς ἀρχῆς τῶν συμφραζομένων καί τοῦ παραλληλισμοῦ. Οὐδέποτε δηλ. εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι καί διά τῆς φράσεως ταύτης ὑπενόει ὁ Κύριος τὴν παροχὴν εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον «πρωτείου» τινός ἢ καί **διακρίσεως** ἔστω ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ὀλίγον προηγουμένως –κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν– καί ἐνώπιον τῶν λοιπῶν τὸν ἀπεκάλεσε σατανᾶν καί προεῖπε πρὸς αὐτόν τὴν πτώσιν του μετά τὴν τριπλῆν ἄρνησιν. Πῶς λοιπόν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν ὅτι, προαναγγέλλων ἀκολούθως τὴν **πτώσιν** του καί τὴν **ἄρνησιν** του, θά προσέθετε **κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν** φράσιν ἐνέχουσαν ἔστω καί συγκεκριμένως τὴν ἐννοίαν τῆς παροχῆς εἰς αὐτόν –καί δὴ μετά τὴν πτώσιν– ἰδιαιτέρας τινός χάριτος ἢ εὐλογίας καί «πρωτείου» ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, καί μάλιστα «πρωτείου» **διοικήσεως** καί **ἐξουσίας** ἐπ' αὐτῶν;

Βεβαιοῦται δέ τό ἀπολύτως ἀληθές καί τῆς ἐρμηνείας ταύτης οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς, ὡς προείπομεν, καί τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν ἐτέρων δύο ἐπιμάχων χωρίων, ἅτινα ἐν τοῖς προηγουμένοις ἡρμηνεύσαμεν, ἀλλὰ καί ἐκ πολλῶν ἄλλων σαφῶν καί κατηγορηματικῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, ἐξ ὧν πανηγυρικῶς διακηρύσσεται ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἰδρύσεώς της, διοικεῖται καί ἀποφασίζει **συνοδικῶς**, ἐν **ἰσοτιμίᾳ**, καί κατὰ τὴν ἀποστολικὴν περίοδον πάντων τῶν ἀποστόλων, χωρὶς ἐν τῇ συλλογικῇ ταύτῃ πνευματικῇ διοικήσει της νά κατέχη ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε διοικητικόν τι πρωτεῖον – καί δὴ «πρωτεῖον ἐξουσίας» – οὔτε πνευματικὴν τινα ὑπεροχὴν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἀντιθέτως, ρηταί καί σαφεῖς μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καί τῆς παραδόσεως, βεβαιοῦσιν ὡσαύτως ὅτι τὴν προεδρίαν τῆς πρώτης «συνοδικῆς» Ἀποστολικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος (ὁ ἐπικληθεὶς ἀδελφόθεος), ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Τὰς μαρτυρίας ταύτας

εύρίσκομεν:

α. Εἰς τό κεφ. ΙΕ' (1-30) τῶν Πράξεων, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται τά τῆς πρώτης Ἀποστολικῆς συνόδου, ἧς προήδρευσεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, καί ὅπερ ἀναλυτικώτερον θά ἐρμηνεύσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις· β) εἰς τό κεφ. Η' (14-17) τῶν Πράξεων ἐπίσης, ἔνθα βεβαιοῦται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος **ἀπεστάλη** ὑπό τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμάρειαν (καί ἀποστέλλεται τις μόνον ὑπό ἀνωτέρου ἢ ἰσοτίμου, τοῦλάχιστον). Ἀμφότεροι δέ, Πέτρος καί Ἰωάννης¹⁰, ὁμοτίμως «προσηύξαντο περί τῶν Σαμαρειτῶν, ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον... καί ὁμοτίμως ἐπίσης ἐπέθεσαν ἐπ' αὐτούς τάς χεῖρας...» καί γ) εἰς τήν πρός Γαλ. (Γ' 9) ἐπιστολήν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἔνθα, γράφων οὗτος περί τῶν «στύλων» τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων (ἧς μέλη ἦσαν καί πάντες οἱ ἀπόστολοι), προτάσσει τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τόν Ἰάκωβον. Εἰς βεβαίωσιν δέ τῶν μαρτυριῶν τούτων, ὅπως καί τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῆς Ἱ. Παραδόσεως, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐν τῷ λόγῳ του εἰς τήν περικοπήν, «... ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην», γράφει ἐπί λέξει τά ἐξῆς: «...Ἰάκωβος ὁ ἀδελφός τοῦ Κυρίου τήν Ἐκκλησίαν τότε **ἐπεσκόπευεν ἐν ἀρχῇ** τήν ἐν Ἱεροσολύμοις καί τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων παρεισθῆκει πάντων» (Ε.Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)¹¹.

Ἀνακεφαλαίωσιν δέ πάντων τῶν προαναπτυχθέντων (σύν τῇ προσθήκῃ πολυτίμων σχετικῶν μαρτυριῶν καί ἀγ. Πατέρων τῆς Δύσεως) ἀποτελοῦσιν ὅσα διά τό ἐπίμαχον θέμα γράφει καί ὁ δολοφονηθεῖς Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Paul Fr. Ballester Convalier τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (καθολικός-Φραγκισκανός μοναχός, προσελθὼν εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν) ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἡ μεταστροφή μου εἰς τήν Ὁρθοδοξίαν», Ἀθῆναι 1954, σελ. 64-77, ἐξ ὧν ἀποσπῶμεν τά ἀκόλουθα:

Ὀλίγα πράγματα εἰς τάς ἀγίας Γραφάς εἶναι τόσον πρόδηλα καί σαφῆ, ὅσον τό ὅτι «**θεμέλιον**... ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' Κορ. Γ' 11). Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τό **μόνον** ἀληθές θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος («Κατά Ἀρειανῶν»). Ὁ Κύριος εἶναι τό

¹⁰. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης ὀνομάζει τόν Ἰωάννην «ἰσόπετρον» (Ε. Π. Migne, τ. 99, 784)· ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καλεῖ ἀμφοτέρους τοὺς ἀποστόλους «ἰσομόρους ἀξίας», «ἰσομόρους ἀθεντίας» (αὐτόθι 77, 112)· ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει, ὅτι «ὁ Πέτρος καί Ἰωάννης ἀνεδέξαντο τήν ἐπιστάσιαν («ἐπιτροπήν») τῆς Οἰκουμένης» (αὐτ. 56, 476), εἰς ἄλλην δέ Ὀμιλίαν του προσθέτει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι «ἄρχοντές εἰσι ὑπό τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες» ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καί πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες, ἀλλά πάντες κοινή τήν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες» (αὐτόθι τ. 51 σ. 93]. Ἐπίσης ὁ ἅγιος Κυπριανός γράφει: «... Ὅπερ ἦν πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις τό αὐτό καί παρά τῷ Πέτρῳ, τουτέστι πάντες ἦσαν πεπροικισμένοι τῇ ἰδίᾳ τιμῇ καί ἐξουσίᾳ».

¹¹. Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 9-10.

μοναδικόν θεμέλιον, τό ὁποῖον ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἔθεσεν, ὅταν ὁμοῦ μετά τοῦ ἁγίου Πέτρου ὠκοδόμησε τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης¹². Διότι «μόνον ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἶναι τό θεμέλιον ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ»¹³. «Ὅσάκις εἰς τάς ἁγίας Γραφάς γίνεται λόγος δι' ἓν θεμέλιον, λέγει ὁ ἁγ. Γρηγόριος ὁ Μέγας, δέν σημειοῦται δι' οὐδένα ἄλλον εἰμή διά τόν Κύριον¹⁴. Φαίνεται ἀπίστευτον νά δύναται τις, νά τολμᾷ νά ἀρνηθῆται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἡ πέτρα καί τό θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἀναγνώσῃ ἔστω καί διά μίαν φοράν τά κανονικά βιβλία τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης (Γένεσ. 49, 24. Δευτερον. 32,4 καί 15. Β' Σαμουήλ 23, 3. Ψαλμ. 18, 3, 47, 19, 35, 28, 31, 3, 73, 26, 89, 27, 118, 22. Ἦσ. 8, 14, 17, 10, 28, 16. Ζαχ. 3, 8, 9 (πρβλ. Ἀποκ. 5, 6). Ματθ. 21, 42 καί 44. Μάρκ. 12, 10. Λουκ. 20, 17. Πράξ. 4, 11. Ρωμ. 9, 33, Ἐφεσ. 2, 20, Α' Κορ. 3, 10 -12, Κολ. 2, 7, Α' Πέτρ. 2, 4-8)...

»Εἰς τούς ἀμέσους μαθητάς τῶν ἀποστόλων κατά τήν δευτέραν γενεάν τοῦ χριστιανισμοῦ δέν ἀνευρίσκομεν ἴχνη ὑπαινιγμοῦ εἰς τό χωρίον Ματθ. 1στ' 18-19. Εἰς τά ἔργα τῶν ἀποστολικῶν πατέρων, εἰς τά ὅποια περιέχονται 412 παραπομπάι τῶν ἁγίων Γραφῶν, ἀπουσιάζει τελείως τι τό σχετικόν μέ τήν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, τήν μοναδικῶς ὑπό τοῦ Ματθαίου ἀναφερομένην. Τό αὐτό ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ τά ἄλλα εὐαγγελικά χωρία, ἅτινα ἐπικαλοῦνται ὑπέρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου (Λουκ. ΚΒ' 31-32 καί Ἰωάν. ΚΑ' 15-22).

»Οὔτε εἰς τήν «Διδαχήν» («Διδασκαλίαν τῶν 12 Ἀποστόλων»), οὔτε εἰς τόν Κλήμεντα, οὔτε εἰς τόν Ἰγνάτιον, οὔτε εἰς τόν Πολύκαρπον, οὔτε εἰς τόν Βαρνάβαν, οὔτε εἰς τήν πρός Διόγνητον ἐπιστολήν, οὔτε εἰς τά ἀποσπάσματα τοῦ Παπία, οὔτε ἀκόμη εἰς τόν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ, ὅπου μόνον γίγεται λόγος περί ὀργανώσεως καί συγκροτήσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι δυνατόν νά ἀνεύρη τις καί τό ἐλάχιστον ἴχνος περί τοῦ ὑπό τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν φημιζομένου «Σύ εἶ Πέτρος...»...

»Ἡ σημαντική αὕτη παράλειψις εἶναι περισσότερο αἰσθητή εἰς τόν «Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ», ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ἀδελφός τοῦ Πίου, ἐπισκόπου Ρώμης. Ἐπί πλέον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Μορατόρι ὅτι ἔγραψε τό ἔργον τοῦτο κατά τήν διάρκειαν τῆς ἐπισκοπείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐκεῖ ὁ Ἑρμᾶς περιγράφει τάς θέσεις τῶν Ἀποστόλων, ἐπισκόπων, διδασκάλων καί διακόνων (ὄρασις 3η, 5, 1), ἡγουμένων (ὄρασις 2α, 2, 6), πρωτοκαθεδριτῶν καί τῶν προεδρευόντων τῆς Ἐκκλησίας πρεσβυτέρων (ὄρασις 3η, 5, 1). Ἀλλ' ὅμως εἰς τόν «Ποιμένα», τόν πληρέστατον εἰς εἰκόνας καί συμβολισμούς, περί τῆς ὀργανώσεως καί ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας δέν συναντῶμεν οὐδαμοῦ μίαν μαρτυρίαν περί τῆς μοναδικῆς θέσεως ἑνός ἐπισκόπου ὡς γενικοῦ ἀρχηγοῦ ὅλου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σπουδαιότατον λοιπόν τυγχάνει ὅτι καί αὐ-

¹². Ἁγ. Εἰρηναίου, *Adversus Haereses* III 3, 3-Apud Euseb. V, 6, 1-3.

¹³. *Homiliac Aelfric, Passio S. S. Apostol. Petri et Pauli* (London, 1844, σελ. 369, 371).

¹⁴. Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, *Muralis*, in *Iob*, 28, 14.

τός ὁ ἀδελφός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης παρουσιάζεται ἀγνοῶν τὰ περί παπικοῦ πρωτείου.

»Ἡ πρώτη ἔνδειξις τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου περί τῆς ὁμολογίας (...τοῦ ἀποστ. Πέτρου) ἐμφανίζεται περί τό 160, ὅτε ἐγράφη ὁ πρὸς τόν Ἰουδαῖον Τρύφωνα διάλογος ὑπὸ τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου. Τό ἀδιάφορον ὕφος, μέ τό ὅποῖον ὁ Ἰουστίνος ἐξιστορεῖ τήν ὁμολογίαν τοῦ ἀποστόλου, εἶναι σαφές. «Εἰς ἓνα τῶν μαθητῶν του, ὁ ὁποῖος, κατ' ἀποκάλυψιν τοῦ Πατρός, τόν ὠμολόγησεν Υἱόν Θεοῦ, ἐνῶ πρὶν ὠνομάζετο Σίμων, τόν ὠνόμασε Πέτρον» (ὄρασις 3η, 5, 1).

»Περί τό τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐμφανίζεται διά πρώτην φοράν εἰς τήν Ἐκκλησιαστικήν Γραμματολογία, καίτοι οὐχί πολύ πιστή, μία παραπομπή τοῦ προκειμένου χωρίου. Τό κείμενον, εἰς τό ὅποῖον ἐμπεριέχεται, ἀνήκει εἰς τό Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον τοῦ Συρίου κληρικοῦ Τατιανοῦ. Τοῦτο τό ἔργον εἶναι τοσαύτης σημασίας, ὥστε εἰς τήν Συριακήν Ἐκκλησίαν ἀντικατέστησε σχεδόν τελείως τὰ κανονικά Εὐαγγέλια, τοῦλάχιστον ἕως τό ἡμισυ τοῦ 4^{ου} αἰῶνος. Ἡ παραπομπή εἶναι ὡς ἐξῆς: «Μακάριος εἶσαι Σίμων. Καί αἱ θύραι τοῦ Ἄδου δέν θά σέ νικήσουν»¹⁵. Ἐκ δέ τῆς σημασίας τῆς ἀνατολικῆς ἐκφράσεως «θύραι» δυνάμεθα μόνον νά συμπεράνωμεν τήν νίκην τοῦ Πέτρου ἐπὶ τοῦ θανάτου¹⁶, κατά τήν ἰδίαν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐχρησιμοποίησε λέγων περί τοῦ Ἰωάννου «ὁ μαθητής ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει» (Ἰωάν. ΚΑ' 23).

»Ἀπό τόν Ἰουστίνον πρέπει νά μεταπηδήσωμεν εἰς τόν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Ἐκκλησίας, διά νά εὐρωμεν ἄλλας παραπομπάς τοῦ χωρίου.

»Κατ' ἀρχήν, τό πρῶτον, ὅπερ παρετήρησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠνόμασε τόν ἀπόστολόν του Πέτρον, εἰς ἀρσενικόν γένος, ἐνῶ εἶπε ὅτι θά οἰκοδομήσῃ τήν Ἐκκλησίαν «ἐπὶ τῇ πέτρᾳ» χρησιμοποιοῦν γένος θηλυκόν, τοῦ ὁποίου εἶναι προφανές ἡ διάκρισις ἀποκλείουσα ἐντελῶς τήν συνταύτισιν τοῦ Πέτρου μέ τήν πέτραν. Ἡ διάκρισις αὕτη ὠδήγησε τούς πατέρας καί λοιπούς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς εἰς τό νά πιστεύσουν, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπὶ τῆς ὁποίας ὠκοδομήθη ἡ Ἐκκλησία, δέν ἦτο ἡ προσωπικότης τοῦ ἁγίου Πέτρου, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Κύριος θά ἐχρησιμοποιεῖ τήν ἔκφρασιν «ἐπ' αὐτῷ τῷ Πέτρῳ»¹⁷.

¹⁵. Διατεσσάρων Εὐαγγέλιον [Εἰς Ἄγ. Ἐφραίμ, Sir. S. Mg.].

¹⁶. Ἡ ἀνατολική ἐκφρασις «θύραι» σημαίνει τὰς δυνάμεις, ἐπειδή εἰς περιπτώσεις πολέμου ἢ ἄλλου ἐξωτερικοῦ κινδύνου αὗται συνεκεντροῦντο εἰς τὰς θύρας τῶν ὠχυρωμένων πόλεων. Ἡ ἔννοια αὕτη..., περισσότερο γενικευμένη, χρησιμοποιεῖται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐκ τούτου αἱ ἐκφράσεις ὅπως «ἡ Ὑψηλή Θύρα»... Αὕτη ἡ μεταφορά ἦτο συνήθης μεταξύ τῶν Ἑβραίων...

¹⁷. Πρβλ. Ἄγ. Αὐγουστίνου, In concion II super Psalmum XXX' In Psalm. LXXXVI· Epistola CLXV ad Generosum· traetati VII CXXIII et CCXXIY in Ioannem. Serme CCLXX in di Pentecostes,

»Συνεπῶς, τό πλεῖστον τῶν ἁγίων τούτων... ἀπέκλινε πρός τήν ἔρμηνείαν τῆς «πέτρας» ὡς ὁμολογίας πίστεως... ἔρμηνείαν, τήν ὁποίαν πρό πολλοῦ ἤδη εἶχε χαράξει καί ὁ ἀπόστολος Ἰούδας συμβουλευῶν «νά οἰκοδομῶμεν ἑαυτούς ἐπί τῆ ἀγιωτάτη ἡμῶν πίστει».

»Ἄλλοι τινες συνέλαβον τήν ἔννοιαν τῆς «πέτρας» ὡς τόν ἴδιον τόν Χριστόν... (Ψαλμ. 117, 22-23), πρᾶγμα τό ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀνάγει εἰς τόν Ἐαυτόν του (Ματθ. ΚΑ΄ 42, Μάρκ. ΙΒ΄ 10, Λουκ. Κ΄ 17). Τέλος, ἄλλοι, ἐλάχιστοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Τερτυλιανός, μολοντί ὠρισμένας φοράς ταυτίζουν τήν «πέτραν» μέ τόν Ἀπόστολον, ἀποδίδουν εἰς αὐτήν μεταφορικήν ἔρμηνείαν, πνευματικήν μόνον σημασίαν, χωρίς νά θεωροῦν ταύτην ὡς ἓν ιδιαίτερον προνόμιον τοῦ Ἀποστόλου ἐν συγκρίσει πρός τούς ἄλλους, καί πολύ ὀλιγώτερον (ὡς ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος), *διαδοχικόν*.

»Ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τάς *Retractationes* του (I, 21) ὅτι «...κατ' ἀρχήν ἐνόμισεν ὅτι ἡ «πέτρα» δύναται νά ταυτισθῆ μέ τόν ἀπόστολον, ἀλλ' ἀργότερον, μελετῶν μετά προσοχῆς ἐνόησεν, ὅτι ἡ ὀρθή ἔρμηνεία εἶναι, ὅτι ἡ «πέτρα», ἐπί τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία εἶναι κτισμένη, δέν εἶναι εἰμῆ Ἐκεῖνος, Ὃν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὁμολόγησεν Υἱόν τοῦ Θεοῦ...». Καί ἀναφέρει τούς λόγους τῆς τοιαύτης ἔρμηνείας. «Διότι ἡ «πέτρα» εἶναι τό κύριον ὄνομα καί διά τοῦτο ὁ Πέτρος λαμβάνει αὐτό τό ὄνομα ἀπό τήν *πέτραν*, οὐχί δέ ἡ *πέτρα* ἀπό τόν Πέτρον. Ὡς καί ἡμεῖς οἱ χριστιανοί

V· Sermo CCXLIV καί CCXIV' in Psalm LXIX· Sermo XXIX de Sanetis. De Baptism, II, 1. Ἄγ. Χρυσοστ. Ὁμιλ. 4 εἰς Εὐαγ. Ματθ. 16, 18, Ὁμιλ, 51η. 55η, 65η καί 83η. Ἄγ. Κυρίλλ. Ἀλεξανδρείας, «εἰς Ἡσαΐαν», Βιβλ. 4ον, Λογ. 2ος «περὶ Ἄγ. Τριάδος» 4' «εἰς τό κατά Ἰωάν. Εὐαγ. 21, 42. Ἄγ. Ἰερωνύμου. In Setum. Matthaeum Liber VI' Adversus Iovinianum, lib. I· In Psalmun LXXXVI' Epistola XV ad Dama-sum, 2· Ἄγ. Κυπριανοῦ Epist. XXVII de Lapsis, Epist XXXIII, in initid. Epist. LXXIII ad Lubaianum. De Unitate Ecclesiae, IV Ἄγ. Ἀμβροσίου, De Lucarnatione Domin, Sacrament, 5, Liber VI Comment, in Evang. Lucae 9. Comment, in Ephes, 2· Epist, ad Damasum Ἄγ. Ἰωάν. τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ὁμιλία περὶ Μεταμορφώσεως, Τερτυλλιανοῦ, De Pudiedia, 21 · De Praescriptionibus Haereticorum XVI et XXII· Ἄγ. Ἀθανασίου κατά Ἀρειανῶν 3. Ἄγ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ὁμιλία 2α, 18· Ἄγ. Γρηγορίου Νύσσης, Ἐγκώμιον εἰς τόν Ἄγ. Στέφανον, 2. Περί τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου Ἄγ. Βασιλείου, «εἰς τό Β' κεφ. τοῦ Ἡσαΐου», Κατά Εὐνομίου» 2, 4* Ἄγ. Ἐπιφανίου, «Κατά αἰρέσεων, 59· Ἄγ. Ἰλαρίου, De S. S. Ininitate liber II et VI· Ἄγ. Γρηγορίου τοῦ μεγάλου [Ρώμης], Moralia in Iob, XXVIII, 14' Comment in Psalm. CI, 27' Ἄγ. Ἰσιδώρου τοῦ Ἰσπάλεως, de Officiis lib, II, 5· ἅγ. Βέδα, In qua est, super Exoduni, cap. XIII, in recapitulatione' Homil, de Feria III Palmarum in cap. XXI Ioannem· Βασιλείου Σελευκείας, Λόγος 25ος· Ἄγ. Πέτρου Χρυσολόγου. «Ὁμιλία 55, περὶ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου καί Ὁμιλία 74' Ὁριγένους εἰς Ἰερεμίαν, Ὁμιλία 16' «Κατά Κέλσου, βιβλ. 3ον, 28· «Σχόλια εἰς τήν πρός Ρωμ. ἐπιστ. 5»· Ὁμιλία 7' εἰς Ἡσαΐαν Ἄγ. Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας [ἐπισκόπου Λαοδικείας], Ὁμιλία περὶ Ἀναστάσεως Θεοδωρήτου, ἐπιστ. 77' εἰς τήν Α' Κορινθ. 3, 10, πρός Εὐάλιον, ἐπίσκοπον Περσίας· Ἄγ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἐπιστ. 235', 1· Θεοφύλακτου εἰς Ματθ. 16, 18' Ἄγ. Hinemari τῆς Reims, in Opusculi XXXIII adversus Hinemarum Laudunensis episcopum, Vet XIV· Ἄγ. Ἰππολύτου, εἰς τὰ Ἄγ. Θεοφάνεια, 9· Ἄγ. Παυλίνου, ἐπιστολή XXVII ad Severum, 10.

λαμβάνομεν τό ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Χριστοῦ...».

»Τό αὐτό ἐπαναλαμβάνει ὁ Αὐγουστῖνος ἐν τῇ 1ῃ αὐτοῦ Ὁμιλίᾳ (CCVC) ἐπί τῆς ἐορτῆς τῶν πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου. Ἐπίσης ἐν τῇ 5ῃ Ὁμιλίᾳ του τῆς Πεντηκοστῆς (CCLXX, 2) λέγει ἔτι πλέον σαφῶς: «ἐπί ταύτην τήν πέτραν οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν, οὐχί ἐπί τοῦ Πέτρου, ὅστις εἶσαι σύ, ἀλλ' ἐπί τήν *πέτραν*, ἣν σύ ὠμολόγησας». Καί προσθέτει, εἰς τό Tractatus 124^{ov} ἐπί τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (CXXIV): «ἐπί ταύτην τήν πέτραν, ἣν ὠμολόγησας, οἰκοδομήσω μου τήν Ἐκκλησίαν· ἐπειδή ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ πέτρα».

»Ὁ αὐτός ἅγ. πατήρ εἰρωνεύετο ἑτεροδόξους, οἵτινες ἐταύτιζον τόν ἀπόστολον Πέτρον πρός τήν πέτραν. Ἐρμηνεύων δέ τά χωρία τῆς ἀποστασίας τοῦ Πέτρου (Ὁμιλία CCXII, 1) ἐρωτᾷ αὐτούς... «Καί ποῦ εἶναι τώρα ἡ πέτρα σας; Ποῦ ἡ στερεότης αὐτῆς; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ἦτο ἡ *πέτρα*, ἐνῶ ὁ Σίμων δέν ὑπῆρξεν εἰμή εἰς Πέτρος... πέτρινος...».

»Ἐπ' αὐτῆς τῆς *θείας πέτρας*, ἣτις εἶναι ὁ ἀληθής αὐτοῦ Υἱός, ὁ Θεός ἔθεσε τά «σχετικά θεμέλια», δηλαδή τά πρῶτα ἀνθρώπινα ὑλικά τῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα εἶναι ὅλοι οἱ ἀπόστολοι ὁμοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Σίμων Πέτρος οὐδεμίαν εἰδικήν θέσιν ἐξουσίας κατέχει. Τοῦτο διδάσκουν ὁ ἅγιος Παῦλος (Ἐφεσ. 2, 20) καί ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος εἰς ἓν ἐκ τῶν θαυμαστῶν προφητικῶν ὀραμάτων του εἶδεν ὅτι τό οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας, τό ἰδρυθέν ἐπί τῆς «πέτρας», εἶχε *θεμελίους δώδεκα*» (Ἀποκάλ. 21, 14) καί ἐπ' αὐτῶν τά ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων... Διά τοῦτο ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχεύς γράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του πρός τοὺς Τραλλιανούς (3, 1) ὅτι «ἔξω αὐτῶν (τῶν Ἀποστόλων) δέν ὑπάρχει οὔτε τό ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας». Καί ὁ ἅγιος Κυπριανός (Ἐπιστ. XXXIII, in initio καί Ἐπιστ. XMVII, de lapsis) τό διακηρύττει μέ ἄλλας λέξεις, διδάσκων ὅτι ἡ Ἐκκλησία στηρίζεται «super episcopos», δηλαδή «ἐπί τῶν ἀποστόλων καί τῶν διαδόχων των, οἱ ὁποῖοι ὠκοδομήθησαν ἐπί τοῦ ἀμεταθέτου βράχου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

»Τό νά παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὠκοδομήθη μόνον ἐπί τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ... ἰσοδυναμεῖ μέ τόν μωρόν ἐκεῖνον ἄνδρα τῆς παραβολῆς «ὅστις ὠκοδόμησε τήν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπί τήν ἄμμον, ἡ ὁποία οἰκία «ἔπεσεν καί ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη» (Ματθ. Ζ' 26-27). «Σύ λέγεις, γράφει ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος εἰς τόν αἰρετικόν Lovinianus» (Adversus Lovinianum 1, πρβλ. καί I Evangelio S. Matth. lib. VI), ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐστηρίχθη ἐπί τοῦ ἀγίου Πέτρου, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐστηρίχθη ἐπί πάντων τῶν Ἀποστόλων. Καί ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας ἀποκατεστάθη ἐπί ὅλων αὐτῶν».

Β.Τό συνοδικόν πολίτευμα, ἡ συνοδική διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καί τό ἐν τῇ διοικήσει «ἰσότιμον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων

Ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀπ' ἀρχῆς τῆς ιδρύσεώς της ὡς σύστημα διοικήσεως τόν συνοδικόν θεσμόν βεβαιοῦται ἀπολύτως, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον ἐκ πολλῶν ιστορικῶν πηγῶν, ἀλλά καί ὑπό τῆς Γραφῆς¹⁸. Οὕτω, κατ' ἀρχήν συνοδικῶς εἰσάγεται εἰς τήν χορείαν τῶν Ἀποστόλων ὁ Μαθθίας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἐξῆς:

α. Πράξ. Α' 15-26. «Καί ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστάς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπί τό αὐτό ὡς ἑκατόν εἴκοσι. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τήν Γραφήν ταύτην ἣν προεῖπε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον διά στόματος Δαυΐδ περί Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τόν Ἰησοῦν. Ὅτι κατηριθιμημένος ἦν σύν ἡμῖν... καί τήν ἐπισκοπήν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντί χρόνῳ ἐν ᾧ εἰσηλθε καί ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπό τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σύν ἡμῖν ἕνα τούτων. Καί ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τόν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καί Μαθθίαν. Καί **προσευξάμενοι** εἶπον σύ· Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τόν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καί ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας... Καί **ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν**, καί ἔπεσε κλῆρος ἐπί Μαθθίαν, καί συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων».

Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ χωρίου τούτου βεβαιοῦται, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰσηγεῖται ἀπλῶς εἰς τούς λοιπούς μαθητάς, οἵτινες μετὰ τῶν ἀποστόλων ἦσαν «ὡς ἑκατόν εἴκοσι...» (διότι αὐτήν τήν ἔννοιαν ἔχει τό «ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ... ὡς 120, τῆς λέξεως «ὄχλος» σημαίνουσης ἐνταῦθα τό «πλήθος», πρβλ. καί Πράξ. ΣΤ' 7), τήν λῆψιν ὑφ' ὧν τῶν μαθητῶν τῆς **συνοδικῆς** - συλλογικῆς ἀποφάσεως. Ἐμφανίζεται οὗτος εἰς τήν πρώτην ταύτην συνοδικήν ἀπόφασιν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας – ὧν τῶν μαθητῶν – ὡς εἰσηγητής τοῦ θέματος, ἐκ τούτου δέ –καί ἐξ ἄλλων τινῶν ὁμοίων εἰσηγήσεων ἢ ἐνεργειῶν, μέ τάς ὁποίας ἐν συνεχείᾳ θά ἀσχοληθῶμεν– φαίνεται ἡ διακεκριμένη **τιμητική θέσις**¹⁹, ἣν εἶχεν ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καί δι' ἣν τῷ ἀπενεμήθη ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ὁ τιμητικός τίτλος τοῦ «κορυφαίου» –τοῦ πρώτου τῆ τάξει– ὅπως ὁ αὐτός τίτλος ἀπενεμήθη καί εἰς τόν ἀπόστολον Παῦλον. Δέν διοικεῖ ὁμως **αὐτός μόνος** τήν πρώτην Ἐκκλησίαν, δέν ἀποφασίζει **μόνος**. Ἡ ἐκλογή

¹⁸. Πρβλ. + Νικολ. Μητροπ. Ἀξώμης, «Τό Συνοδικόν πολίτευμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας», σελ. 8-20, 23-34 καί 57-66.

¹⁹. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 1, καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β', σελ. 396 καί βιβλ. αὐτόθι.

τοῦ Μαθθίου γίνεται ὑφ' ὄλων τῶν μαθητῶν – τοῦ «σώματος» τῆς Ἐκκλησίας (Πράξ. Β' 47, ΙΕ' 22, Κ' 17 κ.ἄ.) καί οὐχί μόνον ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἢ καί ὑπό μόνον τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων, δι' οὓς γίνεται καί εἰδική διάκρισις εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου (στίχ. 26). «Καί ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν... Καί συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων»²⁰.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ λοιπόν τούτῳ ἀναφερομένων «...ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων – μαθητῶν– ἐπί τό αὐτό ὡς ἑκατόν εἴκοσι...», «...καί προσευξάμενοι εἶπον...», «καί ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν...», βεβαιοῦται ὅτι ὑφ' ὄλων τῶν μαθητῶν καί οὐχί μόνον ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (ἢ καί τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων μόνον) ἐγένετο ἡ ἐκλογή τοῦ Μαθθίου. Δέν προσηυχήθησαν καί δέν ἔδωκαν κλήρους οὔτε οἱ ἀπόστολοι μόνοι. Ἄν συνέβαινε τοιοῦτόν τι, θά ἐλέγετο ἐν τῷ χωρίῳ «...Καί προσευξάμενοι *οἱ ἀπόστολοι...*», «καί ἔδωκαν κλήρους *οἱ ἀπόστολοι...*», δι' οὓς, ἐπαναλαμβάνομεν, γίνεται εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου εἰδική διάκρισις. Ἡ λῆψις ἄρα τῆς ἀποφάσεως διά τήν ἐκλογήν τοῦ Μαθθίου ἐγένετο *συνοδικῶς* - συλλογικῶς, ὑφ' ὄλων τῶν μαθητῶν-μελῶν τοῦ σώματος τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καί ἐν ἰσοτιμίᾳ αὐτῶν, θεωρουμένου μάλιστα καί αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὡς «*παρόντος*» καί ἄρα μή δυναμένου ἄλλου τινός ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτόν. Καί περί τούτου δέ ὁ Ἅγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ 3ῃ Ὁμιλ. εἰς τὰς Πράξ. Ἀποστ. (Ε.Π. τ. 60, σ. 33) γράφει: «...ὅτι τοῦ παρεῖναι αὐτοῖς τόν Χριστόν τεκμήριον μέγιστον τοῦτο. Καθάπερ γάρ παρῶν ἐξελέγετο, οὕτω καί ἀπῶν...».

β. Μετά τήν διά συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐκλογήν τοῦ ἀποστόλου Μαθθίου *συνοδικῶς* ἐπίσης εἰσήχθησαν εἰς τήν ἱερατικήν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας οἱ πρῶτοι διάκονοι. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΣΤ' 1-7) ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἐν δέ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν²¹ ἐγένετο γογγυσμός τῶν Ἑλληνιστῶν πρός τούς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προσκαλεσάμενοι δέ οἱ *δώδεκα* τό πλήθος τῶν μαθητῶν εἶπον· οὐκ ἄρεστόν ἐστίν ἡμᾶς καταλείψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. **Ἐπισκέψασθε** οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπτά πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου, καί σοφίας, οὓς *καταστήσομεν ἐπί* τῆς χρείας ταύτης. **Ἡμεῖς** δέ τῇ προσευχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου *προσκαρτερήσομεν*. Καί ἤρρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντός τοῦ πλήθους καί ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καί Πνεύματος Ἁγίου, καί Φίλιππον καί..., οὓς καί ἔστησαν ἐνώπιον τῶν *ἀποστόλων*, καί *προσευξάμενοι ἐπέθηκαν* αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

Ἐκλέγονται λοιπόν καί οἱ πρῶτοι διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας ὑπό τοῦ ὅλου σώματος

²⁰. Περί τῆς διακρίσεως τῶν ἀποστόλων ἀπό τούς λοιπούς μαθητάς ἰδέ Λουκ. στ' 13.

²¹. Μαθηταί ὀνομάζονται ἐνταῦθα οἱ πιστοί ὅπως καί οἱ μετὰ τήν Πεντηκοστήν πιστεύσαντες.

αὐτῆς –τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν– *συνοδικῶς*, ὅπως καί ὁ ἀπόστολος Μαθίας, καί εἰσάγονται εἰς τὴν διακονίαν οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ’ ὑπὸ τῶν *δώδεκα, ἰσοτίμως* καί *ὁμαδικῶς* ἐνεργούντων. Οἱ *δώδεκα*, καί οὐχὶ μόνον ὁ ἀπόστολος Πέτρος, *προσκαλοῦσι* τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, οἱ *δώδεκα δηλοῦσιν* ὅτι θὰ *καταστήσωσι* –θὰ διορίσωσι, θὰ ἀναδείξωσι– τοὺς ἐκλεγησομένους ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς περὶ ἧς ἐπρόκειτο διακονίας· οἱ *δώδεκα* προσεύχονται *ὁμοῦ* πρό τῆς χειροτονίας καί οἱ *δώδεκα*, πάλιν *ὁμοῦ, ἰσοτίμως* ἐπιθέτουσιν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἵνα μεταδώσωσιν εἰς αὐτοὺς χάρισμα. Οὐδεμία διάκρισις *πρωτείου* τινός, *τιμῆς ἀπλῶς* ἔστω (πολύ δέ περισσότερον «πρωτείου» διοικητικῆς ἐξουσίας κλπ. ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας...) γίνεται διὰ τὸν ἀπόστολον Πέτρον. Οἱ δώδεκα *ἰσοτίμως* καί *ὁμαδικῶς* ἐμφανίζονται ὡς *ἐνιαῖον σῶμα* διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποφασίζουσιν καί ἐνεργοῦσιν ὁμαδικῶς, *συνοδικῶς*.

Ἀλλά καί ὀλίγον προηγουμένως (αὐτόθι, Δ’ 34) ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει: «Ὅσοι γάρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καί ἐτίθουν παρά τοὺς πόδας τῶν *ἀποστόλων*». Καί ἐν συνεχείᾳ – «Ἰωσῆς δέ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν *ἀποστόλων*..., ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καί ἔθηκε παρά τοὺς *πόδας τῶν ἀποστόλων*». Καί κατωτέρω (στίχ. 36-37). «...Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι... ἐπώλησε κτήμα καί ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς... καί ἐνέγκας μέρος τι παρά τοὺς πόδας τῶν *ἀποστόλων* ἔθηκε...». Δέν προσφέρονται αἱ δωρεαὶ μόνον εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, *προσφέρονται* εἰς ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ὡς εἰς *ἐνιαίαν* διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, διοίκησιν *συνοδικήν*, συλλογικήν. Ὡσαύτως δέ ὁ Ἰωσῆς δέν μετονομάζεται Βαρνάβας μόνον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλ’ ὑφ’ ὅλων τῶν ἀποστόλων *συνοδικῶς*.

Καί ὁμιλεῖ βεβαίως πρὸς τὸν Ἀνανίαν καί τὴν σύζυγόν του πάλιν ὁ ἀπόστολος Πέτρος (αὐτόθι, Ε’ 3-5 καί 8-9), ὅπως ἀκριβῶς ὠμίλησε καί κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μαθίου, τοῦτο ὅμως οὐδόλως σημαίνει, ὅτι εἶχεν οὗτος ἡγετικήν θέσιν μεταξύ τῶν ἀποστόλων. Ἀπλῶς ὁμιλεῖ ἐξ ὀνόματος καί τῶν λοιπῶν, ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐξέφρασε τὴν ὁμολογίαν «...Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος...» (Ματθ. ΙΣΤ’ 16). Τό ὅτι ὡσαύτως ἐπακολουθοῦσι θαυμαστῶς οἱ θάνατοι τοῦ Ἀνανίου καί τῆς συζύγου του μετὰ τὰς ἐπιτιμήσεις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, οὐδόλως δέον νὰ θεωρηθῆ ὅτι εἶχεν οὗτος παρά Κυρίου ἰδιαιτέρας θαυματουργικῆς ιδιότητος, μείζονας τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Διὰ τοῦτο δέ προφανῶς (ἵνα μὴ γίνῃ δηλ. παρερμηνεία τῆς σημασίας τῶν θαυμάτων τούτων τοῦ ἀποστόλου Πέτρου) προσθέτει ἀμέσως ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (αὐτόθι Ε’ 12). «...Διὰ δέ τῶν *χειρῶν τῶν ἀποστόλων* ἐγίνετο σημεῖα καί τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά...». Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ διακρίνει βεβαίως πάλιν τὸν ἀπόστολον Πέτρον, διὰ τῶν «...ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς... ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κᾶν ἢ σκιά ἐπισκιάσῃ αὐτῶν...». Ἀλλά καί περὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου

ιδιαιτέρως ἐν τοῖς ἐπομένοις τονίζει: (Πράξ. ΙΘ΄ 11-12) «...Δυνάμεις δέ οὐ τὰς τυχοῦσας ἐποίει ὁ Θεός διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καί ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτός αὐτοῦ σουδάρια ἢ συμικίνθια καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν...». Ἐξ ἄλλου ἡ Γραφή βεβαιῶν ὅτι εἰς ὅλους τοὺς ἀποστόλους **ἄνευ διακρίσεως** ἔδωκεν ὁ Κύριος τὴν αὐτὴν, ἰσοδύναμον, θαυματουργικὴν καὶ ἰαματικὴν χάριν καὶ ἐξουσίαν (Ματθ. Ι΄ 1, Μάρκ. ΣΤ΄ 7, Λουκ. Θ΄ 1-6 καὶ 10). Οὐ μόνον δέ ὑπὸ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἱστορίας εἶναι βεβαιωμένον ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι ἐπετέλεσαν θαύματα..., «**σημεῖα καὶ τέρατα πολλά**» (Πράξ. Ε΄ 12).

γ. Συνοδικῶς εἰσήχθησαν εἰς τὴν ἀποστολικὴν διακονίαν οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας. Τό σχετικόν χωρίον (Πράξ. ΙΓ΄ 1-4) ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν Ἐκκλησίαν προφήται καὶ διδάσκαλοι, ὃ τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναὴν τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ Σαῦλος. **Λειτουργούντων δέ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτοῦς. Τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἀπέλυσαν**».

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκλήθη βεβαίως εἰς τὴν ἀποστολικὴν διακονίαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ (Πράξ. Θ΄ 4-17), ἐπίσης δὲ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀνωτέρω. Διακηρύσσει τοῦτο ὁ ἴδιος ἐπανειλημμένως (Ρωμ. Α΄ 1, Γαλ. Α΄ 1, 11, 12, 15-17 καὶ Β΄ 7-15, Α΄ πρὸς Κορ. Θ΄ 1 καὶ Β΄ πρὸς Κορ. ΙΑ΄ 5, 12 καὶ 18 κ. ἄ.), διακρίνων καὶ θεωρῶν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου

Πέτρου, δι' ὃ καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας (Β΄ 8) τονίζει: «Ὁ γὰρ ἐνεργήσας τῷ Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοί εἰς τὰ ἔθνη». Ἡ κλήσις ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ μαθητοῦ Ἀνανίου, ὅστις πρῶτος **ἐπέθεσεν αὐτῷ χεῖρας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου** (Πράξ. Θ΄ 10-17). Ἡ κλήσις του ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο ἀπ' εὐθείας. Διὰ δε τῶν «προφητῶν καὶ διδασκάλων τῆς οὔσης ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας», χωρὶς νὰ εἶναι κἂν μεταξύ αὐτῶν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐγένετο ἡ ἀποστολή εἰς τὸ κήρυγμα. Καὶ πάλιν **συνοδικῶς**, διὰ κοινῆς νηστείας, προσευχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Πάσας τὰς περιουσίας του ἐνεργεῖ καὶ πάσας τὰς ἐπιστολάς του γράφει ὅλως ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ ἀπ. Πέτρου, ὡς ἔπραξαν ἄλλως τε καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι²². Ἀποχωριζόμενος τῶν Ἐφεσίων καὶ ἀποχαιρετῶν αὐτοῦς,

²². Ὁρθῶς παρατήρει ὁ ξένος θεολόγος Α. Bengel ὅτι, ἂν «αἱ κλεῖδες» εἶχον δοθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, μέ τὴν ἔννοιαν τῆς παροχῆς «πρωτείου» εἰς αὐτόν, μετεβιβάζετο δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἐξουσία αὐτὴ κατὰ πνευματικὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, τότε οὐ μόνον ὁ ἀπόστολος

λέγει: «...Καί τά νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ Θεῷ καί τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομηῆσαι καί δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν...» (Πράξ. Κ' 31-32). Τούς Κορινθίους ἐλέγχει ὡς σαρκικούς, διότι ἔλεγον ὅτι εἶναι τοῦ «Ἀπολλῶ καί τοῦ Κηφᾶ» (Πέτρου) καί τονίζει ὅτι «**θεμελίον**... ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστίν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' πρὸς Κορ. Α' 12, καί Γ' 4 καί 11). Ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσ. (Β' 20-22) γράφει ὅτι «... ἐπικοδομήθησαν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν **ἀποστόλων**—καί οὐχὶ μόνον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου— καί τῶν προφητῶν...». Οὐδαμοῦ τῶν ἐπιστολῶν του ποιεῖται καί τόν ἐλάχιστον ὑπαινιγμόν περί «πρωτείου» τινός, ἔστω καί **τιμῆς** ἀπλῶς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μεταξύ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὡς πράττουσιν ἄλλως τε καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι Ἰάκωβος, Ἰωάννης καί Ἰούδας εἰς τὰς Καθολικάς αὐτῶν ἐπιστολάς. Ἦτο ὅμως δυνατόν νά γίνουν πάντα ταῦτα, ἂν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ἡ ὀρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς Γῆς;

δ. Συνοδικῶς ἐπελύθη ἡ μεταξύ τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα ἀφ' ἑνός, καί τῶν ἐξ Ἰουδαίας εἰς Ἀντιόχειαν (ὅπου εὐρίσκοντο τότε οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καί Βαρνάβας) κατελθόντων διαφωνία περί τοῦ τρόπου τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας εἰσαγωγῆς τῶν ἐξ ἐθνικῶν προσερχομένων. Τό σχετικόν χωρίον τῶν Πράξεων (ΙΕ' 1-29) ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς ὅτι ἂν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. Γενομένης οὖν στάσεως καί ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καί τῷ Βαρνάβῳ πρὸς αὐτοὺς ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καί Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καί πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ περί τοῦ ζητήματος τούτου. Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διήρχοντο... Παραγενόμενοι δέ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας... ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν, καί ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. Ἐξανέστησαν δέ τινες ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τόν νόμον Μωϋσέως. **Συνήχθησαν δέ** οἱ ἀπόστολοι καί οἱ **πρεσβύτεροι** *ἰδεῖν περί τοῦ λόγου τούτου*. Πολλῆς δέ συζητήσεως γενομένης ἀναστάς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς· ἄνδρες

Πέτρος ἔδει νά ἔχη ἡγετικόν «πρωτεῖον» ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἀλλά καί ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετὰ τόν θάνατόν του, ἔδει νά ἔχη τό αὐτό «πρωτεῖον» καί ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπιζώντων ἔτι ἀποστόλων. [Πρβλ. + Ἰωάν. Κολιτσάρα, «Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία», σελ. 43]. Ὡς θά ἀποδείξωμεν ὅμως ἀπολύτως ἐν τῇ παρουσίᾳ οὐδέν «πρωτεῖον» καί δὴ «ἐξουσία» εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἐξ οὗ καί ἔγραφον οὗτοι καί ἐνήργουν ἐν γένει ὅλως ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Ρώμης, μετὰ τόν θάνατόν του, οὐ μόνον ἔναντι τῶν ἐπιζώντων ἀποστόλων δέν εἶχε «πρωτεῖον» τι, ἀλλά καί ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἀργότερον καί μέχρι τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, οὐδ' ἔναντι τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων εἶχεν ἔστω καί «τιμητικὴν» ἀπλῶς διάκρισιν.

ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεός ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο διὰ τοῦ στόματός μου ἀκούσαι τὰ ἔθνη τόν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καί πιστεῦσαι. Καί ὁ καρδιογνώστης Θεός ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δούς αὐτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καθώς καί ἡμῖν, καί οὐδέν διέκρινε μεταξύ ἡμῶν τε καί αὐτῶν τῇ πίστει καθαρίσας τάς καρδίας αὐτῶν. Νῦν οὖν τί πειράζετε τόν Θεόν ἐπιθεῖναι ζυγόν ἐπί τόν τράχηλον τῶν μαθητῶν... Ἐσίγησέ τε πᾶν τό πλῆθος καί ἤκουσαν Βαρνάβα καί Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός σημεῖα καί τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτῶν. Μετά δέ τό σιγῆσαι αὐτούς **ἀπεκρίθη Ἰάκωβος** λέγων· ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ με... Τότε **ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις** καί τοῖς **πρεσβυτέροις** **σύν ὅλη τῇ Ἐκκλησίᾳ** ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σύν τῷ Παύλῳ καί Βαρνάβᾳ..., γράψαντες διὰ χειρός αὐτῶν τάδε. Οἱ **ἀπόστολοι** καί οἱ **πρεσβύτεροι** καί οἱ **ἀδελφοί** τοῖς κατά τήν Ἀντιόχειαν... ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. Ἐπειδή **ἠκούσαμεν** ὅτι τινές ἐξ ὑμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τάς ψυχάς ἡμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καί τηρεῖν τόν νόμον, οἷς οὐ διεστείλαμεθα, ἔδοξεν **ἡμῖν** γενομένοις **ὁμοθυμαδόν** ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρός ὑμᾶς σύν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καί Παύλῳ... **Ἀπεστάλκαμεν** οὖν Ἰούδαν καί Σίλαν καί αὐτούς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τά αὐτά. Ἔδοξε γάρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι **καί ἡμῖν** μηδέν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων... Ἐρρωσθε».

Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι καί κατά τήν λῆψιν τῆς συνοδικῆς ταύτης ἀποφάσεως – μετά τήν γενομένην πολλήν συζήτησιν – λαμβάνει πρῶτος τόν λόγον ὁ ἀπόστολος Πέτρος καί ποιεῖται μάλιστα σχετικήν εἰσήγησιν σύμφωνον πρός τάς ἀπόψεις τῶν ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα, ὁμιλοῦσι δέ οὗτοι ἐν τῇ συνόδῳ μετά τόν ἀπόστολον Πέτρον. Ἀλλά μετ' αὐτούς ὁμιλεῖ ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος **ἀποκρινόμενος**, ἐκ τούτου δέ σαφῶς ἐμφαίνεται ὅτι προήδρευεν οὗτος τῆς συνόδου καί... «**ἀπεκρίθη**» εἰς τά λεχθέντα ὑπό τῶν λοιπῶν ἀποστόλων (ὡς ἀκριβῶς γίνεται εἰς πᾶσαν συνοδικήν ἀπόφασιν), μετά δέ τήν **ἀπόκρισίν** του ἐλήφθη, ἐν **ἰσοτιμίᾳ** πάντων, ἡ συνοδική ἀπόφασις. Πάντως τονίζεται ῥητῶς καί ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ ὅτι «...ἔδοξε **τοῖς ἀποστόλοις καί τοῖς πρεσβυτέροις** σύν ὅλη τῇ Ἐκκλησίᾳ...», καί «**ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν...**», διὰ τήν λῆψιν αὐτῆς. Καί διακηρύσσεται οὕτω καί πάλιν σαφῶς καί κατηγορηματικῶς ὅτι ἐλήφθη καί αὕτη **συνοδικῶς**²³. Προστίθενται ὁμως τελικῶς εἰς τήν ἀπόφασιν ταύτην καί τά ἐξῆς: «...ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν». Διὰ τῆς προσθήκης δέ ταύτης διακηρύσσεται ἐπί πλέον ὅτι τήν Ἐκκλησίαν διοικεῖ καί διευθύνει κατ' ἀρχήν προσωπικῶς αὐτό τό Ἅγιον Πνεῦμα καί ἐκ παραλλήλου ἡ συνοδική-συλλογική διοίκησις της ὑπό τῶν πιστῶν. Καί καταφαίνεται πόσον ἀντίθετος πρός τάς τόσον ρητάς, σαφεῖς καί κατηγορηματικάς διατάξεις τῆς Γραφῆς εἶναι ἡ παρ' οἰουδήποτε μέλους τῆς Ἐκκλησίας προσωπική διεκδίκησις τῆς

²³. Πρβλ. καί + Παν. Τρεμπέλα, μνημ. ἔργ., τ. Β', σελ. 396.

διευθύνσεως καί διοικήσεως τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς. Ὡσαύτως διά τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῆς πρώτης συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μετά τήν Πεντηκοστήν βεβαιούται ἀπολύτως, ὅτι οὐχί τήν διοίκησιν καί τήν ἡγεσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλά καί τήν προεδρίαν ἀπλῶς τῆς συνόδου της δέν εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἀλλ' ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Τοῦτο δέ ρητῶς, ὡς προείπομεν, προσεπιβεβαιοῖ καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Ε. Π. Migne, τ. 51, σελ. 383)²⁴.

ε. Εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ὡς εἰς συνοδικόν - συλλογικόν δικαστήριον, παρέπεμψεν ὁ Κύριος τήν ἐπίλυσιν τῶν ἀδελφικῶν διαφορῶν. Τό σχετικόν χωρίον τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΙΗ' 15-17) ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἐάν δέ ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καί ἔλεγξον αὐτόν μεταξύ σοῦ καί αὐτοῦ μόνον· ἐάν σοῦ ἀκούσῃ ἐκέρδησας τόν ἀδελφόν σου· ἐάν δέ μή ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σοῦ ἕτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπί στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ρῆμα· ἐάν δέ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐάν δέ καί τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικός καί ὁ τελώνης».

Ὅτι ἡ ἐντολή τοῦ Κυρίου «εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ...» ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς «προσφυγῆς εἰς τήν ἐκκλησίαν», τήν σύναξιν των πιστῶν, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτή καί **κρίνῃ** τελικῶς τόν ἀμαρτήσαντα ἀδελφόν, εἶναι προδήλως ἀναμφισβήτητον. Καί ἐπιβάλλει μὲν βεβαίως ὁ Κύριος, πρό τῆς εἰς τήν ἐκκλησίαν προσφυγῆς, τόν κατ' ἰδίαν ἔλεγχον τοῦ ἀμαρτήσαντος (ὡς καί τόν ἔλεγχον ἀκολούθως παρουσία μαρτύρων), ἵνα καί ὁ ἀδικηθεὶς ἐπιτελέσῃ τό καθῆκον τῆς ἀγάπης πρὸς τόν ἀμαρτήσαντα καί καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν διά τήν μετάνοιαν καί σωτηρίαν του, αἱ ἐντολαί ὅμως αὗται οὐδόλως ἔχουσι τήν ἔννοιαν τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως, ὡς ἰσχυρίσθησαν ἀπολογηταί τινες τοῦ «Παπισμοῦ». Τό μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως προϋποθέτει μετάνοιαν τοῦ ἀμαρτήσαντος καί ἐκουσίαν προσφυγὴν του εἰς αὐτό. Ἐπομένως ὅλον τό προμνησθέν χωρίον ἔχει γενικὴν ἔννοιαν ἀφορῶσαν εἰς ὅλους τοὺς χριστιανούς, καθὼς καί εἰς τόν τρόπον τῆς ἐπίλυσεως τῶν μεταξύ αὐτῶν διαφορῶν. Καί ἀποτελεῖ καί τοῦτο ἀμάχητον βεβαίωσιν ὅτι ὡς πολίτευμα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ὠρίσθη ρητῶς καί ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τό «συνοδικόν».

Ὅτι δέ καί τήν ἐπίλυσιν τῶν μεταξύ τῶν ἀδελφῶν διαφορῶν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ Ἐκκλησία — ἡ **συνοδική** διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας²⁵ — βεβαιοῖ ρητῶς καί κατηγορηματικῶς καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ Α' πρὸς Κορ. ΣΤ' 1-4 ἐπιστολῇ του: «...Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καί οὐχί ἐπὶ τῶν ἀγίων; οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τόν κόσμον κρινοῦσι; Καί εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ

²⁴. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 312.

²⁵. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Ὁμιλ. ΝΘ', Ἐ.Π. Migne τ. 58, σελ. 586, «...Ἐάν δέ καί τούτων παρακούσῃ, εἰπέ τῇ Ἐκκλησίᾳ· τουτέστι τοῖς **προεδρεύουσιν**».

κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;... βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια ἐάν ἔχητε, τούς ἐξουθενημένους ἐν **τῇ ἐκκλησίᾳ** τούτους καθίζετε».

ς. Ἰσοτίμους θεωρῶν τούς ἀποστόλους ὁ Χριστός ὑπεσχέθη εἰς αὐτούς λέγων: «Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίση ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, **καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα** θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ» (Ματθ. ΙΘ΄ 28). Καί²⁶.

ζ. Ἐπίσης παρέσχεν εἰς τούς **δώδεκα** ἀποστόλους εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἰωάν. ΙΔ΄ 16 καὶ 26 καὶ ΙΣΤ΄ 13 καὶ Πράξ. Α΄ 7-8), ἄνευ διακρίσεως **τινος**.

Ὅταν αἱ πρὸς τούς ἀποστόλους ὡς ἰσοτίμους ἐπαγγελίαι συνδυασθῶσι μετὰ τῆς ἀπ’ ἀρχῆς **ἰσοτίμου** παροχῆς εἰς αὐτούς θείας χάριτος καὶ εὐλογίας, ἥτοι «ἐξουσίας πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ θεραπείας πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας» (Ματθ. Ι΄ 1 πρβλ. καὶ Μάρκ. ΣΤ΄ 7-13) καὶ τῆς **ἰσοτίμου** ὡσαύτως ἀποστολῆς των εἰς τὴν **ἀποστολικὴν διακονίαν** (Ματθ. Ι΄ 5 καὶ Λουκ. Θ΄ 1)²⁷. Καὶ ὅταν ληφθῇ ὑπ’ ὄψιν, ὅτι ἡ προμνησθεῖσα ἐπαγγελία περὶ αἰωνίου δόξης ὡς ἰσοτίμων τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον περιμάχητον ρῆσιν «...Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν...» (ἥς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν –ὅπως καὶ τοῦ ὄλου χωρίου– ἐκτενῶς ἀνεπτύξαμεν), ὅπως καὶ μετὰ τὴν συμβολικὴν μὲν, ἀλλὰ σαφῆ βεβαίωσίν του πρὸς ὅλους καὶ πάλιν –καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν σχετικῶν διαλογισμῶν των περὶ τοῦ μεταξύ των «μείζονος»– ὅτι οὐδένα ἐξ αὐτῶν, παρά τὰ πρὸς τὸν ἀπόστολον Πέτρον ὀλίγον προηγουμένως λεχθέντα, ἐθεώρει «μείζονα» τῶν ἄλλων· ὅταν τέλος προστεθῇ ὅτι καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, καθ’ ἃ προανεπτύξαμεν, ἰσοτίμως καὶ ἄνευ διακρίσεως **τινος** ἀπεστάλησαν οἱ «ἐνδεκα», ἵνα «μαθητεύσωσι», ἥτοι ἐκχριστιανίσωσι πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἰσοτίμως ἐπίσης καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως κατῆλθε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐφ’ ὅλων τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Β΄ 1-3), συνάγεται καὶ πάλιν ἡ ἀμάχητος καὶ ἀναντίρρητος ἀλήθεια, ὅτι ἰσοτίμον **συνοδικήν**-συλλογικὴν διοίκησιν καὶ κυβέρνησιν, ἀποτελουμένην ἀρχικῶς ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἐξελέξατο καὶ, ἀπερχόμενος τοῦ κόσμου τούτου, κατέλιπε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Κύριος. Ἄλλως τε, αὐτὴ αὕτη ἡ ἔννοια τῆς «Ἐκκλησίας» προϋποθέτει

²⁶. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσόστ. Ὁμιλ. ΕΔ΄, Ἐ.Π. Migne, τ. 58, σελ. 612 «Ὅταν καθίση ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους φησί· δηλῶν ὅτι καὶ **συμβασιλεύσουσι** καὶ **κοινωνήσουσι** τῆς δόξης ἐκείνης».

²⁷. Περὶ τῆς **ἰσοτίμου** ἀποστολικῆς χάριτος ἢ ιδιότητος πάντων τῶν Ἀγ. ἀποστόλων ὁ Ἀγ. Ἰωάν. ὁ Χρυσόστ. γράφει ἐπίσης [Ἐ.Π. τ. 61, σ. 62]. «Εἰς Α΄ Κορ. ὁμιλ. 8, 4: «Ἄρχοντες γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειροτονηθέντες οἱ ἀπόστολοι· ἄρχοντες οὐκ ἔθνη καὶ πόλεις διαφόρους λαμβάνοντες, ἀλλὰ **πάντες κοινῇ** τὴν οἰκουμένην ἐμπιστευθέντες». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν τῇ 44 Ὁμιλ. εἰς Ψαλμ. [Ἐ.Π., τ. 55, σ. 202] ὡς καὶ ἐν τῇ «Ὅτι χρησιμὸς ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις» [Ἐ.Π., τ. 51, σ. 93].

πολίτευμα, σύστημα διοικήσεως *συλλογικόν - Συνοδικόν*. Ουδέποτε δέ «μοναρχικόν» καί «ἀπολυταρχικόν».

Ὅτι δέ καί κατά τήν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ὠμίλησε πάλιν καί *ἰδιαιτέρως* ὁ ἀπόστολος Πέτρος, μετά τὰς ὁμιλίας *πάντων...* πλησθέντων Πνεύματος Ἁγίου (αὐτόθι Πράξ. Β' 4, 6, 8 καί 11-13), «σταθείς ὅμως σύν τοῖς ἕνδεκα...», οὐδόλως καί τοῦτο δύναται νά θεωρηθῆ καί οὐδ' ἔνδειξις κἄν, ὅτι κατέλαβεν οὗτος «πρωτεῖόν τι» καί τιμῆς ἔστω, μεταξύ τῶν δώδεκα, πολύ δέ περισσότερον «πρωτεῖον ἐξουσίας καί διοικήσεως» ἐπ' αὐτῶν καί ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἡ ὀλίγον προηγουμένως γενομένη *συνοδική* ἐκλογή τοῦ ἀποστόλου Ματθίου, ἢ μετά τήν ὁμιλίαν ταύτην εἰς τούς *δώδεκα* (καί οὐχί εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον, ὡς ἠγούμενον τῶν λοιπῶν ἢ καί *πρῶτον ἐν ἴσοις*) παράδοσις τῶν πρὸς τήν Ἐκκλησίαν εἰσφορῶν, «...τῶν τιμῶν τῶν πιπρασκομένων χωρίων ἢ οἰκιῶν» (Πράξ. Δ' 34 καί 37), ἢ ἐπακολουθήσασα *συνοδική* ἀπόφασις διά τόν τρόπον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἔθνικῶν προσερχομένων, ἢ ὑπό τῆς ὀλομελείας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστόλων ἀποστολή τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μετά τοῦ Ἰωάννου εἰς Σαμάρειαν (καί ὁ ἀποστελλόμενος, ὡς προείπομεν, ἀποστέλλεται εἴτε ὑπό *ἀνωτέρου* τινός εἴτε *ὑπό ἴσου*, τοῦλάχιστον) καί ἡ *ἰσότημος* ὑπ' ἀμφοτέρων «προσευχή καί ἐπίθεσις χειρῶν ἐπί τῶν ἐκεῖ βεβαπτισμένων εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου» (Πράξ. Η' 14-18), περί ἧς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις λόγος ἐγένετο, καί, τέλος, ὁ ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τῶν «ἀποστόλων... καί τῶν ἀδελφῶν ἐκ περιτομῆς...» (Πράξ. ΙΑ' 2), πολύ δέ περισσότερον ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου (πρὸς Γαλ. Β' 11-16) ἀποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον καί ἀμάχητον τῆς αὐτῆς ἀληθείας ἀπόδειξις, ὅτι δηλ. ὁ ἀπ. Πέτρος οὐδέν «πρωτεῖον» εἶχεν ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί οὐδεμίαν πνευματικὴν ἢ διοικητικὴν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν²⁸, ἢ δέ διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας ἦτο ἀπ' ἀρχῆς «*συνοδική*» καί «*ἰσότημος*». Διά τοῦτο, ἐκτός τῶν προεκτεθέντων (καί πολλῶν ἄλλων σχετικῶν) καί ἐν τῇ «εἰς Ἁγ. ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον» Ὁμιλίᾳ του (Ε.Π., τ. 50, σ. 588) ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γράφει:

«Ὅταν δέ Παῦλον εἶπω, οὐ τοῦτον μόνον λέγω, ἀλλά καί Πέτρον καί Ἰάκωβον καί Ἰωάννην καί πάντα αὐτόν τόν χορόν...». Ἐν δέ τῇ 7ῃ «Ὁμιλ. «εἰς ἀπόστολον Παῦλον» (Ε.Π., τ. 50, σ. 59), προσθέτει: «Τά μὲν γάρ τοῦ παρόντος βίου ἀξιώματα τότε μείζονα φαίνεται, ὅταν εἰς ἓνα περιστῆ μόνον. Ἐπί δέ τῶν πνευματικῶν... τότε λάμπει τό τῆς τιμῆς, ὅταν πολλούς τῆς προεδρίας ἔχη κοινωνούς καί ὅταν ὁ μετέχων μὴ εἷς ἦ, ἀλλά πολλούς ἔχη τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντας».

²⁸. Ἡ αὐτὴ ἀλήθεια σαφῶς διακηρύσσεται καί ἐν τῇ Α' Καθολ. ἐπιστολῇ [Ε' 1] τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐνθα οὗτος παρακαλεῖ τούς «πρεσβυτέρους» τῶν ἐν «διασπορᾷ» Ἐκκλησιῶν ὡς ἀπλοῦς *συμπρεσβύτερος* καί οὐχί ὡς ἠγούμενος-μονάρχης τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καί ἀντιπρόσωπος τοῦ Κυρίου.

Γ. Ὁ προσωπικός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου

Σπουδαιότητα μαρτυρία ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελεῖ ὡσαύτως, ὡς προείπομεν, ὁ ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου σοβαρός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Τό σχετικόν χωρίον ἔχει ὡς ἐξῆς:

«...Ὅτε δέ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. Πρό τοῦ γάρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπό Ἰακώβου μετά τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δέ ἦλθον, ὑπέστελλε καί ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τούς ἐκ περιτομῆς. Καί συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καί οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καί Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Ἄλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων· Εἰ σύ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῆς καί οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τά ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν;» (Γαλ. Β' 11-16)²⁹.

Ἀφιέρωσας εἰδικὴν ὁμιλίαν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος διὰ τὴν διαφωνίαν ταύτην ὑπό τὸν τίτλον «Λόγος εἰς τὴν περικοπὴν, ὅτε ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν κατά πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην» (Ε.Π., τ. 51, σελ. 373 ἐξ.), γράφει ἐν αὐτῇ, σὺν ἄλλοις, καί τὰ ἐξῆς:

«Β'...» Ἄρα οὖν θορυβεῖ ἕκαστος τῶν ἀκούοντων τοῦτο· ὅτι Παῦλος ἀντέστη τῷ Πέτρῳ, ὅτι **στῦλοι** τῆς Ἐκκλησίας συγκρούονται καί ἀλλήλοις προσπίπτουσι; **Στῦλοι** γάρ ὄντως εἰσὶν οὗτοι, τὴν ὀροφὴν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καί διαβαστάζοντες, καί **στῦλοι** καί πρόβουλοι καί **ὀφθαλμοὶ** τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί πηγαὶ τῶν ἀγαθῶν καί θησαυροὶ καί λιμένες...». Καί κατωτέρω (σελ. 381 § IB'): «...» Ὅτι Θεὸς Χριστός... ὁμοίως Παῦλος καί Πέτρος ἐκήρυττον. Ἐν τίσι οὖν ἡ διαφορὰ; Ἐν τῇ παρατηρήσει τῶν βρωμάτων, ἐν τῇ περιτομῇ, ἐν τοῖς ἄλλοις Ἰουδαϊκοῖς ἔθεσιν. Ὁ μὲν γάρ Πέτρος οὐκ ἐτόλμα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς φανερῶς λέγειν καί διαρρήδην, ὅτι δεῖ τούτων ἀποστῆναι καθάπαξ. Ἐδεδοίκει γάρ, μήποτε πρό καιροῦ τὴν συνήθειαν τούτων ἀνασπάσαι βουλόμενος... Διὰ τοῦτο ἠνείχετο ὁ μακάριος Πέτρος Ἰουδαΐζόντων αὐτῶν... Ἄλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως...». Καί ἐν σελ. 388: « Ἄλλ' ὡσπερ **ἐπετίμα** Παῦλος καί ταῦτα ἀκούων Πέτρος ἐσίγα..., κατεδέχετο ὡς οὐκ ὀρθῶς πεποιηκῶς, δέχεσθαι τὴν **ἐπίπληξιν**». Ταῦτα, σὺν ἄλλοις, γράφει ὁ θεῖος Χρυσόστομος διὰ τὴν διαφωνίαν μεταξὺ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων.

Καί τονίζει βεβαίως ὁ ἅγιος Πατὴρ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ (αὐτόθι, σελ. 385-388) ὅτι ἡ

²⁹. Ὑψίστην σημασίαν ἔχουσι καί τὰ ἐν τῷ στιχ. 9 τοῦ αὐτοῦ Κεφ. τῆς πρὸς Γαλ. ἐπιστολῆς ἀναγραφόμενα, «Ἰακώβος καί Κηφᾶς (Πέτρος) καί Ἰωάννης, οἱ **δοκοῦντες** στῦλοι εἶναι...», διότι οὐχὶ μόνον χαρακτηρίζεται δι' αὐτῶν καί ὁ ἀπόστ. Πέτρος ὡς ἀπλοῦς «στῦλος» τῆς Ἐκκλησίας, ὅμοιος μέ τὸν Ἰάκωβον καί τὸν Ἰωάννην, ἀλλὰ καί εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἀναγραφῆς τῶν ὀνομάτων ἀναφέρεται μετὰ τὸν ἀπόστ. Ἰάκωβον. Γράφων δέ αὐτόθι ὁ θεῖος Παῦλος περὶ τῶν «**δοκούντων**», ἐντόνως τονίζει τὴν **ἰσοτιμίαν** του πρὸς αὐτούς.

διαφωνία αὕτη δέν ἦτο διαφωνία *οὐσίας*, ἀλλά τοιαύτη «*τακτικῆς*» καί «*οἰκονομίας*» τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἵνα μή βλαβῶσιν οἱ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοί· ἐξηγεῖ ὅτι «ἠνείχετο αὐτῶν Ἰουδαϊζόντων», ἦτοι ὅτι ἠνείχετο τήν ὑπ' αὐτῶν τήρησιν καί τῶν ἐθῶν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου (τῆς περιτομῆς, τῶν περί βρωμάτων διατάξεων κλπ.), φοβούμενος μήπως πρό καιροῦ τήν συνήθειαν ταύτην ἀποκόπτων βλάβει αὐτούς καί ἀναμένων τήν κατάλληλον πνευματικήν των ἀνάπτυξιν, ἵνα ὑποδείξη εἰς αὐτούς τό ἀνωφελές πλέον τῶν ἐθῶν τούτων· ἀποδεικνύει ὅτι ἡ τε διαφωνία καί ὁ ἔλεγχος ἐγένοντο πρός ὠφέλειαν τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστῶν, ὅπως καί τῶν ἐξ ἐθνῶν τοιούτων, γενικώτερον· ὅμως δέν δύναται νά ὑπάρξῃ ἀντίρρησης ὅτι ὑπῆρξε διαφωνία, ἔστω καί τακτικῆς, καί ὅτι ἐξ αἰτίας ταύτης ἐγένετο ἔλεγχος - *ἐπιτίμησις* καί *ἐπίπληξις*, καί κατά τόν θεῖον Χρυσόστομον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καθ' ὃν ὁ πρῶτος δέν προέβαλεν οὔτε «*πρωτεῖον*», μήτε «*ἀλάθητον*». Ἐσιώπησε, «δεχόμενος κατά τόν θεῖον Χρυσόστομον καί πάλιν – τήν *ἐπίπληξιν* καί ἀποδεχόμενος ὡς οὐκ ὀρθῶς πεποιηκώς».

Οὕτω, καί διά τῆς ὑπερόχου ταύτης ὁμιλίας τοῦ ἀγίου Πατρός, δέν διευκρινίζεται μόνον, καί ἐν θαυμαστῇ μάλιστα ἀναλύσει, ὁ βαθύτερος πνευματικός λόγος τῆς μεταξὺ τῶν «*κορυφαίων*» ἀποστόλων διαφωνίας· παρέχονται συνάμα καί ἀνεκτίμητα πνευματικά στοιχεῖα περί τῆς θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων καί τῆς Ἐκκλησίας καθόλου. Οἱ δύο ἀπόστολοι χαρακτηρίζονται «*στῦλοι*», τήν ὀροφήν τῆς πίστεως ἀνέχοντες καί διαβαστάζοντες, *στῦλοι* καί *πρόβολοι* καί *ὀφθαλμοί* τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί πηγαί ἀγαθῶν, ὁ δέ ἀπόστολος Πέτρος χαρακτηρίζεται ἐπανελημμένως *συναπόστολος* ἀπλῶς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί διδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ ὁ Παῦλος χαρακτηρίζεται «*διδάσκαλος ἐθνῶν*». «Ἄν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο *ἡ ὄρατή κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ ὄρατός ἐκπρόσωπος* τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπί τῆς γῆς, πῶς ἦτο δυνατόν νά θεωρηθῇ ὑπό τοῦ ἀγίου Πατρός ἀπλῶς «*στῦλος*» ἢ «*ὀφθαλμός*» τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ἰσότιμος μέ τόν ἀπόστολον Παῦλον καί οὐχί ἡ «*ὄρατή ὀροφή*», ἢ «*ὄρατή κεφαλή*» τῆς Ἐκκλησίας;³⁰

Ἀπ' ἀρχῆς δέ καί τῆς ὁμιλίας ταύτης καί μέχρι τέλους αὐτῆς ἐκδηλοῦται ὑπό τοῦ ἀγίου Πατρός ἡ ἰδιαίτερα προτίμησις καί ὁ ἰδιαίτερος σεβασμός του πρός τόν

³⁰. Ρητῶς τονίζεται ἐν τῇ Κ.Δ., ὅτι «*κεφαλή*» τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός [Ἐφ. Α' 22.23 καί Κολ. Α' 18]. Ἐφόσον δέ τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐν, κατά τάς σαφεῖς ἐπίσης μαρτυρίας τῆς Γραφῆς [ἀπλῶς χωριζόμενον εἰς δύο τμήματα, ἦτοι τό Θριαμβεύσαν – καί εὐρισκόμενον ἤδη ἐν τῷ παραδείσῳ – καί τό στρατευόμενον, τό εὐρισκόμενον ἐπί τῆς Γῆς], δέν δύναται, ἀναντιρρήτως, νά ἔχη δύο κεφαλάς, ἄλλην δηλ. ὄρατήν καί ἄλλην ἀόρατον, ὡς ἐξαρτώμενον, ἄλλως τε, ἐκ τῆς μοναδικῆς *κεφαλῆς* του, ἦτοι ἐκ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ καί ἀπ' εὐθείας διοικούμενον, ἀλλά καί *ζωογονούμενον* ὑπ' αὐτοῦ. [Ἀποκαλ. Β' καί Γ', Ἐφ. Δ' 11-16 κ.ἄ.]. Ρητῶς ἐπίσης καί ἐπανελημμένως διακηρύσσεται ἐν αὐτῇ, ὅτι πάντες οἱ πιστοί [εἴτε ἀπόστολοι, εἴτε προφῆται κλπ.] εἶναι ἀπλῶς *μέλη* τῆς Ἐκκλησίας [Α' Κορ. ΙΒ' 12-31 κ.ἄ.], συναρμολογοῦνται δέ ὑπό τοῦ Κυρίου καί συλλειτουργοῦσιν, ὅπου ἕκαστον ἐτάχθη, πρός ἀποτελεῖσιν, ἐν τῷ *πληρώματι τῶν καιρῶν*, τοῦ σώματος αὐτῆς.

ἀπόστολον Παῦλον. Προκειμένου ν' ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα τῶν δύο «κορυφαίων» ἀποστόλων, **προτάσσει**, σχεδόν πάντοτε, ὅπως καί εἰς ἄλλας ὁμιλίας του, τό ὄνομα τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ὀνομάζει πολλάκις τόν ἀπόστολον Πέτρον «διδάσκαλον» ἀπλῶς τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ τόν ἀπόστολον Παῦλον «διδάσκαλον ἐθνῶν». Εἰς ἄλλας ὁμιλίας ὀνομάζει βεβαίως τόν ἀπόστολον Πέτρον κορυφαῖον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, τῶν ἑνδεκα. Προκειμένου ὁμως περί τοῦ ἀποστόλου Παύλου, δι' ὃν ἔγραψε ἑπτὰ **εἰδικάς** Ὀμιλίας ἐγκωμιαστικάς, ἰδοῦ τί γράφει ἰδιαιτέρως, μεταξύ ἄλλων:

«...Πόθεν οὖν εὐκαιρον εἶη ἄν ἄψασθαι τῶν ἐγκωμίων; Πόθεν ἄλλοθεν, ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ **πρώτου**, τοῦ δεῖξαι τὰ ἀπάντων ἀγαθά; Εἶτε γάρ προφηται ἐπεδειξάντο τι γενναῖον, εἶτε πατριάρχαι, εἶτε δίκαιοι, εἶτε **ἀπόστολοι** (ἐν οἷς συμπεριλαμβάνεται βεβαίως καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος), εἶτε μάρτυρες, πάντα ταῦτα ὁμοῦ συλλαβῶν ἔχει **μετά τοσαύτης ὑπερβολῆς**, μεθ' ὅσης **οὐδεὶς** ἐκείνων, ὅπερ ἕκαστος εἶχε καλόν ἐκέκτητο». (Ὀμιλία Α' εἰς τόν ἀπόστολον Παῦλον, Ἐ.Π. Migne, τ. 50, σελ. 473). Καί «...Ὁρᾷς πῶς πάντα προεώρα ἡ ἀγία καί θεία κεφαλή, ὁ τῶν Οὐρανῶν ὑψηλότερος, ὁ ψυχὴν ἔχων πάντα ὁμοῦ περιλαβεῖν δυναμένην, **ὁ τὰ πρῶτα κατέχων** Παῦλος;» (Ὀμιλία ΝΕ', αὐτόθι, τ. 60, σελ. 381 § γ). Καί κατωτέρω, σελ. 392, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους: «...Καί γάρ ὑπὲρ τόν ἥλιον ἔλαμψεν ἡ τούτου γλῶττα καί τῶν ἄλλων **ἀπάντων** ἐπλεονέκτησε τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ». Παρίσταται μήπως ἀνάγκη καί ἄλλων ἀποδείξεων διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου θέματος γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων, οὓς τιμᾷ καί ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Κοινότης;

Συνοπτικὴν δέ περίληψιν τῶν προαναπτυχθέντων ἀποτελοῦσιν αἱ κατὰ τὰ ἔτη 1722 καί 1727 ἐκδοθεῖσαι ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει συγκληθείσης ἐνδημούσης συνόδου, τῆς πρώτης τῶν ὁποίων συμμετέσχον καί οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος καί Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος, τῆς δὲ δευτέρας οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας Σίλβεστρος (1724-1766) καί Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος. Περί τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων τούτων, ἐν τῷ προμνησθέντι συγγράμματι τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, σελ. 269-276, ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα:

«Ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἶχεν ἐπιταθῆ ἡ λατινικὴ προπαγάνδα μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Συρίας ἰδίως. Ὅθεν τῷ 1722 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Γ' (1716-26, 1732-33) συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ἧς συμμετέσχον ὁ Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος Γ' (1686-1724), ὁ Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος (1707-1731) καί ἱκανοὶ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Ἡ σύνοδος αὕτη συνέταξεν ἀναίρεσιν τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἀναιρέσεως τό πρῶτον κεφάλαιον ἀνεφέρετο εἰς τό πολύκροτον «πρωτεῖον», ἀπέστειλε δὲ τὴν πρᾶξιν αὐτῆς ταύτην ὑπὸ τύπον ἐγκυκλίου, ἐν ἀπλουστερᾷ γλώσσει, πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Συρίας. Ἀπέδειξε διὰ λεπτομεροῦς ἐκθέσεως, ὅτι ὁ ἀπ. Πέτρος «δὲν ἔγινε μοναχός (=μοναδικός) ἄρχων ἀπὸ τόν Χριστόν,

ἀλλά καί οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, καθώς μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφή (Ψαλμ. ΙΗ΄ 4, Μάρκ. ΚΕ΄, Ἰω. Κ΄, 21). Προσαγαγοῦσα τά σχετικά χωρία, λέγει ἡ σύνοδος, ὅτι «ἐκ τούτων φανερόν γίνεται, ὅτι καθώς ὁ Πέτρος δέν ἦτο μονάρχης ἀναμεταξύ εἰς τούς ἀποστόλους, οὐδέ ὁ Πάπας δέν ἔχει καμμίαν πρόφασιν εὐλογον νά ἀντιποιῆται τήν υπερήφανον αὐτήν μοναρχίαν, προβάλλοντας πώς εἶναι τοῦ ἁγίου Πέτρου διάδοχος, μάλιστα ὅπου καί ὅσα προνόμια εἶχεν ὁ ἅγιος Πέτρος, αὐτά ταῦτα ἔχουσι καί οἱ λοιποὶ ἅγιοι ἀπόστολοι». Εἰς ἀπόδειξιν τούτου προσάγει ὅτι οὗτοι κοινῶς ὅλοι ἐκλέγονται ὑπό τοῦ διδασκάλου Χριστοῦ (Ματθ. Δ΄ 19, ΙΘ΄, 28, Λουκ. ΣΤ΄, 13), κοινῶς ἀποστέλλονται εἰς τό βάπτισμα, κοινῶς παραδίδεται εἰς αὐτούς τό μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας (Λουκ. ΚΒ΄ 19) καί κοινῶς λαμβάνουσι τήν ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὡς καί τό λύειν καί δεσμεῖν τάς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας. Μετά τοῦτο ἀποκρούεται ἡ γνώμη τῶν Λατίνων, καθ' ἣν ὁ Πέτρος ἦτο ὁ μόνος ἐπίσκοπος τῆς Οἰκουμένης, προσάγεται δέ τό ἐξῆς χωρίον τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου «τίνι τρόπῳ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός καί θύρα εἶη καί ποιμήν; Θύρα μὲν ἀνοίγων ἑαυτόν, ποιμήν δέ εἰσερχόμενος δι' ἑαυτοῦ· ὅτι δέ ποιμήν ἐστι δέδωκε καί τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν, ὅτι καί ὁ Πέτρος ποιμήν καί ὁ Παῦλος ποιμήν καί οἱ ἐπίλοποι τῶν ἀποστόλων ποιμένες καί οἱ καλοὶ ἐπίσκοποι ποιμένες»³¹. Προσάγεται ἐφεξῆς χωρίον τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, καλοῦντος τούς ἀποστόλους πάντας «ἐπιτρόπους Χριστοῦ», εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης ὅτι ὁ μόνος ὁ Πέτρος ὑπῆρξεν ἐπίτροπος, ἦτοι ἀντιπρόσωπος Χριστοῦ, καί χωρίον τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου εἰς ἀναίρεσιν τῆς γνώμης, καθ' ἣν ὁ Πέτρος ἐνεπιστεύθη τήν προστασίαν τῆς οἰκουμένης. Δι' ἄλλων χωρίων τοῦ αὐτοῦ Πατρός καί τοῦ Κυπριανοῦ Καρχηδόνας ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει ὅτι πάντες οἱ ἀπόστολοι εἶχον τήν αὐτήν χάριν καί δωρεάν καί ἦσαν ἰσότιμοι. Ἐξηγεῖ ἐφεξῆς ὅτι τό λεγόμενον ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἔδωκεν ὁ Κύριος τάς κλεῖς τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἔχει μεταφορικὴν σημασίαν. «Τά κλειδιά δέν σημαίνουν ἄλλο, παρά τήν ἐξουσίαν καί πνευματικὴν δύναμιν, διὰ τῆς ὁποίας λύοντες οἱ πνευματικοὶ τάς τῶν ἐξομολογουμένων καί μετανοούντων ἁμαρτίας ἀνοίγουσι τούς οὐρανοὺς καί εἰσέρχονται, καθώς πάλιν δένοντες κανονικῶς τούς ἀνθρώπους, κλείουσι τούς οὐρανοὺς καί δέν δύνανται νά εἰσέλθουν». Τό συμπέρασμα τοῦτο κατοχυροῖ ἡ σύνοδος διὰ τῶν χωρίων τῶν Πατέρων. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τό χωρίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου Στουδίτου: «Μανθάνω ὅτι ἐν Ρώμῃ καί τάς κλεῖς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων διὰ τιμῆς ἄγουσι **καίτοι γε ὁ Κύριος οὐ κλεῖς αὐτῷ δίδωσιν αἰσθητάς, ἀλλά τάς διὰ λόγου εἰς τό δεσμεῖν καί λύειν**»³². Ὡς δέ παρατηρεῖ ἡ σύνοδος, τό «σοί

³¹. Augustine, in. Joh. traete, 47, 3. Πρβλ. καί «Ἁγ. Κυπριανοῦ, De Unitate Ecclesiae, V. «Πάντες ὁμοίως εἰσὶ ποιμένες, παρ' ὅτι ἓν ἐστι τό ποιμνιον. Καί τοῦτο ὁμοφρόνως ὑπό τῶν Ἀποστόλων ποιμαίνεται».

³². E. Auvray, Theodori Studitis praepositi paria catecliesis, Paris ii 1891, σελ. 55. Παρὰ Mansi

δώσω τάς κλεῖς» ὑπῆρξεν ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον (δὲν εἶπε «σοὶ δίδωμι») ἐκκληρωθεῖσα μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ὅτε τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς «ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς: Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἂν τινῶν ἀφῆτε κλπ.». Ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος ἐσημείωσε τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἐρμηνεύων «τάς κλεῖς οὐχὶ ἐνί, ἀλλὰ τῇ ἐνότητι ἔδωκεν ὁ Χριστός» (κυρίως: «Has claves non homo unita sed unitas accepit ecclesia». Jerm 295). Καὶ ὁ Θεοφύλακτος. «Εἰ γὰρ καὶ πρὸς Πέτρον μόνον εἴρηται τὸ δώσω σοι, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις δέδοται»³³.

«Περαιτέρω ἡ σύνοδος ἐρμηνεύει τὸ χωρίον «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ὑπὸ τὴν πέτραν νοεῖται ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου, ὡσαύτως τὸ χωρίον «ποιμαίνε τὰ πρόβατα μου», ἀποδεικνύουσα, ὅτι ποιμένες ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν, οὐχὶ δὲ μόνος ὁ Πέτρος. Τὸ ρηθὲν εἰς τὸν Πέτρον «ποιμαίνε τὰ πρόβατα μου» νοεῖται διὰ πάντας τοὺς ἀποστόλους, ὡς καὶ τὸ «ἐγὼ δὲ ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου» νοεῖται δι' ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ἐπίσης καὶ δι' ὅλην τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. **«Μάλιστα δὲ ἐπειδὴ ὁ μακάριος Πέτρος διὰ τῆς ἀρνήσεως ἐξέπεσεν ἀπὸ τῆν τιμὴν καὶ ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς**, διὰ τοῦτο ὁ Χριστός πρῶτος μὲ τὴν τριττὴν ἐρώτησίν του ἰάτρευσε τὴν πληγὴν τῆς ἀρνήσεως καὶ ἀκολουθῶς πάλιν τοῦ ἐνεχείρησε τὴν ποιμαντικὴν ἐξουσίαν, ἰδίως εἰς αὐτὸν λέγων, «ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου», καθὼς ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης ἐρμηνεύων τὸ ΚΑ' τοῦ κατὰ Ἰωάννην λέγει» «...ἅμα δὲ καὶ δεικνύς αὐτῷ ὅτι χρή θαρρεῖν, λοιπόν ὡς τῆς **ἀρνήσεως ἐξεληλαμένης**, ἐγχειρίζεται τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν».

Προσάγουσα τὰ χωρία τῆς Γραφῆς, ἐν οἷς ὁ Κύριος ἀπαγορεύει εἰς τοὺς μαθητάς νά λέγονται διδάσκαλοι ἢ καθηγηταὶ καὶ νά ἐξουσιάζωσι τῶν ἀδελφῶν (Ἰωάν. ΙΓ' 13, Ματθ. ΚΓ' 8, 9, 20, 25), λέγει, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, ἦσαν ἰσότιμοι πρὸς τὸν Πέτρον (ἄλλως δὲν θά ἠδύνατο ὁ Παῦλος νά ἐλέγξῃ τὸν Πέτρον ἐνώπιον πάντων (Γαλ. 2, 11, 14). Ἐρμηνεύουσα τὸ χωρίον «Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ συνιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτέ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου» (Λουκ. ΚΒ' 32), διδάσκει ὅτι «ὁ κοινὸς ἐχθρὸς Διάβολος θέλοντας νά βλάβῃ καὶ νά σκανδαλίσῃ ὄχι μόνον τὸν Πέτρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιπούς ἀποστόλους, καὶ νά σηκώσῃ τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν ἀγάπην ὅπου εἶχον εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς τὸ ἔκαμεν εἰς τὸν Ἰούδαν, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χριστός «ἐξητήσατο **ὑμᾶς** τοῦ συνιάσαι». Καὶ ἐπειδὴ πάλιν, ὅταν ἠρώτησεν ὁ Χριστός τοὺς ἀποστόλους «ὕμεις δὲ τίνα μέ λέγετε εἶναι» ἀποκριθεὶς πρῶτος ὁ Πέτρος εἶπε: «Σὺ εἶ ὁ Χριστός ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», δι' αὐτὴν τὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν εἶπεν ὁ Χριστός «ἐγὼ παρεκάλεσα ἵνα μὴ

XXXVII, 138, σημ. 1.

³³. Ε.Π. Migne, τ. 123, σ. 320.

ἐκλίπη ἢ πίστις σου», ἢ ὅποια καί ποτέ δέν ἔλειψε οὔτε θά λείψῃ ἀπό τήν θείαν Του Ἐκκλησίαν. Καί πάλιν, ἐπειδή ὁ Χριστός ὡς καρδιογνώστης προγνωρίζοντας τόν ξεπεσμέν καί τήν ἄρνησιν τοῦ μακαρίου Πέτρου, ὅπου ἔμελλεν ὕστερον νά πάθῃ, τοῦ προεῖπεν ὅτι «**καί σύ ποτε ἐπιστρέψας**», ἤγουν ἐπίστρεψον διά μετανοίας καί πικρῶν δακρῶν, ἤγουν ὅταν ἐπιστρέψῃς, καί μετανοήσῃς διά τό ἀμάρτημα αὐτό τῆς ἀρνήσεως, στήριξον τούς ἀδελφούς σου, **εὐγάνοντάς τους** δηλαδή **ἀπό κάθε ἀμφιβολίαν**, ὅπου ἔχουν, διά λόγου σου· βεβαίωσέ τους νά μένωσιν εἰς τήν αὐτήν ἀγάπην καί τήν πίστιν, ὅπου ἔχεις καί σύ πρός ἐμέ. **Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει τό «στήριξον»**, ἤγουν στηριγμόν καί νουθεσίαν καί παραγγελίαν καί συμβουλήν, οὐχί ἀρχήν καί ἐξουσίαν καί κυριότητα τοῦ Πέτρου πρός τούς ἄλλους ἀποστόλους, καθώς οἱ Λατῖνοι λέγουσιν, ὅτι μόνον εἰς τόν Πέτρον ἐδόθη νά στηρίξῃ καί νά βεβαιώσῃ τούς ἄλλους ἀποστόλους, καί ἀκολουθῶν ὁ Πάπας τούς ἄλλους Πατριάρχας, καί μέ τόν τρόπον τοῦτον σπουδάξουσι νά τοῦ δώσουν μίαν τυραννικήν **μοναρχίαν**. Καί ἄν ὁ Πέτρος ἦτο τοιοῦτος, καθώς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅπου αὐτός νά βεβαιώσῃ τά χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ πρός τούς ἀποστόλους καί χωρίς τήν βεβαιώσιν ἐκείνην νά μή ἔχωσι κῦρος καί ἰσχύν, ἀκολουθεῖ ὁ Πέτρος νά ἦτον οὐ μόνον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων πρῶτος, ἀλλά καί τοῦ Χριστοῦ ἀνώτερος, τό ὅποion, οὐδεὶς νοῦν ἔχων ἤθελε τολμήσῃ νά εἰπῇ. Ἀλλά καί ἀπό τάς Πράξεις τῶν ἀποστόλων, τάς ὁποίας ἔγραψεν ὁ ἅγιος Λουκᾶς, γίνεται φανερόν ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος δέν εἶχε καμμίαν ἐξουσίαν καί αὐθεντίαν ἐπάνω εἰς τούς ἁγίους Ἀποστόλους, ἀλλά μόνον νά εἶναι πρῶτος τῇ τάξει καί τῇ πρωτοκαθεδρία. Ἐκθέτουσα τό γεγονός τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθίου (Πράξ. 1, 15 ἐξ.) ἀποδεικνύει ἡ σύνοδος, ὅτι ὁ Πέτρος «δέν ἦτο μονάρχης, μήτε ἐξουσιαστής, ἀλλ' ἓνας τῆς συνόδου καί πρῶτος τῇ τάξει». Τό αὐτό ἀποδεικνύει καί ἐξ ἄλλων γεγονότων (Πράξ. Δ' 35, ΣΤ' 2 καί ΣΤ' 11, ΚΒ' 15, 23). Ὅτι δέ δέν ἦσαν ὑποκείμενοι οἱ ἀπόστολοι εἰς τόν Πέτρον, μαρτυρεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ Παῦλος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας, **ἔγραψαν τάς ἐπιστολάς των ἀνεξαρτήτως τοῦ Πέτρου**. Ὅτι ἐπίσης ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἀνώτερος βασιλέων, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ Λατῖνοι, μαρτυρεῖ ἡ προτροπή αὐτοῦ πρός τούς πιστούς ὅπως ὑποτάσσωνται τοῖς ἄρχουσι (Α' Πέτρ. Β' 13-15), ὁμοίως καί ἡ τοῦ Παύλου (Ρωμ. ΙΓ' 1-4). «Ἄν ὁ Πέτρος λοιπόν καί οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τάς ἐξουσίας τάς κοσμικάς, πῶς ἀποτολμῶσιν οἱ διάδοχοι τοῦ Πέτρου νά λέγουν, ἡμεῖς ὀρίζομεν μόνοι καί ἐξουσιάζομεν καί κρίνομεν τάς βασιλείας τοῦ κόσμου καί διαμοιράζομεν τάς ἐξουσίας καί κυβερνῶμεν ὄχι μόνον τά ἐκκλησιαστικά, ἀλλά καί τά πολιτικά; Ἀλλά καί ὅσα ἄλλα προνόμια δίδουσι σήμερον οἱ Παπισταὶ εἰς τόν Πάπαν καί μέ πολλήν ἀδιακρισίαν, φαίνεται φανερά, ὅτι εἶναι ἐκτός πάσης εὐσέβειας καί φρονήσεως ὑγιοῦς. Καί πρῶτον μὲν τόν ὀνομάζουσι **Θεόν ἐπί γῆς**, τό ὅποion κανένας θεοσεβῆς ποτέ δέν τό ἐδέχθηκε, ἀλλ' ὡς βλάσφημον καί ἀντίθετον φωνήν τό ἀποφεύγουσι...».

«Ἡ σύνοδος ἐφεξῆς ἐλέγχει τούς Λατίνους μοναχούς, οἵτινες παρά τῶν ἐξομολογουμένων ἀπῆλθον πίστιν εἰς τόν Πάπαν, ἀποδεικνύει δέ τελείως ἀβάσιμον καί ψευδῆ τόν ἰσχυρισμόν τῶν Λατίνων περί τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα, ὑπομιμνήσκουσα ὅτι πολλοί Πάπαι περιέπεσαν εἰς αἵρεσιν. Ἐπίσης ἀναιρεῖ τόν ἰσχυρισμόν ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῶν συνόδων, παραπέμπουσα εἰς τήν ἀποστολικήν σύνοδον (Πράξ. ΙΕ΄ 6 ἐξ.) καί εἰς ἄλλα γεγονότα τῶν Πράξεων, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ὁ Πέτρος ὑπετάσσετο εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Προσάγουσα τόν 39 Ἀποστολικόν Κανόνα ἀποδεικνύει ὅτι οἱ σύνοδοι ἦταν ὑπέρτεροι παντός ἐπισκόπου. Εἰδικώτερον δέ προσάγει παραδείγματα Παπῶν τῆς Ρώμης καθαιρεθέντων ἢ ἀθωωθέντων ὑπό συνόδων. Τέλος βάσει τοῦ 28 Κανόνος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦ 36 τῆς ΣΤ΄ καί τῆς 131 Νεαρᾶς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α΄, ἡ σύνοδος ἀποδεικνύει, ὅτι **«ἀπό τὰς συνόδους ἔλαβε τό πρωτεῖον τῆς τάξεως ἡ παλαιά Ρώμη διά τήν βασιλείαν καί οὐχί διά τόν Πέτρον»**.

«Οὕτω διά ἀναντιρρήτων μαρτυριῶν ἔκ τε τῆς ἀγίας Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ὁρθόδοξος σύνοδος τοῦ 1722 κατέρριπτε πάντα τά σοφιστεύματα, δι' ὧν ἐζητεῖτο νά ὑποστηριχθῆ τό Παπικόν πρωτεῖον. Κατά μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1727 νέα σύνοδος ἐνδημοῦσα συνεκροτήθη ἐν Κων/πόλει ὑπό τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου Β΄ κατά τήν πρώτην αὐτοῦ Πατριαρχίαν (1726-1732) τῆ συμμετοχῆ τοῦ Σιλβέστρου Ἀντιοχείας (1724-1766), τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων καί δώδεκα Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἧτις σύνοδος ἐξέδωκεν Ὁμολογίαν πίστεως τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας³⁴. Ἐν τῇ ἀρίστη ταύτῃ ἀπό πάσης ἐπόψεως Ὁμολογία ἐκτίθεται ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί θετικῶς καί ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος. Τό ια΄ κεφ. ἔχει ὡς ἐξῆς: «Οὐδεμίαν ἄλλην οὖν τινα κεφαλὴν ἀποδέχεσθαι ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰμὴ τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μόνον παρά τοῦ Πατρός δοθέντα κατά πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ καί θεμέλιον τόν αὐτόν, κατά τόν μακάριον ἀπόστολον φάσκοντα, «θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρά τόν κείμενον, ὅς ἐστι Ἰησοῦς Χριστός (Α΄ Κορ. Γ΄ 11) καί αὐτός ἐστιν «ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» (Ἐφεσ. Ε΄ 23). Τόν δέ Πάπαν τῆς Ρώμης οὐ κεφαλὴν ἠγεῖσθαι τῆς ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, **ἀλλά, μέλος ὄντα, ὑποκεῖσθαι ταῖς συνόδοις, καί ὡς δυνάμενον ἁμαρτῆσαι** (οὐ μόνον ὡς ἄνθρωπον ἀπλῶς, ἀλλά καί ἀπ' αὐτῆς τῆς καθέδρας διδάσκοντα) τοῦ ὀρθοῦ καί τοῦ ἀληθοῦς, κρίνεσθαι τε καί ἀνακρίνεσθαι καί διορθοῦσθαι καί παιδεῖαις Ἐκκλησιαστικαῖς ὑποβάλλεσθαι, ὅτε τύχοι ἄν πταῖσαι, ὑπό

³⁴. Mansi XXXVII, 889-909. Ἐδημοσιεύθη ὑπό Μ. Γεδεών, ὡς ἀνεκδότος ἐγκύκλιος τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου Ἱερεμίου Γ΄ (727), ἐξ ἀνεκδότου κώδικος τοῦ Κριτίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1872. Ὁ L. Petit ἐδημοσίευσε τήν Ὁμολογίαν ἐν τῇ σειρᾷ Mansi ἐξ ἀγιοταφικοῦ κώδικος.

τῆς Ἱερᾶς συνόδου, ὡς μέλος ὄν, οὐ κεφαλή τῆς ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καί τοῦτο δέ ὀπηνίκα συμφρονῆ τοῖς λοιποῖς ἀγιωτάτοις Πατριάρχαις ἐν τοῖς περί εὐσεβείας καί πίστεως λόγοις καί τά αὐτά δοξάζων ἢ δόγματα τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οὐ μὴν δέ ὅταν σχισματικά ἐστί καί ξένα καί ἀλλότρια καί ἀπάδοντα τῇ εὐσεβείᾳ φρονῆ· τότε γάρ οὐδ' *ὡς μέλος αὐτόν ἀποδέχεσθαι χρή*. Ὅσα δέ ὑπέρογκα καί φορτικά ἀυγήματα προσοικειοῦσιν αὐτῷ τινες, τό εἶναι δηλ. ὑπεράνω κανόνων καί νόμων καί τό ἄπταιστον καί ἀναμάρτητον καί τό πάντας τούς ἄλλους ἀρχιερεῖς αὐτῷ ὑποκεῖσθαι καί αὐτόν μόνον ἐπίτροπον εἶναι καί ἐκπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, καθολικόν εἰς πάντα καί πάντας, τήν κεφαλὴν ὀρατὴν, ἀντί τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί ὅσα τούτοις συγγενῆ καί παραπλήσια, *λῆρον* ἠγεῖσθαι μακρόν καί κολακείας *ψυχοβλαβοῦς* ἐφευρήματα καί *ἠπατημένης διανοίας* γεννήματα».

Ταῦτα ἐν συνόψει περιέχουσιν αἱ ρηθεῖσαι ἱστορικαί ἀποφάσεις τῆς ἐν Κων/πόλει ἐνδημούσης συνόδου, ἀπηχοῦσαι τὴν γνώμην ἀπάσης τῆς Μιάς, Ἁγίας, **Ὁρθοδόξου, Καθολικῆς** καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί ἐξαντλοῦσαι τό ἐπίμαχον θέμα ἀπό πάσης πλευρᾶς. Εἰς τὰ ἀμάχητα ὅμως τῶν ἀποφάσεων τούτων ἐπιχειρήματα, ἅτινα τόσον ἀπό Γραφικῆς ἐπόψεως, ὅσον καί ἐξ ἐπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου ἐκτενέστερον ἀναπτύσσομεν, καλόν θεωροῦμεν νά προσθέσωμεν καί τά ἀκόλουθα:

α. Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ὀρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ὁ ὀρατός ἀρχηγός τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπό τοῦ Κυρίου ἢ «Ἀποκάλυψις» εἰς τόν Ἰωάννην, «...ἵνα δείξῃ τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει...» (Ἀποκ. Α' 1) καί οὐχί εἰς τόν ἐκπρόσωπόν Του, καί πῶς ἔδωκε τὰς «εἰδικάς» ἐντολάς Του ὁ Κύριος πρὸς τούς ἐπισκόπους-ἀγγέλους τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν (Ἀποκ. Β'-Γ') διὰ τοῦ Ἰωάννου καί οὐχί διὰ τοῦ ὀρατοῦ ἐκπροσώπου Του καί τῆς ὀρατῆς κεφαλῆς... τῆς Ἐκκλησίας;³⁵

β. Πῶς ὑπό τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας δέν προετάχθησαν ἐν τῇ Κ.Δ. τιμητικῶς αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί Ἰακώβου, ἀλλ' ἐτέθησαν κατὰ σειρὰν μετὰ τὴν ἐπιστολήν τοῦ Ἰακώβου;

γ. Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης προωρίζετο ὑπό τοῦ Θεοῦ νά εἶναι ὁ ὀρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ἀρχηγός καί κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἐδόθη ὑπό τοῦ Κυρίου ἰδιαίτερα εὐλογία εἰς τό Ἑλληνικόν ἔθνος – μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ; Πῶς δηλ. ἦτο δυνατόν νά εὐλογηθῇ ἰδιαίτερος ὑπό τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ

³⁵. Κατὰ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου διετυπώθη ἡ ἔνστασις, ὅτι ἡδύνατο ὁ Κύριος νά δώσῃ τὴν «Ἀποκάλυψιν» εἰς τόν Ἰωάννην, ὡς ἰδιαίτερον πνευματικὴν-προφητικὴν δωρεάν ἢ χάριν, ἀσχέτως τῆς ἠγετικῆς ἢ μὴ θέσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ σώματι τῶν 12 Ἀποστόλων – ἢ καί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί ἡ ἔνστασις αὕτη εἶναι ἀβάσιμος. Διότι ἡ «Ἀποκάλυψις» δέν εἶναι ἀπλῆ πνευματικὴ (προφητικὴ) **δωρεά-χάρισμα**. Ἐν αὐτῇ περιελήφθησαν προσέτι καί **εἰδικαὶ κρίσεις**, ἀλλὰ καί **ἐντολαὶ** τοῦ Κυρίου πρὸς τούς Ἐπισκόπους-Ἀγγέλους τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, ἵνα διαβιβασθῶσιν, ὡς προείπομεν, αὐταὶ πρὸς αὐτούς **διὰ τοῦ Ἰωάννου**. Ἐάν λοιπόν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοποτηρητὴς καί ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου καί ἢ... **ὀρατὴ κεφαλή** τῆς Ἐκκλησίας, θά ἦτο ἀδύνατον ὁ Κύριος νά τὸν ἀγνοήσῃ καί νά διαβιβιάσῃ τὰς διὰ τούς ρηθέντας ἐπισκόπους κρίσεις καί ἐντολάς Του διὰ τοῦ Ἰωάννου. Διότι τοῦτο θά ἀπετέλει **περιφρόνησιν** τοῦ... ἀντιπροσώπου του, ἢ **ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης** εἰς αὐτόν...

ἀπείρω Αὐτοῦ περί πάντων προγνώσει) τό Ἑλληνικόν ἔθνος, ἀρχηγός δέ τῆς Ἐκκλησίας Του καί ὁρατός ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου νά **ὀρισθῆ** Λατῖνος; Μήπως δέν προεγνώριζεν ὁ Θεός τήν μέχρι καί τῆς σήμερον παράτασιν τῆς μεταξύ τῶν δύο ἱστορικῶν ἐθνῶν **διαμάχης**, μέ τά ἀπερίγραπτα, διά μέσου τῶν αἰώνων, κακουργήματα τῶν Λατίνων εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, **ἐμπνευσταί**, ἀλλά καί **διατάκται** τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν πάντοτε, κατά τήν μεταχριστιανικήν ἐποχήν, οἱ κατά καιρούς Πάπαι;

δ. Πῶς ἦτο δυνατόν νά γραφῶσι τά Ἱ. Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις καί αἱ ἐπιστολαί τῶν ἀποστόλων καί ἡ «Ἀποκάλυψις» εἰς τήν Ἑλληνικήν³⁶ γλῶσσαν, ἐφόσον ἡ «Ρωμαϊκή Ἐκκλησία» θά ἦτο προωρισμένη νά προΐσταται τῆς ὅλης Ἐκκλησίας (ὁ δέ ἡγούμενος αὐτῆς, τῆς λατινικῆς γλώσσης ποιούμενος χρῆσιν, ἔμελλε νά εἶναι ἡ κεφαλή καί ὁ καθολικός ἡγούμενός της), ὡσαύτως δέ πῶς τοῦ ἀρχικοῦ καί τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ Ἑλληνικοῦ καί πάλιν ἀλφαβήτου (τοῦ Α καί Ω) ἐποιήσατο χρῆσιν αὐτός ὁ Κύριος, ἵνα χαρακτηρίσῃ Ἐαυτόν – ὡς ἄπειρος καί αἰώνιος Λόγος – ὡς «τὴν **ἀρχὴν καί τέλος τοῦ παντός;**» (Ἀποκαλ. Α΄ 8).

Εἰς τά ἐρωτήματα ταῦτα δέν θά καταστῆ ἀσφαλῶς ποτέ δυνατόν νά ἀπαντήσῃ ὁ Παπισμός. Ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις, δεόν νά ἐπαναλάβωμεν ὅτι «Ἐκκλησίαν» ἵδρυσεν ὁ Κύριος (Ματθ. ΙΣΤ΄ 18) καί οὐχί «**μοναρχίαν**» ἢ «**ἀπολυταρχίαν...**». Καί τήν «ἐτυμολογίαν» δέ, τήν «ἐννοίαν» ἀπλῶς τῆς λέξεως ταύτης ἐάν ἐπρόσεχον οἱ ἀπολογηταί τοῦ Παπισμοῦ καί δὴ οἱ Ἑλληνες τοιοῦτοι, θά ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά ὁμολογήσωσιν ὅτι αὕτη σημαίνει «τελείαν Δημοκρατίαν, μέ πολίτευμα καί σύστημα διοικήσεως ἀπολύτως **δημοκρατικόν-συνοδικόν**, καί οὐδέποτε «μοναρχικόν, ἀπολυταρχικόν, δεσποτικόν». Τήν ἐκ τῶν ἄνω δέ πρὸς τά κάτω ἱεραρχίαν καί τήν κατά τάξιν διαβάθμισιν τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ σώματος - ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας περιγράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γράφει σαφῶς τά ἐν τῇ Α΄ Κορ. ΙΒ΄ 28 ἀναφερόμενα, «Καί οὗς μέν ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ **πρῶτον** ἀποστόλους, **δεύτερον** προφήτας, **τρίτον** διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις... κλπ.». Οὐδαμοῦ ἀναφέρει αὐτός τε, ὅπως καί ἡ Κ.Δ. ἐν τῷ συνόλω της, περί ὑπεραποστόλου τινος ἢ ὑπερπροφήτου, ἢ τοποτηρητοῦ καί ἀντιπροσώπου τοῦ Κ. ἢ Ἱ. Χριστοῦ καί περί «ὀρατῆς» καί «ἀοράτου» κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία καί ἐνιαία, ἐπὶ γῆς καί ἐν οὐρανοῖς, καί μίαν ἔχει κεφαλὴν, τόν Κ. ἢ Ἱ. Χριστόν (Ἐφεσ. Α΄ 22, Ε΄ 23, Κολ. Α΄ 18).

³⁶. Τό κατά Ματθαῖον μόνον Ἱ. Εὐαγγέλιον ἐγράφη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τήν Ἀραμαϊκὴν, ἀλλά καί τοῦτο ταχέως μετεφράσθη εἰς τήν Ἑλληνικήν καί πάλιν, καίτοι, ἐκτός τῶν ὡς ἀνωτέρω, ἐπίσημος τότε γλῶσσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἦτο ἡ **Ρωμαϊκή** καί οὐχί ἡ **Ἑλληνική**.

Δ.Αι κατά τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαί τῆς Ἰ. Παραδόσεως.

Περί τῶν μαρτυριῶν τούτων, ἐκ τῆς «Δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ + Παν. Τρεμπέλα, τόμ. Β΄, σελ. 398-401 μεταφέρομεν τά ἑξῆς:

«1. Ἀλλά καί τά ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερᾶς Παραδόσεως ἀναζητηθέντα ὑπό τῶν περί τόν Πάπαν στηρίγματα τῶν περί πρωτείου ἀξιώσεων αὐτοῦ παρουσιάζονται σφόδρα ἀσθενῆ καί ἀνίσχυρα. Οὕτω τό ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος καλεῖ τήν Ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων «προκαθημένην τῆς ἀγάπης»³⁷ ἤμπορεῖ μὲν νά ἀποτελεῖ ἔνδειξιν, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἐξετίμα αὐτήν ὡς ἐξόχως σπουδαίαν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, κατ' οὐδένα ὅμως λόγον ἀποδεικνύει, ὅτι καί ἀνεγνώριζεν εἰς τόν ἐπίσκοπον αὐτῆς πρωτεῖον κυριαρχίας ἐπί πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τό χωρίον τοῦ Εἰρηναίου³⁸, εἰς τό ὁποῖον ἀναφέρεται, ὅτι πρὸς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (διά τό ὑπερέχον πρωτεῖον - «propter potentiores principalem») ἀνάγκη εἶναι ἵνα συμφωνῇ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, ἦτοι οἱ ἀπανταχοῦ πιστοί, διότι ἐν αὐτῇ διετηρήθη ἡ ἀποστολική παράδοσις, θά ἠδύνατο νά παρατηρηθῇ πρωτίστως μὲν, ὅτι δέν ἔχομεν πρό ἡμῶν αὐτό τό πρωτότυπον κείμενον τοῦ Εἰρηναίου, ἀλλά μετάφρασιν αὐτοῦ λατινικήν, ἣτις ὑπό τῶν ἐν τῇ Δύσει γενομένη δέν εἶναι ἀπίθανον νά μὴ ἀποδίδῃ ἀκριβῶς τό νόημά του. Πάντως πρὸς διακρίβωσιν τούτου δέον νά λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καί τά συμφραζόμενα, διά τῶν ὁποίων ὁ Εἰρηναῖος συνιστᾷ, ἵνα προκειμένου νά ἀποφασίσῃ τις μεταξὺ αἰρετικῶν καί Ὁρθοδόξων, προσφεύγῃ εἰς τήν διδασκαλίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, καί μάλιστα ἐκείνων, αἵτινες διά τῆς διαδοχῆς τῶν ποιμένων τῶν ἀνάγονται μέχρι τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδή δέ θά ἦτο μακρόν νά διατρέξῃ ταύτας, ἀρκεῖ νά ἐξετάσῃ τις ποία εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Κατά τά συμφραζόμενα λοιπόν ταῦτα ἡ *potentior principalis* τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης δέν προβάλλεται ὑπό ἔννοιαν ἀπόλυτον, ἀλλά μόνον («quoniam longum est in hoc tali volumine omnium ecclesiarum enumerare successiones») πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐκζητοῦντος τήν ἀποστολικήν παράδοσιν, μὴ διαμφισβητουμένου, ἀλλά τὸναντίον διακηρυττομένου, ὅτι οὐ μόνον εἰς τήν ἐν Ρώμῃ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν Ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν θά ἠδύνατό τις νά πληροφορηθῇ περί τῆς ἀληθείας.

2. «Ἄλλως τε τήν ἔννοιαν τοῦ ὅρου *potentior principalis*, ἐάν ὄντως οὗτος ἐγράφη ὑπό τοῦ Εἰρηναίου, ἀποσαφεῖ καί ἡ Ἐκκλησιαστικὴ πρᾶξις, περί τῆς ὁποίας πληροφοροῦσιν ἡμᾶς δύο γεγονότα, τῶν ὁποίων δέν ὑπῆρξε ξένος καί αὐτός ὁ Εἰρηναῖος. Ἀναφέρονται δέ τά γεγονότα ταῦτα εἰς τό ζήτημα τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τοῦ Πάσχα, ἐπί τοῦ ὁποίου ἡ Ρώμη ἠκολούθει ἄλλην παράδοσιν τῆς ὑπό τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας τηρουμένης. «Τοῦ μακαρίου δέ Πολυκάρπου ἐπιδημήσαν-

³⁷. Ρωμ. ἐν προοιμίῳ Β' 274.

³⁸. Εἰρηναίου III, 3, 2-Μ. 7, 849.

τος τῆ Ρώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου», καθὰ ἀναφέρει ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Εἰρηναῖος, οὔτε ὁ Ἀνίκητος τὸν Πολύκαρπον πείσαι ἠδύνατο, οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισεν, ἀλλὰ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, μὴ ἀποπειραθέντος τοῦ Ἀνικήτου διὰ χρήσεως τοῦ ἀνυπάρκτου πρωτείου ἐξουσίας νὰ ἐπιβάλη τὴν παράδοσιν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πολύκαρπον. Ὅτε δὲ πάλιν βραδύτερον, ζῶντος ἔτι τοῦ Εἰρηναίου, Βίκτωρ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξεδήλωσε διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα διάθεσιν, ὅπως ἀποκόψη τὰς ἐν Ἀσία Ἐκκλησίας τῆς μετ' αὐτοῦ κοινωνίας, «οὐ πᾶσι τοῖς ἐπισκόποις ταῦτα ἠρέσκετο, ἀλλὰ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος, ἐκ προσώπου ὧν ἠγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν, ἀντιτάσσονται, φέρονται δὲ καὶ τούτων αἱ φωναὶ πληκτικώτερον καθαπτόμεναι τοῦ Βίκτωρος»³⁹. Καὶ ματαιοῦται ἡ πρόθεσις τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἀπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ ὁποῖου παρουσιάζονται ἀνεξάρτητοι οὐ μόνον οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ Δύσει ἐπίσκοποι.

3. Παρόμοιον θὰ ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τις καὶ περὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ Παπικοῦ πρωτείου προβαλλομένων μαρτυριῶν ἐκ τῶν συγγραφῶν τοῦ Κυπριανοῦ. Ὀνομάζει μὲν ὁ Κυπριανὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης μητέρα καὶ ρίζαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ καθέδραν τοῦ Πέτρου καὶ προΐσταμένην Ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἡ ἐπισκοπικὴ ἐνότης προῆλθεν⁴⁰. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἀναφερόμενος εἰς τὰς διαφορὰς γνωμῶν, αἵτινες περὶ τοῦ βαπτίσματος ἰδίᾳ τῶν αἰρετικῶν παρατηροῦνται μετὰ τῶν ἐπισκόπων, γράφει καὶ ἐξ ὀνόματος ἄλλων, πρὸς τὸν Στέφανον ἐπίσκοπον Ρώμης, ὅτι «δὲν ἀξιοῦμεν νὰ βιάσωμεν οὔτε νὰ δώσωμεν νόμον εἰς κανένα, διότι ἕκαστος ἐπίσκοπος ἔχει πᾶσαν ἐλευθερίαν ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας του, ὧν ὑπόλογος περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»⁴¹. Παρὰ τὴν ἐπιμονὴν δὲ τοῦ Στεφάνου, ὅπως μὴ ἀναβαπτίζωνται οἱ αἰρετικοί, καὶ παρὰ τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ ὁ Κυπριανός, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐπίσκοποι, «συμφωνήσαντες μετὰ τῶν ἐπισκόπων Ἐλένου καὶ Φερμιλιανοῦ καὶ πάντων τε τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας καὶ Γαλατίας καὶ πάντων τῶν ἐξῆς ὁμορούντων ἐθνῶν» ἀντέστησαν καὶ διὰ συνοδικῶν ἔτι ἀποφάσεων ἐφήρμοσαν πρᾶξιν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐν Ρώμῃ κρατοῦσαν. Ρητῶς δὲ ἀλλαγῶν ὁ Κυπριανός διακηρύττει, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν ὅ,τι ὑπῆρξεν ὁ Πέτρος, κεκτημένοι τὰ ἴσα δικαιώματα τιμῆς καὶ ἐξουσίας»⁴².

4. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ φρόνημα καὶ τοιαύτη ἡ πρᾶξις τῶν κατὰ τὴν Δύσιν Ἐκκλησιῶν κατ' αὐτούς ἔτι τοὺς πρώτους αἰῶνας. Ὅ,τι δὲ συναντῶμεν ἔπειτα εἴτε ὡς

³⁹. Παρ' Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. V, 24, 16 καὶ 9-11, M. 20, 508 καὶ 497.

⁴⁰. «Ecclesiae catholicae matrix et radix». Epist. Ad Cornelium 4 § 3, m. 3, 733. «Ad Petri cathedram adque ad ecclesiam principalem unde unitas sacerdotalis exorta est». Epist. XII ad Cornelium § 14 in. 3. 844.

⁴¹. Epist. 72, 3 m. 3, 1039.

⁴². De eccl. unit., 4. m 4,515.

ἐπευφημίας καί ὡς ἀβρόφρονας ἐπαίνους πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Ρώμης⁴³ εἴτε ὡς ἐκφράσεις τιμῆς καί σεβασμοῦ πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου, εἴτε ὡς ἐξάρσεις τοῦ Πέτρου, ὡς κορυφαίου τοῦ σώματος τῶν Ἀποστόλων καί ὡς θεμελίου τῆς Ἐκκλησίας, δέν ἀποδεικνύει τίποτε περὶ πρωτείου ἐξουσίας, τό πολύ δέ μαρτυρεῖ πρωτεῖον τιμῆς, ὅπερ οὐδέποτε ἠρνήθη ἡ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης. Καί ἵνα ἐπισφραγίσωμεν τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα καί δι' ἐτέρας ἐκ Δύσεως μαρτυρίας, ἐπικαλούμεθα τοὺς λόγους τοῦ Ἱερωνύμου, καθ' οὓς «ὅπουδήποτε καί ἂν ὦσιν ἐπίσκοποι, εἴτε ἐν Ρώμῃ, εἴτε ἐν Κων/πόλει, εἴτε ἐν Ρηγίῳ... τῆς αὐτῆς ἀξίας εἰσὶ καί τὴν αὐτὴν ἱερωσύνην ἔχουσι. Πάντες τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι εἰσι»⁴⁴.

⁴³. «Σχετικῶς καί Ἡλίας ὁ Μηνιάτης (παρά Sugie, μν. ἔργ. IV, σελ. 410) παρατηρεῖ: «Καί ἂν εἶναι καί τινες τῶν Ἀγ. Πατέρων ὅστις γράφων πρὸς τὸν Ρώμης ἐπίσκοπον ἠθέλησε νά τὸν ἐγκωμιάσῃ... τὰ ἐγκώμια πρέπει νά νομίζωνται δόγματα; Ὅχι.». Ματαίως ὁ Sugie (μν. ἔργ. 52) ἐκβιάζει τό σαφῶς ἐκπεφρασμένον νόημα τοῦ 28^{ου} κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καθ' ὃν «...τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τό βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εικότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα...», καί ἀντιβάλλον αὐτὸν πρὸς τὸν 3ον κανόνα τῆς Β' Οἴκουμ., καθ' ὃν «τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον...», **ζητεῖ** νά ἀποδείξῃ ὅτι τὰ πρεσβεῖα τῆς Ρώμης δέν ἦσαν ἀπλᾶ πρεσβεῖα τιμῆς [Mansi VII 445... Τό νόημα ἀμφοτέρων τῶν κανόνων εἶναι σαφές... Τό ἐάν δέ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου γράφει πρὸς τὸν Λέοντα τὸν μέγαν..., ὅτι «διὰ πάντα ὑμῖν τό πρωτεύειν ἀρμόττει» [M. 54, 847] καί ὅτι «εἴτε πολλῶν προνομίων κοσμεῖται ὁ ὑμέτερος θρόνος, ὃν Πέτρος καί Παῦλος θρόνον εὐγενέστατον κατέστησαν», οἱ δέ πατέρες τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πρὸς αὐτὴν δογματικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος, ἀνεφώνησαν «Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε» [Mansi VI, 971], καί οἱ Μάξιμος Ἀντιοχείας, Ἰωάννης ὁ Σεβαστείας, καί Νουνέχιος ὁ Λαοδικείας ἀποκαλοῦσι... τὸν Λέοντα πατέρα ἡμῶν [Mansi αὐτόθι 1055], καθὼς καί ἄλλαι τινές φράσεις φιλοφροσύνης εἴτε ἐλέχθησαν, εἴτε ἐγράφησαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ταῦτα οὐδέν ἀποδεικνύουσιν, ἐφόσον ἤθελον ἐξετασθῆ... καί ἐρμηνευθῆ καί ὑπὸ τῆς ἀνεκαθεν ἐπικρατησάσης ἐν τῇ διοικήσει πασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἐκκλησιῶν πράξεως...».

⁴⁴. Hieronym. Epist. 146 ad Evangelum § 1 «Ubi cumque fuerit episcopus sive Romae. Sivi Constantinopoli... ejusdem meriti, ejusdem est et sacerdotium... Omnes Apostolorum successores sunt». Ἐκ τῶν νεωτέρων συμβολικῶν βιβλίων ἡ Ὁμολογία Κριτοπούλου θίγει εἰδικώτερον τὰ κατὰ τὴν ἰσότητά τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν... «Οὐδεὶς γάρ τούτων κατεπαίρεται τῶν ἄλλων, οὐδέ καθόλου κεφαλὴ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀξιοῖ τις ἐκεῖνον καλεῖσθαι... Ταῦτα οὖν εἰδότες οἱ ἀγιώτατοι... πατριάρχαι τῆς καθόλου Ἐκκλησίας... οὐδένα θέλουσι καθόλου κεφαλὴν ὀνομάζειν, ἀρκούμενοι τῇ τεθεωμένῃ καί παντοδυνάμῳ κεφαλῇ, τῇ δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθημένη... Οὐ μόνον δ' ἐν ἄλλου πατριάρχου διοικήσει κωλύονται οἱ λοιποὶ ἀρχιερατικόν τι τελέσαι, ἄνευ προτροπῆς τοῦ γνησίου, ἀλλὰ καί ἂν εἷς τινα τῶν ὑπ' αὐτὸν τελουσῶν διοικήσεων γένοιτό ποτε πατριάρχης, οὐδέν ἀρχιερατικόν τι δύναται ἐνεργῆσαι ἄκοντος τοῦ γνησίου...» [I. Καρμίρη II σελ. 560-561]. Καί Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐν τῷ «Λόγῳ περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἡ ἀληθῆς Καθολικὴ Ἐκκλησία...», γράφει: «Πέτρος οὐδένα τρόπον τῶν Ἀποστόλων ἦν ἀρχή, εἰ καί πρωτεῖα ἐν Ἀποστόλοις ἀπενεγκάμενος, ἀλλ' ὡς συναπόστολος, οὐχ ὡς ἄρχων ἀποστόλων..., ὡς κορυφαῖος, ἕνα σὺν τοῖς λοιποῖς συμπεραίνων χορόν» [σελ. 586]. «Πέτρος ἀδελφός ἐν ἀδελφοῖς, τουτέστιν οὐ κεφαλὴ οὐδέ πατὴρ· τοῦτο γάρ Χριστός» [σελ. 596, παρά Jungie, μνημ. ἔργ. VI, σελ. 349].

Ε. Η άμφισβήτησις τῆς ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου

Ἀπεδείξαμεν διά τῆς ἐρμηνείας ὄλων τῶν σχετικῶν πρὸς τό ἐπίμαχον θέμα χωρίων τῆς Γραφῆς ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδέν «πρωτεῖον» διοικήσεως ἢ ἐξουσίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων καὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἔλαβε παρά τοῦ Κυρίου (κατὰ τὴν σύμφωνον περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν χωρίων τούτων γνώμην τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας), ὥστε νά δύναται νά μεταδώσῃ τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς οἰονδήποτε πνευματικόν διάδοχόν του (καίτοι οἱ ἀπόστολοι δέν εἶχον προσωπικούς πνευματικούς διαδόχους, ὡς ἰδρυταί πολλῶν Ἐκκλησιῶν). Ἀπεδείξαμεν ὡσαύτως ὅτι ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς πρώτης Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἢν ἀπετέλεσαν *ἰσοτίμως* οἱ δώδεκα ἀπόστολοι (μετά τὴν συνοδικὴν καὶ πάλιν ἐκλογὴν τοῦ Ματθίου) εἶχε μὲν ὁ ἀπ. Πέτρος τιμητικὴν τινα διάκρισιν, εἰσηγούμενος τὰ ὑπό συζήτησιν θέματα ἢ ὁμιλῶν πρῶτος, δέν εἶχεν ὅμως οὔτε τὴν ἡγεσίαν τῆς διοικήσεως, οὔτε τὴν τιμητικὴν αὐτῆς ἀπλῶς προεδρίαν, διότι καὶ ταύτην κατεῖχεν ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος. Θά παραθέσωμεν δέ τώρα συνοπτικῶς τὰς σαφεῖς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας, ἐξ ὧν πλήρως, καὶ καθ' ἡμᾶς, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὔτε ἰδρυτὴς ὑπῆρξε τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, οὔτε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐμαρτύρησε· οὔτε κἄν μετέβη εἰς αὐτήν.

Μεταξὺ τῶν μαρτυριῶν τούτων, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἐκτενέστερον ἀναπτύσσονται ἐν τῇ περισπουδάστῳ ἱστορικῇ μελέτῃ τοῦ ἀγίου Νεκταρίου, σελ. 12-40⁴⁵, θά προτάξωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν Α' καθολ. ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου «πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς παρεπιδήμους διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καπαδοκίας, Ἀσίας, καὶ Βιθυνίας...», γραφεῖσαν περὶ τό 62 μ.Χ.. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, καίτοι εἶναι καθολικὴ, ἀποσιωπᾶται τό ὄνομα τῆς Ρώμης, ἢ διότι ἐγράφη αὕτη ἐκ Ρώμης, ἢ διότι μέχρι τῆς γραφῆς τῆς δέν ἐδίδαξεν οὗτος ἐν αὐτῇ. Ἡ πρώτη ὅμως ἐκδοχὴ ἀποκλείεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἐφόσον ἀναφέρεται ρητῶς ἐν αὐτῇ ὅτι ἐγράφη ἐν Βαβυλῶνι, πρόκειται δέ προφανῶς περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Βαβυλῶνος (ἐφόσον κατὰ τὰς σαφεῖς μαρτυρίας τῆς Ἱστορίας ἀποκλείεται ἡ ἀρχαία) πρὸς νότον τῆς Ἡλιουπόλεως, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ μεγάλη Ἰουδαϊκὴ κοινότης καὶ ναὸς Ἰουδαϊκός, ἐν ᾧ καὶ ὁ τάφος τοῦ προφήτου Ἱερεμίου σφζόμενος. Καὶ τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῆς ἀξιώσεως τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Χριστιανῶν ὅτι ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας εἶναι ὁ ἀπ. Πέτρος, ὅστις ἐνεπιστεύθη τὴν Ἐκκλησίαν τῷ ἀκολούθῳ του Εὐαγγελιστῇ Μάρκῳ. Συνάγεται ὅθεν ἐκ τούτων ὅτι μέχρι τῆς συγγραφῆς τῆς Α' καθολ. ἐπιστολῆς του, ἤτοι μέχρι τοῦ 62 περίπου μ.Χ., ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν εἶχε μεταβῆ εἰς Ρώμην⁴⁶.

⁴⁵. Πρβλ. καὶ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10-15.

⁴⁶. Ἡ Α' καθολ. ἐπιστολὴ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη, κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων σχεδόν τῶν ἐρευνητῶν, μετὰ τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἢν προφανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐκ τούτου δέ αἱ πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁμοιότητες. Δεδομένου λοιπόν ὅτι ἡ πρὸς

Ὅτι δέ καί μετά τήν συγγραφήν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του δέν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην μαρτυρεῖ ἡ δευτέρα καθολική ἐπιστολή του, ἐφόσον μάλιστα αὕτη ἐγράφη προφανῶς διά τούς ἐξ ἔθνῶν χριστιανούς, ἐνῶ ἡ πρώτη ἐγράφη διά τούς ἐξ Ἑβραίων. Διότι καί ἐν αὐτῇ οὐδόλως ἀναφέρεται τό ὄνομα τῆς Ρώμης. Καί τέλος, ὅτι καί περί τά τέλη τοῦ βίου του δέν μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, βεβαιοῦται ἐκ τῆς Β΄ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἐν ἣ ῥητῶς οὗτος γράφει: (Δ΄ 16-17) «...ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεῖς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλά πάντες μέ ἐγκατέλιπον· ὁ δέ Κύριος μοι παρέστη καί ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τό κήρυγμα πληροφορηθῇ καί ἀκούσῃ πάντα τά ἔθνη». Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περί τά τέλη τοῦ βίου του, βεβαιοῦται σαφῶς, ὅτι κατά τήν συγγραφήν της ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν ἦτο ἐν Ρώμῃ, ἄλλως ὁ ἀπόστολος Παῦλος θά ἐμνημόνευεν αὐτοῦ ἀναγκαίως. Ἀποδεικνύεται ὁμως προσέτι, ὅτι καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης οὐδόλως εἶχε μεταβῆ ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην, διότι δέν ἦτο δυνατόν νά γράψῃ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «καί ἐν Ρώμῃ δι' αὐτοῦ ἐπληροφορήθησαν καί ἤκουσαν τό κήρυγμα τά ἔθνη», ἐάν προηγουμένως ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε διδάξει ἐκεῖ.

Ὅταν εἰς τās μαρτυρίας ταύτας τῆς Γραφῆς προστεθῶσι τά ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ΄ 14-31) ἀναφερόμενα περί τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἅτινα ἀναπτύσσομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τήν πρὸς Ρωμ. ἐπιστολήν του, συνάγεται τό ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι πρό τῆς εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλά καί πρό τῆς συγγραφῆς τῆς Β΄ πρὸς Τιμόθ. ἐπιστολῆς του, ὁ ἀπόστολος Πέτρος δέν μετέβη εἰς Ρώμην. Ἀποκλείεται ὁμως ὡσαύτως τό ἐνδεχόμενον τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς του καί μετά τήν συγγραφήν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, γραφείσης, ὡς προείπομεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον χρόνον πρό τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου⁴⁷, διότι καί λόγος πλέον δέν ὑπῆρχεν, ἐφόσον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἰδρυθεῖσα ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἤρθη ἤδη πλῆθος μαρτύρων, ἀλλά καί χρόνος ὁμοίως, λόγω τοῦ ὅτι μετ' ὀλίγον ἐκινήθη ὁ ἐπί Νέρωνος μέγας διωγμός, καθ' ὃν πιθανῶς ἐμαρτύρησαν ἀμφοτέρω οἱ ἀπόστολοι, οὐχί ὁμως ἐν Ρώμῃ. Διότι καί περί τούτου οὐδεμία σοβαρά ἱστορική μαρτυρία ὑπάρχει. Πᾶσαι αἱ σχετικαί τοιαῦται, ὡς θά ἀποδειχθῇ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐστηρίχθησαν *καλῇ τῇ πίστει* ἐπί τῆς ἀρχαίας

⁴⁷ Ἐφεσίους ἐπιστολή ἐγράφη μεταξύ τοῦ 60-62 μ.Χ. ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου, προφανῶς τῆς Καισαρείας [Πράξ. ΚΔ΄ 27], ἢ ἢ Ἀ΄ καθολική τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐγράφη ἀργότερον, ἐν Βαβυλῶνι τῆς Αἰγύπτου, καί δέν ἀπευθύνεται αὕτη καί πρὸς τούς χριστιανούς τῆς Ρώμης, διότι ἀκριβῶς μέχρι τότε δέν εἶχε μεταβῆ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐκεῖ, ἢ ἐπινόησις δέ θεολόγων τινῶν τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Πέτρος «Βαβυλῶνα» ἠννόει ἀλληγορικῶς τήν Ρώμην, εἶναι ἀναξία καί ἀνασκευῆς. Διότι οὐδεῖς λόγος συνέτρεχε νά προσφύγῃ οὗτος εἰς τοιαύτην ἀλληγορίαν, ὑπαρχούσης, ὡς προείπομεν, Βαβυλῶνος, μέ ἀνθοῦσαν μάλιστα Ἰουδαϊκῆν παροικίαν. Ἡ ἀναφορά εἰς ἄλλην Βαβυλῶνα με ἀλληγορικῆν ἔννοιαν προφανῶς θά ἐδημιούργει σύγχυσιν.

⁴⁷ Π. Τρεμπέλα, Ἐρμην. τῶν ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σελ. 624 καί τοῦ ἰδίου «Δογματική...», τόμ. Β', σελ. 397.

παραδόσεως, αὕτη ὅμως ἐβασίσθη ἐπὶ ἀποκρύφων βιβλίων καὶ ἀναληθῶν πηγῶν. Πλήν τούτου, ἀναμφισβήτητοι ἱστορικαὶ μαρτυρίαι βεβαιοῦσι τὰ ἐναντία. Μεταξύ δὲ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἡ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ρώμης (88-97 μ.Χ.) ἔχει ὡς ἐξῆς:

«...Ἄλλ' ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητάς. Λάβωμεν τῆς γενεᾶς ἡμῶν τὰ γενναῖα ὑποδείγματα. Διὰ ζῆλον καὶ φθόνον οἱ μέγιστοι καὶ δικαιοτάτοι *στῶλοι*⁴⁸ ἐδιώχθησαν καὶ ἕως θανάτου ἦλθον. Λάβωμεν πρό ὀφθαλμῶν ἡμῶν τοὺς πρώτους ἀποστόλους. Πέτρος διὰ ζῆλον ἄδικον οὐχ ἓνα οὐδέ δύο, ἀλλὰ πλείονας ὑπήνεγκε πόνους καὶ οὕτω μαρτυρήσας ἐπορεύθη εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον δόξης. Διὰ ζῆλον καὶ ὁ Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον ὑπέσχε, ἐπτά δεσμά φορέσας, φυγαδευθείς, λιθασθείς. Κήρυξ γενόμενος ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ *καὶ τῇ Δύσει*, τὸ γενναῖον τῆς πίστεως κλέος ἔλαβε δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν Κόσμον καὶ ἐπὶ τὸ *τέρμα* τῆς Δύσεως ἐλθὼν καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων, οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ Κόσμου».

Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ ἁγίου πατρός συνάγεται τὸ βέβαιον συμπέρασμα ὅτι ἀμφότεροι οἱ κορυφαῖοι δὲν ἀπέθανον ἐν Ρώμῃ, ἄλλως οὗτος θά ἐποιεῖτο τούτου μνεῖαν ὅτι δὲν ἀπέθανον ὡσαύτως διὰ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐμρησμοῦ τῆς Ρώμης..., ἀλλ' ἔνεκα ζήλου καὶ φθόνου· καὶ τέλος, ὅτι μόνον ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐγένετο κήρυξ ἐν τῇ Δύσει, «ἐπὶ τὸ *τέρμα* τῆς Δύσεως ἐλθὼν». Βεβαιοῦται δηλ. προσέτι ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος μετέβη καὶ εἰς Ἰσπανίαν (ἣτις ἀποτελεῖ τὸ *τέρμα* τῆς Δύσεως), ὡς ἔγραφε ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐπιστολῇ (ΙΕ' 23-24): «... ἐπιποθίαν δέ ἔχων ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐάν πορεύομαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γάρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ...». Καὶ ὅτι προφανῶς ἐμαρτύρησεν ἐκεῖ, «...ἐπὶ τὸ *τέρμα* τῆς Δύσεως, καὶ κατὰ τὸν Ἅγιον Κλήμεντα, ἐλθὼν»⁴⁹.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου τῶν «κορυφαίων», ἡ σοβαρώτερα καθ' ἡμᾶς μαρτυρία τῆς πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου μὴ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καὶ συνεπῶς τῆς μὴ ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπ' αὐτοῦ ἐξάγεται ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς πρὸ Ρωμαίους ἐπιστολῆς, μεθ'

⁴⁸. Ὁ ἅγιος πατὴρ ὀνομάζει ἐπίσης τοὺς «κορυφαίους» ἀποστόλους ἀπλῶς «στῶλους» τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος.

⁴⁹. Π. Τρεμπέλα, «Ἐρμην. τῶν Ἐπιστ. τοῦ ἀποστόλου Παύλου, σ. 624. «...Τὸ ὅτι δὲ –ὁ ἀπόστολος Παῦλος– ἐπεχείρησε μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του ἐκ τῆς πρώτης φυλακίσεώς του [ἐν Ρώμῃ] καὶ τετάρτην περιοδείαν..., εὐρίσκεται μὲν σύμφωνον καὶ πρὸς ὑπαινιγμὸν τοῦ Κλήμεντος Ρώμης [Α' Κορ. 5 «ἐπὶ τὸ *τέρμα* τῆς Δύσεως ἐλθὼν»], ἀποτελεῖ δὲ τὴν μόνην φυσικὴν ἐξήγησιν τῆς ἐν τῷ κανόνι τοῦ Moratori ἀπαντώσης φράσεως «*profectionem Pauli ab urbe ad Spaniam*», τῶν δύο τούτων μαρτυριῶν ὑποδηλουσῶν πιθανώτατα καὶ τὴν πρὸς τὰ μέρη τῆς Σπανίας μετάβασιν τοῦ Παύλου κατὰ τὸν ἐν τῇ πρὸς Ρωμ. ἐκφρασθέντα πόθον... ὡς χρόνος τῆς ὁδοιπορίας ταύτης καθορίζεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων τὸ μεταξύ τῶν ἐτῶν 64-67 μ.Χ. χρονικὸν διάστημα, τοῦ ἔτους 67 θεωρουμένου ὑπὸ τούτων ὡς ἔτους μαρτυρίου τοῦ Παύλου».

ὄσων ἀναφέρονται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων (ΚΗ΄ 14-31) περί τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Οἱ ἐν Ρώμῃ Χριστιανοί (πρός τούς ὁποίους ἐγράφη ἢ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή) προήρχοντο προφανῶς ἐξ ἐθνικῶν ἐκ Συρίας, Μακεδονίας καί Ἑλλάδος, μαθητευσάντων προηγουμένως παρά τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, προφανῶς δέ καί τινων Ἰουδαίων, ἐκ τῆς ἐν Ρώμῃ πολυαρίθμου τότε Ἰουδαϊκῆς κοινότητος. Χωρίς νά ἀποτελῶσιν οὗτοι ὠργανωμένην Ἐκκλησίαν, συνήρχοντο προφανῶς καί ἐδιδάσκοντο εἰς διαφόρους οἴκους, ὡς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἀκύλα καί τῆς Πρισκίλλης (Ρωμ. ΙΣΤ΄ 3-4)⁵⁰. Ταῦτα συνάγονται ἐκ τῶν ἐν κεφ. Α΄ 6 καί 15, τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφερομένων (ἐνθα ὁ ἀπόστολος τονίζει ὅτι εἶναι «ἀπόστολος ἐθνῶν» καί... «εἶναι πρόθυμος νά εὐαγγελισθῆ καί τοῖς ἐν Ρώμῃ...»), ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐν Κεφ. ΙΑ΄ 13 τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς «...ὁμῖν γάρ λέγω τοῖς ἔθνεσι...».

Γράφων λοιπόν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκ Κορίνθου, κατά τό 58 μ.Χ.⁵¹, πρὸς τούς χριστιανούς τῆς Ρώμης τονίζει: «...ὥστε με ἀπό Ἱερουσαλήμ καί κύκλῳ μέχρι Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τό Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, οὕτω δέ *φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μή ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ*» (Ρωμ. ΙΕ΄ 19-20) Καί προσθέτει: «...Διό καί ἐνεκοπτόμην τά πολλά τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς... ἐπιποθίαν δέ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπό πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐάν πορεύομαι εἰς τήν Σπανίαν ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς» (Ρωμ. ΙΕ΄ 22-24). Μήπως καί μόνον ταῦτα δέν εἶναι ἰκανή μαρτυρία ὅτι γράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τούς χριστιανούς τῆς Ρώμης, ἐγνώριζε καλῶς ὅτι πρό αὐτοῦ «παρ' ἄλλου *δέν ὠνομάσθη εἰς αὐτούς Χριστός*» καί ὅτι, «*οὐδεὶς ἄλλος πρό αὐτοῦ θεμέλιον παρ' αὐτοῖς τέθεικε*», διό καί φιλοτιμούμενος εἶχεν ἐπιποθίαν νά τούς ἐπισκεφθῆ;

Δέν εἶχε συνεπῶς ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβῆ εἰς Ρώμην πρό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἤτοι πρό τοῦ 58 μ.Χ. Μήπως ὅμως μετέβη κατά τό ἀπό τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς καί μέχρι τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου μεσολαβῆσαν διετές περίπου χρονικόν διάστημα; Καθ' ἡμᾶς καί μόνον τά ἐν ταῖς Πράξεσι (ΚΗ΄ 14-31) ἀναφερόμενα περί τῆς εἰς Ρώμην πρώτης μεταβάσεως καί τῆς ἐκεῖ ἐπί διετίαν παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείουσι τοῦτο ἀπολύτως. Ἔχουσι δέ ταῦτα ἐν συνόψει ὡς ἐξῆς:

Τόν ἀπόστολον Παῦλον καί τούς μετ' αὐτοῦ ὑποδέχονται, «ἐξελθόντες μέχρι Ἀππίου φόρου...» (Πράξ. ΚΗ΄ 15), οἱ ἐν Ρώμῃ χριστιανοί ἀδελφοί, γνωστοί, προφανῶς, κατά τά προεκτεθέντα, τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, ἐξ οὗ καί οὗτος ἰδὼν αὐτούς «ἔλαβε θάρσος»· ἀλλ' ἐν τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις δέν ὑπάρχει προδήλως «ἐπίσκοπος»

⁵⁰. Π. Τρεμπέλα, ἐρμην. τῆς πρὸς Ρωμ. ἐπιστολῆς, σελ. 10-11 καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 313.

⁵¹. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 10.

τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ἢ πρεσβύτερος, ἄλλως θὰ ἐγένετο αὐτοῦ εἰδική μνεία, ὡς ἐγένετο διὰ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου (Πράξ. ΚΗ΄ 17 ἐξ.).

Λαβὼν ἀκολούθως ἄδειαν ὁ ἀπόστολος Παῦλος νά μείνῃ «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» (Πράξ. ΚΗ΄ 30) (ὅπου καί ἔμεινε ἐπὶ διετίαν), καλεῖ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς Ρώμην ἄφιξίν του τοὺς «ὄντας τῶν Ἰουδαίων...» (Πράξ. ΚΗ΄ 17) καί ὁμιλεῖ πρὸς αὐτούς περὶ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ, «...τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραήλ, δι' ἣν τὴν ἄλυσιν περιεβάλλετο» (Πράξ. ΚΗ΄ 20). Οὗτοι ἀπαντῶντες ὅτι δέν ἔλαβον γράμματα περὶ αὐτοῦ καί δηλοῦντες ὡς Ἰουδαῖοι –καί μάλιστα οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ– **ὅτι οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀδελφῶν Ἰουδαίων** προηγουμένως ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ αὐτοῦ πονηρόν, ἀξιοῦσι νά ἀκούσωσι παρά τοῦ ἰδίου τά τῆς διδασκαλίας του, **ἣν ἀποκαλοῦσιν αἵρεσιν**, γνωστοῦ ὄντος εἰς αὐτούς, ὅτι «πανταχοῦ ἀντιλέγεται». Ὅρισθείσης ἡμέρας, ἄρχεται τῆς διδασκαλίας «πειθῶν» τινάς ἐξ αὐτῶν..., ἐνῶ ἄλλοι «ἠπίστουν» (Πράξ. ΚΗ΄ 24). Ἐκ τῶν πειθομένων δέ προδήλως καί τῶν ἄλλων προϋπαρχόντων ἀδελφῶν χριστιανῶν, πρὸς οὓς ἔγραψε τὴν πρὸς Ρωμ. ἐπιστολήν του, ἰδρύει τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἣς ἐπίσκοπον χειροτονεῖ τὸν μαθητὴν του Λίνον. Πῶς λοιπόν ἦτο δυνατόν ἐν τῇ λεπτομερεστάτῃ ταύτῃ περιγραφῇ τῆς πρώτης εἰς Ρώμην μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί τῆς ἐπὶ διετίαν ἐκεῖ παραμονῆς του, νά μὴ γίνῃ καί ἡ ἐλαχίστη νύξις περὶ τυχόν προηγουμένης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τῆς ὑπάρξεως ἐν Ρώμῃ ὀργανωμένης Ἐκκλησίας, ἰδρυθείσης ὑπ' αὐτοῦ, ὡς καί τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου της; Πῶς δέ καί οἱ «ὄντες», οἱ πρόκριτοι τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων, ἀποσιωπῶσι τὴν ἐκεῖ προηγουμένην μετάβασιν τοῦ «ἀδελφοῦ»⁵² καί «διδασκάλου» τῶν Ἰουδαίων ἀποστόλου. Πέτρου, ὅλως δ' ἀντιθέτως δηλοῦντες, ὅτι «οὐδεὶς τῶν ἀδελφῶν παρεγένετο» μέχρι τότε πρὸς αὐτούς, ἀξιοῦσι παρά τοῦ ἀποστόλου Παύλου νά ἀκούσωσι τά τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας; Ἐάν ὁ ἀπόστολος Πέτρος μετέβαινε προηγουμένως εἰς Ρώμην καί ἐδίδασκε καί ἵδρυνεν Ἐκκλησίαν, ἦτο δυνατόν νά μὴ γνωρίζωσι τοῦτο οἱ «ὄντες» τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων; Καί ἦτο δυνατόν νά μὴ γίνῃ καί νύξις κἂν περὶ αὐτῆς καί τοῦ ἐπισκόπου της εἰς τὰς μεταξύ αὐτῶν καί τοῦ ἀπ. Παύλου συζητήσεις;

Ἀλλά καί αἰ πρὸς Φιλιπησίους, πρὸς Κολοσσαεῖς καί πρὸς Τίτον ἐπιστολαί τοῦ ἀπ. Παύλου, αἰ **ἀναμφισβητήτως** γραφεῖσαι ἐν Ρώμῃ, κατὰ τό διετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του, ἐν αἷς οὐδεμία νύξις γίνεται περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐνῶ, καί δὴ ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς, γίνεται ὀνομαστικὴ μνεία τόσων ἄλλων, ἀποτελοῦσιν ἀδιαφιλονίκητον μαρτυρίαν, ὅτι πρό τοῦ ἀπ. Παύλου δέν μετέβη εἰς Ρώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος, οὔτε δέ καί μετ' αὐτόν καί καθ' ὃν χρόνον οὗτος παρέμεινεν ἐκεῖ. Ἐκ δέ τῆς Β΄ πρὸς Τιμόθεον γραφείσης, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐν Ρώμῃ ὀλίγον πρό τοῦ

⁵². Καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει τοὺς «ὄντας» τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων «ἀδελφούς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς φυλετικῆς ἀδελφωσύνης.

θανάτου τοῦ ἀποστόλου Παύλου (64-67 μ.Χ.), προσεπιβεβαιούται ὅτι δέν μετέβη οὗτος εἰς Ρώμην.

Καί ἄλλα ὅμως ἐξηκριβωμένα ἱστορικά γεγονότα, ἐν συνδυασμῶ πρός τάς μνησθείσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἀποδεικνύουσιν ὡς τελείως ἀναληθεῖς τούς ἰσχυρισμούς τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος μεταβάς εἰς Ρώμην τῷ 41 μ.Χ.! παρέμεινεν ἐκεῖ συνεχῶς! , μέχρι τοῦ 66 μ.Χ., ὅτε καί ἐπί Νέρωνος ἐμαρτύρησεν.

Οὕτως εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπεστράφη τῷ 37 μ.Χ., «μετά τρία δέ ἔτη ἀνήλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον καί ἐπέμεινε παρ' αὐτῷ ἡμέρας δέκα πέντε» (Γαλ. Α' 18). Ἡ πρώτη λοιπόν συνάντησις τῶν δύο ἀποστόλων ἐγένετο ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 39 μ.Χ. Συνεχίζων ὁ ἀπ. Παῦλος ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ (Β' 1), βεβαιοῖ, ὅτι ἀνέβη τό δεύτερον εἰς Ἱεροσόλυμα «μετά δέκα τέσσαρα ἔτη», μετά τῶν ἀποστόλων Βαρνάβα καί Τίτου, κατά τήν δευτέραν δέ ταύτην μετάβασίν του ἐγένετο καί ἡ πρώτη ἐν Ἱεροσολύμοις ἀποστολική σύνοδος διά τόν τρόπον τῆς εἰσδοχῆς εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ ἐθνῶν προσερχομένων (Πράξ. ΙΕ' 5-30). Ὡστε καί μετά δέκα τέσσαρα (14) ἔτη ἀπό τοῦ 39 μ.Χ., ἤτοι τῷ 53 μ.Χ., ὁ ἀπόστ. Πέτρος εὐρίσκεται εἰς «Ἱεροσόλυμα καί λαμβάνει μέρος εἰς τήν Α' Ἀποστολικήν σύνοδον, κατά τόν αὐτόν δέ προδήλως χρόνον δίδει τοῖς ἀποστόλοις Παύλῳ καί Βαρνάβα – μετά τοῦ Ἰωάννου– «δεξιᾶς κοινωνίας» καί ἀκολούθως ἐλέγχεται ὑπό τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἀντιόχειαν.

Τῷ 58, ὡς προείπομεν, γράφεται ἐκ Κορίνθου ἡ πρός Ρωμαίους ἐπιστολή, ἐν ἣ ὁ ἀπ. Παῦλος φέρεται καλῶς γνωρίζων ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἀπόστολος εἶχε μεταβῆ μέχρι τότε εἰς Ρώμην, καί τῷ 60 μ.Χ. ἀναβαίνει οὗτος τό τελευταῖον εἰς Ἱεροσόλυμα (Πράξ. ΚΑ' 17), ὅπου προφανῶς δέν εὐρίσκεται ὁ ἀπ. Πέτρος, διότι ἐπισκέπτεται μόνον τόν Ἰάκωβον, παρ' ᾧ «παραγίνονται πάντες οἱ πρεσβύτεροι». Συλλαμβανόμενος ἐν Ἱεροσολύμοις ἄγεται εἰς Καισάρειαν, ὅπου παραμένει δέσμιος ἐπί διετίαν (Πράξ. ΚΔ' 27) καί ὅπου προδήλως γράφει τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολήν⁵³ καί ἐκεῖθεν μετάγεται τό πρῶτον εἰς Ρώμην, κατά τό 62 μ.Χ.

⁵³. Πρβλ. + Π. Τρεμπέλα, ὑπομν. εἰς τάς ἐπιστ. τοῦ Παύλου, σελ. 433-434, ἀποκλίνοντος ὑπέρ τῆς γνώμης πολλῶν ἐρμηνευτῶν, ὅτι ἡ πρός Ἐφες. ἐπιστολή ἐγράφη εἰς Ρώμην, ἅμα τῇ ἐκεῖ ἀφίξει τοῦ ἀποστόλου, ἐν ἀντιθέσει πρός τήν γνώμην ἄλλων φρονούντων, ὅτι ἐγράφη ἐν Καισαρείᾳ κατά τήν ἐκεῖ διετίαν ἐν «δεσμοτηρίῳ» φυλάκισίν του. Συμφωνοῦντες μετά τῶν δευτέρων, διότι ἐν Ρώμῃ ὁ ἀπόστολος δέν ἐκρατήθη ἐν «δεσμοτηρίῳ» κατά τήν πρώτην «συνοδείαν» μετάβασίν του, ἀλλά τῷ ἐπετράπη νά παραμείνη «ἐν ἰδίῳ μισθώματι» [Πράξ. ΚΗ' 30], θά παρατηρήσωμεν, ὅτι, εἴτε ἐν Καισαρείᾳ, εἴτε ἐν Ρώμῃ ἐγράφη ἡ ἐπιστολή αὐτή, ἀποτελεῖ πάντως ἀμάχητον μαρτυρίαν, ὅτι, ἐφόσον ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶχε ταύτην ὑπ' ὄψιν του, ὅταν ἔγραφε τήν Α' Καθολ. ἐπιστολήν του, ἄρα ἔγραψε ταύτην ὅπωςδῆποτε μετά τήν πρώτην μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ρώμην. Τό ἐνδεχόμενον τῆς μεταβάσεώς του κατά τό ἐνδιάμεσον χρονικόν διάστημα ἀπό τῆς τυχόν ἐν Καισαρείᾳ συγγραφῆς τῆς πρός Ἐφες. ἐπιστολῆς μέχρι τῆς εἰς Ρώμην πρώτης μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποκλείεται ὡσαύτως ἀπολύτως, ὡς προανεπτύξαμεν, ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι [ΚΗ' 15-31] λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς μεταβάσεως ταύτης. Ἐάν δέ γίνῃ δεκτόν, ὅτι καί ἡ πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή ἐγράφη ἐκ Ρώμης, τότε προσεπιβεβαιούται περισσότερο οὐ μόνον ἡ μή μετάβασις τοῦ

Ὅταν λοιπόν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν: α. ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφων τὴν Α΄ Καθολικὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς ἐν διασπορᾷ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς «Πόντου, Γαλατίας κλπ.» εἶχε γνῶσιν τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης περὶ τὸ 62 μ.Χ. β. ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης – κατὰ τὴν τελευταίαν μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ἱεροσόλυμα – δὲν εὐρίσκετο ἐκεῖ· καί γ. ὅτι ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς (58 μ.Χ.) καὶ ἀκολούθως τῆς πρὸς Ἐφεσίους (60-62 μ.Χ.) μέχρι τῆς πρώτης συνοδείᾳ μεταγωγῆς δεσμίου τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς Ῥώμην δὲν εἶχεν οὗτος οὐδόλως μεταβῆ εἰς Ῥώμην (ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς πρώτης ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἣν προαναπετύξαμεν), δὲν καθίσταται ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀπουσιάζων ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξ Ἱεροσολύμων, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, εὐρίσκετο ὄντως κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς τὴν Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, ὅπου καὶ ἔγραψε τὴν Α΄ Καθολικὴν ἐπιστολὴν του, ἐν ἧ οὐδόλως ἀνέφερε τὴν Ῥώμην, ἀκριβῶς διότι δὲν εἶχε οὐδόλως μέχρι τότε μεταβῆ ἐκεῖ;

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ λοιπόν πασῶν τῶν μαρτυριῶν τούτων συνάγεται τὸ ἀμάχητον πλεόν συμπέρασμα ὅτι πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου δὲν μετέβη εἰς Ῥώμην ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἐπίσης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Φιλιπησίους, Κολοσσαεῖς καὶ Τίτον, αἵτινες ἀναντιρρήτως ἐγράφησαν ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ πολυετές διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του (καὶ ἐν αἷς οὐδεμία νύξις γίνεται περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καίτοι γίνεται ὀνομαστικὴ μνεῖα τόσων ἄλλων ἐν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς) συνάγεται ὡσαύτως τὸ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα ὅτι οὔτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Ῥώμῃ παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μετέβη ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε, ὡς προείπομεν, οὐδεὶς πλεόν ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο λόγος, ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἰδρυθεῖσα ἤκμαζε, ἠγέρθη δέ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ μέγας ἐπὶ Νέρωνος διωγμός. Τέλος, ἐκ τῆς Β΄ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, γραφείσης ἐν Ῥώμῃ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, προσεπιβεβαιοῦται, κατὰ τὰ προαναπτυχθέντα, ὅτι οὐδέποτε μετέβη ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ῥώμην. Καὶ ἀποδεικνύονται οὕτως ὅλως ἀβάσιμοι καὶ ἀναληθεῖς οἱ περὶ τοῦ ἐναντίου ἰσχυρισμοὶ τῶν θεολόγων τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ὡς καὶ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Γαῖου, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐπικαλοῦνται· διότι καὶ αἱ πληροφορίαι αὗται προδήλως ἐστηρίχθησαν ἐπὶ ἀποκρύφων βιβλίων καὶ ἀναληθῶν πηγῶν. Περί τῶν πληροφοριῶν δέ τούτων ἐκ τῆς αὐτῆς «...Μελέτης» τοῦ ἁγίου Νεκταρίου (σελ. 32-40) μεταφέρομεν τὰ ἐξῆς:

ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ῥώμην πρὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀλλὰ καὶ ἡ μετ' αὐτὸν καὶ δὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκεῖ παραμονῆς του. Διότι ἀποκλείουσιν τοῦτο καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου αἱ γραφεῖσαι ἐν Ῥώμῃ, ἐν αἷς, καὶ κατὰ τὰ προλεχθέντα, δὲν μνημονεύεται ὁ ἀπόστολος Πέτρος παντελῶς.

«Εἶδομεν ὅτι καί μέχρι τέλους τοῦ 66 μ.Χ. ὁ Παῦλος ἦν ἐν Ρώμῃ ἐλεύθερος καί ζῶν. Ἐπειδή δέ οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὁ Πέτρος, ἄρα ὁ Πέτρος δέν ἦτο ἐν Ρώμῃ...

»Ἄλλ' ὁ Πέτρος καί μετά ταῦτα δέν μετέβη εἰς Ρώμην, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 81 ἔτους, ὡς ἐκ τῶν ἱστορουμένων ὑπό τοῦ Εὐσεβίου δείκνυται, ἑαυτὸν ἀναιροῦντος.

»Ὁ Εὐσέβιος ἐν βιβλ. III κεφ. α', β', καί ἐν βιβλ. IV α' καί ἀλλαγῶ λέγει περὶ Πέτρου ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην καί ὅτι ἐχειροτόνησεν ἐκεῖ τὸν Λίνον πρῶτον ἐπίσκοπον Ρώμης, καί ἐν βιβλ. II κε', ὅτι ἐθανατώθη ἐπὶ Νέρωνος ἐν Ρώμῃ... Ἄλλ' ὁ αὐτός ἐν τῷ III βιβλ., κεφ. ιγ', λέγει: «Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Τίτου, Λίνος ἐπίσκοπος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας δύο καί δέκα ἐνιαυτοῖς τὴν λειτουργίαν κατασχών, Ἀνεγκλήτω ταύτην παραδέδωκεν.

»Ἴδωμεν ἤδη ποίῳ ἔτει ἀντιστοιχεῖ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Τίτου, καθ' ὃ παρέλαβε τὸν θρόνον ὁ Ἀνέγκλητος.

»Ὁ Κλαύδιος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 40 μέχρι τοῦ 54. Ὁ Νέρων ἀπὸ τοῦ 54 μέχρι τοῦ 68. Ὁ Οὐεσπεσιανός ἀπὸ τοῦ 69 μέχρι τοῦ 79. Ὁ Τίτος ἀπὸ τοῦ 79 μέχρι τοῦ 81 καί πλέον 1/3 τοῦ ἔτους. Ὡστε ἀπὸ τοῦ 81 ἔτους, ἀφαιρουμένων 12 ἐτῶν τῆς ἐπισκοπῆς Λίνου, μένουσι 81-12= 69· ὥστε κατὰ τὸ 69-70 μ.Χ. ἐχειροτονήθη ὁ Λίνος κατὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν καί τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου. «Ἦδη ἐρωτῶμεν· πῶς ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου, μαρτυρήσαντος κατὰ τὸ 66 κατὰ τοὺς Παπικούς; Πῶς δέ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, κεφ. Δ', λέγει τὰ ἀντιφατικά ταῦτα «Λίνος δέ οὐ μέμνηται συνόντος ἐπὶ Ρώμης αὐτῷ (τῷ Παύλῳ) πρῶτος μετὰ Πέτρον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας τὴν ἐπισκοπὴν ἤδη πρότερον κληρωθεὶς δεδήλωται»; Πῶς συμβιβάζεται «τὸ πρότερον κληρωθεὶς μετὰ Πέτρον», μέ τὴν εἶδησιν, τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει μέ τὰ ἐννέα μόνον κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ βιβλίου του; Πῶς ὁ πρότερον ὑπὸ τοῦ Πέτρου κληρωθεὶς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ρώμης κατὰ τὸ 69 ἔτος; Ὡστε ὀρθῶς ὑπεστηρίξαμεν, ὅτι τὸ «μετὰ Πέτρον» ἦτο «μετὰ Παῦλον». Ἡ πληροφορία αὐτὴ τῆς χειροτονίας τοῦ Λίνου κατὰ τὸ 69-70 μ.Χ. βεβαιοῖ τὴν δευτέραν εἰς Ρώμην ἐπιδημίαν τοῦ ἀπ. Παύλου, ἴσως μετὰ τὴν εἰς Ἰσπανίαν μετάβασίν του· προσέτι μαρτυρεῖ αὐτὸν ἔτι ζῶντα· τὰ δέ περὶ μαρτυρίου του μετὰ τοῦ ἀπ. Πέτρου κατὰ τὸ 66 ἐπὶ Νέρωνος, ἐλέγχονται ἀνακριβῆ. Ὅτι Παῦλος ἦν καί οὐχὶ Πέτρος, μαρτυρεῖται καί ἐκ τῶν διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων, Βιβλ. Ε' κεφ. ΜΕ', ἐν αἷς μόνον περὶ τοῦ ἀπ. Παύλου γίνεται λόγος, περὶ δέ τοῦ ἀπ. Πέτρου οὐδεὶς.

»Ὁ Ἀνέγκλητος, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐπεσκόπευσε 12 ἔτη (Βιβλ. III ιε'). Δωδεκάτῳ δέ ἔτει τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας (Δομιτιανοῦ) τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἀνέγκλητον ἔτεσιν ἐπισκεψάντα δέκα δύο διαδέχεται Κλήμης.

»Κατὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν ὁ Τίτος ἀπέθανεν, ὡς εἶδομεν, τὸ 81 μ.Χ. καί παρέλαβε τὴν ἡγεμονίαν Δομιτιανός... ὥστε προστιθεμένων 12 πρὸς τοῖς 81 ἔχομεν 93, τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐχειροτονήθη ὁ Κλήμης τρίτος διάδοχος τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἐπι-

σκοπικοῦ θρόνου, καί ὅμως παρά τοῖς Παπικοῖς φέρεται, ὅτι *καί οὗτος* ὑπό τοῦ Πέτρου ἐχειροτονήθη!!!

»Παρ' Εὐσεβίῳ φέρεται τό ἐξῆς ἀπόσπασμα τοῦ Εἰρηναίου: «Θεμελιώσαντες οὖν καί οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀπόστολοι τήν Ἐκκλησίαν, Λίνῳ τήν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν» (Εὐσεβ. Βιβλ. V στ'). Ἐπίσης ἐν Κεφ. Η' τοῦ αὐτοῦ Βιβλ. φέρεται ἕτερον τοῦ Εἰρηναίου ἀπόσπασμα, τό ἐξῆς: «Ὁ μὲν δὴ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν καί γραφῇ ἐξήνεγκεν Εὐαγγέλιον, τοῦ Πέτρου καί τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ εὐαγγελιζομένων καί θεμελιούντων τήν Ἐκκλησίαν. Μετά δέ τήν τούτων ἔξοδον Μᾶρκος, ὁ μαθητής καί ἐρμηνευτής Πέτρου, καί αὐτός τά ὑπό τοῦ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παρέδωκε». Κατά τά δύο ταῦτα ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Εἰρηναίου μανθάνομεν ἑπτὰ τινα: i. «Ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος συνεθεμελίωσαν καί ὠκοδόμησαν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης» ii. ὅτι ἀμφοτέρω ἐνεχείρισαν τήν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ· iii. ὅτι ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος Ἑβραῖδι διαλέκτῳ συνέγραψε τό Εὐαγγέλιόν του· iv. ὅτι ἔγραφε, καθ' ὃν χρόνον Πέτρος καί Παῦλος εὐηγγελίζοντο καί ὠκοδόμουν τήν Ἐκκλησίαν Ρώμῃ· v. ὅτι ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος εἶχον σύγχρονον τήν ἔξοδον· vi. ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἐρμηνευτής τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ καί vii. ὅτι ὁ Μᾶρκος συνέγραψε μετὰ τήν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων τό κατ' αὐτόν Ἰ. Εὐαγγέλιον. Δεῦτε ἴδωμεν, ἐάν ταῦτα οὕτως ἔχει.

»Πρῶτον ὁ Εἰρηναῖος λέγει, ὅτι ὁ Πέτρος καί Παῦλος συνεθεμελίωσαν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης· ὁ Εἰρηναῖος ἤκμασε κατά τόν δεῦτερον αἰῶνα (140-202 μ.Χ.). Τήν πληροφορίαν του ταύτην ἔλαβεν ἐν Ρώμῃ πιστεύσας ὡς ἀληθῆ ἱστορίαν τόν περι Σίμωνος μάγου μῦθον, διότι γράφει, ὅτι ὄντως ἐν Ρώμῃ, πρὸς τιμὴν τοῦ Σίμωνος μάγου, ἠγέρθη ἀνδριάς διὰ τήν μαγικὴν αὐτοῦ τέχνην... Ἡ παραδοχὴ τοῦ μύθου ὡς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐξηγεῖ τήν παραδοχὴν τῆς μεταβάσεως τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, διότι ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ ἱστορεῖται ὅλη ἢ κατὰ τοῦ Σίμωνος μάγου ἐνέργεια τοῦ Πέτρου καί Παύλου καί ἡ εἰς Ρώμην μετάβασις τοῦ Πέτρου. Πρὸ τοῦ Εἰρηναίου ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καί μάρτυς, ἀκμάσας κατὰ τό ἥμισυ τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ἐπίστευσε τόν μῦθον, πεισθεὶς εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῶν ἐν Ρώμῃ χριστιανῶν. Ἴδού οἱ λόγοι τοῦ Ἰουστίνου. «Σίμωνα μὲν τινα Σαμαρέα τόν ἀπὸ κώμης λεγομένης Τιτῶν, ὅς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις ποιήσας μαγικάς ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Βασιλίδι Ρώμῃ Θεὸς ὠνομάσθη καί ἀνδριάντι παρ' ἡμῶν ὡς Θεὸς τετίμηται· ὅς ἀνδριάς ἀνεγήγερται ἐν τῷ ποταμῷ Τίβερι μετὰ δύο γεφυρῶν ἔχων ἐπιγραφὴν Ρωμαϊκὴν ταύτην «Simoni deo sancto»⁵⁴.

⁵⁴. Ἔργα Ἰουστίνου ἐκδ. Otto, Ἀπολ. κεφ. 26-56. Κατὰ τό ἔτος 1574 ἀνεκαλύφθη ἐν Ρώμῃ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη «Semoni Sancto deo Fidiu...», ἥτοι «τῷ Σίμωνι Σάγκῳ θεῷ τῶν Σαβίνων». Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη καταδεικνύει, ὅτι ὁ ἀνδριάς ἦν ἀφιερωμένος οὐχὶ τῷ Σίμωνι μάγῳ, ἀλλὰ τῷ Σίμωνι Σάγκῳ, θεῷ τῶν Σαβίνων. Οἱ δὲ ἐν Ρώμῃ χριστιανοὶ διὰ τήν διπλὴν προφορὰν τοῦ

Κατά τὰ ψευδοκλημέντεια ὁ Σίμων ὁ μάγος προεῖπεν ὅτι ἔμελλε νά τιμηθῆ ἐν Ρώμῃ ὡς Θεός, καί ἀνδριάς χάριν αὐτοῦ ἔμελλε νά στηθῆ ἐν αὐτῇ.

»Τὰ ψευδοκλημέντεια καίτοι ἐφάνησαν κατά τήν ἐποχὴν ταύτην, ὁ μῦθος ὁμῶς τοῦ Σίμωνος μάγου καί τῶν διωγμῶν του ὑπό τοῦ Πέτρου εἶναι πολύ προγενέστερος, ἐφάνη ἀπό τὰς ἀρχάς τοῦ δευτέρου αἰῶνος. Αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου καί τό ἀπολεσθέν κήρυγμα τοῦ Πέτρου εἶναι ἔργα ἔχοντα τήν ἀρχήν εἰς αὐτόν τόν πρῶτον αἰῶνα, ἐγένοντο δέ ὑπό τῶν Ἰουδαίων χριστιανῶν, τῶν μὴ ἀποσπασθέντων τῆς νομικῆς λατρείας, τῶν πολεμούντων τόν Παῦλον διά τὰς κατά τῆς νομικῆς λατρείας διδασκαλίας του, οἵτινες διά τήν προσήλωσίν των εἰς τήν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν ἀπετέλεσαν τὰς αἱρέσεις τῶν Ἑβιωναίων καί Ἑσσαίων· ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται περί τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἤντλησαν ἀμφότεροι, ὁ τε Ἰουστῖνος καί ὁ Εἰρηναῖος· ἢ τοῦ Εἰρηναίου ἄρα πληροφορία περί τῆς θεμελιώσεως καί οἰκοδομήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπό τοῦ Πέτρου καί Παύλου στερεῖται ἱστορικοῦ κύρους. Ἦδη ἐξετάσωμεν τήν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καί τῆς δευτέρας εἰδήσεως.

»Ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰδήσει λέγει, ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος ἐνεχείρησαν τήν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ρώμης τῷ Λίνῳ (ἐνῶ ἐν Βιβλ. ΙΙΙ δ', λέγει ὑπό τοῦ Πέτρου μόνον κατεστάθη ὁ Λίνος ἐπίσκοπος). Ἡ εἰδήσις αὕτη δύναται νά διακριθῆ εἰς δύο μέρη· εἰς πόρισμα ἐσφαλμένον ἐξ ἐσφαλμένης παραδόσεως ἐξαχθέν, καί εἰς ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Τό πόρισμα ἐξήχθη ἐκ τῆς ψευδοῦς τοῦ μύθου παραδόσεως· ἢ δέ τῷ Λίνῳ ἐγγείρισις τῆς ἐπισκοπῆς ὑπό τοῦ Παύλου εἶναι ἱστορικὴ ἀλήθεια.

»Ἡ τρίτη εἰδήσις, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος Ἑβραῖδι διαλέκτῳ συνέγραψε, κατά τοσοῦτον εἶναι ἡμῖν χρήσιμος καθόσον συνδέεται μετά τῆς τετάρτης εἰδήσεως. Ἐν ταύτῃ λέγει, ὅτι ἔγραψεν ὁ Ματθαῖος, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πέτρος καί ὁ Παῦλος εὐηγγελίζοντο καί ὠκοδόμουν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης.

»Εἶδομεν ἤδη, ὅτι ὁ Εἰρηναῖος καλῇ τῇ πίστει δέχεται τόν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν δέ καί ἡ τοῦ Πέτρου ὁμόχρονος μετά τοῦ Παύλου συνεργασία ἐν Ρώμῃ, ὅπερ ἤδη ἀπεδείξαμεν ὡς ἐστερημένον κύρους ἱστορικοῦ. Ἀλλά καί τό σύγχρονον τῆς συγγραφῆς τοῦ κατά Ματθαῖον Εὐαγγελίου πόθεν δῆλον; Πῶς εἶναι σύγχρονα δύο τινά, ὧν τό ἕτερον δέν ἔσχε χρόνον;

»Τήν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου ἐξελέγχει ἀνακριβῆ αὐτό τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ἐγράφη κατά τήν ἀρχήν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ 24 κεφ., στίχ. 15, ἢτοι τῷ 67 μ.Χ., ὅθεν μετά τό μαρτύριον τῶν ἀποστόλων (Πέτρου καί Παύλου). Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ εἰδήσις τοῦ Εἰρηναίου εἶναι

Simoni καί Sancto, διότι ἐπροφέρετο καί Simoni Sancto, ὑπεστήριζον τόν μῦθον καί τήν ἐπί τοῦ μύθου στηριζομένην πορείαν τοῦ Πέτρου εἰς Ρώμην, δεικνύοντες τόν ἀνδριάντα. Ἀλλ' ἤδη πλέον τό στήριγμα κατέπεσε καί μετ' αὐτοῦ ὁ μῦθος καί ἡ παράδοσις.

ἀνακριβής, διότι ὁ κριτικός ἔλεγχος ἀποδεικνύει αὐτὴν τοιαύτην, καί ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ τῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Εἰρηναίου, ὅστις καλῆ τῇ πίστει παρέλαβεν αὐτήν.

»Ἡ δὲ πέμπτη εἶδησις, ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος σύγχρονον ἔσχον τὴν ἔξοδον (ἐν Ρώμῃ), οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν μαρτυρεῖται ἢ ἐκ τῶν ἀποκρύφων πηγῶν, τῶν στερουμένων κύρους· διότι καὶ ἡ τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 170 σ.ἔ. μαρτυρία, γράφοντος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, «ὅτι τὴν ὑπὸ Πέτρου καὶ Παύλου φυτεῖαν γεννηθεῖσαν Ρωμαίων τε καὶ Κορινθίων συνεκεράσατε· καὶ γὰρ ἄμφω καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν» στερεῖται κύρους· διότι ἐκ τῶν αὐτῶν ἠντλήθη πηγῶν.

»Ἐάν αὕτη ἔχη ἀλήθειάν τινα, αὕτη εὐρίσκεται ἐν τῇ εἰδήσει, ὅτι ὁ Πέτρος ὡς καὶ ὁ Παῦλος, ἐκήρυξαν ἐν Κορίνθῳ, ὅπερ μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Α΄ ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ἐλέγχοντος τοὺς Κορινθίους διὰ τὰς ἔριδας τὰς μεταξύ των, ὅτι ἕκαστος ἔλεγεν «ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ» (Α΄ Κορ. Α΄ 12). Περὶ τοῦ κηρύγματος ὅμως τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ οὐδὲν προσθέτει· ἀλλ' ἐάν οἱ τῆς Ρώμης θεολόγοι φρονῶσι τὰ ἐναντία, τότε ἀποδότωσαν τὰ πρωτεῖα καὶ πρεσβεῖα τῇ Ἐκκλησίᾳ Κορίνθου· διότι θὰ εἶναι ἄπορον ἢ μὲν πρεσβυτέρα νὰ στερῆται, ἢ δὲ νεωτέρα νὰ κατακαυχᾶται.

»Ἐπίσης καὶ ἡ τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου μαρτυρία, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ σ.ἔ. 200 (παρ. Εὐσεβ. β΄ 25) καὶ γράφοντος πρὸς Πρόκλον περὶ τῶν τροπαίων, ἦτοι τάφων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἐρχομένη μετὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου καὶ τοῦ Ἰουστίνου, μηδὲν περὶ τροπαίων ιστοροῦντων, καὶ μετὰ τὴν συγγραφὴν τῶν ψευδοκλημεντείων, τῶν συνταχθέντων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φιλοδόξων ἀρχῶν τῶν Παπῶν, δὲν δύναται νὰ ἔχη κῦρος· διότι οἱ τὰ **ψευδοκλημένεια γράψαντες**, καὶ τρόπαια ἀποστόλων ἠδύναντο νὰ ἰδρῦσωσι· ἄλλως τε ὑπῆρχον τὰ τρόπαια τοῦ Παύλου (αἱ ἀλύσεις), ἅτινα ἠδύναντο νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀποστόλους· ὥστε οὐδὲν προσθέτει ἢ τοῦ Γαΐου μαρτυρία διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν τροπαίων τῶν ἀποστόλων.

»Ὁ Γαῖος λέγων τὰ τρόπαια τῶν ἰδρυσάντων τὴν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν, πόθεν δῆλον, ὅτι ἐννοεῖ τὸν Πέτρον; Τοῦτο εἶναι τὸ ἐν τῇ λογικῇ καλούμενον *relitio principii*. Ἀνάγκη νὰ ἦτο ἤδη ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας ὑπῆρξε καὶ ὁ Πέτρος, διὰ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Γαῖος μνημονεύει τὴν ἐν Ρώμῃ ὑπαρξιν τροπαίου, τοῦτέστι τάφου τοῦ Πέτρου. Τίνας λοιπὸν ἐννοεῖ θεμελιωτὰς τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας; Τὸν Παῦλον καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Διότι ἀπόστολοι δὲν ἐκαλοῦντο μόνον οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ συνεργάται καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν. Οὕτως ὁ Λουκᾶς καλεῖ τὸν Βαρνάβαν ἀπόστολον· ὁ Παῦλος καλεῖ πολλάκις ἀποστόλους τὸν Τίτον, τὸν Τιμόθεον, τὸν Σίλαν· ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς

καλεῖ ἀπόστολον Κλήμεντα τὸν Ρώμης, σύγχρονον τοῦ Γαΐου. Ἀλλά τό σπουδαῖον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τῶν ἀντιφρονούντων εἶναι τὰ παρά τοῦ Γαΐου λεγόμενα περί τροπαίων τῶν ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἅτινα εἶναι ἀδύνατον νά εἶναι ἀληθῆ, διότι ἄντικρυς ἀντιμάχονται πρὸς τὰ πράγματα. Ὁ Γάιος μνημονεύει «τρόπαια ἀποστόλων», τὰ ὅποια δύναται πᾶς τις νά ἴδῃ παρά τῷ Βατικανῷ ἢ παρά τὴν Ὠστίαν ὁδόν, τουτέστιν εἰς τόπους περιφανεῖς. Ἄλλ' ἦτο τοῦτο δυνατόν, καθ' ὃν χρόνον οἱ Χριστιανοὶ διά νά σωθῶσιν ἔπρεπε νά εἶναι κεκρυμμένοι;

»Ἐάν ὑπῆρχον τῷ ὄντι οἱ τάφοι, ὡς μνημονεύει ὁ Γάιος, θά κατεσκευάσθησαν τὸν δεύτερον αἰῶνα, τουτέστιν ἐπὶ Τραϊνοῦ ἢ ἐπὶ Ἀδριανοῦ, διότι μόνον τότε οἱ χριστιανοὶ ἀπῆλυσαν ἐλευθερίας τινός. Ἀλλά τότε διατί ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψας περί τό 260, οὐδέν περί τοῦ πράγματος ἀναφέρει; Διατί ὁ Ἀμμώνιος ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὁ περί τό 250 συγγράψας τὴν τῶν Εὐαγγελίων ἐρμηνείαν, οὐδέν μνημονεύει; Διατί ὁ Μινούκιος (213), ὁ Φῆλιξ ἐν τῷ περί θρησκείας διαλόγῳ αὐτοῦ οὐδέν ἔγραψεν; Ὁμοίως ὁ Λουκιανός, ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ πρεσβύτερος, καὶ Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράψαντες περί τό 240, οὐδέν μνημονεύουσι;

»Ἡ τοῦ Ὀριγένους μαρτυρία περί τοῦ θανάτου τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Νέρωνος ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος Ρώμης, ιστοροῦντος, ὅτι ὁ Παῦλος «ἐπὶ τό τέρμα τῆς Δύσεως ἐλθὼν καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων ἀπηλλάγη», ὅπερ καὶ ὡς ἀόριστον ἐάν νοηθῆ καὶ μὴ ἀκριβῶς δηλοῦν ὡς τόπον μαρτυρίου τὴν Ἰσπανίαν, δέν ἐννοεῖ ὁμοῦ καὶ τὴν Ρώμην διά τὴν ἀοριστίαν.

»Οὐδέ τοῦ Εὐσεβίου ἡ μαρτυρία, ιστοροῦντος, κατὰ τὰ προαναπτυχθέντα, τὸν θάνατον τῶν δύο ἀποστόλων ἐν Ρώμῃ, ἔχει κῦρός τι, διότι καὶ οὗτος, ὡς προελέχθη, ἐν πολλοῖς ἀντιφάσκει καὶ τὰς εἰδήσεις ἠντλησεν ἐκ τεθλωμένων πηγῶν. Ἀπόδειξις, ὅτι ἀναφέρει ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν τὸν μῦθον τοῦ Σίμωνος μάγου, ἐνῶ ἀναφέρει καὶ τὴν εἴδησιν περί τοῦ θανάτου τῶν δύο ἀποστόλων, καὶ ἀβασανίστως δέχεται πᾶσαν παράδοσιν ἢ εἴδησιν ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν...

»Ἡ ἕκτη εἴδησις, ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἐρμηνευτὴς Πέτρου ἐν Ρώμῃ, ἀναιρεῖται ὑπ' αὐτῶν τῶν ἁγίων Γραφῶν. Ὁ Μᾶρκος δυνατόν νά ὑπῆρξεν ἐρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου, ἀλλ' οὐχί ἐν Ρώμῃ· πολὺ πιθανόν ἐν Αἰγύπτῳ, διότι ἐν Αἰγύπτῳ ὠμιλοῦντο ἡ Κοπτική, ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα. Ἐν Ρώμῃ δέν ἦτο δυνατόν, α) διότι ὁ Πέτρος δέν μετέβη εἰς Ρώμην, καὶ β) διότι, ὡς εἶδομεν, ὁ Μᾶρκος μέχρι μὲν τό 62 πρὸς 63 ἦτο ἐν Αἰγύπτῳ σὺν τῷ Πέτρῳ, ἀπὸ δέ τοῦ χρόνου τούτου ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, ὡς εἶδομεν, ὡς συνεργός αὐτοῦ, ἐν αἷς οὐδεμία γίνεται μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Πέτρου· ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ εἴδησις τοῦ Εἰρηναίου στερεῖται τοῦ κύρους τοῦ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν καὶ ὡς ὑπ' αὐτῶν ἀθετουμένη πίπτει. Ἡ εἴδησις αὕτη ἐν φαίνεται ὅτι ἐνέχει τό ἀληθές· ὅτι ὁ Μᾶρκος ἐγένετο ἐρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου. Ἐπειδὴ δέ δέν ἐγένετο ἐν Ρώμῃ, πιθανόν

ὅτι ἐγένετο ἐν Αἰγύπτῳ, καί τότε ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη ἡμῶν περὶ τοῦ τόπου τῆς συγγραφῆς τῆς Α΄ Καθολικῆς ἐπιστολῆς.

»Ἡ δὲ ἐβδόμη εἶδησις, ὅτι μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀποστόλων ὁ Μᾶρκος μετέδωκε τό κατ' αὐτόν Εὐαγγέλιον γραπτῶς, οὐδόλως ὑποστηρίζει τὴν εἶδησιν καὶ ὅτι ἔγραψεν ἐν Ρώμῃ καὶ ὅτι μάλιστα «ἐκύρωσε τὴν γραφὴν ὁ ἀπ. Πέτρος», ὡς ἱστορεῖ ὁ Εὐσέβιος ἐν Βιβλ. II κεφ. ιε΄, ἀλλὰ καὶ ταῦτα στεροῦνται κύρους, διότι ἡ κριτικὴ ἔρευνα ἐξελέγχει αὐτὰ ἀνακριβῆ καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντιμαχόμενα· Ἴδου δὲ ἡ ἀπόδειξις:

Τὸ Εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Ματθαῖον μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἐκ δὲ τῆς συγκρίσεως τῶν τριῶν Εὐαγγελίων, ἤτοι τῆς μεταφράσεως τοῦ κατὰ Ματθαῖον, τοῦ κατὰ Λουκᾶν καὶ τοῦ κατὰ Μᾶρκον, δείκνυται, ὅτι καὶ ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μᾶρκος γράφοντες εἶχον τὴν μετάφρασιν ταύτην ὑπ' ὄψει· διότι 42 περικοπαὶ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιαι πρὸς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου· ἐπομένως ὁ Μᾶρκος ἔγραψεν πολὺ ὕστερον. Πολύ πιθανόν, καὶ ἴσως βέβαιον, ὅτι ἔγραψεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου ὡς ἐρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου ἐχρημάτισε καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενα ἐγγράφως τοῖς πιστεύουσι παρέδωκε· ὥστε ἡ τοῦ Εἰρηναίου μαρτυρία, τοσαῦτα ἔχουσα τὰ τρωτά, δέν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θεμέλιον διὰ νὰ οἰκοδομηθῇ τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Τὸ αὐτὸ κῦρος ἔχουσι πᾶσαι αἱ προμνημονευθεῖσαι μαρτυρίαι. Ὡστε ὁ ἀπόστολος Πέτρος οὐδαμῶθεν ἀποδεικνύεται, ὅτι μετέβη εἰς Ρώμην, ἢ ὅτι ἐκήρυξεν ἐν Ρώμῃ, ἢ ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ. Μάλιστα ὅλως τάναντία μαρτυροῦνται ὑπὸ τε τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας»⁵⁵.

Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς καὶ ἀναλυτικῆς ταύτης κριτικῆς τῶν πληροφοριῶν τοῦ Εἰρηναίου (Λουγδούνου), τοῦ Διονυσίου Κορίνθου, τοῦ πρεσβυτέρου Γαΐου, τοῦ Ὀριγένους καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ Εὐσεβίου περὶ μεταβάσεως καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς Ρώμην καὶ τῆς ιδρύσεως ὑπ' αὐτοῦ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἀποδεικνύεται, φρονοῦμεν, πλήρως ὅτι ὄντως αἱ πληροφορίες αὗται ἐπὶ ἀναληθῶν παραδόσεων καὶ πηγῶν ἐστηρίχθησαν, προδήλως ἄλλως τε πρὸς τὰς σαφεῖς ἀντιθέτους μαρτυρίας τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἱστορίας ἀντικείμεναι⁵⁶. Τὰς ἀναληθεῖς ταύτας πηγὰς καὶ παραδόσεις πολὺ ἐγκαίρως, προφανῶς, ὡς

⁵⁵. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 326. «... Καὶ Λατῖνοι θεολόγοι τῆς περιωπῆς τοῦ L. Duchense ἀμφιβάλλουσι ἢ μᾶλλον δέν πιστεύουσι, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐπεσκόπευσεν ἐν Ρώμῃ» καὶ αὐτόθι ὑπ. 1. «L. Duchense, Histoire ancienne de l' Eglise, Paris I, 58».

⁵⁶. Τὸ σχετικόν ὡσαύτως χωρίον τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὅτι ὁ ἀπόστ. Πέτρος ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Ρώμης τὸν Κλήμεντα, ἀποδεικνύεται προδήλως παρεφθαρμένον ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος περὶ τὸ 88 ἔτος, ἤτοι εἴκοσι τοὐλάχιστον ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. (Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 11). Ἀλλὰ καὶ ἐάν γίνῃ δεκτόν ὅτι ὁ Κλήμης ἐχειροτονήθη ὄντως ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἐφόσον ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Λίνος ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἄρα εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, χειροτονήσας καὶ τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς. Διὰ τὰς χειροτονίας δὲ ταύτας καὶ εἰς τὰς «Διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων» (Β.Ε.Π. τομ. Β', σελ. 136-137) ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: «...Τῆς δὲ Ρωμαίων Ἐκκλησίας Λίνος μὲν ὁ Κλαυδίας **πρῶτος** ὑπὸ Παύλου, Κλήμης δέ, **μετὰ τὸν Λίνου θάνατον**,

ἐκ τῶν «ψευδοκλημεντείων» (μέ τά οποία καί ἐν τῇ συνεχείᾳ θά ἀσχοληθῶμεν) συνάγεται, ἐπενόησε καί κατά τά τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος ἔθεσεν εἰς κυκλοφορίαν ὁ Παπισμός, **ἔκτοτε διανοηθεῖς** νά ὑποκαταστήσῃ τό κοσμικόν «**imperium**» καί τό «Pontifex maximus» τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων διά τοῦ **πνευματικοῦ** τοιοῦτου ὡς δῆθεν χριστιανικοῦ. Καί ἦτο ὅλως φυσικόν, ὑπό τό κράτος τῶν ἐν γένει πνευματικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν δυσχερειῶν τῆς πνευματικῆς μεταξύ τῶν μεγάλων καί ἀπομεμακρυσμένων ἀπ' ἀλλήλων πόλεων ἐπικοινωνίας καί τῆς ἐλλείψεως μέσων ἐλέγχου τῆς γνησιότητος τῶν ἐπί περγαμηνῶν τότε κυκλοφορούντων συγγραμμάτων, νά μή εἶναι δυνατός ὁ προσήκων ἄμεσος ἔλεγχος τῶν σχετικῶν παραδόσεων καί πηγῶν.

Ἀλλά καί ἂν παρά πάντα ταῦτα ἐγίνετο δεκτόν ὅτι μετά τόν ἀπόστολον Παῦλον ἡ καί πρό αὐτοῦ ἀκόμη μετέβη καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἰς Ρώμην (καίτοι ἡ δευτέρα ἐκδοχή ἀποκλείεται κατά τά προεκτεθέντα) καί ὅτι μετά τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἡ καί πρό αὐτοῦ, ἴδρυσε τήν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, καί πάλιν ὁ Παπισμός οὐδέν ἐπιχείρημα θά ἠδύνατο νά πορισθῇ διά τήν δικαιολόγησιν καί θεμελίωσιν τοῦ ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας «πρωτείου» του διότι, ὡς προαπεδείξαμεν, οὐδέν τοιοῦτον «πρωτεῖον» εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Καί ἡ ἐνδεχομένη ὅθεν ὑπ' αὐτοῦ ἴδρυσις τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, ἀλλά καί ὁ τυχόν θάνατός του ἐν Ρώμῃ δέν ἦτο δυνατόν νά μεταδώσωσιν εἰς τόν ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἰδιαιτέραν τινά ἐξουσίαν ἢ δικαιοδοσίαν ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Πολύ ὀρθῶς δέ καί ὡς πρός τοῦτο ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων τονίζει ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς του καί τά ἐξῆς:

«Εἰ ἡ Ρώμη, ὅτι ἐδέξατο τόν κορυφαῖον ἐπίσκοπον, πρώτη, ἡ Ἀντιόχεια μᾶλλον ἔχει τό πρωτεῖον· καί γάρ πρό τῆς Ρώμης ὁ ἀπ. Πέτρος ἐπεσκόπησεν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἔτι, εἰ διά τόν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων ἡ Ρώμη... τόν μαρτυρικόν... τελειώσαντα δρόμον, πολλῶ δικαιότερον **τά Ἱεροσόλυμα** τῆς Ρώμης πρωτεύειν. Ἔτι εἰ ἀπό τῆς προσώπων ποιότητος τό πρωτεῖον τοῖς θρόνοις περίεστι, πῶς οὐ λαμπρῶς κατά πάντων **τά Ἱεροσόλυμα** τό κράτος ἔξει; Αὐτός γάρ ὁ καί Πέτρου καί ἡμῶν ἀπάντων κοινός πλάστης καί δεσπότης, ὁ πρῶτος καί Μέγας Ἀρχιερεύς, ἡ πηγὴ πάσης ζωῆς καί Ἀρχιερατικῆς τάξεως, ἐν αὐτοῖς... καί τήν διατριβὴν ἔσχε καί Ἐαυτόν ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου σωτηρίας ἐκὼν ἱεράτευσε. Ἔτι, εἰ διά τόν κορυφαῖον ἡ Ρώμη ζητεῖ τό πρωτεῖον, δι' Ἀνδρέαν τόν πρωτόκλητον καί γενέσει πρότερον ἀδελφόν, τό Βυζάντιον πρῶτον...».

ς. Τό συνοδικόν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπό τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καί αἱ περί αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικῶν Κανόνων⁵⁷

Αἱ μαρτυρίαι περί τοῦ συνοδικοῦ ἀλλ' ἐλευθέρου συνάμα καί ἀνεξαρτήτου πολιτεύματος διοικήσεως τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων εἶναι ὡσαύτως πολλαί, αἱ σπουδαιότεραι ὅμως τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

i. Ἡ ἐπιστολή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου, περί τά τέλη τοῦ α΄ αἰῶνος, πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (καί οὐχὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς) καί ἡ ἀπάντησις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου. «...ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ρώμην, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Κόρινθον»⁵⁸ ἡ ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Κορνήλιον, ἐν ἧ, ἀποκρουομένης ρητῶς πάσης ἐννοίας διακρίσεως καί πρωτείου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, τονίζονται ὑπὸ τοῦ ἁγίου πατρός καί αἱ «**ἰδιαιτέραι**» καί «**ἀνεξάρτητοι**» δικαιοδοσίαι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης καί Ἀφρικῆς, ὡς καί ἡ ἐπιστολή τοῦ Φιρμιλιανοῦ, ἐπισκόπου Καισαρείας (Καππαδοκίας) πρὸς τὸν ἅγιον Κυπριανόν, ἐν ἧ αἱ αὐταὶ ἀλήθειαι ἐντονώτερον ἐπαναλαμβάνονται⁵⁹. ὡσαύτως πᾶσαι αἱ καθολικαὶ καί μὴ ἐπιστολαὶ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πολυκάρπου Σμύρνης, Διονυσίου Κορίνθου καί Εἰρηναίου Λουγδούνου, τὰς ὁποίας ἔγραψαν οὗτοι ἀνεξαρτήτως ὅλως καί ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Παύλου, Ἰακώβου, Ἰωάννου καί Ἰούδα ἐπιστολαὶ αἱ καθολικαὶ αὐτῶν, ὅλως ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀπ. Πέτρου.

ii. Αἱ ἀποφάσεις (Κανόνες) πασῶν τῶν τοπικῶν συνόδων τοῦ Β΄ καί Γ΄ αἰῶνος (μέχρι τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου) τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς (Ἀσίας, Πόντου, Καισαρείας, Ἰκονίου, Κορίνθου), τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Νουμιδίας καί τῆς Μαυριτανίας,

⁵⁷. Ἀνωτάτη ἀρχὴ πάσης κατ' ἔθνος ἢ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς συγκροτουμένη Σύνοδος, τῆς δὲ «καθόλου» τοιαύτης ἢ «Οἰκουμενικῆς». Ἔργον δὲ τῶν Ἱ. Συνόδων, καί δὴ τῶν Οἰκουμενικῶν, εἶναι ὅπως τὴν ἐν τῇ Γραφῇ καί τῇ Ἱ. Παραδόσει **ἀλήθειαν**, τὴν ἀποτελοῦσαν συνείδησιν καί ζῶν φρόνημα πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, διαμφισβητουμένην τυχόν ἢ νοθευομένην, καθορίζωσιν ἐπὶ τό σαφέστερον, συνεργῶντος τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, ὥστε «τῆς οὐρανίας φιλοσοφίας τὰ δόγματα» νά προσλάβωσι μὲν σαφήνειαν, ἀποδεικτικότητα καί ἀκρίβειαν, χωρὶς ὅμως νά ἀλλοιωθῶσι, κολοβοθῶσιν ἢ διαστραφῶσι...». Κριτήριον τῆς ἱερότητος τῶν Συνόδων καί τῆς «συνεργείας τοῦ Ἁγ. Πνεύματος» εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν εἶναι ἡ συμφωνία τῆς «συνειδήσεως» τῆς **ὅλης** Ἐκκλησίας, τοῦ ὅλου πληρώματος αὐτῆς. Ἐκ τούτου ὅμως δέν ἔπεται ὅτι τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λαός, χρεὶ τὰς Ἱεράς, Οἰκουμενικὰς ἢ μὴ Συνόδους, οὐδ' ὅτι ἀποφαίνονται οἱ ἐπίσκοποι ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' αἱ Ἱ. Σύνοδοι ἀποφαίνονται συνεργεῖα τοῦ Ἁγ. Πνεύματος περί τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρχούσης ἀπολύτου «**ἀληθείας**», ὁ δὲ λαός – τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀναγνωρίζει ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι αὐταὶ δέν ἐξετράπησαν τοῦ προορισμοῦ καί τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος ἰδέ εἰς + Παν. Τρεμ., «Δογματική», τ. Β΄, σελ. 401-408 καί βιβλ. αὐτ.

⁵⁸. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13.

⁵⁹. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 50-57 καί 60-63.

ἀλλά καί αἱ ἀποφάσεις τῶν συνόδων τῆς Δύσεως, ἐν ταῖς παροικίαις τῆς Γαλλίας καί τῆ Ὀσροηνῆ⁶⁰, αἱ ληφθεῖσαι ὡσαύτως ἀνεξαρτήτως ὅλως τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ἐπανειλημμένως δέ καί ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δοξασίας καί γνώμας αὐτοῦ περὶ τε τοῦ ζητήματος τοῦ Πάσχα καί τοῦ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν⁶¹.

iii. Ἐπιστολή τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, ἐν ἧ γίνεται λόγος περὶ τῆς σχέσεως τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν σωτῆρα Χριστὸν καί τονίζεται ὅτι ὁ νόμος τοῦ Κυρίου οὐδένα γινώσκει ζυγὸν ἀνάγκης, ἀλλ' εἶναι «νόμος ἐλευθερίας»⁶².

iv. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους, ἐν αἷς πολλά διδάσκονται περὶ Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἱεραρχίας καί εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ⁶³.

v. Ἡ ἐπιστολή τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου πρὸς Ἐφεσίους, ἐν ἧ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, γράφει: «...ἐστέ οὖν **σύνοδοι πάντες**, θεοφόροι καί ναοφόροι, Χριστοφόροι, ἀγνοφόροι».

vi. Ἐπιστολή τοῦ ἰδίου πατρὸς πρὸς τὸν Πολύκαρπον, ἐπίσκοπον Σμύρνης, πρὸς ὃν περὶ τῆς ἐνότητος γράφει καί τὰ ἐξῆς: «Τῆς ἐνώσεως φρόντιζε, ἧς οὐδὲν ἄμεινον· πάντα βάσταζε, **ὡς καί σέ Κύριος** (σ.σ. καί οὐχὶ ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης)· πάντων τὰς νόσους βάσταζε...».

vii. Ἐπιστολή τοῦ ἰδίου πρὸς Μαγνησιεῖς, ἐν ἧ ἐπαινῶν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας γράφει: «Ἄδω τὰς Ἐκκλησίας ἐν αἷς ἔνωσιν εὐχομαι σαρκὸς καί πνεύματος Χριστοῦ».

viii. Ἡ ἐπιστολή τοῦ αὐτοῦ πρὸς Ρωμαίους, ἣν δὲν ἀποστέλλει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν**, καί εὐχεται ἵνα τὴν ἑαυτοῦ ἐπισκοπὴν ἐπισκοπήσῃ μόνον ὁ Χριστός⁶⁴.

ix. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ ἀποστολικοῦ πατρὸς Ἑρμᾶ, ἐν ταῖς «Παραβολαῖς» αὐτοῦ καί τῷ «Ποιμένι», καθ' ἃς ἡ Ἐκκλησία παραβάλλεται πρὸς μέγα οἰκοδόμημα, ὑψηλὸν πύργον, τεθεμελιωμένον ἐπὶ τοῦ παντοδυνάμου ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί συντηρούμενον ὑπὸ τῆς ἀοράτου τοῦ Θεοῦ δυνάμεως· ἡ δὲ πύλη ἢ ἄγουσα εἰς τὸν πύργον εἶναι ὁ **Υἱὸς τοῦ Θεοῦ**, δι' ἧς μόνης εἶναι δυνατὴ ἢ εἴσοδος. Ὡσαύτως ἐπιστολή τοῦ αὐτοῦ πατρὸς πρὸς Διόγνητον, ἐν ἧ ἐνωτικὸν κέντρον τῆς Ἐκκλησίας θεωρεῖ μόνον τὸν «Λόγον» (κεφ. Ζ' ια)⁶⁵.

x. Αἱ περὶ Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι σύστημα, πλῆθος ἀνθρώπων, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ θείου Λόγου· πόλις ἀπολιόρκτητος καί **ἀκατάθλιπτος** ἀπὸ πάσης **τυραννίδος**· (Παιδαγ. α' 6, Στρωμ. ζ' 5)· ὅτι εἶναι μήτηρ ἅμα καί παρθένος καί νύμφη Χριστοῦ, ἡμεῖς δὲ ἐσμεν μέλη Χριστοῦ (Στρωμ. γ'

⁶⁰. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 48-49, 58-60 καί 66-67.

⁶¹. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 13-17.

⁶². Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 74.

⁶³. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75.

⁶⁴. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 75-76.

⁶⁵. Αγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 76-77.

6)· ὅτι βασιλική κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ὁ **Χριστός** (Παιδ. α')⁶⁶.

xi. Αἰ περί Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ Ὀριγένους ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ παρά τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ζωοποιούμενον⁶⁷.

xii. Αἰ περί τῆς ἐνότητος, ἀλλά καί τῆς **ἀνεξαρτησίας** τῶν Ἐκκλησιῶν γνῶμαι τοῦ Τερτυλλιανοῦ, καθ' ἃς **οὐδεμία ὑποταγή νοεῖται** τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην, διότι **πᾶσαι εἰσιν ἀδελφαί**, τιμῶσαι αἰ νεώτεραι τὰς ἀρχαίας καί ἀποστολικὰς ὡς μητέρας, οὕτως εἶπεῖν, ἐκάστη⁶⁸.

xiii. Αἰ περί Ἐκκλησίας γνῶμαι τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ὅτι ἀποτελεῖ αὕτη «θεῖον καθίδρυμα», τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οὗ τά μέλη διά τῆς ἀγάπης συνδέονται πρὸς ἄλληλα καί πρὸς τὴν κεφαλὴν⁶⁹. Οὐδεμία βεβαίως διάκρισις γίνεται ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πατρός, ὅπως καί ὑπὸ πάντων τῶν προμνησθέντων ἀποστολικῶν πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὅτι δηλ. ἐν τῷ καθολικῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἔχει οὗτος θέσιν διακεκριμένην, ἔστω καί τιμητικὴν.

xiv. Λεπτομερὴς ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Γίββωνος ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ τρόπου τῆς ἰδρύσεως καί τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν πρώτων αἰώνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ του περὶ «τῆς παρακμῆς καί πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους» (Τόμ. β', σελ. 149, ἐκδ. 1809, ἐν Λονδίῳ). Αἰ Ἐκκλησίαι ἀποκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου «ἐταιρεῖαι» ἢ «αὐτοτελεῖς πολιτεῖαι», τό σύνολον δ' αὐτῶν αὐτοτελὴς ὁμοσπονδία πολιτειῶν» ἔχουσῶν ἰδίαν περιουσίαν, νομοθεσίαν καί ἐνέργειαν καί συνδεομένων πρὸς ἀλλήλας διά τῶν συνόδων, κατ' ἀρχὴν τοπικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν, ἀκολούθως δέ Οἰκουμενικῶν⁷⁰. Τό πολίτευμα δέ τοῦτο πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, τό συνοδικόν, ἀλλά καί ἀνεξάρτητον, διετυπώθη καί περιελήφθη εἰς τὰς διατάξεις τῶν ΙΔ', ΙΕ', ΙΣΤ', ΛΔ', ΛΕ', ΛΖ', ΛΗ', ΟΔ' καί ΙΙΓ' ἀποστολικῶν Κανόνων, ἐξ ὧν οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

α. Κανὼν ΛΔ': «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρή τῶν ἑαυτοῖς **πρώτον**, καί ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς **κεφαλὴν**, καί μηδὲν πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκεῖνου γνώμης, ἐκεῖνα δέ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει καί ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώρας. Ἀλλά μηδέ ἐκεῖνος **ἄνευ τῆς πάντων γνώμης** ποιεῖτω τι. Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται καί δοξασθήσεται ὁ Θεός, διά Κυρίου, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα»⁷¹.

⁶⁶. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 77.

⁶⁷. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 78.

⁶⁸. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 79. «Ὁ Τερτυλλιανὸς ἀποδίδει τιμὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, μόνον διότι αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ Δύσει Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία· δι' ἧς καί κατατάσσει αὐτὴν μετὰ τῶν ἀποστ. Ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου, τῶν Φιλίππων, τῆς Θεσ/νίκης καί τῆς Ἐφέσου. Τερτυλ. De praescripte XXXVJ).

⁶⁹. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80.

⁷⁰. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 80-82.

⁷¹. Συν/μα Θ. καί Ἰ. Κανόνων Ράλλη-Ποτλῆ, τόμ. Β', σελ. 45, πρβλ. καί Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου «Οἱ Ἰ. Κανόνες», σελ. 143.

Τόν Κανόνα τούτον ἔρμηνεύων ὁ Ζωναρᾶς λέγει ὅτι ἐπιβάλλει τοῖς ἐπισκόποις «ἐκάστον τὰ τῆς οἰκείας Ἐκκλησίας καί τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ χωρῶν πράττειν ἰδιαζόντως καθ' ἑαυτούς. Πλήν οὐδέ τῷ πρώτῳ ἐπισκόπῳ παραχωρεῖ, τῇ τιμῇ καταχρώμενον, εἰς δυναστείαν ταύτην ἀμείβειν καί ἐναυθεντεῖν καί χωρίς γνώμης κοινῆς τῶν συλλειτουργῶν ποιεῖν τι τῶν εἰρημένων ἢ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς (πρβλ. Ἀντιοχ. Θ').

β. ὁ ΛΖ' ἀποστολικός Κανὼν ρητῶς ὡσαύτως ἐπιτάσσει ὅπως αἱ σύνοδοι τῶν ἐπισκόπων ἐκάστου ἔθνους συνέρχονται δὲ τῷ ἔτους, ὀρίζεται δέ καί τό ἔργον τῶν περιοδικῶν τούτων συνόδων διὰ τῶν ἐξῆς: «...Ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καί τὰς ἐμπιπτούσας Ἐκκλησιαστικάς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν»⁷².

Ὅρίζεται οὕτω ρητῶς διὰ τῶν δύο τούτων ἀποστολικῶν Κανόνων ἡ σύστασις τῶν **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησιῶν – αὐτοκεφάλων, ἀναντιρρήτως – μέ τούς ἰδιαιτέρους ἐπισκόπους καί τόν **πρῶτον** ἐκάστης καί καθορίζεται, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καί ἐν ἀπολύτῳ συμφωνίᾳ πρὸς τὰς προαναπτυχθείσας ρητάς ὡσαύτως καί κατηγορηματικάς σχετικές μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, καί τῆς «ζώσης» –ἰδίᾳ τότε– ἀλλά καί ἐγγράφου Ἱερᾶς παραδόσεως, ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως αὐτῶν καί ἡ πνευματική δικαιοδοσία τοῦ **πρώτου**, τοῦ προκαθημένου ἐκάστης **κατ' ἔθνος** Ἐκκλησίας. Οὐδεμία νύξις καί καθ' οἰονδήποτε τρόπον γίνεται εἰς ὅλους τούς ἀποστολικούς Κανόνας περί διακρίσεώς τινος, **ἔστω καί τιμητικῆς**, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης εἰς τό καθολικόν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ ἔμελλε νά σχηματισθῇ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξ Ἐκκλησιῶν **πολλῶν ἔθνῶν**. Καί εἶναι ὅλως εὐνόητον ὅτι τὰ γενικά τῆς Καθολικῆς, τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ζητήματα θά ἔπρεπε νά ἐπιλύωνται διὰ συνόδων Οἰκουμενικῶν, ἀποτελουμένων οὐχί μόνον ἐκ τῶν **πρώτων** – τῶν ἀρχιεπισκόπων δηλ. τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν διαφόρων ἔθνῶν ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἔθνῶν ἢ εἰδικῶν ἐξουσιοδοτημένων ἀντιπροσώπων των.

Γνωστόν βεβαίως τυγχάνει ὅτι οἱ ἀποστολικοὶ Κανόνες, συνταγέντες κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' καί ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος, ἐκρίθησαν ὡς ψευδεπίγραφοι. Ἐπικυρωθέντες ὅμως οὗτοι ὑπὸ τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐν γνώσει τῆς μὴ γνησιότητός των, ἀπέκτησαν τό προσῆκον Οἰκουμενικόν κῦρος καί τήν δέουσαν νομικήν ἰσχύν, ἣν καί διατηροῦσιν ἐν τῇ Ἀδιαρέτῳ Ἐκκλησίᾳ μέχρι σήμερον. Ἡ κριτικὴ ἄλλως τε περὶ αὐτῶν συμφωνεῖ ὅτι περιέχουσι διατάξεις ἀπολύτως συμφώνους οὐ μόνον πρὸς τό πνεῦμα τῆς Κ.Δ., ἀλλά καί πρὸς τήν ἀρχαιοτάτην Ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. Ἔχουσιν ἐπομένως ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τό ἐπίμαχον θέμα, ἐφόσον μάλιστα κυρωθέντες, ὡς προείπομεν, ὑπὸ τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀπέκτησαν

⁷². Ράλλη καί Ποτλῆ, Συν/μα τῶν θείων καί Ἱ. Κανόνων, Β', σελ. 58, πρβλ. καί Ἀμίλκα Αλιβιζάτου «Οἱ Ἱ. Κανόνες», σελ. 144.

ισχύν Κανόνων συνόδου Οικουμενικῆς⁷³.

Καί πρό τῆς εἰδικῆς ὅμως κυρώσεώς των ὑπό τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ μνησθέντες ἀποστολικοὶ Κανόνες ΛΔ΄ καί ΛΖ΄, ἀναφερόμενοι εἰδικῶς εἰς τόν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς Καθολικῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί ὑπό τῶν Ε΄ καί ΣΤ΄ Κανόνων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι διά τῶν Κανόνων τούτων ἐπεκυρώθη ἡ δικαιοδοσία ἐκάστης τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας «κατά τε τήν “ἀνεξαρτησίαν” καί τήν “αὐτοτέλειαν”» αὐτῶν, ὡς καί «πάντα ὅσα κατ’ ἔθος ἀπό χρόνων ἀρχαιοτάτων ἐκάστη αὐτῶν εἶχεν ὑπό τήν δικαιοδοσίαν αὐτῆς»· ἐθεσπίσθη διά τοῦ Ε΄ Κανόνος ἡ «δῖς τοῦ ἔτους σύγκλησις εἰς σύνοδον πάντων τῶν ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας» καί τέλος, ἐπεκυρώθη ἡ ἀπ’ ἀρχῆς καθιερωθεῖσα ἐν τῇ συνοδικῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας ἀρχή τῆς «πλειοψηφίας» ἐν ταῖς διασκέψεσι διά τῆς εἰδικῆς διατάξεως «κρατεῖτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος» διά τοῦ ΣΤ΄ Κανόνος.

---

⁷³. Αμίκα Αλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 135-136.

Z. Είδικοί Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων⁷⁴ περί τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καί οἱ Γ', Δ' καί Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς

α. Οἱ εἰδικοί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων

Οἱ Ε' καί Στ' Κανόνες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς προείπομεν. ἐκυρώθησαν ἐμμέσως καί οἱ ΛΔ' καί ΛΖ' ἀποστολικοὶ Κανόνες ἔχουσιν ὡς ἐξῆς⁷⁵:

Κανὼν Ε'. «Περί τῶν ἀκοινωνήτων καί τοῦ χρόνου τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Περί τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων, εἴτε ἐν τῷ κλήρῳ εἴτε ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι, ὑπό τῶν **καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων**, κρατεῖτω ἡ γνώμη, κατὰ τόν Κανόνα τόν διαγορεύοντα, **τούς ὑφ' ἐτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἐτέρων μή προσίεσθαι**. Ἐξεταζέσθω δέ, μή μικροψυχία, ἢ φιλονικία, ἢ τινη τοιαύτη ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηται. Ἴνα οὖν τοῦτο τήν πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνη, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνιαυτοῦ, **καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γενέσθαι**· ἵνα **κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τό αὐτό συναγομένων** τά τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται, καί οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες τῷ ἐπισκόπῳ, κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι **παρά πᾶσιν εἶναι δόξωσι**, μέχρις οὗ **τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ** τήν φιλανθρωποτέραν ὑπέρ αὐτῶν ἐκθέσαι ψῆφον». Αἱ δέ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μὲν, πρό, τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μακροψυχίας ἀναιρουμένης, τό δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ· δευτέρα δέ, περί τόν τοῦ μετοπώρου καιρόν. (Ἀπ. ιβ', ιγ', λβ', Ἀντιοχ. στ', Σαρδ. ιδ', Καρθαγ. κστ', λζ', ρμα').

Κανὼν ΣΤ'. «Περί τῆς τῶν Μητροπολιτῶν τάξεως».

«Τά ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω, τά ἐν Αἰγύπτῳ καί Πενταπόλει, ὥστε τόν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον **πάντων τούτων ἔχειν τήν ἐξουσίαν**. Ἐπειδή καί τῷ ἐν Ρώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστι. Ὁμοίως δέ κατὰ τήν Ἀντιόχειαν καί ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις **τά πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις**⁷⁶. Καθόλου δέ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι, εἴ τις

⁷⁴. Ἡ Ε' καί ἡ Στ' Οἰκουμ. σύνοδοι δέν ἐξέθεντο Κανόνας, περιορισθεῖσαι εἰς τήν ἐπίλυσιν τῶν ἀπασχολησάντων αὐτάς Χριστολογικῶν ζητημάτων, τό ἔργον δέ τοῦτο ἐπετέλεσε συμπληρωματικῶς δι' ἀμφοτέρας ἡ ταύταις ἐπομένη «Πενθέκτη».

⁷⁵. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ, σελ. 27-28.

⁷⁶. Ἐν τῷ Κανόνι τούτῳ τῆς Α' Οἰκουμ. συνόδου δέν ἐγένετο μνεῖα τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, διότι τότε δέν εἶχε κἄν ἰδρυθῆ εἰσέτι ἡ Κωνσταντινούπολις, ἰδρυθεῖσα τῷ 330 μ. Χ. Ἐτονίσθη δ' ἐν αὐτῷ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας «ἔχει τήν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, Λιβύῃ καί Πενταπόλει, διότι, ἐγένετο ἀμφισβήτησις τῆς ἐπ' αὐτῶν «ἐξουσίας καί δικαιοδοσίας» του, ἐξ αἰτίας τῆς καθαιρέσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Λυκοπόλεως Μελετίου. Ἡ προστεθεῖσα ἀκολούθως πρότασις «ἐπειδή καί τῷ Ρώμης ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστὶ, οὐδέν ἄλλο ἀποτελεῖ εἰμὴ ἐπεξηγήσιν καί βεβαίωσιν τῆς «ταυτότητος», τῆς «ὁμοιότητος» τῆς «κατ' ἔθος» ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κλπ. πρὸς τήν

χωρίς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τόν τοιοῦτον ἢ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μή δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον. Ἐάν μέντοι **τῆ κοινῆ πάντων ψήφῳ** εὐλόγῳ οὔσῃ, καί κατά Κανόνα Ἐκκλησιαστικόν, δύο ἢ τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονικίαν ἀντιλέγωσι, **κρατεῖτω ἡ τῶν πλειόνων ψήφος**».

Αἱ διατάξεις τῶν Κανόνων τούτων ὑπό τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπανε-
λήφθησαν, κατά τό πλεῖστον αὐτῶν μέρος ἐπεξετάθησαν καί ἐπεξηγήθησαν ὑπό τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἔχοντος οὕτως:

«Τόν ἐπίσκοπον μή ἐπιέναι ἄκλητον εἰς ἄλλην παρουκίαν».

«Τούς ὑπέρ διοίκησιν ἐπισκόπους **ταῖς ὑπερορίοις Ἐκκλησίαις μή ἐπιέναι, μηδέ συγγέειν τάς Ἐκκλησίας**: ἀλλά κατά τούς Κανόνας τόν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον **τά ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν** τούς δέ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, **τήν Ἀνατολήν μόνον διοικεῖν**, φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς Κανόσι τῆς κατά Νίκαιαν πρεσβείων **τῆ Ἀντιοχέων Ἐκκλησία** καί τούς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπισκόπους **τά κατά τήν Ἀσιανήν μόνον διοικεῖν** καί τούς τῆς Ποντικῆς **τά τῆς Ποντικῆς μόνον** καί τούς τῆς Θράκης **τά τῆς Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν**. Ἀκλήτους δέ ἐπισκόπους **ὑπέρ διοίκησιν μή ἐπιβαίνειν ἐπί χειροτονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις Ἐκκλησιαστικαῖς**. Φυλαττομένου δέ τοῦ **προγεγραμμένου περί τῶν διοικήσεων Κανόνος**, εὐδῆλον ὡς **τά καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς Ἐπαρχίας Σύνοδος διοικήσει** κατά τά ἐν Νικαία ὠρισμένα. Τάς δέ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας οἰκονομεῖσθαι χρή κατά τήν κρατήσασαν συνήθειαν τῶν Πατέρων».

Διά τοῦ Γ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου καθωρίσθησαν τά **προνόμια-πρεσβεῖα** τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως, δεύτερα μετά τά πρεσβεῖα- **τιμῆς** ὡσαύτως καί οὐχί **ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, προταχθέντος κατά τάξιν τιμῆς τοῦ ἐπισκόπου Κων/πόλεως τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ὁ Κανὼν ἔχει ὡς ἐξῆς⁷⁷:

«Περί τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Τόν μέντοι τῆς Κων/πόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τά πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετά τόν τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπον «διά τό εἶναι αὐτήν νέαν Ρώμην»⁷⁸.

ἐξουσίαν, ἣν εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης «ἐπί πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ». Ἡ λέξις «ἐπειδή» ἔχει τήν ἔννοιαν τοῦ «καθώς, τοῦ ὅπως» (Πηδάλ. σελ. 129-130, ἐρμ. Στ' Καν. Α' Οἰκ. συνόδου, πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἐργ., 98-99).

⁷⁷. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου. μν. ἐργ., σελ. 36.

⁷⁸. Διά τοῦ κανόνος τούτου τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου διηκρινίσθη προσέτι, ὅτι τά «πρεσβεῖα» ἄτινα «κατ' ἔθος εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» (primatus honoris) «διά τό εἶναι τήν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν-**βασιλεύουσαν**», καί οὐχί «πρωτεῖα ἐξουσίας» (primatus potestatis). Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐθεωρεῖτο «πρῶτος ἐν ἴσοις» (primus inter parie), ἢ «πρῶτος τῆ τάξει», μόνον διότι ἦτο ἐπίσκοπος τῆς βασιλευούσης καί οὐχί ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἡ αὐτή διευκρίνισις ἐγένετο σαφέστερον διά τοῦ ΚΗ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμ. συνόδου, ὃν παραθέτομεν ἐν τῇ συνεχείᾳ. (Πρβλ. καί + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἐργ., σελ. 23).

Ἐν τῷ Α΄ ἀκολούθως Κανόνι τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὡσαύτως γενικαί διατάξεις διοικητικῆς φύσεως. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως⁷⁹:

«Περὶ Κελεστίνου καὶ τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ». «...Εἴ τις μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας, ἀποστατήσας τῆς ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, προσέθετο τῷ τῆς ἀποστασίας συνεδρίῳ ἢ μετὰ τοῦτο προστεθείη, ἢ τὰ τοῦ Κελεστίνου ἐφρόνησεν, ἢ φρονήσῃ, οὗτος κατὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων διαπράττεσθαι τι οὐδαμῶς δύναται, πάσης Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκβεβλημένος καὶ ἀνενέργητος ὑπάρχων. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῆς ἐπαρχίας Ἐπισκόποις καὶ τοῖς πέριξ Μητροπολίταις τοῖς τὰ τῆς Ὁρθοδοξίας φρονουῦσι ὑποκείσεται εἰς τό πάντα καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβληθῆναι».

Διὰ τοῦ Θ΄ Κανόνος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, καθορισθείσης τῆς **εἰδικῆς δοσιδικίας** τῶν κληρικῶν, παρεσχέθη εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς θρόνον τῆς βασιλευούσης ἢ ἀνωτάτη δικαστικῆς δικαιοδοσίας (τό περίφημον **ἐκκλητον** τοῦ Πάπα) τῆς ἐκδικάσεως τῶν ἐναντίον τῶν Μητροπολιτῶν διαφορῶν, περιοριζομένη βεβαίως εἰς τὰ ὅρια τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας του, συμφώνως πρὸς τὸν ΚΗ΄ Κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τὸν Β΄ τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸⁰

«Ἐπὶ τίνος δικάζονται οἱ κληρικοί». «Εἴ τις κληρικός πρὸς κληρικόν πρᾶγμα ἔχει, μὴ ἐγκαταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ τὰ κοσμικά δικαστήρια μὴ κατατρεχέτω... Εἰ δέ κληρικός πρᾶγμα ἔχει πρὸς τὸν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον, παρά **τῆ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω**. Εἰ δέ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην Ἐπίσκοπος ἢ κληρικός ἀμφισβητεῖ, καταλαμβανέτω τὸν **ἐξάρχον τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κων/πόλεως θρόνον** καὶ ἐπ' αὐτῷ δικάζέσθω».

Διὰ τοῦ ΙΖ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐθεσπίσθησαν ὅμοιαι γενικαί διατάξεις δικαστικῆς φύσεως, παρέχουσαι ἐκ νέου εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως δικαιοδοσίαν ἀνωτάτης δικαστικῆς ἐξουσίας. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸¹

«Μὴ μετακινεῖν παροικίαν ὑπὸ τινι ἐπαρχίᾳ λ' ἔτη ὑποκειμένην».

«Τὰς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρά τοῖς κατέχουσιν αὐτάς Ἐπισκόποις, καὶ μάλιστα εἰ τριακονταετῆ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ὠκονόμησαν. Εἰ δέ ἐντός τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηται τις, ἢ γένοιτο περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἡδικεῖσθαι, περὶ τούτων κινεῖν παρά τῆ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρά τοῦ ἰδίου μητροπολίτου παρά τῷ ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ

⁷⁹. Ἀμίκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 42

⁸⁰. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 52.

⁸¹. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 55.

Κων/πόλεως Θρόνω δικαζέσθω, καθά προείρηται».

Διά τοῦ ΙΘ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐθεσπίσθη ἐκ νέου ἡ τακτική, δὶς τοῦ ἔτους, σύγκλησις τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως⁸²: «Περὶ ἐπαρχιακῶν Συνόδων».

«Ἦλθεν εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοάς, ὡς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αἱ κεκανονισμέναι Σύνοδοι οὐ γίνονται· καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ὁρίσε τοίνυν ἡ ἅγια Σύνοδος κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων Κανόνας, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπὶ τό αὐτό συντρέχει καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τοὺς Ἐπισκόπους, ἔνθα ὁ τῆς Μητροπόλεως Ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. Τοὺς δέ μή συνιόντας Ἐπισκόπους, ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσι... ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διά τοῦ ΚΗ΄ Κανόνος τῆς αὐτῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπεκυρώθησαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν καὶ αὐθις τὰ εἰδικὰ προνόμια – πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα παρέσχεν αὐτῷ ἡ Β΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδος διὰ τοῦ προμνησθέντος Γ΄ Κανόνος αὐτῆς. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸³

«Περὶ τῶν τοῦ Κων/πόλεως προνομίων».

«Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὅροις ἐπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα Κανόνα τῶν ἑκατὸν πενήκοντα Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων⁸⁴ τῶν συνταχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κων/πόλεως, Νέα Ρώμη, γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομεν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κων/πόλεως Νέας Ρώμης: **Καὶ γὰρ τῷ θρόνω τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀπεδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα.**

«Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι καὶ οἱ ἑκατὸν πενήκοντα Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ρώμης ἁγιωτάτῳ θρόνω, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλεία καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρα βασιλίδι Ρώμη, καὶ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνην, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καὶ ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δέ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κων/πολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας· δηλαδή ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις Κανόσι διαγορεύεται· χειροτονεῖσθαι δέ καθὼς εἴρηται τοὺς μητροπολίτας τῶν

⁸². Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 55.

⁸³. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 58.

⁸⁴. Τῆς Β' Οἰκουμ. συνόδου.

προειρημένων διοικήσεων παρά τοῦ Κων/πόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τό ἔθος γινομένων καί ἐπ' αὐτόν ἀναφερομένων»⁸⁵.

Διά τοῦ Η' ἀκολουθῶς Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐτροποποιήθη ὁ Ε' κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου «περί συγκλήσεων ἐπαρχιακῶν συνόδων», περιορισθείσης τῆς συγκλήσεώς των ἅπαξ τοῦ ἔτους. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁸⁶

«Ἐν πᾶσι τά ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν θεσπισθέντα καί ἡμεῖς κρατεῖν βουλόμενοι ἀνανεοῦμεν καί τόν Κανόνα τόν διαγορευόντα, καθ' ἕκαστον ἔτος συνόδους τῶν ἐν ἐκάστη ἐπαρχία γίνεσθαι ἐπισκόπων, ἔνθ' ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως δοκιμάση ἐπίσκοπος. Ἐπειδή δέ διά τε τάς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, διά τε τάς προσπιπούσας ἐτέρας αἰτίας ἀδυνάτως οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν πρόεδροι ἔχουσι δῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ τάς συνόδους ποιῆσθαι, ἔδοξεν, ὥστε τρώῃ παντί ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆν τῶν προγεγραμμένων ἐπισκόπων, διά τά ὡς εἰκός ἀναφύομενα Ἐκκλησιαστικά κεφάλαια, ἐν ἐκάστη ἐπαρχία γίνεσθαι σύνοδον, ἀπό τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς καί μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός ἐκάστου ἔτους κατὰ τόν αὐτόν τόπον, ὃν τῆς μητροπόλεως, καθ' ἃ προείρηται, δοκιμάσει ἐπίσκοπος, τούς δέ μή συνιόντας ἐπισκόπους ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι».

Διά τοῦ ΛΣΤ' Κανόνος τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀνενεώθησαν καί αὐθις τά προνόμια τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως⁸⁷: «Περί τῶν προνομίων τοῦ Κων/πόλεως».

«Ἀνανεοῦμενοι τά παρά τῶν ἑκατόν πενήκοντα ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ Βασιλίδι πόλει συνελθόντων⁸⁸, καί τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων⁸⁹, νομοθετημένα, ὀρίζομεν, ὥστε τόν Κων/πόλεως θρόνον **τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων** τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου καί ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον

⁸⁵. Εἶναι πρόδηλον, ὅτι διά τοῦ Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐ μόνον ἀνανεοῦται καί ἐπεξηγεῖται ὁ Γ' Κανὼν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν εἰς τόν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρὸς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, ἀλλὰ τροποποιεῖται προσέτι καί ὁ Β' Κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου, διά τῆς ὑπαγωγῆς καί τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀσιανῆς, τῆς Ποντικῆς καί τῆς Θράκης, ἔτι δέ καί τῶν ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἔθνεσι Ἐκκλησιῶν εἰς τήν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τοῦ Κανόνος τούτου διεμαρτυρήθη ὁ τότε Πάπας τῆς Ρώμης Λέων ὁ Α', ἀλλά μετὰ τήν κατ' ἐπανάληψιν ἐπικύρωσίν του διά διαταγμάτων τῶν αὐτοκρατόρων Μαρκιανοῦ καί Ζήνωνος καί τῆς 131 Νεαράς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' ἀνεγνώρισεν οὗτος *de facto* τάς εἰς τόν ἐπίσκοπον-πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως χορηγηθείσας ὑπ' αὐτοῦ προνομίας (Ποβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 44-48).

⁸⁶. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 80.

⁸⁷. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 92.

⁸⁸. Τῆς Β' Οἰκ. Συνόδου.

⁸⁹. Τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου.

υπάρχοντα, μεθ' ὃν τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων μεγαλουπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἴτα ὁ Ἄντιοχείας, καί μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως».

Καί, τέλος, διά τοῦ ΣΤ' Κανόνος τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου οὐ μόνον ἀνενεώθη ὁ προμνησθεῖς Η' Κανὼν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου περί συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων οὐχί δὲς ἀλλ' ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλά προσετέθη καί συνοδικὸς ἀφορισμὸς ἐναντίον **παντός ἄρχοντος** κωλύοντος ἐνδεχομένως τὴν σύγκλησιν αὐτῶν. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁹⁰

«Περί συγκλήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων».

«Ἐπειδὴ περ Κανὼν ἐστὶν ὁ λέγων δὲς τοῦ ἔτους καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν χρῆναι γίνεσθαι διά συναθροίσεως τῶν ἐπισκόπων τὰς κανονικάς συζητήσεις· διά τὸ συντριβὴν καί τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν τοὺς συναθροιζομένους, ὤρισαν οἱ τῆς Ἑκτῆς Συνόδου ὅσοι Πατέρες, ἐξάπαντος τρόπου καί προφάσεως ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι καί τὰ ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. Τοῦτον οὖν τὸν Κανόνα καί ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν. Καί εἴ τις εὐρεθῆ ἄρχων τοῦτο κωλύων, ἀφοριζέσθω...».

Ἐκτός ὅμως τῶν εἰδικῶν τούτων Κανόνων, καί δι' ὅλων σχεδόν τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν προμνησθεισῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐψηφίσθησαν γενικαί διατάξεις διοικητικῆς φύσεως ρυθμίζουσαι τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρως ὁ Γ' Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, «μὴ ἔχειν τοὺς κληρικούς συνεισάκτους», ὁ Δ', «ὑπὸ πόσων καθίστασθαι τὸν ἐπίσκοπον...», ὁ ΙΕ', «περὶ τοῦ μὴ μεταβαίνειν τοὺς κληρικούς ἀπὸ Ἐκκλησίας εἰς Ἐκκλησίαν» καί ὁ ΙΣΤ' τῆς αὐτῆς, «περὶ τῶν ἐπιμενόντων τῇ τοιαύτῃ μεταβάσει», ὁ Β', τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, «περὶ ἀποστατῶν ἐπισκόπων» οἱ Κανόνες Γ', Δ', Ε', ΣΤ', Ζ' τῆς αὐτῆς· ὁ Η' τῆς ἰδίας, εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου καί διά τῆς γενικῆς καί πάλιν διατάξεως **«...ἔδοξε τοῖνυν τῇ ἀγία καὶ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ σῶζεσθαι ἐκάστη ἐπαρχία καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῆς προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατήσαν ἔθος...»**, καταχωρώθησαν καί αὖθις τὰ ἀπαραβίαστα προσόντα καί δίκαια ἐκάστης Ἐκκλησίας, ὁ Ε' Κανὼν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου καί οἱ ΣΤ', Ζ', Γ', ΙΒ' καὶ ΚΕ' τῆς αὐτῆς· πάντες οἱ Κανόνες τῆς Πενθέκτης καί πάντες ὡσαύτως οἱ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου περιέχουσι διατάξεις γενικῆς διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς φύσεως, δι' ὧν αἱ Οἰκουμενικαὶ αὗται σύνοδοι (τὰς ὁποίας καί μόνον ἀναγνωρίζει ὡς τοιαύτας ἡ Ἀδιαίρετος Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία) ὡς ἡ ἀνωτάτη πνευματικὴ, διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία τῆς ἠνωμένης **μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς, ἀληθῶς θεοπνεύστως καὶ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐρρῦθμισαν πάντα τὰ γενικῆς διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς φύσεως θέματα, ἅτινα μέχρι τότε ἀπησχόλησαν τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν. Οὐδαμοῦ τῶν διατάξεων τούτων ὑπάρχει καί ἡ ἐλαχίστη νύξις περί **ἰδιαιτέρας τινὸς διοικητικῆς ἢ**

⁹⁰. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 125.

δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης. Ἀντιθέτως, πᾶσαι αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ρητῶς, σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως διεκήρυξαν, ὅτι αὐταὶ **μόνοι ἀποτελοῦσι** τὴν ὑπάτην, τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα, πλὴν τῶν τόσων ἄλλων εἰδικῶν καὶ γενικῶν διατάξεων διοικητικῆς φύσεως, ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος διὰ τοῦ ΙΓ΄ Κανόνος τῆς ἠκύρωσε Κανόνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης περί τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου, πλὴν τῶν ἐπισκόπων. Ὁ Κανὼν ἔχει οὕτως:⁹¹

«Ἐξεστι πρεσβυτέροις, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους γαμεῖν.

Ἐπειδὴ τῇ **Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ** ἐν τάξει Κανόνος παραδεδοσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνους ἢ πρεσβυτέρους χειροτονίας ἀξιουῖσθαι, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς, ἡμεῖς **τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες Κανόνι** τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα...». Ἡ αὐτὴ σύνοδος διὰ τοῦ ΝΕ΄ Κανόνος τῆς ἐπέβαλε καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης τὴν μὴ τήρησιν τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου (πλὴν τοῦ Μ. Σαββάτου), διατάξασα καὶ τὴν καθαίρεσιν παντός κληρικοῦ νηστεύοντος κατὰ τὴν Κυριακὴν ἢ τὸ Σάββατον καὶ τὸν ἀφορισμὸν παντός λαϊκοῦ, διὰ δὲ τοῦ Α΄ Κανόνος τῆς κατεδίκασε πᾶσαν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ καὶ ἀναθεματισμοῦ. Καὶ τέλος ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, διὰ τοῦ προμνησθέντος ΣΤ΄ Κανόνος τῆς «περὶ συγκλήσεως ἐπαρχιακῶν συνόδων», ἀπήγγειλεν, ὡς προείπομεν, καὶ **ἀφορισμὸν ἐναντίον παντός ἄρχοντος**, ὅστις ἐνδεχομένως νὰ ἐκώλυε τὴν σύγκλησιν αὐτῶν.

Τοιοτοτρόπως, ὅπως ἡ πρώτη μετριοπαθῆς πάντως ἀπόπειρα προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου» ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἀνικήτου, ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν «Ψευδοκλημεντείων» κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος γενομένη καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Βίκτωρος καὶ Στεφάνου συνεχισθεῖσα, διὰ τὰς ἔριδας περὶ τὸ Πάσχα καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν, ἀπεκρούσθη ἐντόνως ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων Πολυκάρπου (Σμύρνης), Πολυκράτους (Ἐφέσου), Εἰρηναίου (Λουγδούνου), Κυπριανοῦ (Καρχηδόνας) κ.ἄ., ὡς καὶ ὑπὸ τοπικῶν συνόδων ἐν Ἀφρικῇ, Ἀραβίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, συγκληθειῶν ὅλως ἀνεξαρτήτως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἀκόμη τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης⁹². Οὕτω, διὰ μὲν τῶν εἰδικῶν κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων Β΄ καὶ Δ΄, τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν, ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς διεκηρύχθη ἡ ἀνυπαρξία «πρωτείου» **διοικήσεως ἢ ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Διότι ἐτονίσθη ὅτι εἶχεν οὗτος, κατ' **ἐπικρατήσαν ἔθος**, πρεσβεῖα τιμῆς ἀπλῶς, καὶ ταῦτα οὐχὶ ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἀλλὰ διὰ τὸ «εἶναι τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν». Δι' ὅλων δὲ τῶν Κανόνων, διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους αἱ

⁹¹. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 82.

⁹². + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 15-17.

μνησθεῖσαι ἕξ Οἰκουμενικά συνόδοι (αἱ ἀναγνωριζόμεναι ὡς τοιαῦται καί ὑπό τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος) ἐψήφισαν, ἀπεκλείσθη καί κατεδικάσθη ρητῶς πολυειδῶς καί πολυτρόπως πᾶσα καί ἀπλή ἔστω ἔννοια «πρωτείου». Ἡ σύγκλησις ἄλλως τε πασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων, καί τῆς Πενθέκτης (τό κῦρος τῶν ὁποίων ἀνεγνωρίζον πάντοτε οἱ ἐκάστοτε Πάπαι) ὑπό τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κων/πόλεως⁹³ καί ἡ διά τῶν ὑπ' αὐτῶν δογματισθέντων «ὄρων», τῶν ψηφισθέντων «Κανόνων» καί τῶν κατ' αὐτάς προσφωνήσεων κλπ., σαφῆς καί κατηγορηματικῆ διακήρυξις ὅτι ἀποτελοῦσιν αὗται τήν ὑπάτην πνευματικῆν, διοικητικῆν καί δικαστικῆν ἐξουσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, εἶναι, φρονοῦμεν, μαρτυρία ἀμάχητοι ὅτι ὑπό τῆς ἡνωμένης Ἐκκλησίας τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, στερρῶς ἐχομένης τοῦ «συνοδικοῦ πολιτεύματος» τῆς πρώτης ἀποστολικῆς τοιαύτης (περί οὗ ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν), οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη διοικητικῆ τις ἐξουσία ἢ διάκρισις εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης, πέραν τοῦ πρωτείου «τιμῆς», τοῦ «πρώτου τῆ τάξει». Τά αὐτά ὅμως ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς, δεύτερα τῆ τάξει, ρητῶς ἀνεγνωρίσθησαν εἰς τόν Πατριάρχην Κων/πόλεως διά τε τῶν προμνησθέντων Κανόνων τῶν Β' καί Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλά καί διά τῆς 131 νεαῤῃς τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', ὅπως καί τῆς «Ἐπαναγωγῆς» τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου⁹⁴. Δι' εἰδικῆς δέ ἀποφάσεως τῆς ἐν Κων/πόλει συνόδου τοῦ 879-880 (ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Μ. Φωτίου), εἰς ἣν μετέσχον καί ὑπέγραψαν τά πρακτικά αὐτῆς καί οἱ κανονικοὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ τότε Πάπα Ρώμης Ἰωάννου τοῦ Η' καί ἤτις φέρει

⁹³. Ἡ Α' Οἰκουμ. σύνοδος συνεκλήθη ὑπό τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐν Νικαία, ἡ Β' ὑπό τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Γ' ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ ἐν Ἐφέσῳ, ἡ Δ' ὑπό τῆς αὐτοκρατ. Πουλχερίας καί τοῦ Μαρκιανοῦ ἐν Χαλκηδόνι, ἡ Ε' ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ΣΤ' ὑπό τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ Πενθέκτη ὑπό τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπίσης καί ἡ Ζ' ὑπό τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης ἐν Νικαία. Προήδρευσαν δέ τῆς μέν ΙΑ' ὁ ὄσιος Κορδοῦνης, οὐχί ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πάπα, ἀλλά ὡς τῶν μᾶλλον πεφημισμένων ἐπισκόπων «διά τὰς ἀρετάς καί τήν ἡλικίαν» (πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 96), τῆς Β' ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Μελέτιος, τῆς ΙΓ' ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, τῆς Δ' ὁ Πάπας Λέων ὁ Ε', διά τῶν ἀντιπροσώπων του, τῆς Ε' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιος, τῆς ΣΤ' ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ Πωγωνᾶτος, τῆς Πενθέκτης, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ὁ ρινότμητος, καί τῆς Ζ' ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιος. Καί ἐκ τούτων πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δέν εἶχον κᾶν τό δικαίωμα συγκλήσεως τῶν Οἰκουμ. Συνόδων μέχρι τῆς ἀποκοπῆς των ἐκ τῆς Ἐκκλησίας καί οὐδέποτε ἐξήρτησαν τό κῦρος τῶν ὑπό τῶν αὐτοκρατόρων συγκληθεισῶν οἰκ. Συνόδων ἐκ τῆς ἐγκρίσεώς των. Πάντα δέ ταῦτα ὅπως καί τό ὅτι εἰς τινας Οἰκουμ. Συνόδους δέν παρέστησαν κᾶν αὐτοπροσώπως, εἶναι ἀμάχητοι ἐπίσης μαρτυρία, ὅτι πλέον τοῦ πρωτείου «τιμῆς» οὐδεμίαν διακεκριμένην θέσιν εἶχον οὗτοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ σχίσματος. (Πρβλ. καί Ἰωάν. Καρμίρη. Τά Δογματικά καί συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», τ. Α', εκδ. 2α, σελ. 105 ἔξ.).

⁹⁴. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καί Ι. Καν. τόμ. σελ. 44 και + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 176-177.

ὅλα τὰ χαρακτηριστικά τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου, **καίτοι δέν ἐπεκράτησεν ὡς τοιαύτη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας**, οὐ μόνον κατεδικάσθη καὶ ἀπηγορεύθη ἅπαξ ἔτι πᾶσα προσθήκη εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ διεκηρύχθη ἐκ νέου τὸ ἰσότημον τῶν «προσόντων» καὶ «πρεσβείων» τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ Κων/πόλεως διὰ τῶν ἐξῆς:⁹⁵

«...Ὁρίσεν ἡ ἀγία καὶ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὥστε, εἴ τινες τῶν ἐξ Ἰταλίας κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἢ ἐπισκόπων ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἢ Εὐρώπῃ ἢ Λιβύῃ διατρίβοντες ὑπὸ δεσμόν ἢ καθαίρεσιν ἢ ἀναθεματισμόν παρά τοῦ ἀγιωτάτου Πάπα Ἰωάννου ἐγένοντο, ἵνα ὧσιν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρά Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Κων/πόλεως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας ὄρω, τουτέστιν ἢ καθηρημένοι, ἢ ἀναθεματισμένοι, ἢ ἀφορισμένοι. Οὓς μέντοι Φώτιος, ὁ ἀγιώτατος ἡμῶν Πατριάρχης, κληρικούς ἢ λαϊκούς ἢ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος καὶ ἱερατικοῦ ἐν οἰαδήποτε παροικία ὑπὸ ἀφορισμόν ἢ καθαίρεσιν ἢ ἀναθεματισμόν ποιήσει, ἵνα ἔχη αὐτούς καὶ ὁ ἀγιώτατος Πάπας Ἰωάννης καὶ ἡ κατ' αὐτόν ἀγία τοῦ Θεοῦ Ρωμαίων Ἐκκλησία ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἐπιτιμίας κρίματι μηδὲν τῶν προσόντων πρεσβείων τῷ ἀγιωτάτῳ θρόνῳ τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας, μηδέ τὸ ταύτης προέδρῳ τὸ σύνολον **καινοτομουμένων** μηδέ **νῦν**, μήτε εἰς τὸ **μετέπειτα**». Τοιοιτοτρόπως, οὐ μόνον διεκηρύχθη ἅπαξ ἔτι ἡ τελεία πνευματικὴ, διοικητικὴ κλπ. **ισότης** τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπεκλείσθη προσέτι πᾶσα καινοτομία εἰς τὰ «προσόντα» καὶ «πρεσβεῖα» τοῦ Πάπα Ρώμης καὶ μελλοντικῶς.

Εἰς τὴν τοιαύτην συρροὴν μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ «**πρωτείου ἐξουσίας**» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐκ τε τοῦ τρόπου τῆς συγκλήσεως τῶν ὑπὸ τῆς Ἀδιαρέτου Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένων ἐπτά – ἵνα μὴ εἴπωμεν ὀκτώ – Οἰκουμενικῶν συνόδων (δι' ἃς δέν θά ὑπῆρχε καὶ **λόγος** συγκλήσεως, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῆς μέχρι τοῦ σχίσματος Ἐκκλησίας ὡς ἀπόλυτος αὐτῆς **μονάρχης** καὶ **ἀλάθητος** – διότι οἰονδήποτε θέμα περὶ τὰ **δόγματα** καὶ τὴν **διοίκησιν** αὐτῆς θά ὑπήγετο εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν του **ἀρμοδιότητα...**), ἀλλὰ καὶ τῆς προεδρίας καὶ τῆς διευθύνσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ἰδίᾳ δέ ἐκ τῶν «εἰδικῶν» καὶ «γενικῶν» Κανόνων διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους αὐταὶ ἐψήφισαν, μετεχόντων καὶ συνυπογραφόντων κανονικῶν πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (ὡς καὶ τοῦ προκαθημένου αὐτῆς ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης), ὁ Παπισμὸς ἀντιτάσσει: α) Τὰς κατὰ τὰς ἐναρκτηρίους συνεδρίας τῶν Γ' καὶ Δ' Οἰκουμενικῶν συνόδων ἀποπείρας προβολῆς τοῦ παπικοῦ πρωτείου ὑπὸ τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων προσφωνήσεων⁹⁶, β) τὰς ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων τῶν αὐτῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων ὑπὲρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καὶ Λέοντος Δ'⁹⁷ καὶ γ) τοὺς

⁹⁵. Πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 276-288.

⁹⁶. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-40.

⁹⁷. Ἰδίου, αὐτόθι.

περιφήμους Γ', Δ' και Ε' Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

Ἄλλ' εἰς μὲν τὰς ἀποπείρας προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου», τὰς ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα κατὰ τὰς ρηθείσας Οἰκουμενικὰς συνόδους γενομένας, συντριπτικὴν ἀπάντησιν ἀποτελοῦσι: α) ὁ προηγηθεὶς αὐτῶν Γ' Κανὼν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθησαν καὶ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κων/πόλεως ἴσα «πρεσβεῖα τιμῆς» πρὸς τὰ «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης («διὰ τὸ εἶναι τὴν Κων/πολιν **νέαν Ρώμην**») καὶ διηυκρινίσθη καὶ οὕτως ὅτι τὰ πρεσβεῖα, ἅτινα **κατ' ἔθος** καὶ κατὰ τὸν ΣΤ' Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶχεν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς», διὰ τὸ «εἶναι αὐτὴν πρωτεύουσαν»· καὶ β) οἱ προμνησθέντες Θ' καὶ ΙΖ', ἰδία δὲ ὁ ΚΗ' Κανόνες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, παρά τὴν νέαν καὶ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην ἀπόπειραν προβολῆς τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα Λέοντος Δ', οὐ μόνον ἐπεκυρώθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναγνωρισθέντα «πρεσβεῖα τιμῆς» τοῦ Ἐπισκόπου-Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐπηυξήθησαν ταῦτα ὡς πρὸς τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του κλπ., κατὰ τὰ προεκτεθέντα. Αἱ δὲ ἀναφωνήσεις τῶν Πατέρων κατὰ τὰς αὐτάς συνόδους ὑπὲρ τῶν Παπῶν Κελεστίνου καὶ Λέοντος Δ' «...αὕτη δικαία κρίσις νέῳ Παύλῳ Κελεστίνῳ, νέῳ Παύλῳ Κυρίλλῳ...» καὶ «...Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησε..., οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν...»⁹⁸, ὅπως καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν, δέν εἶναι εἰμὴ «ἐνθουσιώδεις ἐκφράσεις χαρᾶς», ὅλως συνήθεις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, **καθ' ἃς ὁμως ἀμφότεροι οἱ ἐπευφημηθέντες Πάπαι ἐξισοῦντο καὶ ἐξωμοιοῦντο** μὲ τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Κύριλλον⁹⁹. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς προμνησθέντας τρεῖς Κανόνας τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, οὐ μόνον δέν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν οὗτοι ὡς «ἔρεισμα» διὰ τὸ παπικόν «πρωτεῖον», ἀλλ' ὅλως ἀντιθέτως ἀποτελοῦσιν, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν, μίαν τῶν **σπουδαιοτέρων** μαρτυριῶν ἐναντίον αὐτοῦ.

β. Οἱ Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς

Οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἔχουσιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ὡς ἐξῆς¹⁰⁰:

⁹⁸. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 30-36.

⁹⁹. Ἰδίου, αὐτόθι καὶ + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 104 καὶ ὑποσ. 2, καὶ σελ. 105 ὑπ' 1, καὶ βιβλ. αὐτόθι.

¹⁰⁰. + Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 182-186. Κατὰ τὸν μακαριστὸν καθηγητὴν + Ἀρχ. Β. Στεφανίδην τοὺς Κανόνας τούτους ἠλλοίωσαν, ἠῤῥουναν καὶ ἐπεξέτειναν ἀργότερον οἱ Πάπαι καὶ κατέστησαν αὐτοὺς τοιούτους, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς παπικὰς ἀξιώσεις. Παρεμέρισαν ὀλοτελῶς τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα δικαιώματα τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων καὶ παρουσίασαν ἑαυτοὺς ὡς δυνάμει τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος δικαιουμένους νὰ ἀναθεωρήσωσι τὰς κατὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν συνοδικὰς ἀποφάσεις. Ὡς ἐκ τούτου τὸ

«Κανών Γ'. Ὁσῖος ἐπίσκοπος εἶπε: Καί τοῦτο προστεθῆναι ἀναγκαῖον, ἵνα μηδεῖς ἐπισκόπων ἀπό τῆς ἑαυτοῦ ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν ἐν ἧ τυχάνουσιν ὄντες ἐπίσκοποι, διαβαίνει, εἰμή παρά τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν αὐτῇ κληθεῖη τις, διά τό μή δοκεῖν ἡμᾶς τάς τῆς ἀγάπης ἀποκλείειν πύλας. Καί τοῦτο δέ ὡσαύτως προνοητέον, ὥστε, ἐάν ἐν τινι ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων τις ἄντικρυς ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ καί συνεπισκόπου πρᾶγμα σχοίη, μηδένα ἕτερον ἐκ τούτων ἀπό ἑτέρας ἐπαρχίας ἐπισκόπους ἐπιγνώμονας ἐπικαλεῖσθαι εἰ δέ ἄρα τις τῶν ἐπισκόπων ἐν τινι πράγματι δόξη κατακρίνεσθαι, καί ὑπολαμβάνει ἑαυτόν μή σαθρόν, ἀλλά καλόν ἔχει τό πρᾶγμα, ἵνα καί αὐθις ἡ κρίσις ἀνανεωθῇ, **εἰ δοκεῖ ὑμῖν, τῇ ἀγάπῃ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τήν μνήμην τιμήσωμεν**, καί γραφῆναι παρά τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης, ὥστε διά τῶν γειννιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, εἰ δέοι, ἀνανεωθῆναι τό δικαστήριον, καί ἐπιγνώμονας αὐτός παράσχοι. Εἰ δέ μή συστήναι δύναται τοιοῦτον αὐτοῦ εἶναι τό πρᾶγμα, ὡς παλινδικίας χρήζειν, τά ἅπαξ κεκριμένα μή ἀναλύεσθαι, τά δε ὄντα βέβαια τυγχάνειν».

«Κανών Δ'. Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῇ τῇ κρίσει τῶν Ἐπισκόπων τῶν ἐν γειννία τυχανόντων καί φάσκη πάλιν ἑαυτῷ ἀπολογίας πρᾶγμα ἐπιβάλλειν, μή πρότερον εἰς τήν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀποκαταστήναι, ἐάν μή ὁ τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπος ἐπιγνούς, περί τούτου ὄρον ἐξενέγκῃ».

«Κανών Ε'. Ὁσῖος ἐπίσκοπος εἶπεν: Ἦρρεσεν, ἴν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθεῖη, καί συναθροισθέντες οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς, τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ ἀποκινήσωσι, καί ὅς περ ἐκκαλεσάμενος καταφύγη ἐπί τόν μακαριώτατον τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον, καί βουλευθεῖς αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίση ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τήν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς Ἐπισκόποις καταξιώση τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοί ἐπιμελῶς καί μετά ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καί κατά τήν τῆς ἀληθείας πίστιν, ψῆφον περί τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν. Εἰ δέ τις ἀξίων καί πάλιν αὐτοῦ τό πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καί τῇ δεήσει τῇ ἑαυτοῦ τόν Ρωμαῖον Ἐπίσκοπον κρίνειν δόξη, ἀπό τοῦ ἰδίου πλευροῦ πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι, ἵνα ἡ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ ἄν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ καί ὀρίση δεῖν ἀποσταλῆναι τούς μετά τῶν Ἐπισκόπων κρινούντας, ἔχοντάς τε τήν αὐθεντίαν τούτου, παρ' οὗ ἀπεστάλησαν, καί τοῦτο θετέον. Εἰ δέ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρός τήν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν καί ἀπόφασιν τοῦ Ἐπισκόπου, ποιήσει ὅπερ ἄν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ καλῶς ἔχειν δόξη **Ἀπεκρίναντο οἱ Ἐπίσκοποι· τά λεχθέντα ἤρρεσεν**».

Λατινικόν κείμενον διαφέρει τοῦ Ἑλληνικοῦ (Ἰδέ διατριβάς τοῦ ἐν λόγῳ καθηγητοῦ ὑπό τούς τίτλους: α) «Ἰννοκέντιος Α'», εἰς Ἐπετηρ. Θεολ. Σχολ. Πανεπ. Ἀθηνῶν 1924, σελ. 363, καί β) «ἡ γνησιότης τῶν τριῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου», εἰς τήν αὐτήν Ἐπετηρ. ἔτους 1931, σελ. 389-392).

Υπεραμυνόμενος ὁ καθηγητής Β. Στεφανίδης τῆς γνησιότητος τῶν Κανόνων τούτων, ἀμφισβητηθείσης ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ I. Eriedrich (1902) εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κυροῦ Χρυσοστ. Παπαδοπούλου¹⁰¹, ὀρθῶς κατ' ἀρχὴν τονίζει ἐν ταῖς προμνημονευθείσαις δύο διατριβαῖς του ὅτι οἱ Κανόνες οὗτοι δέν παρέχουσιν εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης μεγάλα δικαιώματα οὐδ' ἀναγνωρίζεται δι' αὐτῶν τὸ παπικόν πρωτεῖον· ὅτι κυρίως στρέφονται κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων τῶν ἐπισκόπων εἰς ξένας ἐπαρχίας καὶ ἄρα θέλουσι νά ἐμποδίσωσι τὴν ἀνάμιξιν ξένων ἐπισκόπων εἰς τὴν καταδίκην ἐπισκόπου τινός καὶ ὀρίζουσιν ἢ πρώτη καὶ ἢ δευτέρα ἀναθεώρησις τῆς δίκης νά γίνεται ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων αὐτῶν ἐπισκόπων· καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶχεν ἐπικρατήσει ὁ Ἀρειανισμός καὶ οἱ πατριαρχικοὶ θρόνοι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης **ἐδόθη ἀπλῶς τὸ δικαίωμα** νά ἀποφαίνεται ἂν δίκη τις χρήζη πρώτης ἢ δευτέρας ἀναθεωρήσεως¹⁰². Ἦτοι «ἀνετέθη» εἰς αὐτόν ἢ «ἐπιστασία» τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Κανόνων τούτων. Εἰς τὰς κρίσεις ταύτας περὶ τῆς ἀληθοῦς σημασίας τῶν ἐν λόγῳ Κανόνων προσθέτει ὁ αὐτός καὶ ὅσα ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ παραπομπῇ 100 ἀναφέρομεν περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ παραποιήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης.

Πρὶν ὅμως προβῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν γενικωτέραν ἀνάλυσιν τῆς ἐν γένει πνευματικῆς, ἰδίᾳ δὲ τῆς νομικῆς σημασίας τῶν Κανόνων τούτων, ἐπάναγκες θεωροῦμεν, τὴν γνησιότητα αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κειμένῳ ἔχουσι, ἐξ ὀλοκλήρου παραδεχόμενοι, νά παραθέσωμεν τὸ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς σχόλιον τοῦ Ζωναρᾶ (εἰς τὸν Ε΄ Κανόνα τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου), ἔχον ὡς ἐξῆς¹⁰³:

«Περὶ τοῦ Τόμου τῶν Δυτικῶν. Κωνστάντιος ὁ Βασιλεὺς υἱὸς τοῦ Μεγ. Κων/νου, ἀρειανίσας, ἔσπευδε ἀνατρέψαι τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴν σύνοδον. Τοῦτο ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης Πάπας ἀνήνεγκε πρὸς Κόνσταντα, τὸν ἀδελφόν τοῦ Κωνσταντίου, ὃς πόλεμον ἠπέιλησε διὰ γραμμάτων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, εἰ μὴ παύσοιτο κυμαίνων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν διασαλεύων. Ὁ δὲ τὸ ἀκριβές τῆς πίστεως ζητεῖν τῷ ἀδελφῷ ἀνταπέστειλε... **Ἔδοξε** οὖν τοῖς βασιλεῦσι σύνοδον γενέσθαι... Συνηθροίσθησαν οὖν ἐν Σαρδικῇ ἐπίσκοποι τριακόσιοι τεσσαράκοντα καὶ εἶς, οἳ καὶ ὄρον ἐξέθεντο, βεβαιοῦντα τὸ ἅγιον Σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων... **Τόμον οὖν τῶν δυτικῶν** τὸν ὄρον τοῦτον φησὶν ἢ δευτέρα σύνοδος... **Δυτικούς** δὲ τοὺς ἐν Σαρδικῇ ἀθροισθέντας φησὶν ἐπισκόπους. Σαρδικὴ δὲ ἐστὶν ἢ νῦν λεγομένη

¹⁰¹. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 21, ὑποσ. 1.

¹⁰². Πρβλ. ἰδίου, αὐτόθι.

¹⁰³. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ. καὶ Ἰ. Καν., τομ. Β', σελ. 178-179.

Τριάδιτζα. **Τόμον δέ εἶπε τῶν Δυτικῶν, ὅτι μόνοι οἱ Δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο.** Οἱ γάρ ἐξ Ἑώας Ὁ ὄντες ἔλεγον. Ὡς μὴ τοῦ συνεδρίου ἐξέλθωσι ὁ Ἅγιος Παῦλος ὁ ὁμολογητὴς καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, οὐ κοινωνήσωσι τῇ συνόδῳ. Τοῦτο δέ ποιῆσαι μὴ ἀνασχομένων τῶν Δυτικῶν, **αὐτίκα ἀπέστησαν τῆς συνόδου οἱ τῆς Ἑώας ἐπίσκοποι·** διό καὶ **μόνον οἱ Δυτικοὶ** τὸν τῆς Νικαίας ὄρον ἐβεβαίωσαν καὶ ἀνεθεμάτισαν τὸν Ἀνόμιον, καὶ τῶν Ἐφῶν ἐπισκόπων κατεψηφίσαντο». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει αὐτόθι εἰς ἀκολουθοῦν σχόλιόν του ὁ Βαλσαμών.

Συνεκλήθη λοιπὸν καὶ ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης ἀλλ' ὑπὸ τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος, καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου». Συνεκλήθη δέ οὐχὶ διὰ τὴν ἀναθεώρησιν εἰς β' βαθμὸν τῆς δίκης τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὡς ὁ Παπισμὸς ἰσχυρίζεται, ἀλλὰ διὰ νὰ καταπαύσῃ τὸν σάλον τὸν προελθόντα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρείου, ὅστις συνεχίζετο καὶ μετὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν σύνοδον καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου το σῶμα τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶχε διαιρεθῆ εἰς Ὁρθοδόξους ὑπὸ τὸν Μ. Ἀθανάσιον καὶ εἰς ἡμιαιρετιανούς ἢ Εὐσεβιανούς, πρὸς οὓς εἶχε προσχωρήσει καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς Κωνσταντῖος. Καὶ καταδικάσασα καὶ αὕτη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου, διὰ τῆς βεβαιώσεως τῶν ἐν Νικαίᾳ δογματισθέντων, ἐδικαίωσε καὶ τὸν Μ. Ἀθανάσιον¹⁰⁴.

Χωρισθεῖσα δέ αὕτη ἀπ' ἀρχῆς διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (πλὴν τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν εὐαρίθμων ἐπισκόπων) καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν συγκροτήσεως ἑτέρας συνόδου ἐν Φιλιππουπόλει, δικαίως ἐχαρακτηρίσθη οὐ μόνον ὡς τοπικὴ τοιαύτη, ἀλλὰ καὶ ὡς τοπικὴ τῆς **Δυτικῆς Ἐκκλησίας**, ἐφόσον τὸ σύνολον σχεδόν τῶν ἀπαρτισάντων αὐτὴν ἐπισκόπων ἦσαν Δυτικοί. Δικαίως, ὡσαύτως, τὸ τε πνευματικόν ἀλλὰ καὶ τὸ νομοθετικόν-κανονικόν αὐτῆς ἔργον ὠνομάσθη, κατὰ τὸ προμνησθέν σχόλιον τοῦ Ζωναρᾶ, ὑπὸ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου «Τόμος τῶν Δυτικῶν», διότι «μόνοι οἱ Δυτικοὶ ἐπίσκοποι τοῦτον ἐξέθεντο». Ἐν τούτοις, ἐκτός τῆς ἰδιαίτερας πνευματικῆς καὶ νομικῆς σημασίας τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων (τὴν ὁποίαν ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀναπτύξωμεν), οἵτινες, ὡς προείπομεν, ἀποτελοῦσι μίαν τῶν σπουδαιοτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», καὶ μόνον τὸ γεγονός ὅτι **συγκληθεῖσα καὶ ἡ σύνοδος αὕτη ὑπὸ τῶν βασιλέων Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος – καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα Ρώμης** – ἐπελήφθη, ἐπέλυσε καὶ ἐδικάσε, ὡς ἀνωτάτη πνευματικὴ καὶ δικαστικὴ ἀρχή, καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Πάπας Ρώμης οὐδὲν δικαίωμα εἶχε μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκδόσεως τῶν «εἰδικῶν» 3, 4 καὶ 5 κανόνων τῆς – πρὸς ἐκδίκασιν διαφορῶν μεταξύ ἐπισκόπων εἴτε εἰς α' εἴτε εἰς β' βαθμὸν. Ἄλλως ἡ σύνοδος δὲν θὰ ἐδικαιοῦτο

¹⁰⁴. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου., μν. ἔργ., σελ. 182.

νά ἐπιληφθῆ κᾶν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου· πολύ δέ περισσότερον νά παράσχη αὕτη, ὡς **νομοθετικόν σῶμα**, τό δικαίωμα τοῦ «Ἐκκληίου» εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης διά τῶν περί ὧν τριῶν **εἰδικῶν** Κανόνων αὐτῆς.

Ὅπωςδήποτε ὁμως, τό μέν διά τήν ὀλικήν σχεδόν σύνθεσιν αὐτῆς ἐκ Δυτικῶν ἐπισκόπων (καί τόν δίκαιον ὡς ἐκ τούτου χαρακτηρισμόν της ὡς τοπικῆς συνόδου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας), ἅμα δέ καί διά τό ὅτι τό νομοθετικόν - κανονικόν αὐτῆς ἔργον καί δικαίωμα ἐτέλει ὑπό τόν περιορισμόν τοῦ ΣΤ΄ Κανόνος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ ὅλοι ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντες Κανόνες, ἰδίᾳ δέ οἱ 3, 4 καί 5, οὐδέποτε ἦτο δυνατόν νά ἔχωσιν ἰσχύν πέραν τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐάν παρά ταῦτα οἱ ὀπαδοί καί ὑπερασπισταί τοῦ Παπισμοῦ ἐπιμένουν εἰς ἀντίθετον γνώμην, θά ἀπαντήσωμεν ὅτι ἡ ἰσχὺς τῶν τριῶν τούτων Κανόνων καί πάλιν περιορίσθη ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μετά τήν ψήφισιν τῶν Θ΄, ΙΖ΄ καί ΚΗ΄ Κανόνων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ὁποίας προήδρευσε ὁ Πάπας Λέων ὁ Ε΄ διά τῶν ἀντιπροσώπων Αὐτοῦ, δι' ὧν παρεσχέθησαν καί εἰς τόν ἐπίσκοπον - Πατριάρχην Κων/πόλεως τά αὐτά δικαστικά δικαιώματα, περιοριζόμενα, ἀναντιρρήτως καί ταῦτα, ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ΣΤ΄ Κανόνος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς τά ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του, ἅτινα, κατά τά προεκτεθέντα, ρητῶς καί δι' εἰδικῶν Κανόνων ὠρίσθησαν. Διότι οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου εἶναι **κανονικῶς** καί **νομικῶς** ἐπικρατέστεροι τῶν Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὑπό στενήν δέ ἔννοιαν ἐρμηνευόμενοι δύνανται νά θεωρηθῶσιν ὡς καταργοῦντες τελείως τούς ἀντιστοιχοῦς 3, 4 καί 5 Κανόνας τῆς συνόδου ταύτης, τὰς διατάξεις τῶν ὁποίων κατά τό πλεῖστον ἀντιγράφουσιν. Οὐδὲν ὁμως δέ μεταβάλλει τήν «νομικήν» ταύτην ἀλήθειαν τό ὅτι οἱ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἐκυρώθησαν ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου. Διότι ὑπό τῆς αὐτῆς συνόδου δέν κατηργήθησαν οὐδέ ἐτροποποιήθησαν κᾶν καί οἱ προμνησθέντες ἀντίστοιχοι τοιοῦτοι τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς, οἵτινες ἀναντιρρήτως διατηροῦσι τήν εἰδικήν αὐτῶν ἰσχύν. Καί εὐλόγως δύναται νά ὑποστηριχθῆ ὅτι ἡ ὑπό τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου κύρωσις τῶν Κανόνων καί τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς ἀπέβλεπε καί εἰς τοῦτο, «νά μή θεωρηθῶσι δηλονότι ὡς καταργηθέντες οἱ Κανόνες οὗτοι, καί δὴ οἱ 3, 4 καί 5, ὑπό τῶν προμνησθέντων ἀντιστοιχῶν Κανόνων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὡς μεταγενεστέρων καί ἐπικρατεστέρων. Ἐπιπροσθέτως, ὑπό τῆς αὐτῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐκυρώθησαν καί ἀπέκτησαν ἰσοδύναμον νομικήν ἰσχύν Κανόνων Οἰκουμενικῆς καί οἱ ἀποστολικοὶ Κανόνες¹⁰⁵, καί δὴ οἱ ΛΔ΄ καί ΛΖ΄, δι' ὧν ἡ ἐν γένει πνευματικὴ δικαιοδοσία τοῦ ἐπισκόπου - Πάπα Ρώμης ρητῶς περιορίζεται ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἔθνους. Ἐν συνδυασμῶ ὅθεν καί πρὸς τούς Ε΄ καί Στ΄ Κανόνας τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν, ὡς καί ἐν τοῖς

¹⁰⁵. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 76.

προηγούμενοις εἵπομεν, ἐμμέσως ἐπεκυρώθησαν ἢ ἐπανελήφθησαν καί οἱ προμνησθέντες ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικοί Κανόνες, ἡ ἰσχὺς τῶν 3, 4 καί 5 Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἶναι ὅπωςδήποτε **τοπική**, περιορίζεται δηλαδή ἐντός τοῦ πλαισίου τῶν ὁρίων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐντός τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως περιορίζεται ἡ ἰσχὺς τῶν ἀντιστοίχων Κανόνων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, διατηρηθέντων ἀπαραβιάστων τῶν «εἰδικῶν προσόντων» καί «δικαίων» τῶν λοιπῶν τριῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, ἅτινα ρητῶς κατωχυρώθησαν οὐ μόνον διὰ τῶν μνησθέντων ἀποστολικῶν Κανόνων καί τῶν Ε΄ καί ΣΤ΄ Κανόνων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλά καί ὑπὸ τόσων ἄλλων Κανόνων τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, δι' ὧν καθωρίσθη καί ἡ κατά σειράν τιμητικὴ τάξις τῆς Πατριαρχικῆς «*πενταρχίας*», ὡς καί τὰ «*ἰσότημα δίκαια καί προσόντα*» καί ἡ ἐν γένει ἰσότημος πνευματικὴ δικαιοδοσία τῶν πέντε Πατριαρχῶν¹⁰⁶.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἀδιαφιλονικητῶν μαρτυριῶν πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν, καταφαίνεται πόσον δικαίως ὁ Μ. Φώτιος ἐν μικρᾷ πραγματείᾳ του ὑπὸ τὸν τίτλον «πρὸς τούς λέγοντας ὡς ἡ Ρώμη πρῶτος θρόνος», διὰ διαφόρων ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζει ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Σαρδικῆς «ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν ἐν τῇ Δύσει Ἐκκλησίαν καί δέν ἔχει κῦρος Οἰκουμενικῆς συνόδου, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ἐδέχθη τὸν αἰρετικὸν Μάρκελλον Ἀγκύρας, οἱ δέ ἐν αὐτῇ συνελθόντες **καθήρεσαν καί ἀνεθεμάτισαν** τούς ἐν Φιλιππουπόλει συνελθόντας καί **ἀποδόντας τὰ αὐτά**»¹⁰⁷. Βεβαιοῦται ὡσαύτως ἡ ἀλήθεια τῶν ὄσων ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων προσθέτει διὰ τὸ ἐπίμαχον θέμα ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς του¹⁰⁸, ἅτινα ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

«...Ἐτι δέ ἡ πρώτη σύνοδος ἐκάστη ἐπαρχία ἐκανόνισε τὰ οἰκεῖα δίκαια προσεῖναι, καί μηδέτερον ἐτέρου ἐπεισπηδᾶν τοῖς ὁρίοις μηδέ τὰς ἀλλοτρίας ὑποστᾶν τε καί ἑαυτῶν ποιεῖσθαι διοικήσεις. Ἡ δέ δευτέρα σύνοδος, διὰ τὸ βασιλεία τὴν Ρώμην λαμπρυνθῆναι προέχειν ἀποφηνάμενη, οὐ **διὰ τούς κορυφαίους Πέτρον καί Παῦλον**, ὁμοίως καί τὴν Κων/πολιν, ὡς βασιλεία τιμηθεῖσαν τὰ ἴσα μετ' ἐκείνης ἔχειν προνόμια ἐψηφίσατο. Ἡ δέ τετάρτη προκρίνει πᾶσι τὴν Κων/πολιν, μὴ ἀνασχομένη προκαθίσει Βιγίλιον, ἐξ οὗ ἀταξία κατὰ Μηνᾶ ἐποιήθησαν, καί ποιήν παιδικὴν Βιγίλιος ἔτισεν.

»Ἐτι δέ καί πρό Βιγιλίου Ἰωάννης ὁ τῆς Ρώμης ἀνελθὼν οὐδέν περί πρωτείου διηνέχθη (ἐβασίλευε δέ τότε Ἰουστινιανός), ἀλλά τὴν ἱερατικὴν στολήν, ὡς ἔθος τοῖς

¹⁰⁶. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 93 ἐξ., 112, 117, 203 καί 211.

¹⁰⁷. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 175-176.

¹⁰⁸. Πρβλ. Ράλλη-Ποτλῆ, Συν/μα Θ' καί Ἰ. Καν. τομ. Δ', σελ. 410-414.

ἐν Κων/πόλει, περιβαλὼν, πρὸς τοῖς εὐωνύμοις μέρεσι τοῦ κατ' ἐκείνου καιροῦ πατριαρχοῦντος Ἐπιφανίου **καθεσθείς, οὐδέν ἐδυσχέρανε...**»

»Εἰ δέ λέγεις, ὅτι ἐν **Σαρδικῇ διατάσσεται** τὸν Ρώμης ἐξετάζειν τὰς τῶν ἐτέρων ἐνοριῶν ψήφους, πολλαχόθεν ἔχει τό εὐκατάλυτον, πρῶτον μὲν, ὅτι **τοπικὴ οὔσα ἀνατέτραπται** ὑπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Δ' συνόδου· αὕτη γάρ τῷ Κων/πόλεως Ἀρχιερεῖ μᾶλλον τὰς τῶν ἐτέρων κρίσεις ἐξετάζειν ἀπένειμε.

»Δεύτερον, ὅτι ὁ ταύτης προεδρεύσας ὄσιος Κορδοῦης τῷ Ἀρειανισμῷ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ βίου, καὶ τῇ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καθαιρέσει ὑπέγραψε, ἐναντία τῇ τε οἰκείᾳ χειρογραφίᾳ καὶ τῇ γνώμῃ, ἣν ἔχειν ἐν Σαρδικῇ ἐγνωρίζετο, διαπραξάμενος.

»Ἄλλως τε ὅτι οὗτος, ὁ Κορδοῦης, **τῆς Ρωμαϊκῆς προεδρίας ἔχων τὸ πρόσωπον, καὶ τοῦ δικαίου μείζονα τὴν χάριν αὐτῇ συνεισενέγκας μάλιστα** τηρικαῦτα, οὐ μόνον οὐ παρόντος τοῦ Κων/πόλεως, ἀλλὰ καὶ αἰρέσει προσανακειμένου, οὐ τὴν τυχοῦσαν σπουδὴν ἐποιήσατο· πλήν εἰ αὕτη τὰς ἔμπροσθεν Οἰκουμενικὰς συνόδους, καὶ μάλιστα τὴν πρώτην, ὑπερορᾷ, ἢ ἐκάστη ἐπαρχία τὰ οἰκεία διασώζεσθαι ἀβίαστα παντελῶς κανονίζει δίκαια· εἰ, οὖν αὕτη τοπικὴ οὔσα τὴν οἰκουμενικὴν ὑπερορᾷ, ἐν αὐτῷ μάλιστα τῷ μέρει τούτῳ, τίς ἂν αὐτῇ ἐπιβλέψαι;

»Τρίτον, ὅτι Μάρκελλον καὶ ἄλλους τινὰς αἰρεσιώτας, εἰ καὶ τῆς ἀκριβείας ἀγνοίᾳ, ὅμως ἀθῶους ἀποφηνάμενη αἰσχύνην ὠφλησε. Καὶ γάρ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τὰς ἐκείνης ἀλογήσασα ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἀνεξετάστους ψήφους, **πάσης αὐτοῦς ἱερωσύνης εἰς τέλος ἐξεκήρυξε.**

»Τέταρτον, ὅτι μερισθέντες οἱ συνελθεῖν ὁμολογήσαντες ἀλλήλοις, οἱ μὲν τὴν Σαρδικὴν, οἱ δὲ τοὺς Φιλίππους κατέλαβον, καὶ καταστασιάζοντες ἀλλήλους καθαιρέσεις καὶ ἀναθεματισμούς ἐψηφίσαντο.

»Πέμπτον, ὅτι ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος... ἔτη δύο καὶ δέκα εἰς ἀκρίβειαν ἐξαναλώσασα τῶν ζητουμένων, οὐ μόνον οὐδέν αἰνέσιμον ἀπένειμε τῇ ἐν Σαρδικῇ, ἀλλ' οὐδ' ὅτι γέγονεν εἰδέναι ἠξίωσεν. **Εἰς δὲ τοὺς Κανόνας ἐγκύψασα τῆς Α' συνόδου, γράφει ἀποτόμως** πρὸς Κελεστῖνον (ἤδη γάρ οὗτος τρίτος ἀπὸ Ζωσίμου τὸν θρόνον ἐχειρίζετο Ρώμης) **μηκέτι τολμᾶν τὸν ἀρχιερέα τῆς Ρώμης τὰς ἐτέρας ἀναψηλαφᾶν ψήφους, ὡς μηδενός Κανόνος τούτου κελεύοντος.**

»Ὅτι καὶ ἡ ἐν Βενεθάλιοις σύνοδος πάλιν τοῖς τῆς Α' ἐξακολουθήσασα Κανόσι, τοὺς μὲν ὑπὸ τὸν Ρώμης ἐπισκόπους ταῖς ἐκείνου συνοδικαῖς ψήφοις ὑπέικειν ἐκέλευσε, τοὺς δὲ ὑπὸ τὸν Ἀλεξανδρείας τοῦ σφῶν ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως».

Τοιαύτας κρίσεις περὶ τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς καὶ τῶν ἀπαρτισάντων αὐτὴν Δυτικῶν ἐπισκόπων προσθέτει ἐν τῇ προμνησθείσῃ ἐπιστολῇ του καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Λέων. Εἰς πάσας ὅμως τὰς περὶ τῆς συνόδου ταύτης κρίσεις καὶ παρατηρήσεις θά προσθέσωμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι οἱ μὲν Γ' καὶ Δ' Κανόνες τῆς συνόδου

ταύτης δέν εἶναι κᾶν, καθ' ἡμᾶς, «Κανόνες δικαίου», διότι ἀπέμειναν ἀπλαί εἰσηγητικάί πρός τήν σύνοδον προτάσεις μή περιβληθεῖσαι τήν ἔγκρισιν τῆς συνόδου· πάντες δέ οἱ Κανόνες τῆς καί ἰδιαίτερος οἱ περί ὧν ὁ λόγος Γ', Δ' καί Ε' ἀποτελοῦσιν ἀκριβῶς, ὡς προείπομεν, μίαν τῶν σοβαρωτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας κλπ.».

Ἀποδεικνύεται δέ εὐχερῶς, φρονοῦμεν, τό ὀρθόν καί βάσιμον τῆς πρώτης ἡμετέρας παρατηρήσεως ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε εἰς τήν ἀρχήν, οὔτε εἰς τό μέσον, οὔτε εἰς τό τέλος τῶν ρηθέντων Γ' καί Δ' Κανόνων ὑπάρχει ἡ «ρητή» ὑπό τῆς συνόδου ἔγκρισις καί κύρωσις των, ἢ εἰς ὅλους τούς λοιπούς Κανόνας τῆς (πλήν τοῦ ΙΗ') στερεοτύπως ἀναφερομένη διά τῶν «ἤρυσεν, τά λεχθέντα ἤρυσεν...κλπ.». Εἰς ὅλους δηλαδή τούς λοιπούς Κανόνας καί τῆς συνόδου ταύτης ἀναφέρεται ρητῶς ἢ ὑπό τῆς συνόδου ἔγκρισις τῆς δι' ἕκαστον Κανόνα γενομένης προτάσεως ὑπό τῶν διαφόρων εἰσηγητῶν. Οὕτως ὁ Α' Κανὼν ἄρχεται ὡς ἐξῆς: «Ὁσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κορδοῦης εἶπεν...» καί καταλήγει· « ἅπαντες εἶπον ἀρέσκει πᾶσιν». Ὁ Β' ἄρχεται ἐπίσης, « Ὁσιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», καί καταλήγει, «.. εἰ τοίνυν ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη ἀποκρίνεσθε. Ἀπεκρίναντο, τά λεχθέντα ἤρυσεν». Ἐν τῷ Γ' ὁμοίως καί τῷ Δ' Κανόνι δέν ἀναφέρεται οὐδεμία ἀποδοχή τῶν ὑπό τοῦ Ὁσίου Κορδοῦης καί τοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου γενομένων σχετικῶν προτάσεων. Ὁ Ε' ἀντιθέτως, οὐ μόνον ἄρχεται διά τῶν «Ὁσιος ἐπίσκοπος εἶπεν ἤρυσεν κλπ...», ἀλλά καί καταλήγει: «..Ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ ΣΤ', ὡσαύτως, καταλήγει: «...ἀπεκρίναντο πάντες· ἀρέσκει». Ὁ Ζ', ἐπίσης· «ἀπεκρίναντο πάντες· καί τοῦτο ὀρίζεσθω». Ὁ Η', ὁμοίως μέ τήν αὐτήν φράσιν. Ὁ Θ' μέ τήν φράσιν «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο ἀρέσκει αὐτοῖς... τήν συμβουλήν ταύτην». Ὁ Ι' ἐπίσης· «...ἅπαντες εἶπον· ἀρέσκει αὐτοῖς τήν συμβουλήν ταύτην». Ὁ ΙΑ' καταλήγει: «...οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασιν· καί τήν γνώμην ταύτην πρεπωδεστάτην ὀρίζομεν». Ὁ ΙΒ', μέ τήν φράσιν «...ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι εἶπον ἀρέσκει ἢ διατύπωσις». Ὁ ΙΓ', «ἅπαντες εἰς τόν ἀρέσκει ἢ κρίσις». Ὁ ΙΔ' ἔχει τήν ἔγκρισιν εἰς τό μέσον: «... πάντες οἱ ἐπίσκοποι εἰρήκασιν...». Ὁ ΙΕ', καταλήγει «...ἅπαντες εἰρήκασιν· καί οὗτος ὁ ὅρος ἔσται ἀσάλευτος». Ὁ ΙΣΤ', ὁμοίως... «...οὔτοι οἱ ὅροι φυλαττέσθωσαν». Ὁ ΙΖ' «...ἅπαντες εἰρήκασιν ἤρυσεν· καί τοῦτο». Ὁ ΙΗ' ἀρχόμενος διά τῶν «Γαυδέντιος ἐπίσκοπος εἶπεν...», δέν ἀναφέρει συνοδικήν ἔγκρισιν. Ὁ ΙΘ' καταλήγει μέ τήν φράσιν: «πάντες εἶπον· ἡ γνώμη ἀρέσκει». Ὁ Κ' ὁμοίως: «...ἅπαντες ἀπεκρίναντο· πρέπει καί ἀρέσκει ἡ γνώμη αὕτη· καί τέλος ὁ ΚΑ', καταλήγει ἐπίσης διά τῶν «...ἅπαντες εἶπον· ὀρίζεσθω καί τοῦτο».

Ἐφ' ὅσον λοιπόν ἐν τῷ Γ' καί Δ' Κανόνι (περί ὧν ἤδη ὁ λόγος) δέν ἀναφέρεται ἡ ἀπαραίτητος ρητή ἔγκρισις τῶν γενομένων προτάσεων ὑπό τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς συνόδου, ἀπέμειναν αὐται, καθ' ἡμᾶς, «ἀπλαί εἰσηγητικάί προτάσεις» μή περιβληθεῖσαι τήν ἰσχύν «Κανόνων δικαίου». Ἐπιπροσθέτως, καί ὡς συνάγεται ἐκ τῆς

όλης διατυπώσεως τοῦ Ε΄ Κανόνος (ἀρχομένου διά τῶν: «Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν· ἤρρεσεν ἴν' εἴ τις ἐπίσκοπος καταγγελθεῖ...», καί καταλήγοντος «...ἀπεκρίναντο οἱ ἐπίσκοποι, τά λεχθέντα ἤρρεσεν»), ἱκανά σημεῖα τῶν προτάσεων τῶν Γ΄ καί Δ΄ Κανόνων περιελήφθησαν εἰς τόν Κανόνα τοῦτον. Εἶναι ὅθεν πρόδηλον καί ἐκ τούτου ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ΄ καί Δ΄ Κανόνων, μή γενόμεναι δεκταί ὑπό τῆς συνόδου διά τῆς ἐπακολουθησάσης σιωπῆς, συνεχωνεύθησαν ὑπό τοῦ Ὁσίου Κορδοῦης ὡς προέδρου εἰς τήν πρότασιν τοῦ Ε΄ Κανόνος, ἥτις καί ἐνεκρίθη ὑπό τῆς συνόδου καί τοιουτοτρόπως μόνον ὁ Κανών οὗτος περιεβλήθη καί ἔχει διά τό ἐπίμαχον θέμα νομικήν-κανονικήν ἰσχύν.

Διά τοῦτο δέ προφανῶς καί ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μονάχου (122 Ἄν. IB΄ σ. 78)¹⁰⁹ ὑπάρχει χαρακτηριστικόν σχόλιον τοῦ Νομοκάνονος εἰς τόν Ε΄ μόνον Κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, οὐχί ἄσχετον πρός τόν Μ. Φώτιον (H. Jugie, Hergenrother III, 117-119), ἔχον ὡς ἐξῆς: «Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος τό ρωμαϊκόν ἤρται εἰς ἀλαζονείαν, καί τοῦτον ὡς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου πάλαι προβαλλόμενοι, ὑπό τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου ἐάλωσαν κακοῦργοι οἱ τότε τῶν ρωμαίων προεδρεύοντες, ὡς αὐτό δηλοῖ τό συνοδικόν προίμιον τῆς ἐν Καρθαγένῃ. Πλήν οὐδέ οὗτος αὐτοῖς ὁ Κανών πλέον τι χαρίζεται τῶν ἄλλων Κανόνων, κἄν ἀλόγως τοῦτο δοκῶσι... Πρόδηλον, ὅτι οὗτος περί μόνον τῶν ἐν Δύσει ἐκπεφώνηται, **διότι καί ὁ Ὅσιος καί οἱ σὺν αὐτῷ ἐκθέμενοι τοὺς Κανόνας ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων ἦσαν**· ἐν γάρ τῇ Ἀνατολῇ οὐδαμῶς μέχρι τοῦ νῦν συνήθεια τοιαύτη κεκράτηκε».

Διά τοῦτο ὡσαύτως καί ὁ Ζωναράς ἐξηγῶν τόν αὐτόν Κανόνα ἐπαναλαμβάνει σχεδόν τά αὐτά¹¹⁰. «...Ἐκ τούτου τοῦ Κανόνος οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἀρχιερεῖς ἀνοχοῦσι ἐκδεδοσθαι αὐτοῖς τάς ἐκκλήτους πάσας τῶν ἐπισκόπων πρός αὐτούς ἀναφέρεσθαι, τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Νικαίᾳ, τοῦτον εἶναι τόν Κανόνα ψευδῶς λέγοντες· ὅπερ ἐν τῇ κατά τήν Καρθαγένῃν ἀθροισθείσῃ συνόδῳ προταθέν ἠλέγχθη μή ἀληθεύειν, ὡς ἡ πρό τῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου γραφή παριστᾷ. Οὔτε οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐστίν ὁ Κανών, οὔτε πάσας τάς ἐκκλήτους τῶν ἐπισκόπων ἀνατίθησιν αὐτῷ, ἀλλά τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ. Ὑπέκειντο δέ τότε τῇ Ρωμαίων Ἐκκλησίᾳ αἱ Δυτικάι πᾶσαι σχεδόν Ἐκκλησίαι».

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ βασίμου ἢ μή τῆς ἐνστάσεως ἡμῶν περί τῶν Γ΄ καί Δ΄ Κανόνων τῆς περί ἧς συνόδου, καί ἂν ἔτι ἤθελον οὗτοι θεωρηθῆ ὡς «Κανόνες δικαίου» (διότι περιελήφθησαν μεταξύ τῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης), ἐκ τῆς ὅλης διατυπώσεως τόσοσιν αὐτῶν, ὅπως καί πάντων τῶν λοιπῶν Κανόνων τῆς αὐτῆς συνόδου, προβάλλει ἡ ἀναντίρρητος ἀλήθεια ὅτι οἱ εἰσηγηταί των –ὅπως καί ὄλων τῶν λοιπῶν– Ὅσιος Κορδοῦης καί ἐπίσκοπος Γαυδέντιος **ἀναγνωρίζουσι διά τῶν**

¹⁰⁹. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 172-173.

¹¹⁰. Συν/μα Θ. καί Ι. Καν., Ράλλη-Ποτλή, τόμ. 3, σελ. 241.

προτάσεων των μόνον **τὴν σύνοδον** ὡς ἀνωτάτην πνευματικὴν, διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρ' αὐτῆς **ζητοῦσι τὴν ἔγκρισιν τῶν προτάσεων των**. «**Εἰ δοκεῖ ὑμῖν τῇ ἀγάπῃ** Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην **τιμήσωμεν** καὶ γραφήναι...κλπ.», λέγει ὁ προεδρεύων τῆς συνόδου Ὅσιος Κορδοῦης ἐν τῇ προτάσει του εἰς τὸν Γ' Κανόνα, καὶ διὰ τῶν «...ἤρρεσεν...» – τῇ συνόδῳ – ἄρχεται ὁ Ε' Κανὼν. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν τῶν προτάσεων τῶν ἐπιμάχων τούτων Κανόνων (ἀλλὰ καὶ ὄλων, ἐπαναλαμβάνομεν, τῶν λοιπῶν Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης) διατύπωσις καὶ ἡ «κυριαρχικῶς δικαίω» ἔγκρισις καὶ κύρωσις των ὑπὸ τῆς συνόδου δέν ἀποτελοῦσι τὴν **τρανοτέραν ἀπόδειξιν** τῆς πρό τούτων ἀνυπαρξίας «θείῳ δικαίῳ» τοῦ **Παπικοῦ «πρωτείου...»**; Διότι, ἐάν ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης εἶχε «θείῳ δικαίῳ» καὶ ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τὸ ὑπατον δικαίωμα τῆς μοναρχικῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκδικάσεως κατ' ἔφεσιν τῶν μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων ἢ μητροπολιτῶν διαφορῶν, ἀναντιρρήτως οὐδέ λόγος κἂν ὑπῆρχε ψηφίσεως καὶ εἰδικῶν συνοδικῶν Κανόνων πρὸς κύρωσιν ἢ ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τούτου. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ ἐάν ἐκρίνετο ἀναγκαία ἢ συνοδικὴ **ἀναγνώρισις** τοῦ τοιούτου δικαιώματος, οἱ προτείναντες τούς Γ' καὶ Δ' Κανόνας, ὅπως καὶ τὸν Ε' **δυτικοί, μάλιστα, ἐπίσκοποι** ὄφειλον νά εἴπωσι πρὸς τὴν σύνοδον: «Ἐπεὶ δέ τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ Ρώμης **ἀνήκει τὸ δικαίωμα, ἡ ἐξουσία, ὡς διαδόχῳ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου,** τοῦ **κρίνειν καὶ δικάζειν** κατ' ἔκκλησιν τὰς μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων διαφοράς, **δεῖ** τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ ὑφ' ἡμῶν κυρωθῆναι...». Οὐδέποτε θά ἔλεγον, «...εἰ **δοκεῖ ἡμῖν τῇ ἀγάπῃ** Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν, ἐξαρτῶντες οὕτω ἀπὸ τὴν **κρίσιν** καὶ τὴν... **ἀγάπην** τῆς συνόδου τὴν παροχὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης τοῦ δικαιώματος τοῦ περιφήμου «ἐκκλήτου» καὶ ἀναγνωρίζοντες αὐτὴν ὡς τὴν μόνην «δικαιοπάροχον καὶ δικαιοδοτίδα» ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν. Ἐάν, ἐπαναλαμβάνομεν, εἶχεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος τὸ δικαίωμα τοῦτο «θείῳ δικαίῳ» καὶ ἀκολούθως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ὡς διάδοχός του, δέν θά παρεκαλεῖτο ἡ σύνοδος «**νά τιμήσῃ τὴν μνήμην**» τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Θά ὑπεδεικνύετο **τό πολὺ ἀπλῶς** καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ ἢ πρόσθετος βεβαίωσις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματος.

Οἱ τρεῖς λοιπὸν οὗτοι Κανόνες τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, τούς ὁποίους ἐπικαλεῖται ὁ Παπισμὸς πρὸς θεμελίωσιν τοῦ «πρωτείου του» ἐπὶ τοῦ «κανονικοῦ δικαίου», ἀποτελοῦσι ἀκριβῶς μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μαρτυριῶν ἐναντίον τοῦ «πρωτείου». Διότι εἶναι ὅλως πρόδηλον ἐξ αὐτῶν, ὅτι εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν εἰσηγητῶν τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων (ὧν ὁ πρῶτος, ὁ Ὅσιος Κορδοῦης, ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἰουλίου) δέν ὑπῆρχε ἔννοια προϋπάρξεως ὑπεροχῆς, «πρωτείου» τινός τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, εἴτε πνευματικοῦ εἴτε διοικητικοῦ ἢ δικαστικοῦ ἐπὶ ἄλλων ἐπισκόπων, καὶ τῆς δικαιοδοσίας του ἀκόμη (πολὺ δέ

περισσότερον επί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας), ὡς ἐπίσης ἔννοια ὑπάρξεως «θείῳ δικαίῳ» παρεμφεροῦς δικαιώματος εἰς τόν ἀπόστολον Πέτρον. Διά τοῦτο **παρακαλεῖται** ἡ σύνοδος νά «τιμήσῃ» διά τῶν Κανόνων τούτων τήν μνήμην τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, παρέχουσα εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης τά προτεινόμενα δικαιώματα. Ἐκ τῆς ὅλης δέ διατυπώσεώς των διακηρύσσεται πανηγυρικῶς ὅτι: α. ἡ περί ἧς σύνοδος ἦτο ἡ ὑπερτάτη ἀρχή καί ἐξουσία τῆς Δυτικῆς βεβαίως Ἐκκλησίας, ἐφόσον ἀναντιρρήτως ἦτο τοπική· β. ὅτι, ὡς ὀρθῶς παρατηροῦσιν ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καί ὁ μακαριστός καθηγητής Ἀρχ. Β. Στεφανίδης, «ἀπλή ἐπιστασία» ἀνετέθη διά τῶν Κανόνων τούτων, καί δὴ τοῦ Ε΄, ὑπό τῆς συνόδου εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης πρὸς **δικαίαν ἀναθεώρησιν** δίκης ἐπισκόπου, ἐφ' ὅσον, δικασθεῖς οὗτος ὑπό ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καί θεωρῶν ἑαυτὸν ἀδικηθέντα **ἤθελε προσφύγη** εἰς αὐτόν καί γ. ὅτι ἡ «δοτή» αὕτη ἐξουσία τῆς **ἐπιστασίας** πρὸς ἐξασφάλισιν «δικαίας κρίσεως» πρὸς ἐκκαλοῦντας ἐπισκόπους ἀναντιρρήτως περιορίζετο, κατὰ τά προεκτεθέντα, μόνον εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς δικαιοδοσίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Διότι μόνον ἐπ' αὐτῶν εἶχε δικαιοδοσίαν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης κατὰ τὰς ρητάς διατάξεις τῶν Ε΄ καί Στ΄ Κανόνων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τῶν ΛΔ΄ καί ΛΖ΄ ἀποστολικῶν τοιούτων. Συνεπῶς, μόνον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐάν ἔκριναν ἑαυτοὺς ἀδικηθέντας ὑπό τῶν ὁμοχωρίων των – τῆς ἐπαρχίας τῆς αὐτῆς – ἐπισκόπων, εἶχον τό δικαίωμα νά προσφύγωσι πρὸς αὐτόν κατ' ἔφεσιν διά τήν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης των ὑπό γειτνιώντων ἐπισκόπων ἢ διά τήν κρίσιν τῆς ἐφέσεώς των καί ὑπό ἄλλων ἐπισκόπων ἐκλεγομένων κατὰ τόν Ε΄ Κανόνα ὑπό τοῦ ἐπισκόπου-Πάπα Ρώμης **κατὰ τήν κρίσιν** αὐτοῦ.

Η. Ἡ ἐπιστολή τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πρὸς τὸν Πάπαν Κελεστῖνον

Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος συνεκροτήθη τὴν 1ην Μαΐου τοῦ ἔτους 418 ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πάπα Ρώμης Ζωσίμου εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποδοχῆς τῆς πρὸς αὐτὸν προσφυγῆς - ἐκκλήσεως τοῦ πρεσβυτέρου Ἀφρικῆς Ἀπιαρίου καὶ τῆς εἰς Ρώμην κλητεύσεως, κατόπιν τῆς προσφυγῆς ταύτης, τοῦ καθαιρέσαντος τὸν Ἀπιάριον ἐπισκόπου Σίκκης (Ἀφρικῆς) Ὀρβανοῦ.

Πρὸς τὴν σύνοδον ταύτην ἐκδώσασαν Κανόνα, δι' οὗ ἀπεκόπτετο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας πᾶς Ἀφρικανὸς ποιούμενος ἔκκλησιν εἰς δικαστήριον πέραν τῆς θαλάσσης, δηλαδή εἰς Ρώμην, ὁ Πάπας Ζώσιμος ἔπεμψε λεγάτους τὸν ἐπίσκοπον Φωστῖνον καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Φίλιππον καὶ Ἔσελον μετ' ἐγγράφων ὁδηγῶν - κομμιντορίου, ἐν ᾧ ἐπικαλούμενος τὸν προμνησθέντα Ε' Κανόνα τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς, ὡς κανόνα **δηθεν** τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὑπεστήριζεν, ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Τὸ κομμιντόριον τοῦτο ἀνεγνώσθη πρὸς τὴν σύνοδον, ἅμα τῇ ἀναγνώσει του ὅμως ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλυπίου, ἐπισκόπου Θεαγαστέων, τοποτηρητοῦ τῆς Νουμιδικῆς ἐπαρχίας, ἡ ἔνστασις ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ Κανὼν δέν ἦτο Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου¹¹¹.

Κατόπιν τούτου, καὶ πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀληθείας, ἡ σύνοδος ἐζήτησεν ἐπίσημα ἀντίγραφα τῶν Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου παρά τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, ἀνήγγειλε δέ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Πάπαν Βονιφάτιον, διάδοχον τοῦ Ζωσίμου, δι' ἐπιστολῆς τονίζουσα ὅτι «...πλείστοις ἐντυχόντες βιβλίοις οὐδαμοῦ ἀνέγνωμεν εἰς τὴν ἐν Νικαία σύνοδον... ἐν τρόπον ἐν τῷ προλεχθέντι κομμιντορίῳ αὐτόθεν ἀπεστάλησαν... δι' ὃ καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνθα λέγονται τὰ αὐτὰ ψηφίσματα δύνασθαι τὰ αὐθεντικά ἡμῖν προσενεχθῆναι, ταῦτα μᾶλλον ποθοῦμεν...»¹¹². Ὄταν τὰ αἰτηθέντα ἐπίσημα ἀντίγραφα ἐλήφθησαν, ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως Ἀττικῶ καὶ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, ἀπεδείχθη δι' ἀντιπαραβολῆς ὅτι ὁ ἐν τῷ κομμιντορίῳ κανὼν **δέν ἦτο κανὼν** τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου.

Μετά ἐν περίπτῳ ἔτος ὁ Πάπας Κελεστῖνος, διάδοχος τοῦ Βονιφατίου, ἐπεχείρησε νά ἀσκήσῃ πρὸς τὴν ἰδίαν σύνοδον τὸ αὐτὸ δικαίωμα ἐπεμβάσεως καὶ «ἐκκλήτου» καὶ ἀπέστειλε πάλιν πρὸς αὐτὴν τὸν αὐτὸν πρεσβύτερον Ἀπιάριον ἀξιῶσας τὴν βιαίαν ἐπιβολὴν του. Ἡ σύνοδος ὅμως προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Καρχηδόνης Αὐρηλίου ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὴν ἱστορικὴν ἐπιστολήν της, δι' ἧς ὄχι μόνον

¹¹¹. Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 228.

¹¹². Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 295-297.

κατηγγέλλετο ἐπισήμως τό πλαστόν τοῦ ἐν τῷ κομμιντορίῳ Κανόνος, ἀλλά κατεφέρετο καί καίριον πλῆγμα κατά τε τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» καί τοῦ «ἐκκλήτου», ἐφ' ὅσον, ὡς ἀπεδείχθη, δέν ἐστηρίζοντο ταῦτα οὐδαμοῦ¹¹³. Ἡ ἐπιστολή, μετά τήν περί τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀπιαρίου ἔκθεσιν, ἔχει ὡς ἐξῆς: «...Ἐν προσφάτῳ τοίνυν, τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἰκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τάς ἡμετέρας ἀκοάς τούς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μή προσδέχησθε, μηδέ τούς παρ' ἡμῶν ἀποκοινωνήτους εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ **θελήσητε δέξασθαι. Ἐπειδή τοῦτο καί τῆς ἐν Νικαία συνόδου ὀρισθέν** εὐχερῶς εὔροι ἢ σὴ σεβασμιότης· εἰ γάρ καί περί κατωτέρων κληρικῶν καί περί λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσω μᾶλλον τοῦτο περί ἐπισκόπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; Μή οὖν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπό τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρά τῆς σῆς ἀγιωσύνης, σπουδαίως **καί καθὼς μὴ χρή,** φανῶσιν ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ. Καί τῶν πρεσβυτέρων δέ ὁμοίως καί τῶν ἐπομένων κληρικῶν τάς ἀναιδεῖς ἀποφυγᾶς, ὡς ἔστι σου ἄξιον, ἀποδιώξει ἢ ἀγιωσύνη ἢ σὴ· **ἐπειδή καί οὐ διὰ τινός ὄρου τῶν Πατέρων τοῦτο ἀπηγόρευται** τῇ ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίᾳ, καί τά ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαία συνόδου **εἴτε κληρικούς τοῦ κατωτέρου βαθμοῦ εἴτε αὐτούς τούς ἐπισκόπους** τοῖς ἰδίοις μητροπολίταις φανερώτατα κατέπεμψαν. Συνεπῶς γάρ καί δικαίως συνείδεν, ἅτινα δήποτε πράγματα ἀναφυῶσι, ταῦτα ἐν τοῖς ἰδίοις **ὀφείλιν περατοῦσθαι** τόποις· οὔτε γάρ μιᾶ καί ἐκάστη προνοία ἐλογίσαντο ἐλλείπειν τήν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς ἡ δικαιοσύνη ἀπό τῶν τοῦ Χριστοῦ ἱερέων καί ὁρᾶται φρονίμως καί κατέχεται σταθερῶς, μάλιστα ὅτι καί ἐνί ἐκάστῳ συγκεχώρηται, ἐάν περί τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προῖσταται αὐτῷ **πρὸς τάς συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς Οἰκουμενικάς συνόδους ἐκκαλέσασθαι.** εἰ μὴ ἄρα τίς ἐστίν ὅστις πιστεύσει, ἐνί ᾧ τινι δήποτε δύνασθαι τόν Θεόν ἡμῶν τῆς κρίσεως ἐμπνεῦσαι τήν δικαιοσύνην, τοῖς δέ ἀναριθμήτοις εἰς σύνοδον συναθροισμένοις **ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι.** Πῶς δέ αὐτή ἡ πειραματική κρίσις βεβαία ἔσται, πρὸς ἣν τῶν μαρτύρων τά ἀναγκαῖα πρόσωπα ἢ διὰ τήν τῆς φύσεως, ἢ διὰ τήν τοῦ γήρωσ ἀσθένειαν, ἢ πολλοῖς ἄλλοις ἐμποδισμοῖς ἐνεχθῆναι οὐ δύναται; Περί γάρ τοῦ τινος ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἀγιωσύνης πέμπεσθαι οὐδεμιᾶ τῶν πατέρων συνόδῳ ὀρισθέν εὐρίσκομεν, ἐπειδή ὅπερ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαιστίνου, **ὡσανεὶ ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαία συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο,** ἐν τοῖς ἀληθεστέροις ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαία, **ἧς περ ἐδεξάμεθα ἀπό τοῦ ἀγιωτάτου Κυρίλλου,** τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν, καί **παρά τοῦ προσκυνητοῦ Ἀττικοῦ, τοῦ ἐν Κων/πόλει ἐπισκόπου,** πεμφθείσας ἐκ τῶν αὐθεντικῶν, αἵτινες ἔτι μὴν πρό τούτου διὰ Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου, καί Μαρκέλλου τοῦ ὑποδιακόνου, δι' ὧν

¹¹³. Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 27-28 καί Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 124-127.

πρός ἡμᾶς παρ' ἐκείνων ἀπεστάλησαν τῷ τῆς προσκυνητῆς μνήμης Βονιφατίῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῷ προεγνωσμένῳ ὑμᾶς παρ' ἡμῶν ἐξεπέμφθησαν, **τοιούτον τι οὐκ ἠδυνήθημεν** εὔρεϊν. Ἐκβιαστάς τοίνυν κληρικούς ἡμῶν τινῶν αἰτούντων **μή θέλετε ἀποστέλλειν**, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μή τόν καπνώδη τοῦ κόσμου τύφον δόξωμεν εἰσάγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ... ὅτι τοῦτο τῇ δοκιμῇ καί ρυθμίσει τῆς σῆς ἀγιωσύνης ἐν τῷ σῶζεσθαι τήν ἀδελφικήν ἀγάπην **περαιτέρω ἢ Ἀφρική οὐδαμῶς ὑπομείνη**»¹¹⁴.

---

¹¹⁴. Αμίλκα Αλιβιζάτου, μν. ἔργ., σελ. 299-302. Σ.σ.: Ἡ ἐν Καρθαγένῃ σύνοδος ἐξέδωκε καί ἰδιαίτερον ὄρον, δι' οὗ ἀπηγόρευεν εἰς τόν ἐπίσκοπον Ρώμης νά ὀνομάζεται τοῦ λοιποῦ «Ἄρχων ἐπισκόπων» ἢ «Ἄκρος ἀρχιερέως» (Pontifex maximus), διότι τόν τίτλον τοῦτον ἔλαβον οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ὅπως περιβληθῶσι δύο ἐξουσίας· τήν κοσμικήν, τοῦ αὐτοκράτορος, καί τήν πνευματικήν, τοῦ «μεγίστου ἀρχιερέως». Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 65-66.

Θ. Η απάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον

Μαρτυρίαν ἴσης πνευματικῆς σημασίας μέ τὴν ἐπιστολὴν τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης πρὸς τὸν Πάπαν Κελεστίνον ἀποτελεῖ ἡ πολὺ πρό ταύτης ἀπάντησις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πρὸς τὸν τότε Πάπαν Ἰούλιον. Ὅτε οὗτος ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τὴν κανονικότητα τοῦ ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης ἐκλεγέντος ἀρειανοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Γρηγορίου τοῦ Καππαδόκου, ὑπεδείχθη εἰς αὐτόν ὑπὸ τῆς συνόδου ὅτι «οὐδὲν δικαίωμα ἀναμίξεως ἔχει εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς Ἀνατολῆς...καὶ ὅτι, ὅπως ἡ Ἀνατολή δὲν ἀνεμίχθη εἰς ζητήματα τῆς Ρώμης, οἷον τὸ μεταξύ Κορνηλίου καὶ Νοβατιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ Ρώμη δὲν δύναται νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς». Εἰδικῶς δὲ τῷ ὑπεδείχθη ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ Παύλου Σαμοσατέως ἐλύθη ἄνευ οἰασδήποτε ἀναμίξεως τοῦ Ρώμης καὶ ἐτονίσθη ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης **δὲν πρέπει νὰ φαντάζεται ἑαυτὸν ἀνώτερον τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων**, διότι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης. Ἐάν ἡ Ρώμη δύναται νὰ καυχῆθῃ διὰ τὸν πλοῦτόν της, ἡ Ἀνατολή καυχᾶται διὰ τὴν ἀνωτάτην θεολογικὴν γνῶσιν καὶ ἀρετὴν. Τὸ φῶς τῆς πίστεως ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετεδόθη εἰς τὴν Δύσιν. Ὅθεν δὲν εἶναι πρέπον οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσκοποι νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς Δυτικούς¹¹⁵. Ὁ Πάπας Ἰούλιος ἀπαντήσας δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποστηρίξῃ «πρωτεῖον ἢ δικαίωμα» ἐπὶ τῷ ὅτι εἶναι ἐπίσκοπος Ρώμης, ἀλλ' ὅτι «κατὰ τινὰ συνήθειαν» («τοῦτο ἔθος ἦν») ἐζήτησε νὰ ἐξετάσῃ τὸ περί οὗ ζήτημα, προσθέσας ὅτι καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐζήτησε τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑποθέσεώς του ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων¹¹⁶.

Ἄλλ' ὅτι μὲν οὐδὲν «ἔθος» ὑπῆρχε παρέχον εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης τοιοῦτον δικαίωμα, πανηγυρικῶς, φρονοῦμεν, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν μνημονευθέντων ΛΔ' καὶ ΛΖ' ἀποστ. Κανόνων, τῶν Ε' καὶ ΣΤ' Κανόνων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, τοῦ Β' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλὰ καὶ τῶν Γ', Δ' καὶ Ε' Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, διὰ τῶν προτάσεων τῶν ὁποίων πρὸς τὴν σύνοδον ἐκείνην (γενομένων μάλιστα ὑπὸ δυτικῶν ἐπισκόπων, καὶ δὴ τοῦ προέδρου αὐτῆς, Ὁσίου Κορδοῦης) τὸ πρῶτον ἐζητήθη ἢ παρά τῆς συνόδου παροχὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ «ἐκκλήτου» εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης «πρὸς τιμὴν τοῦ ἀπ. Πέτρου»· προσέτι, καὶ ἐκ τοῦ Θ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' οὗ παρεσχέθη τὸ αὐτὸ δικαίωμα τοῦ «ἐκκλήτου» εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Ὅτι ὡσαύτως τὰ κατ' ἔθος «πρεσβεῖα» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἦσαν ἀπλῶς «πρεσβεῖα τιμῆς» («διὰ τὸ εἶναι τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην πρωτεύουσαν») καὶ οὐχί

¹¹⁵. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 18-19 καὶ Σωζομένου. Ἐκκλ. Ἱστορ. 3, 8.

¹¹⁶. Ἐ.Π. Migne (παρ' Ἀθανασίῳ, 25, 308). Σ.σ. Τὸ ἀναληθές ὅμως τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Πάπα Ἰουλίου, ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς προσφυγῆς τοῦ Μ. Ἀθανασίου εἰς σύνοδον Δυτικῶν ἐπισκόπων, ἀποδεικνύομεν εὐθύς ἐν τῇ συνεχείᾳ.

«πρωτεῖον διοικήσεως ἢ ἐξουσίας» ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, τοῦτο βεβαιοῦται ἐπίσης ἐκ τῶν προμνησθέντων Γ' Κανόνος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ΚΗ' τῆς Δ', συνελθούσης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, δι' ὧν παρεσχέθησαν «ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς» καὶ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως – διὰ τὸ εἶναι καὶ ταύτην πρωτεύουσαν καὶ νέαν Ρώμην», – ἅτινα καὶ ἀνενεώθησαν διὰ τοῦ ΛΣΤ' Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ καθωρίσθη ἅπαξ ἔτι ἢ κατὰ σειράν τάξις τῶν «πρεσβείων τιμῆς» τῆς **πενταρχίας**, τῶν πέντε Πατριαρχῶν.

Καὶ ὅτι, τέλος, ὁ Μ. Ἀθανάσιος δὲν προσέφυγε εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης ὡς εἰς προϊσταμένην ἀρχὴν ζητῶν προστασίαν ἢ βοήθειαν, μαρτυρεῖ ἀπολύτως ἡ ἐγκύκλιος αὐτοῦ, δι' ἧς ἀνήγγειλεν ἀπλῶς εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης τὰ τῆς βιαίας ἐξουσίας του καὶ συνίστα νά μὴ ἀναγνωρισθῇ ὁ παρείσακτος ἀρειανὸς ἐπίσκοπος Πιστός. Ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀρειανῶν συναντηθέντες ἐν Ρώμῃ μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἀπέτυχον εἰς τὰς ἐνεργείας των. Ἡ αἴτησις τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὅπως ἡ ὑπόθεσις του ἐκδικασθῇ ὑπὸ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ἐξηγεῖται εὐκόλως καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη συνεκλήθη, ὡς προανεπτύξαμεν, ὑπὸ τῶν βασιλέων Κώνσταντος καὶ Κωνσταντίου ὡς σύνοδος Οἰκουμενική. Ἦτο ἄρα ὅλως φυσικόν νά ζητήσῃ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὅπως κριθῇ ἡ ὑπόθεσις του καὶ δικασθῇ ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ὑπὸ τῆς συνόδου δὲ ταύτης, καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν της, ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεως του ἀποτελεῖ, ὡς προετονίσαμεν, πρόσθετον μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου», διότι ἄλλως δὲν θά εἶχεν αὕτη τὸ δικαίωμα νά ἐπιληφθῇ κἂν τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ἐπὶ πλέον καὶ αὕτη, δι' ὅλων τῶν ὑπ' αὐτῆς ψηφισθέντων Κανόνων, διεκήρυξεν **ἑαυτήν** ὡς τὴν ὑπάτην πνευματικὴν, διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἀρχὴν τῆς τότε Ὁρθοδόξου Δυτ. Ἐκκλησίας, αὐτὴ **τὸ πρῶτον** παραχωρήσασα εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης τὸ δικαίωμα τοῦ **ἐκκλήτου**, περιοριζόμενον, ὡς προανεπτύξαμεν, μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας του. Προσέτι ὅμως πάντες οἱ θρόνοι τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς εἶχον τότε καταληφθῇ ὑπὸ ἀρειανιζόντων ἐπισκόπων. Ἡ ἐκδίκασις ὅθεν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μ. Ἀθανασίου ὑπὸ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου οὐδόλως εἶχε τὴν ἔννοιαν τῆς εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, ὡς εἰς ἀνωτάτην τῆς Ἐκκλησίας πνευματικὴν κλπ. ἀρχὴν, προσφυγῆς τοῦ ἀγίου τούτου Πατρός¹¹⁷.

Πολύ δὲ περισσώτερον δὲν εἶχε τὴν ἔννοιαν τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν ἐπίσκοπον - Πάπαν Ρώμης Ἰννοκέντιον τὸν Α' ἢ πρὸς αὐτὸν ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, δι' ἧς καὶ οὗτος ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν ἄδικον ὡσαύτως καταδίκην του ὑπὸ τῆς παρά τὴν Δρῦν συνελθούσης συνόδου. Διότι ὁμοίας ἐπιστολάς ἀπέστειλεν ὁ ἅγιος Πατὴρ καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰωάννην καὶ πρὸς ἄλλους ἐπισκόπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τὸν Βρίξης Γαυδέντιον, τὸν

¹¹⁷. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἐργ., σελ. 18.

Μεδιολάνων Βενέριον καί τόν Ἀκηλυΐας Χρωμάτιον, καί ἐζήτει τήν συγκρότησιν συνόδου καί οὐχί τήν ἐπέμβασίν των. Ὁ δέ Ἰννοκέντιος Ρώμης παρά τήν ὑπό τοῦ προκατόχου του Ζωσίμου γενομένην, κατά τά προεκτεθέντα, ἀπόπειραν προβολῆς δικαιώματος «ἐκκλήτου» πρὸς τήν σύνοδον τῆς Καρθαγένης, διά τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ε΄ Κανόνος τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, ὡς δῆθεν Κανόνος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς (ἦν ἀπόπειραν ἐπανελάβε καί αὐτός, προκαλέσας τήν προμνησθεῖσαν ἐπιστολήν τῆς συνόδου), ὑπεστήριξεν ἀπλῶς τήν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τοιαύτης συνόδου, χωρίς νά διεκδικήσῃ δικαίωμα ἐπιλύσεως τῆς διαφορᾶς, ἥτοι τό δικαίωμα τοῦ περιφήμου «ἐκκλήτου», καίτοι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου παρεῖχε πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν μοναδικήν¹¹⁸.

---

¹¹⁸. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 26-27.

I. Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (379) καί αἱ σχετικαί ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἐν Ρώμῃ (380)

Τῷ 379 μ.Χ. ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανός, ὑποστηρίζων τόν ἐπίσκοπον Ρώμης Δάμασον ἐναντίον τοῦ ἀντιποιομένου τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου Ρώμης Οὐρσίνου, ἐξέδωκε διάταξιν, δι' ἧς ὄριζεν, ἵνα ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξετάζη καί δικάζη πάσας τὰς ὑποθέσεις τῆς θρησκείας μεταξύ τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ (cum consortibus) πρὸς κατάπαυσιν τῶν σχισμάτων. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης καταφαίνεται ὅτι τό 379, ἦτοι τριάκοντα ἕξ (36) περίπου ἔτη μετά τήν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς, δέν εἶχεν εἰσέτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης δικαιοδοσίαν ἐπὶ ὅλων τῶν Δυτικῶν ἐπισκόπων. Τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖται καί ὑπό τῆς μετά ἕν ἔτος συγκροτηθείσης ἐν Ρώμῃ συνόδου ὑπό τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας πρὸς καταστολήν τῶν ταραχῶν¹¹⁹. Ἡ δέ Β' Οἰκουμενική σύνοδος συνελθοῦσα κατά τό ἐπόμενον ἔτος 381, ὄρισε καί πάλιν διά τοῦ Β' Κανόνος τῆς «τούς ὑπέρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίαις Ἐκκλησίαις μή ἐπιέναι μηδέ συγγέειν τὰς Ἐκκλησίας». Κατά τήν ἔννοιαν τοῦ Κανόνος τούτου καί ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος διά διατάξεως αὐτοῦ παρέσχε εἰς τόν Πάπαν Ἀλεξανδρείας Τιμόθεον, ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ του, τῇ περιοχῇ τῆς Αἰγύπτου, τά αὐτά οἷα καί ὁ Γρατιανός τῷ ἐπισκόπῳ Ρώμης ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἰταλίας δικαιώματα, ὡς ἄλλως τε εἶχε καθορίσει ὁ ΣΤ' Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μή ποιούμενος διάκρισιν μεταξύ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καί Ἀντιοχείας. Ἡ διάταξις τοῦ Γρατιανοῦ ἐγένετο δεκτὴ ἐν Ρώμῃ μετ' εὐγνωμοσύνης. Ἡ ἐν αὐτῇ συνελθοῦσα σύνοδος τό 380 παρεκάλεσε τόν αὐτοκράτορα νά ὀρίση πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ὅπως, ἐάν ὁ Δάμασος ἢ ἡ ἐν Ρώμῃ σύνοδος προσκαλέσωσιν εἰς δίκην ἐπίσκοπόν τινα ἢ καθαιρέσωσιν αὐτόν, μή θελήσῃ δέ οὗτος νά ὑποταχθῇ, αἱ πολιτικά ἀρχαί νά ἐκβιάζωσιν αὐτόν πρὸς τοῦτο. Ἐάν συμβῇ ὁ ὑπόδικος ἐπίσκοπος νά ὑπόκειται ὑπό μεμακρυσμένην μητρόπολιν, δύναται νά δικάζεται ὑπό τοῦ οἰκείου μητροπολίτου. Ἐάν ὅμως αὐτός ὁ μητροπολίτης συμβῇ νά εἶναι κατηγορούμενος, δέον τότε ἐκβιαζόμενος νά ἐμφανίζεται εἰς Ρώμην ἐνώπιον δικαστηρίου ἐπισκόπων ὀριζομένου ὑπό τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Ἐκαστος δέ ἐπίσκοπος δικαιούται νά ποιῆται ἔφεσιν πρὸς τόν Ρώμης ἢ **πρὸς δέκα πέντε (15) γείτονας ἐπισκόπους**. Προκειμένου περί τοῦ ἐπισκόπου Δαμάσου ἡ σύνοδος παρεκάλει τόν αὐτοκράτορα ὅπως καί αὐτός, ὡς ἴσος μὲν πρὸς τοὺς λοιπούς ἐπισκόπους, ἀλλ' ὑπερέχων μόνον κατά τήν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, μή στερηθῇ τοῦ προνομίου τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων δηλαδή νά μή ὑπάγεται εἰς τὰ κοσμικά δικαστήρια. Ἀλλ', ἐάν ὁ Δάμασος δέν θελήσῃ νά ἐμπιστευθῇ τήν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικόν δικαστήριον, νά ἐξετάζεται apud consilium imperial, **παρά τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ**. Ἀπαντῶν ὁ Γρατιανός εἰς τήν αἴτησιν ταύτην τῆς συνόδου ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπ' ὀνόματι Ἀκηλίνου, βικαρίου

¹¹⁹. Mansi, III, 625 ἑξ.

τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὀρίσας ὅπως τό δικαστήριον, ὅπερ ἔμελλε νά δικάζῃ τούς ἐπισκόπους, ἀπαρτίζηται, οὐχί μόνον ἀπό ἐνός ἐπισκόπου, ἔστω καί τοῦ Ρώμης, ἀλλά καί ἀπό ἐτέρων πέντε ἢ ἐπτά ἐπισκόπων¹²⁰.

Ἐκ τῶν διατάξεων τούτων τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ, αἵτινες κατ' οὐσίαν ἀποτελοῦσιν ἐκτελεστικά διατάγματα πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μνησθέντων Κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καί ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Ρώμῃ συνόδου τοῦ 380 μ.Χ. ἀποδεικνύεται ἀπολύτως, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος - Πάπας Ρώμης δέν εἶχε μέχρι τότε ἀποκτήσῃ δικαστικὴν δικαιοδοσίαν –τό «ἔκκλητον»– ἐφ' ὅλων τῶν ἐπισκόπων τῆς τότε Ὁρθοδόξου Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὡσαύτως, ὅτι οὐδεμία ἔννοια ὑπῆρχε τότε παρά τοῖς ἐπισκόποις καί τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οὗτος **ὑπέρκειται παντός νόμου καί δέν δικάζεται παρ' οὐδενός, αὐτός δικάζων τούς πάντας**. Τέλος, ὅτι δέν ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς οὐδεμία ἐπίσης ἔννοια τοῦ καρποῦ τῆς δοξασίας ταύτης, ἥτοι τοῦ περιφήμου «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα. Διότι ἡ προμνησθεῖσα ἐν Ρώμῃ σύνοδος ρητῶς ὥρισεν ὅπως δικάζεται καί οὗτος παρά τῷ αὐτοκρατορικῷ συμβουλίῳ, ἐάν δέν θά ἐνεπιστεύετο τὴν ὑπόθεσίν του εἰς ἐπισκοπικόν δικαστήριον. Ὅταν δέ εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας προστεθῇ καί ἡ ὑπό τοῦ Πάπα Πελαγίου (555 μ.Χ.) ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐπικυροῖ τὴν ἐκλογὴν καί τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, καθ' ὃν τρόπον ἐπεκύρου οὗτος τὴν ἐκλογὴν καί τῶν λοιπῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν¹²¹, πανηγυρικῶς διακηρύσσεται ἅπαξ ἔτι ἡ αὐτὴ ἀλήθεια, ὅτι δηλ. ὁ ἐπίσκοπος-Πάπας Ρώμης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος, οὐδεμίαν ἐξουσίαν εἶχε **καί ἐν τῇ Δυτικῇ ἀκόμῃ Ἐκκλησίᾳ** διάφορον ἢ μείζονα ἐκείνης, ἣν καί οἱ λοιποὶ τέσσαρες Πατριάρχαι εἶχον ἕκαστος εἰς τὰς διὰ τῶν Κανόνων τῆς Α' καί τῶν λοιπῶν ἀκολουθῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων ρητῶς ὀρισθείσας ἰδιαιτέρας ἐπαρχίας καί δικαιοδοσίας των. Τοῦτο δέ σαφῶς ἐβεβαίωσε καί ὁ ἀληθῶς ἅγιος Πάπας Γρηγόριος ὁ Α', ὅταν τό πρῶτον ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως Ἰωάννης ὁ Νηστευτῆς (582-595) ἔκαμεν ἐπίσημον χρῆσιν τοῦ τίτλου «**Οἰκουμενικός**».

¹²⁰. Mansi, III 628. Τὴν μαρτυρίαν ταύτην μετεφέραμεν ὡς ἔχει, μέ ἐλαχίστας προσθήκας, ἐκ τῶν σελ. 24-25 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τοῦ ἀοιδίμου ἀρχ/που + Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου.

¹²¹. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 91

ΙΑ. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α΄

Καταπολεμῶν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Α΄ τὴν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ χρῆσιν τοῦ τίτλου «Οἰκουμενικός» (ἐνῶ ἡ χρῆσις τοῦ τίτλου τούτου ἐγένετο ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως πολὺ προηγουμένως)¹²², ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν ἐπιστολὰς διαμαρτυρίας, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὁποίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 595 μεταξύ ἄλλων περιέχονται καὶ τὰ ἑξῆς¹²³:

«... Ὅτι ὁ Ἰωάννης θά μείνῃ ἀναπολόγητος κατὰ τὴν Β΄ παρουσίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, τῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, διότι διὰ τῆς προσηγορίας τοῦ «Οἰκουμενικοῦ» προσπαθεῖ νὰ ὑπόταξῃ ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς. Ὅτι διὰ τῆς διεφθαρμένης λέξεως μιμεῖται τὸν Ἐωσφόρον, διότι τί ἄλλο δι' αὐτῆς λέγει, εἰμὴ ἀναβήσομαι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θήσω τὸν θρόνον μου ὑπεράνω τῶν ἀστέρων; Ἀστέρες δέ εἶναι οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, οὓς πάντας ζητεῖ νὰ ὑπερβῇ ὁ Ἰωάννης. Ὅταν μετὰ θλίψεως σκεφθῶ περὶ πάντων τούτων, ἔγραφε, καὶ μετὰ φόβου ἀπὶδω τὰς ἀνεξερευνητοὺς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, πνίγομαι ὑπὸ δακρύων, ἀναστέλλονται οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας μου ἐπὶ τῇ σκέψει, ὅτι τοιοῦτος ἀγιώτατος ἀνὴρ ἐπέτρεψεν εἰς κόλακας γλώσσας νὰ παρασυρθῇ εἰς τοιαύτην ἔπαρσιν, ὥστε, οἰκειωθεὶς διεφθαρμένον ὄνομα, ἀγωνίζεται νὰ μιμηθῇ τὸν Ἐωσφόρον, ὅστις, θελήσας νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, ἀπώλεσε καὶ τὴν δόξαν τῆς ὁμοιότητος. Ὅτι ἀληθῶς ὁ ἀπ. Πέτρος εἶναι τὸ πρῶτον μέλος τῆς ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Παῦλος, Ἀνδρέας, Ἰωάννης τί ἄλλο εἰσὶν ἢ **κεφαλαί** ἐπὶ μέρους λαῶν; Καὶ ὅμως ὑπὸ **μίαν κεφαλὴν εἰσὶν πάντα τὰ μέλη** τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἅγιοι πρὸ τοῦ νόμου, ἅγιοι μετὰ τὸν νόμον, ἅγιοι ὑπὸ χάριν, ἅπαντες οὗτοι, πληροῦντες δι' ἑαυτῶν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, συναριθμοῦνται μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ **οὐδεὶς αὐτῶν οὐδέποτε** ἠθέλησε νὰ καλῆται οἰκουμενικός».

Ὡσαύτως, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον καὶ τοὺς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον καὶ Ἀντιοχείας Ἀναστάσιον ἔγραψε κατὰ τὸ 597, σὺν ἄλλοις, ὅτι «...θεωρεῖ πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ἢ μᾶλλον ἀνώτερον τοῦ ἀντιχρίστου τὸν τολμῶντα νὰ ὀνομάζῃ ἑαυτὸν «Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην»· ὅτι οὐ μόνον αὐτός, ἀλλ' ἅπανσα ἡ Ἐκκλησία ἐσκανδαλίσθη ἐκ τοῦ ὑπερηφάνου τίτλου, τοῦ **ἀντιμαχομένου πρὸς τοὺς Κανόνας τῶν συνόδων** καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ· ὅτι ὁ οἰκειοποιούμενος τὸν νέον τίτλον, παρά τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰς διατάξεις τῶν συνόδων, δύναται νὰ εἶναι πρῶτος χωρὶς νὰ ταπεινώσῃ τοὺς λοιπούς; ὅτι, ἐάν τις τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως προσλάβῃ τοιοῦτον ὄνομα, **δι' οὗ ἔμελλε νὰ γίνῃ δικαστὴς πάντων**¹²⁴, ἡ οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἔμελλε νὰ σαλευθῇ ἐν ταῖς βάσεσιν

¹²². + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 96.

¹²³. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 101-103 καὶ βιβλ. αὐτόθι.

¹²⁴. Εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι οὔτε δι' ἑαυτὸν διεξεδίκει ὁ Πάπας Γρηγόριος τοιαύτην ἐξουσίαν καὶ δικαιοδοσίαν 250 ὅλα ἔτη μετὰ τὴν σύνοδον τῆς Σαρδικῆς.

αὐτῆς. Ὅτι ὁ ἀποκαλῶν ἑαυτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καταργεῖ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ παρεκάλει τοὺς Πατριάρχας νὰ προσεύχωνται εἰς τὸν Θεόν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ δηλητηρίου τῆς λέξεως δηλητηριασθῶσι τὰ ζῶντα μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπως μὴ ἡ διαβολικὴ αὕτη ἐπινοήσις τοῦ τίτλου προσβάλῃ καὶ τοὺς λοιπούς Πατριάρχας, οἵτινες ὄφειλον οὔτε νὰ δίδουν, οὔτε νὰ δέχωνται τὸν τίτλον, ἀλλὰ νὰ προσέχωσιν, ὅπως καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐπίσκοποι προφυλάσσωνται ἀπὸ τῆς μίανσεως τῆς λέξεως ταύτης. Ἐάν δὲ συμβῇ τό ἀντίθετον, ἡμεῖς μένοντες ὀλόψυχοι ὀφείλομεν νὰ ἀντιστῶμεν μέχρι θανάτου, ὅπως **καταδικάζοντες τὴν οἰκουμενικότητα** μὴ παρασυρθῶμεν ὑπὸ ἰδιοτελείας τινός».

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων τοῦ Πάπα Γρηγορίου σαφῶς διακηρύσσεται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι του (σελ. 105-108 καὶ 320), ὅτι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀνιδιοτελῶς κατέκρινε τὸν τίτλον «Οἰκουμενικός» φοβούμενος μήπως ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως θελήσῃ νὰ κυριαρχήσῃ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαταράξῃ τὴν μεταξὺ τῶν Πατριαρχῶν ἐπικρατοῦσαν ἰσότητα. Ἀποκρούων οἰονδήποτε πρωτεῖον ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἀναπτύσσει λαμπρῶς τὴν ἰσότητα ταύτην καὶ ἀγωνίζεται ὑπὲρ αὐτῆς. Πολεμεῖ τὸν τίτλον «Οἰκουμενικός», οὐχὶ διότι θεωρεῖ ἑαυτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἀλλὰ διότι οὐδεὶς τῶν Πατριαρχῶν δύναται νὰ ἀξιῶσῃ, ὅπως ἄρχῃ τῶν λοιπῶν. Ἀποκρούει δηλονότι πᾶσαν ἰδέαν διοικητικοῦ «πρωτείου» καὶ μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοὺς Πατριάρχας Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας θεωρεῖ ἐξ ἴσου πρὸς ἑαυτὸν διαδόχους τοῦ ἀπ. Πέτρου, χωρὶς νὰ ἀποκρούῃ καὶ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν τοῦ Κων/πόλεως. Εἰς ἰδιαιτέραν δὲ ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιον, γράψαντα πρὸς αὐτὸν ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολήν του δέν μετεχειρίσθη πλέον τὴν λέξιν «Οἰκουμενικός» διὰ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὀνομάσαντα αὐτὸν «Οἰκουμενικὸν Πάπαν», ὁ ὄντως ἅγιος ἐκεῖνος Ἱεράρχης παρετήρησε: «...παρακαλῶ ὅπως μὴ ὀμιλῆς περὶ διαταγῆς, διότι γινώσκω τίς εἶμαι ἐγὼ καὶ τίς εἶσαι σύ, κατὰ τό ἀξίωμα ἀδελφός, κατὰ τὴν ἀγιότητα πατῆρ μου. Δέν διέταξα, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπέδειξα τό τί δέον γενέσθαι. Λέγω, ὅτι δέον νὰ μὴ ἀπονέμῃς μοι τὸν τίτλον «Οἰκουμενικός Πάπας», διότι δέν **θέλω νὰ μοὶ ἀπονεμηθῇ ἀξία εἰς βάρος τῶν ἀδελφῶν μου...** Ἐάν ἡ ὑμετέρα ἀγιότης μέ ὀνομάζῃ «Οἰκουμενικὸν Πάπαν», ἀφαιρεῖ ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐπισκόπου, ἐπειδὴ ὑποτίθησιν, ὅτι εἰμί «Οἰκουμενικός». Μὴ γένοιτο! Μακρὰν ἡμῶν λέξεις ὑποθάλλουσαι τὴν ματαιότητα καὶ πληγώνουσα τὴν ἀγάπην»¹²⁵. Τί νὰ λέγῃ ἄρα γε ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ἡ ἀγία αὕτη ψυχὴ διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ σχίσματος ἰδία καὶ μέχρι σήμερον ἐκπεσόντας διαδόχους του;

¹²⁵. + Αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 108.

ΙΒ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870 καὶ 879-880 καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἔκπτωσις καὶ σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας

Σημαντικὴν μαρτυρίαν ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου» ἀποτελοῦσιν, ὡσαύτως, καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν προμνησθειῶν δύο καὶ τελευταίων ἐν Κων/πόλει συνόδων τῆς ἠνωμένης καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ὧν ἡ μὲν δευτέρα εἶναι ὄντως Οἰκουμενικὴ – καίτοι δὲν ἐχαρακτηρίσθη ὡς τοιαύτη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας – ἡ δὲ πρώτη θεωρεῖται μὲν ὑπὸ τῶν Λατίνων ὡς Ἡ' τοιαύτη (διότι νομίζουσιν, ὅτι δύνανται νὰ ἀρυσθῶσιν ἐξ αὐτῆς ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου), εἶναι ὅμως πράγματι παρῳδία συνόδου ἢ, κυριολεκτικῶς, ληστρική¹²⁶. Διότι καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν συνόδων τούτων, παρά τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς συνεκλήθη, καὶ τὰς δραματικὰς σκηνὰς, αἵτινες κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς διεδραματίσθησαν, ἀπεκρούσθη πᾶσα ἰδέα **πρωτείου** καὶ μοναρχικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας καὶ ἐτονίσθη ἡ ἰδέα τῆς **ισοτιμίου** «**πενταρχίας**», τῶν πέντε Πατριαρχῶν, Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς «θείῳ δικαίῳ» καθιδρυμένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ¹²⁷. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, τῇ συγκληθείσῃ ὑπὸ τοῦ Μ. Φωτίου μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν του, οὐ μόνον αἱ αὐταὶ διακηρύξεις ἐπανελήφθησαν, καὶ κατωχυρώθησαν καὶ διὰ τὸ μέλλον διὰ τῆς ἐν τοῖς πρόσθεν μνημονευθείσης εἰδικῆς ἀποφάσεως τῆς «περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ἀφοριζομένων, καθαιρουμένων κλπ.», ἀλλὰ προσέτι ἀπεκηρύχθη ἀφ' ἐνός ἡ προμνησθεῖσα **ληστρική** σύνοδος τοῦ 869-870, ρητῶς δ' ἀφ' ἐτέρου ἀπεκρούσθη καὶ κατεδικάσθη ἡ ἄθεσμος προσθήκη τοῦ «Filioque», δι' ἧς, ὡς ἐν τοῖς ἐπομένοις θά ἀποδείξωμεν, ἀφανίζεται κυριολεκτικῶς καὶ αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς ὑπάρξεως τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ. Ἀνεγνώσθη ὡσαύτως τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως χωρὶς τῆς προσθήκης, καὶ ἐβεβαιώθη καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα. Τὰ πρακτικὰ δὲ καὶ τῆς συνόδου ταύτης ὑπέγραψαν οἱ παπικοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ ἀνεγνωρίσθη καὶ αὕτη, κατ' ἀρχὴν, καὶ ὑπὸ τοῦ τότε Ὁρθοδόξου Πάπα Ἰωάννου, ἀφοῦ οὗτος ἔλαβε γνῶσιν τῶν πρακτικῶν αὐτῆς¹²⁸.

Παρά τὰς ἀποφάσεις ὅμως καὶ τῆς ἱστορικῆς ταύτης καὶ ἀληθῶς Οἰκουμενικῆς συνόδου, δι' ὧν ἐπανελήφθησαν καὶ ἐβεβαιώθησαν ἅπαξ ἔτι τόσοι σχετικοὶ πρὸς τὸ ἐπίμαχον θέμα Κανόνες τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν, ὡς καὶ πολλῶν τοπικῶν συνόδων, τοὺς ὁποίους ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐμνημονεύσαμεν (ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ΛΔ' καὶ ΛΖ' ἀποστ. Κανόνες, οἱ ὁποῖοι, κυρωθέντες ὑπὸ τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, προσέλαβον ἰσχὺν οἰκουμενικὴν), οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης δὲν ἀπηλλάγησαν

¹²⁶. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 147-169.

¹²⁷. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 152-153. Περὶ δὲ τῆς «Πενταρχίας» τῶν πέντε Πατριαρχῶν, ἰδέ πλείονα αὐτόθι, σελ. 77-93.

¹²⁸. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 167-171.

δυστυχῶς τοῦ **έωσφορικοῦ** πνεύματος τῆς ἐπιβολῆς τοῦ παπικοῦ **πρωτείου** ἐξουσίας ἐπί τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπωφελοῦντο πάσης εὐκαιρίας πρὸς προβολήν του. Καί οὕτως ἐπανελαμβάνετο ὁ κίνδυνος τῆς διασπάσεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἐπηυξήθη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα Βενεδίκτου Η΄ (1012-1024) ἐπίσημον παραδοχὴν τῆς προσθήκης τοῦ Filioque εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, τῇ ἀξιῶσει τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Β΄¹²⁹, ὅστις ἤθελε διὰ αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ ἀποδείξῃ ἑαυτὸν ὡς τὸν μόνον ἡγεμόνα, ὁ ὁποῖος προασπίζει τὴν ἀληθῆ πίστιν στηλιτεύων τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως ὡς δῆθεν αἰρετικὸν μὴ δεχόμενον τὴν ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὡς κατάλληλος δέ εὐκαιρία προβολῆς ἐκ νέου τοῦ ἐπαράτου **πρωτείου** ἐθεωρήθη ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως καταπολέμησις τῆς καινοτομίας τῶν ἀζύμων, ἣτις εἶχεν ἐπικρατήσει ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος (1043-1059), παρακωλύσας τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας δι' ἀζύμων καί ἐν τοῖς Λατινικοῖς Ἰ. Ναοῖς Κων/πόλεως, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Λέοντα, Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος, ὅπως γράψῃ ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἀπουλία Τρανίας Ἰωάννην (ὑποκείμενον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως) προοριζομένην διὰ πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν Φράγκων καί τὸν Πάπαν Ρώμης, δι' ἧς ἐπεκρίνετο ἡ χρῆσις τῶν ἀζύμων ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ, ἡ κατὰ Σάββατον, γενικῶς, καί τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, νηστεία καί ἡ παράλειψις τοῦ ὕμνου «Ἀλληλούια» κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν. Τῆς ἐπιστολῆς λοιπὸν ταύτης λαβὼν γνῶσιν ὁ τότε Πάπας Λέων Θ΄ (1048-1054) ἀπέστειλε πρὸς τὸν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον ἐπιστολὴν, δι' ἧς, ἀντὶ νὰ ἀναιρέσῃ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος καί νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ ζητήματα, προέβαλε καί πάλιν τὸ παπικὸν **πρωτεῖον**, οὐχὶ μάλιστα ὑφ' ἣν ἔννοιαν παρέστησεν αὐτὸ ὁ Νικόλαος Α΄, ἐπὶ πατριαρχίας τοῦ Μ. Φωτίου (ὑπὸ τοῦ ὁποίου, ἀλλὰ καί τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγκληθείσης ἐν Κων/πόλει Συνόδου τοῦ 879-880 ἀπεκρούσθη τοῦτο, ὡς προεῖπομεν, καί κατεδικάσθη καί πάλιν, συνυπογραφάντων τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ἐκείνης καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ τότε Πάπα Ἰωάννου), ἀλλὰ πολλῶ χειρὸν καί μετὰ νέων στοιχείων καί ἀξιῶσεων.

Καί ὡς ἐξιστορεῖ ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 190-193), ψέγει πρό παντός ὁ Πάπας Λέων ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ταύτῃ δι' ὕφους ὑπεροπτικοῦ τὸν Πατριάρχην Μ. Κηρουλάριον, διότι ἐτόλμησε νὰ ἐλέγξῃ τὴν Ρωμαϊκὴν «Ἐκκλησίαν». Θεωρεῖ τοῦτο πρωτοφανῆ θρασύτητα, ἀνήκουστον τόλμην! «Ἐάν δέν συνέλθετε, προσθέτει, θά συμπεριληφθῆτε εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ δράκοντος (τῆς Ἀποκαλύψεως) τοῦ περισπάσαντος τὸ τρίτον τοῦ οὐρανοῦ! Ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία», συνεχίζει, δέν δύναται νὰ ἀνεχθῆ νὰ διδάσκειται

¹²⁹. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 182-185.

παρ' ἄλλων, αὕτη δέ ὀφείλει νά εἶναι ὁδηγός πάντων τῶν λοιπῶν... Ὁ ἀπ. Πέτρος ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς «Ἐκκλησίας», οὐ μόνον διότι ἀνεσταυρώθη μετά τῆς κεφαλῆς πρὸς τά κάτω, ἀλλά καί διότι καί ἡ σκιά του εἶχε θαυματουργόν δύναμιν, ἐνῶ τοιαύτην δύναμιν δέν εἶχεν οὔτε ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων, ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός! Ὅτι διά τοῦ προνομίου τούτου ὁ ἀπ. Πέτρος κατέστη κύριος ρυθμιστής τῶν «Ἐκκλησιῶν»! Ὅπως δέ διά τῆς στρόφιγγος κινεῖται ἡ θύρα, οὕτω διά τοῦ ἀπ. Πέτρου καί τῶν διαδόχων του καθορίζεται ἡ τάξις καί ὁ ὀργανισμός ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Καί ὅπως ἡ στρόφιγξ ἄγει καί φέρει πρὸς τήν θύραν, μένουσα ἀκίνητος, οὕτω καί ὁ ἀπ. Πέτρος καί οἱ διάδοχοί του ἔχουσι δικαίωμα ἐλευθέρως νά ἐκφέρωσι δικαστικὴν ἀπόφασιν περὶ πάσης Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἡ ἀνωτάτη ἔδρα **παρ' οὐδενός δικάζεται**» (*summa sedes a nemini judicatur!*).

Ἐπί τῆς βάσεως ταύτης ἤθελε νά στηρίξη τήν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ὁ Πάπας οὗτος. Περαιτέρω ὅμως, γράφων πρὸς τόν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ οἰκτροῦ πλαστογραφήματος τῆς «*Δωρεᾶς Κωνσταντίνου*») πῶς ἀνεπτύχθη καί τό Κοσμικόν ἀξίωμα τοῦ Πάπα Ρώμης –ἐξ οὗ καί ἦτο δῆθεν οὗτος ἀρχιερεὺς καί βασιλεὺς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κων/νου– καί ἐπικαλούμενος ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πλαστογραφήματος τούτου, καταλήγει λέγων, «ὅτι ὁ Πάπας Ρώμης εἶναι περιβεβλημένος καί οὐρανίαν καί ἐπίγειον ἐξουσίαν»! Προτρέπει δέ τόν Πατριάρχην Κηρουλάριον νά ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῆς ταπεινῆς θέσεώς του ἔναντι τοῦ ἐγκοσμίου καί Οὐρανίου μεγαλείου τοῦ Πάπα, νά δείξῃ ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς αὐτόν καί νά παραδεχθῇ πᾶν ὅ,τι πρεσβεύει ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ προφανοῦς κινδύνου διασπάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἔκρινε καλόν νά ἀφήσῃ αὐτήν ἄνευ ἀπαντήσεως.

Κατακλεῖδα δέ ἔμπρακτον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Πάπα Λέοντος Θ' πρὸς τόν Πατριάρχην Μιχ. Κηρουλάριον καί προμεμελετημένην ἀπόπειραν ἐφαρμογῆς τῶν ἐν αὐτῇ διακηρυχθεισῶν παπικῶν διεκδικήσεων ἀποτελεῖ ἡ κατόπιν τῶν πρὸς αὐτόν ἐπιστολῶν τοῦ αὐτοκράτορος Κων/πόλεως Κων/νου τοῦ Μονομάχου καί τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου ἀποσταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Πάπα τούτου εἰς Κων/πολιν πρεσβεία, ἀποτελούμενη ἐκ τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμαλφηνῶν Πέτρου καί τοῦ διακόνου Φρειδερίκου, ὡς καί τά ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔργα αὐτῆς. Καίτοι δέ σοβαραὶ ὑποψίαι ἠγέρθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι ἡ πρεσβεία αὕτη, ἀφιχθεῖσα εἰς Κωντινούπολιν περὶ τά τέλη Ἰουλίου 1054, δέν ἀπεστάλη πράγματι ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος Θ', θανόντος τῇ 11 Ἀπριλίου 1054, ὡσαύτως δέ καί τά ὑπὸ τοῦ Οὐμβέρτου προσκομισθέντα ἔγγραφα, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα, ἐθεωρήθησαν πλαστά, ὅμως τά ἔργα αὐτῆς ἐν Κων/πόλει, ἐξ ὧν προῆλθεν ὀριστικῶς πλέον ἡ ἔκπτωσις ἐκ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ἦσαν ἀπολύτως σύμφωνα πρὸς τήν προμνησθεῖσαν ἐπιστολήν καί ἀποτελοῦσιν ἔμπρακτον ἔκφρασιν

καί ἐφαρμογήν τῶν ἐν αὐτῇ διατυπωθεισῶν ἀξιώσεων τοῦ Πάπα Λέοντος Θ'.

Διότι, ὡς συνεχίζει ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (σελ. 194-196), παρουσιασθεῖς κατ' ἀρχάς ὁ Οὐμβέρτος εἰς τόν αὐτοκράτορα «μετά σοβαροῦ καί γαύρου φρονήματος καί βαδίσματος», προσῆλθεν ἔπειτα ὑπερηφάνως καί ἀλαζονικῶς καί αὐθαδῶς τόν Πατριάρχην, χωρίς κἂν νά προσαγορεύσῃ αὐτόν ἢ νά ἀποδώσῃ τόν προσήκοντα σεβασμόν, ἔστω καί δι' ἐλάχιστης ὑποκλίσεως τῆς κεφαλῆς. Παρέδωκε τά παρά τοῦ Πάπα γράμματα καί ἐζήτησε λόγον διά τήν ὑπό τοῦ Πατριάρχου ἀπαγόρευσιν τῆς λειτουργίας ἐν τοῖς Λατινικοῖς ναοῖς τῆς Κων/πόλεως καί διά τήν τάσιν πρὸς περιστολήν τῶν δικαιωμάτων τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν. Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν τοῖς προσκομισθεῖσι γράμμασιν, ὡς ἀπό μέρους τοῦ Πάπα, ἐν οἷς ἤλεγχεν ὁ Πάπας τόν Πατριάρχην, διότι... ζητῶν νά ἐπεκτείνῃ τήν κυριαρχίαν του καί ἐπὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ἔγραψεν, ὅτι ἐν γενικοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασιν, ἡ ἐνέργεια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἔχει κῦρος μόνον, ἂν τελεῖται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τήν Ἐκκλησίαν Κων/πόλεως, ὅπως καί ταύτης ἡ ἐνέργεια ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας, κατὰ τὰς ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις καί τήν πλαστήν **δωρεάν Κωνσταντίνου**, ἐθεώρει ἑαυτόν «κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας» καί συνεπῶς, προσέθετε, πᾶσα Ἐκκλησία, μὴ συμφωνοῦσα πρὸς τήν τῆς Ρώμης, παύει νά εἶναι τοιαύτη, συναγωγή καθίσταται... τοῦ Σατανᾶ! Ὅθεν ἐκαλεῖτο ὁ Πατριάρχης νά ὑποταγῇ εἰς τήν Ἐκκλησίαν Ρώμης καί νά δεχθῇ ὡς ὀρθόν πᾶν ὅ,τι διδάσκει αὐτή. Τά αὐτά περίπου ἐλέγοντο καί πρὸς τόν αὐτοκράτορα ἐν τοῖς πρὸς αὐτόν γράμμασιν, ἐν οἷς προσετίθετο καί τό παράδοξον, ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐκόσμησε διὰ στέμματος τήν κεφαλὴν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς¹³⁰. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγγράφων τούτων ἐζήτησεν ὁ Οὐμβέρτος παρά τοῦ Πατριάρχου νά δηλώσῃ πρὸς αὐτόν ἂν εἶναι διατεθειμένος νά ὑποταγῇ εἰς τόν Πάπαν τῆς Ρώμης καί νά δεχθῇ τήν διδασκαλίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς δέ τόν αὐτοκράτορα ἐπέδωκε προσέτι καί ἀναιρετικὴν πραγματείαν τῆς προμνησθείσης ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος (τήν ὁποίαν ἔγραψεν οὗτος κατ' ἐντολήν τοῦ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου) ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπεκάλει τούς Ἕλληνας «αἰρετικούς», τὰ δέ ἐπιχειρήματά των ἐναντίον τοῦ Filioque, τῶν ἀζύμων, τῆς νηστείας τοῦ Σαββάτου καί τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου ὠνόμαζε «δυσώδη καί βεβορβορωμένην φλυαρίαν τῶν Μανιχαίων καί ἀποτρόπαιον βάραθρον ἀπιστίας»! «ὦ θαυμασία τῶν Γραικῶν φιλοσοφία, ἀνέκραζεν εἰρωνικῶς, ὧ τέχνη Πελασγικὴ, ὧ Ἀθηναϊκὴ καί Ἀκαδημαϊκὴ ὀξύδερκεια..., ὧ ἐξαίσιον τοῦ λόγου ἐρευνηταί, ὧ εὐμαθεῖς τοῦ Μ. Βασιλείου μαθηταί, ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς τοῦ ὁποίου πηγῆς οὐδέν ἄλλο ἢ βόρβορον ἠδυνήθητε νά ἀντλήσητε...». Τοιοῦτον τό ὄλον ὕφος τῆς εἰς τόν αὐτοκράτορα ἐπιδοθείσης πραγματείας τοῦ Οὐμβέρτου.

¹³⁰. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 194.

Καί ὁ μὲν Πατριάρχης Μιχ. Κηρουλάριος ἠνέχθη καί τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου τήν ἰταμότητα καί ἀπέφυγε πᾶσαν συζήτησιν, ἵνα ἀποτραπῆ τό σχίσμα, δηλώσας μόνον, ὅτι ἄνευ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν δέν δύναται νά ἐξετάσῃ τοιαῦτα ζητήματα· ὁ λόγιος ὁμως μοναχός Νικήτας Στηθάτος, ὁ καί πρότερον γράψας κατά τῶν ἀζύμων, ἀνήρесе τήν πραγματείαν τοῦ Οὐμβέρτου μετριοπαθῶς, καί προσεπάθησε δι' ἠπίου καί εὐγενεστάτου τρόπου νά πείσῃ τούς Λατίνους, ὅτι εὐρίσκοντο ἐν πλάνῃ. Ἄλλ' ὁ Οὐμβέρτος ἐφρύαξεν ἐκ τῆς τόλμης τοῦ Ἑλληνοῦ μοναχοῦ νά παραστήσῃ πλανωμένην τήν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Καί πρὸς αὐτόν μὲν ἔγραψεν ἀπάντησιν χυδαιοτάτου ὑβριστικοῦ περιεχομένου, ἀποκαλῶν αὐτόν, ἐκτός τῶν ἄλλων, Σαραβαῖτην, μωρότερον ὄνου, παῖδα κατάρατον ἐν κακοῖς γηράσαντα, ἐπίκουρον, κλπ. Τῇ 15ῃ δέ Ἰουλίου 1054, ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ θεία λειτουργία ἐν τῷ Ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, εἰσῆλθεν αἴφνης εἰς τόν Ναόν μετά τῶν περὶ αὐτόν καί ἔρριψεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἔγγραφον, δι' οὗ ἐκ μέρους τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀνεθεματίζοντο ὁ Πατριάρχης καί πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι καί ἀπεκαλοῦντο «ἀντίχριστοι καί προζυμῖται», ὡς ἀποδεχόμενοι πάσας τὰς αἰρέσεις καί ἀπορρίπτοντες τήν διδασκαλίαν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἐκείνῳ ἀπεκαλοῦντο προσέτι ὁ Πατριάρχης καί οἱ συνεργάται του «Σιμωνιακοί», διότι πωλοῦσι τήν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, «Βαλέσιοι», διότι τούς παροίκους αὐτῶν ἐξονυχίζουσι καί προάγουσιν εἰς Ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα, «Ἀρειανοί», διότι ἀναβαπτίζουσι τούς ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος βεβαπτισμένους καί μάλιστα τούς Λατίνους, «Δονατισταί», διότι ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἐκτός τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπωλέσθησαν, «Νικολαῖται», διότι ἐπιτρέπουσι τόν γάμον τῶν κληρικῶν, «πνευματομάχοι ἢ θεομάχοι», διότι ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ Συμβόλου τήν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καί τέλος «Ναζαρηνοί», διότι τηροῦσι τόν σαρκικόν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων καί τρέφουσι τήν κόμην τῆς κεφαλῆς καί τοῦ πώγωνος.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τό περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου, ὅπερ ἀνέγνωσεν ἐν μεταφράσει ὁ Πατριάρχης Μιχαήλ καί προσπάθησε διά τοῦ αὐτοκράτορος νά φέρῃ ἐνώπιον αὐτοῦ καί τῆς συνόδου τούς δράστας τοῦ σκανδάλου, ἀπομακρυθέντας τοῦ Ναοῦ, ἅμα τῇ ἀποθέσει του ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης. Τούτων ὁμως ἀρνηθέντων νά προσέλθωσι καί προστατευομένων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς πολιτικῶν ἀπεσταλμένων, συνεκάλεσεν ὁ Πατριάρχης τήν ἐνδημοῦσαν ἐν Κων/πόλει σύνοδον, τῇ 20ῃ Ἰουλίου 1054, ἡ ὁποία ἀπαρτισθεῖσα ἐκ 12 μητροπολιτῶν καί 2 ἀρχιεπισκόπων πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀνεθεμάτισε τούς κατά τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως βλασφημήσαντας. Μετά τινος ἡμέρας, ἐν τῷ «μεγάλῳ Σεκρέτῳ» τοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ παρουσία ἐπτὰ ἔτι ἀρχιεπισκόπων καί ἐπισκόπων καί τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεδόθη ἀνάθεμα οὐ μόνον κατά τοῦ ἀσεβοῦς λατινικοῦ ἐγγράφου, ἀλλά καί «κατά πάντων τῶν ἐκθεσάντων ἢ

γραφάντων αυτό ἢ συναίνεσιν ἢ βουλήν εἰς τὴν τούτου ποίησιν δεδωκότων», καὶ πέντε ἡμέρας βραδύτερον κατεκάη τό πρωτότυπον τοῦ μισσαροῦ ἐγγράφου ἐνώπιον τοῦ πλήθους. Κατετέθη μόνον ἓν ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς τό ἀρχεῖον τοῦ χαρτοφύλακος «...εἰς διηνεκῆ ἔλεγχον τῶν τηλικαῦτα κατὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημησάντων καὶ εἰς μονιμωτέραν κατάγνωσιν»¹³¹.

Τό βλάσφημον λοιπόν καὶ μισσαρόν ἐγγραφον τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου ἐπέφερεν ὀριστικῶς τὴν ἐκ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ἀπόσχισιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐγγράφου τούτου, τῶν προηγηθεισῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν τοῦ Πάπα Λέοντος Θ' πρὸς τὸν Πατριάρχην Μιχαὴλ Κηρουλάριον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Κων/ντῖνον τὸν Μονομάχον καὶ τῆς εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐπίσης ἐπιδοθείσης ἰδιαιτέρας πραγματείας τοῦ ἰδίου καρδινάλιου πανηγυρικῶς ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ κύρια αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν ἀποκοπὴν τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦσαν αἱ διαφοραὶ διὰ τὰ ἄζυμα καὶ ἄλλους δευτερευούσης σημασίας τύπους λατρείας. Ὁ κύριος λόγος τῆς διαστάσεως ἦτο ἡ **ὀριστικὴ πλέον ἀπόφασις** τοῦ Πάπα Ρώμης ὅπως ὑποτάξῃ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν **μοναρχικὴν ἐξουσίαν** του καὶ ἐπιβάλλῃ ἐπ' αὐτῆς πάσας τὰς δοξασίας καὶ θελήσεις του, ἀξιῶν ὅπως «κρίνη τούς πάντας, αὐτός δέ μὴ κρίνηται ὑπ' οὐδενός, ὅπως διδάσκη τούς πάντας, αὐτός δέ μὴ διδάσκηται παρ' οὐδενός»¹³². Τὰ ἄζυμα ἐχρησιμοποιήθησαν ἀπλῶς ὡς πρόσχημα. Καὶ ἀπεδείχθη ἀπολύτως τοῦτο, κατ' ἀρχὴν μὲν ἐκ τοῦ ὅτι καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Πάπα Λέοντος Θ', ὁ Βίκτωρ Β' (1055-1057), δὲν ἀπεκήρυξε τό ἐπάρατον ἐγγραφον τοῦ καρδινάλιου Οὐμβέρτου¹³³, καίτοι ἔλαβε ταχέως γνῶσιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπακολουθησασῶν ἐν Κων/πόλει ἕξ ἐπιστολῶν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν οὗτος πρὸς αὐτόν κατὰ παράκλησιν τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Μιχ. Κηρουλαρίου, προσέτι δέ διότι τὴν αἵρεσιν τοῦ Filioque, καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος ἤδη ὁ Πάπας Βενέδικτος Η' (1012-1024) κατέστησε δογματικὴν ἀλήθειαν, ἡ δέ ἐν Βάρι σύνοδος τοῦ 1098 κατεδίκασεν ὡς αἰρετικούς πάντας τούς μὴ ἀποδεχομένους αὐτήν.

Ἐνῶ δέ ἄλλοτε, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, ὁ Πάπας Γρηγόριος Α' διεμαρτύρετο ἐντόνως κατὰ πάσης ἰδέας μοναρχικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς λέξεως «Οἰκουμενικός», ὑπεραμυνόμενος τῆς ἰσοτιμίας εἰς τὴν «πενταρχίαν» μεταξύ δηλαδή τῶν πέντε Πατριαρχῶν (Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων), ἤδη τό μοναρχικόν πρωτεῖον τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἀνήγετο εἰς **δόγμα**. Ἐνῶ ἐπίσης ὁ Πάπας Δάμασος (379 μ.Χ.) ὠρίζεν ἐν Ρώμῃ «...εἴ τις μὴ εἶπη τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ

¹³¹. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 200-201.

¹³². Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 207.

¹³³. Τό περὶ οὗ ἀνάθεμα ἤρθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ'.

κυρίως, ὡς καί τόν Υἱόν ἐκ τῆς θείας οὐσίας καί Θεόν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω», καί ὁ Πάπας Λέων Γ΄ ἀπέκρουε τό Filioque μετ' ἀγανακτήσεως, διατάξας νά ἀναγραφῆ ἐπί πλακῶν πρὸς ἀνάρτησιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Πέτρου, ἐν Ρώμῃ, τό γνήσιον Σύμβολον τῆς πίστεως ἄνευ τῆς νόθου προσθήκης¹³⁴, ὁ δέ Πάπας Ἰωάννης Η΄ ἐν τῇ πρὸς τόν Πατριάρχην Φώτιον ἐπιστολῇ του ἔγραφεν ὅτι «...τάπτομεν μετὰ τοῦ Ἰούδα τοὺς μεταποιητάς τοῦ Ἁγίου Συμβόλου...», ἤδη θεωρεῖται αἰρετικός ὁ μὴ ἀποδεχόμενος τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Πῶς ἦτο δυνατόν κατόπιν τούτων νά μὴ ἐπέλθῃ ἡ ἐκπτώσις καί ἀποκοπή ἐκ τῆς **μῆς, ἀγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς** Ἐκκλησίας, τουτέστιν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ (Ἐφεσ. Α΄ 22) τοῦ Πατριαρχείου τῆς Δύσεως;

---

¹³⁴. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 207 καί βιβλ. αὐτόθι, καί Β. Στεφανίδου Ἐκκλ. Ἱστορία, σελ. 274.

ΙΓ. Αποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας»-Θρησκευτικῆς Κοινότητος μετά τό σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καί ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας»

Διά τὰς μετά τό σχίσμα ἀποφάσεις γενικῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» ἐναντίον τοῦ παπικοῦ **πρωτείου** ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος κυρός Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του, σελ. 235-237, γράφει τά ἑξῆς: «Ἡ ἐν Πίζη συνελθοῦσα σύνοδος (25 Μαρτίου - 7 Αὐγούστου 1409) ἠναγκάσθη νά **καθαιρέσῃ** τούς τότε ἀντιμαχομένους πρός ἀλλήλους δύο Πάπας Βενέδικτον ΙΓ΄ καί Γρηγόριον ΙΓ΄, ἐξέλεξε δέ τόν Ἑλληνα τήν καταγωγήν, ἐκ τῆς Ἑνετοκρατουμένης Κρήτης, Πέτρον Φιλάργυρον, ὑπό τό ὄνομα Ἀλέξανδρον Ε΄ (1409-1418). Ἀλλά τό σχίσμα δέν κατέπαυσε, διότι οἱ καθαιρεθέντες ἐπέμενον ὑπερασπιζόμενοι τό ἀξίωμα των, ὁ δέ Ἀλέξανδρος Ε΄ τάχιστα καί λίαν ὑπόπτως ἀπέθανε. Διεδέχθη αὐτόν ὁ χερίστος καί **μᾶλλον διεφθαρμένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης** Βαλτάσαρ Δα-Κόσσα ὑπό τό ὄνομα Ἰωάννης ΚΓ΄ (1410-1415), ὅστις διά πολλῶν πεισθεῖς ἐδέχθη τήν σύγκλησιν τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου (5 Ἀπριλίου 1414-22 Ἀπριλίου 1418). Ἐν τῇ δ΄ συνεδρίᾳ αὐτῆς ἡ σύνοδος ἀπεφάνθη: «Ipsa synodus in spiritu congregata legitime generule consilium Farien le ecclesiam catholicam militantem representans, potestatem a Christo immediate habet, cui qui bibet ruguscunque status dignitatis etiam si papalis existate, obedire tenetur in his guar pertinente ad fidem et exstirpationem dieti se quis matis et refermationem generalem ecclesiae dei in capite et in membris».

»Κατά τήν ἀπόφασιν αὐτῆς ταύτην ἡ ἐν Κωνσταντία σύνοδος θεωρεῖ ἑαυτήν ἀνωτέραν τοῦ Πάπα, ἐπομένως καταργεῖ τό πρωτεῖον, ὡς τοῦτο εἶχε διαμορφωθῆ ὑπό τοῦ Νικολάου Α΄ καί Λέοντος Θ΄. Ἡ σύνοδος λέγει, ὅτι κανονικῶς συνεκλήθη ἐν Πνεύματι καί ἀπετέλεσε γενικήν σύνοδον, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τήν στρατευομένην Ἐκκλησίαν, ἀρυομένη τήν δύναμιν αὐτῆς ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὅτι εἰς αὐτήν ὀφείλει ὑποταγήν πᾶς τις, οἰουδήποτε ἀξιώματος καί δῆ καί τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τήν πίστιν, τήν ἄρσιν τοῦ σχίσματος καί τήν μεταρρύθμισιν τῆς Ἐκκλησίας, κατά τήν κεφαλὴν καί τά μέλη. Κατά τήν ε΄ συνεδρίαν ἐπανελήφθη καί συνεπληρώθη ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς συνόδου, **ἀπεδέχθη δέ αὐτήν ὁ Πάπας Ἰωάννης ΚΓ΄**, ὅτε ἡ σύνοδος ἠτοιμάσθη νά καταδικάσῃ αὐτόν δι' **ἀναρίθμητον πλῆθος ἀμαρτημάτων**. Ὁ Ἰωάννης ΚΓ΄ καθήρεθη τέλος, ἀντικατασταθεῖς ὑπό τοῦ Μαρτίνου Ε΄ (1417-1431) τοῦ ἀναγνωρισθέντος παρά πάντων. Οὕτως ἀνεγνωρίζοντο αἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου καί ἐπομένως κατηργεῖτο τό πολυθρύλητον *prima sedes a nemine iudicatur*. Ἡ σύνοδος **καθῆρσε** τόν ἀμαρτωλόν Πάπαν καί **ἐξελέξατο νέον**, ὅστις δέ δέν θεωρεῖ κανονικὴν τήν ἀπόφασιν αὐτῆς, δέν

δύναται νά θεωρηῖ κανονικήν τήν ὑπό τοῦ Μαρτίνου Ε΄ καί ἐξῆς ἱεραρχίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Hefele ἀνομολογεῖ, ὅτι ὑπῆρξε σκόπιμος ἡ ἐνέργεια τῆς συνόδου πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἐκκλησίας ταρασσομένης ὑπό τῶν **τριῶν** τότε ὑπαρχόντων Παπῶν, ἀλλά παραδοξολογῶν φρονεῖ, ὅτι δικαιώματα «Οἰκουμενικῆς» συνόδου δύναται τις νά ἀναγνώριση εἰς τήν ἐν Κωνσταντία σύνοδον μόνον κατά τάς τελευταίας συνεδρίας, καθ' ἃς ἦτο ἠνωμένη μετὰ τοῦ Πάπα Μαρτίνου Ε΄¹³⁵. Ἀλλ' ἂν ἡ σύνοδος αὕτη δέν ἦτο ἐξ ἀρχῆς κανονική, δέν ἦσαν καί αἱ πράξεις αὐτῆς κανονικαί, ἐν αἷς ἡ ἐκλογή τοῦ Μαρτίνου· δέν ἠδύνατο ἡ σύνοδος νά ἀποβῆ κανονική μετ' ἀντικανονικοῦ καί ψευδοῦς Πάπα. Ἀκριβῶς ὁ Ἰωάννης Ραγουσαῖος, ἐν Βιέννῃ, τῇ 15ῃ Μαΐου 1430, διετύπου περί τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου τούς ἐξῆς συλλογισμούς: «aut fecit quod potuit an quod non porait.... Si fecit quod non potuit, sequitur quod Joannes non fuit depositus, et per consequens ne Papa Martinus non fuit Papa, ne qui ei succedit Eugenius»¹³⁶. Ἄλλως τε ὁ Μαρτῖνος ἐπεκύρωσε πολλές ἀποφάσεις τῆς συνόδου, ἀνακηρύξας αὐτήν «Οἰκουμενικήν», ἡ δέ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀποδέχεται ἔκτοτε τάς δογματικὰς αὐτῆς ἀποφάσεις¹³⁷.

Ἦσαύτως ἐν σελ. 239-241 γράφει τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ καταδίκη ὡς αἰρετικοῦ καί ἡ καῦσις τοῦ προδρόμου τῆς μεταρρυθμίσεως Ἰωάννου Χιούζ ὑπό τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου¹³⁸, παρά τόν μεταρρυθμιστικόν αὐτῆς χαρακτήρα, εἶχε προκαλέσει ἐξέγερσιν πανταχοῦ τοῦ κόσμου καί στάσιν τοῦ λαοῦ τῆς Βοημίας κατά τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου (1410-1487) καί κατά τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας». Πάντες ἀπήτουν τήν σύγκλησιν Οἰκουμενικῆς συνόδου, ὅθεν ὁ Πάπας Μαρτῖνος Ε΄ τό 1424 συνεκάλεσε τήν σύνοδον ταύτην ἐν Βασιλείᾳ διὰ τήν 20ῃν Φεβρουαρίου 1431, ἀλλ' ἀμέσως ἀπέθανεν. Ὁ νέος Πάπας Εὐγένιος Δ΄ (1431-1437) **ἔδωκεν ὄρκον** κατά τήν ἀνάρρησιν αὐτοῦ, ὅτι ἔμελλε νά ἀφήσῃ ἀπολύτως ἐλευθέραν τήν σύνοδον, ἀνεγνώρισε δέ ὡς πρόεδρον αὐτῆς τόν καρδινάλιον Ἰούλιον Καισαρίνην. Ἀλλ' ἐπειδή ἡ σύνοδος προῆλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν Βοημῶν, ὁ Πάπας διέταξε τόν Καισαρίνην νά διαλύσῃ τήν σύνοδον καί νά συγκαλέσῃ ἄλλην σύνοδον μετὰ ἐξάμηνον. Ὁ Καισαρίνης ἀντέστη εἰς τάς βουλὰς τοῦ Πάπα, ἀλλ' οὗτος τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1431 ἐκήρυξε τήν διάλυσιν τῆς συνόδου ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἡ Βασιλεία δέν ἦτο κατάλληλος τόπος τῆς συνόδου, ἐπειδή διεξήγοντο διαπραγματεύσεις πρὸς τούς Ἕλληνας περί συγκλήσεως συνόδου ὑπέρ τῆς Ἐνώσεως. Ἀλλ' ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας διεμαρτυρήθη, ἀρνηθεῖσα εἰς **τόν Πάπαν τό δικαίωμα νά διαλύσῃ αὐτήν**. Ὁ Καισαρίνης παρέμεινεν ἐν τῇ συνόδῳ οὐχί πλέον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πάπα, ἀλλ' ἐκπληρῶν ἐπιθυμίαν τῆς συνόδου, ὅπως ἐξακολουθήσῃ

¹³⁵. Hefele, Concitingschichte, VII 104.

¹³⁶. N. Valois, les papes et le consile 1418-1450, Paris 1909, T. I. Introductione.

¹³⁷. Hefele, ἐνθ. ἀν., ὑπ' 318, 368, Denzinger ἐνθ. ἀν., σελ. 224.

¹³⁸. Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου. Πρβλ. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 176-179, καί βιβλ. αὐτόθι.

προεδρεύων αὐτῆς ἐναντίον τοῦ Πάπα. Προσεπάθησε δέ ἡ σύνοδος νά ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τοὺς Ἑλληνας, ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους εἰς Κων/πολιν καὶ προχωρήσασα εἰς τὰ ἔργα αὐτῆς ἐκήρυξε **σχισματικόν τόν Πάπαν Εὐγένιον**, ἐπανέλαβε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου, ὡς ἀνωτέρας τοῦ Πάπα, καὶ προσέθεσεν ὅτι μόνον ὁ **Θεὸς καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι ἀλάθητοι**, ἐνῶ καὶ οἱ ἄγγελοι δύνανται νά σφάλλονται καὶ οἱ **Πάπαι νά πλανηθῶσιν**, ὡς ἐπλανήθησαν ὁ Ἀναστάσιος καὶ ὁ Λιβέριος. Ὁ Πάπας, κατὰ τὴν σύνοδον, εἶναι τῆς Ἐκκλησίας μόνον *caput ministeriale*, οὐχί τι πλεον, ἡ δέ *plenitudo-potestatis* ἀνήκει εἰς τὴν σύνοδον¹³⁹. Ἡ σύνοδος ὥρισε **προθεσμίαν συμμορφώσεως τοῦ Πάπα** πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, **ἀπειλήσασα, ὅτι θά θεωρήσῃ αὐτόν** «μὴ πειθόμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ», ὡς ἐθνικόν καὶ τελώνην. **Τέλος προέβη εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πάπα Εὐγενίου**. Οὗτος τῇ 1ῃ Αὐγούστου μέ τὴν βουῖλλαν *Dudum sacra* εἶχεν ἀναγνωρίσει πλήρως τὴν σύνοδον, ὑπὸ τόν ὅρον νά προεδρεύωσιν αὐτῆς ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, ἀλλὰ λαβῶν γνῶσιν τῶν κατ' αὐτοῦ στρεφομένων συνοδικῶν ἀποφάσεων ἀνήρесе τὰ πάντα. Τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου, παρόντος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου, διεξήχθησαν συζητήσεις περὶ τοῦ πρωτείου μεταξύ τοῦ προέδρου τῆς συνόδου καρδινάλιου Ἰουλίου Καισαρίνη καὶ τοῦ Παπικοῦ λεγάτου. Ὁ Καισαρίνης ὑπεστήριξε τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ἡ σύνοδος εἶναι ἀνωτέρα τοῦ Πάπα, παρέπεμψε δέ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου, εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς συνόδους, καὶ ἰδίως τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι, εἰς τὰς γνώμας Αὐγουστίνου, Ἰερωνύμου καὶ Γρηγορίου Α'. Ὁ Καισαρίνης ἠρνήθη εἰς τόν Πάπαν τό δικαίωμα τοῦ διαλύειν τὴν σύνοδον. Ὁ Καισαρίνης ἐνίκησεν, ἠναγκάσθη δέ ὁ Πάπας νά δεχθῇ μέ βουῖλλαν τοὺς προταθέντας ὅρους εἰρήνης, ἀναγνωρίσας τὴν σύνοδον καὶ καταργήσας πᾶν ὅ,τι ἔγραψε κατ' αὐτῆς¹⁴⁰. Βραδύτερον ὁ ἀνακόλουθος Πάπας εἶπεν, ὅτι εἶχε συμφωνήσει πρὸς τὴν σύνοδον ὡς πρὸς τὴν ἐξακολουθήσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, οὐχί δέ ὡς πρὸς τὰς εἰλημμένας ὑπ' αὐτῆς ἀποφάσεις¹⁴¹. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ σύνοδος, ἀναγνωριζομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 18ης Ἰουνίου 1434, ἀνενέωσεν αὖθις τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντία συνόδου. Ἀνωμολόγησαν δέ καὶ οἱ παπικοὶ λεγάτοι, Καρδινάλιοι, Νικόλαος Ἀλβεργάτης de Santa Croce καὶ τρεῖς ἕτεροι, ὅτι αἱ **Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι εἶναι ἀνώτεροι τοῦ Πάπα**, ὅστις **ὑπόκειται αὐταῖς**, ἄλλως τιμωρεῖται¹⁴².

Τοιαύτας ἀποφάσεις ἐξέδωκαν περὶ τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» αἱ προμνησθεῖσαι γενικαὶ σύνοδοι τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» μετὰ τό σχίσμα. Εἶναι δέ γνωστοί, ὡς προσθέτει ὁ μακαριστὸς ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Χρυσόστομος

¹³⁹. Hefele, ἐνθ. ἀνωτ., VII, 477-8.

¹⁴⁰. Hefele, ἐνθ. ἀν., VII 563.

¹⁴¹. Valois, ἐνθ. ἀν., 305-6.

¹⁴². Ἰδίου, ἐνθ. ἀν., I, 176, Hefele, VII, 565-7.

Παπαδόπουλος ἐν σελ. 241 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, οἱ ἐπὶ τετραετίαν ὄλην ἀγῶνες, οὓς κατέβαλον ὁ τε Πάπας Εὐγένιος καὶ ἡ σύνοδος τῆς Βασιλείας, ἵνα ἐλκύσωσι τοὺς Ἑλληνας πρὸς σύγκλησιν «ἐνωτικῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου», οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν καὶ αἱ δολοφονίαι¹⁴³. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους ἐκείνους ἀγῶνας μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας καὶ τῶν τοιούτων τοῦ Πάπα Εὐγενίου ἐπεκράτησαν βεβαίως οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα καὶ παρεσύρθησαν οἱ ἡμέτεροι εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς ἐνωτικῆς ψευδοσυνόδου τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-1439), ἀλλ' εἶναι γνωσταὶ ἐπίσης αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας οἱ ἡμέτεροι, θανόντος μάλιστα τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ Β', ὑπέγραψαν τὸν «ἐνωτικὸν ὄρον», διὰ τοῦ ὁποίου ἅπαξ ἔτι ὁ Πάπας προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλη τὸ ἐπάρατον **πρωτεῖον ἐξουσίας**, ὡς καὶ τὴν αἰρετικὴν δοξασίαν τοῦ Filioque ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Τὰς συνθήκας ταύτας, καθ' ἃς τελικῶς οἱ ἡμέτεροι, μηδέ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πατριάρχου ἐξαιρουμένων, μετεβλήθησαν εἰς αἰχμαλώτους τοῦ Πάπα Εὐγενίου, ἠσκήθη δέ ἐπ' αὐτῶν, καὶ δὴ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ὡς καὶ τῶν λαϊκῶν οἱ ὅποιοι μετέσχον τῆς συνόδου, πᾶσα ψυχολογικὴ πίεσις καὶ βία δι' ὅλων τῶν πιεστικῶν μέτρων, ἐκβιασμῶν, στερήσεων κλπ., ἐξιστοροῦσι λεπτομερῶς ὁ μὲν μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος κυρὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος εἰς τὰς σελ. 242-263 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, ὁ δέ Ἅγ. Νεκτάριος ἐν σελ. 210-246 τοῦ μνημονευθέντος ἐπίσης συγγράμματός του, στηριζόμενοι ἐπὶ ἀναμφισβητήτων ἱστορικῶν πηγῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐν σχετικαῖς παραπομπαῖς καὶ ὑποσημειώσεσι παραπέμπουσιν. Ὑπὸ τὸ κράτος δέ τῶν σκληροτάτων στερήσεων, τῶν πιέσεων καὶ τῶν ἐκβιασμῶν ἐκείνων ὑπεγράφη ὁ περίφημος ἐνωτικὸς ὄρος, ἐν τῷ ὁποίῳ περὶ τοῦ «πρωτείου» τοῦ Πάπα διάταξις ἔχει ὡς ἑξῆς:¹⁴⁴

«...Ἐτι ὀρίζομεν τὴν ἀγίαν ἀποστολικὴν καθέδραν καὶ τὸν Ρωμαϊκὸν ἀρχιερέα εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ πρωτεῖον κατέχειν, αὐτὸν τε τὸν Ρωμαϊκὸν ἀρχιερέα διάδοχον εἶναι τοῦ μακαρίου Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀληθῆ τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάντων τῶν χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ὑπάρχειν, καὶ αὐτῷ ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ τοῦ ποιμαίνειν καὶ διευθύνειν καὶ κυβερνᾶν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν παραδεδόσθαι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται· ἀνανεοῦντες ἔτι καὶ τὴν ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένην τάξιν τῶν λοιπῶν σεβασμίων Πατριαρχῶν, ὥστε τὸν Κων/πόλεως Πατριάρχην δεύτερον εἶναι μετὰ τὸν

¹⁴³. Σιλβέστρου Σπυροπούλου, ἐνθ. ἀν. Β' 5 σ. 4 ἐξ. Α.5, πρβλ. καὶ Ἅγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 181-210.

¹⁴⁴. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.

ἀγιώτατον Πάπαν Ρώμης, τρίτον δέ τόν Ἀλεξανδρείας, τέταρτον τόν Ἀντιοχείας καί πέμπτον τόν Ἱεροσολύμων, σωζομένων δηλ. καί τῶν προνομίων ἀπάντων καί τῶν δικαίων αὐτῶν».

Ἔσαύτως ἡ περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ διάταξις ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«...Προσκομισθεισῶν δέ μαρτυριῶν ἀπό τῆς θείας Γραφῆς καί πλείστων ῥήσεων τῶν ἀγίων διδασκαλιῶν ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, τῶν μὲν ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ, τῶν δέ ἐκ Πατρός δι' Υἱοῦ λεγόντων τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, καί εἰς τήν αὐτήν ἔννοιαν ἀποβλεπόντων ἀπάντων ἐν διαφόροις λέξεσι, οἱ μὲν Γραικοί διῆσχυρίσαντο, ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεσθαι οὐ ταύτη τῇ διανοίᾳ προφέρουσιν, ὥστε αὐτούς τόν Υἱόν ἀποκλείειν, ἀλλ' ἐπειδή παρ' αὐτοῖς ἐδόκει, φασί, τοὺς Λατίνους διαβεβαιουῦσθαι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί Υἱοῦ ὡς ἀπό δύο ἀρχῶν καί δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι, διά τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρός καί Υἱοῦ. Οἱ δέ Λατῖνοι διεβεβαίωσαντο **μὴ κατά ταύτην τήν διάνοιαν σφᾶς αὐτούς λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τόν Πατέρα του εἶναι πηγὴν καί ἀρχὴν τῆς ὅλης θεότητος**, τοῦ Υἱοῦ δηλονότι καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἢ ὅτι τό ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὁ Υἱός οὐκ ἔχει παρά τοῦ Πατρός, ἤδη δύο τιθέασιν ἀρχάς, ἢ δύο πνεύσεις, ἀλλ' ἵνα **μίαν μόνην δηλώσωσιν εἶναι ἀρχὴν καί μοναδικὴν προβολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος**, καθὼς μέχρι τοῦδε διῆσχυρίσαντο. Ἐπειδή δέ ἐκ τούτων ἀπάντων μία καί μόνη συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τήν ὑπογεγραμμένην ἀγίαν καί θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῷ αὐτῷ νοῦ συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἔνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς ἱερᾶς καί Οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Φλωρεντία ἐπιφημιζομένης συνόδου ὀρίζομεν, ἵνα αὕτη ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπό πάντων πιστευθεῖ καί ἀποδεχθεῖ τῶν χριστιανῶν καί οὕτως πάντες ὁμολογῶσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἀϊδίως ἐστί, καί τήν ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχειν ἐκ τοῦ Πατρός ἅμα καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ καί ἐξ ἀμφοτέρων ἀϊδίως ὡς ἀπό μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεσθαι, διασαφοῦντες, ὅτι τοῦθ' ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καί πατέρες ἐκ τοῦ Πατρός διά τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λέγουσι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον εἰς ταύτην φέρει τήν ἔννοιαν, ὥστε διά τούτου δηλοῦσθαι καί τόν Υἱόν εἶναι κατά μὲν τοὺς Γραικοὺς αἰτίαν, κατά δέ τοὺς Λατίνους ἀρχὴν τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπάρξεως, ὥσπερ καί τόν Πατέρα. Καί ἐπεὶ πάντα ὅσα ἐστί τοῦ Πατρός, αὐτός ὁ Πατήρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκε, πλήν τοῦ εἶναι Πατέρα, τοῦτ' αὐτό, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὐτός ὁ Υἱός παρά τοῦ Πατρός ἔχει ἀϊδίως, ἀφοῦ ἀϊδίως καί γεγένηται. Ἔτι διοριζόμεθα τήν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τήν καί ἐκ τοῦ

Υίου χάριν τοῦ τήν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς καί εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι»¹⁴⁵.

Οὕτω διευτώθη ἐν τῷ περιφήμῳ «ένωτικῷ ὄρω» τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου ἡ διάταξις περί «ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», μεθ' ἣν ἔπονται αἱ εἰδικαί ἀποφάσεις περί «ἀζύμων», περί «μετανοίας», «καθαρικῶν τιμωριῶν» κλπ.» (μέ τά ὅποια θά ἀσχοληθῶμεν καί ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐν τῷ οἰκείῳ κεφ.) καί καταλήγει οὗτος εἰς τήν προμνησθεῖσαν περί τοῦ «πρωτείου» τοῦ Πάπα διάταξιν¹⁴⁶.

Ἐπέγραψαν δέ τόν ὄρον, καθ' ἃ λεπτομερῶς ἐξιστορεῖ ὁ αὐτός ἅγ. Νεκτάριος ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του (σελ. 245-246), «ἐκ τῶν ἡμετέρων δέκα ὀκτώ ἀρχιερεῖς καί ἑνδεκα κληρικοί «ἐν μυχοῖς καρδίας στένοντες καί δακρύνοντες οἱ πλείους», ὡς γράφει ὁ συνυπογράφας Συρόπουλος. Τόν ὄρον δέν ὑπέγραψαν ὁ ἑξαρχος τῆς συνόδου καί τοποτηρητής τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων Μᾶρκος, ὁ Ἐφέσου Μητροπολίτης, ὁ Σταυρουπόλεως Ἡσαΐας, λάθρα ἀναχωρήσας ἐκ Φλωρεντίας πρό τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὄρου, ὁ τῆς Ἰβηρίας ἐπίσκοπος, ὅς ἐπέδειξε πρῶτον τοῖς Ἑλλησι γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ἐντελλομένου αὐτῷ μηδόλως συνθέσθαι εἰς προσθήκην ἢ εἰς ἀφαίρεσιν μέχρις ἰῶτα ἐνός ἢ μιᾶς κεραίας, ἐπίσης ὁ ἀδελφός τοῦ Μάρκου Ἐφέσου, Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός, διάκονος καί νομοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος καί λόγον ἔγραψε κατά τοῦ ὄρου· ἐλλείπει ἐπίσης ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς καί τό ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Λακεδαιμονίας».

Καί συνεχίζει ὁ αὐτός Ἅγ. Νεκτάριος (αὐτόθι σελ. 246):

«...Μετά τήν ὑπογραφὴν τοῦ ὄρου ὁ Πάπας μαθὼν ὅτι ὁ Μᾶρκος ἠρνήθη νά ὑπογράψῃ τόν ὄρον, ἐφώνησε· «λοιπόν ἐποιήσαμεν οὐδέν» οὐ μόνον διότι οὗτος ἦτο ἑξαρχος τῆς συνόδου, ἀλλά καί διότι ἦτο καί τοποτηρητής τῶν Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Διά τῆς ἀρνήσεως τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Μάρκου ἡ σύνοδος ὑπ' οὐδενός ἐκυροῦτο Πατριάρχου τῆς Ἀνατολῆς· διότι ὁ μὲν Ἰωσήφ ἀπέθανε πρό τῆς συντάξεως τοῦ ὄρου, κατά θεῖαν οἰκονομίαν, οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων ἠρνήθησαν διά τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ὑπογραφὴν καί κύρωσιν τοῦ ὄρου, ὁ δέ Ἀλεξανδρείας, μή ἐκπροσωπούμενος, δέν ὑπέγραψεν ὥστε οὐδεὶς τῶν Πατριαρχῶν ἀνεγνώρισε τήν γενομένην ἔνωσιν.

» Ἄκοντες ὑπέγραψαν ὁ Συρόπουλος, ὁ Ἡρακλείας Ἀντώνιος καί Ἀγχιάλου Σωφρόνιος. Ὁ Ἡρακλείας ἔλεγε πρὸς τινάς· «Τό γεγονός τῆς Φλωρεντίας κακόν ἐστὶ καί ὀλέθριον καί φθορά τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, καί ἐγένετο βιαίως· ἐποίησα δέ καί ἐγὼ κακῶς, ὅτι ὑπέγραψα, ἀναγκασθεὶς ὁμως». Περὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τούτου λέγει ὁ Συρόπουλος τῷ προσβιαζομένῳ αὐτόν ἐξ ὀνόματος τοῦ αὐτοκράτορος Φιλανθρωπινῷ· «Ἐξ ἀνάγκης ἔπομαι τοῖς πολλοῖς, μαρτυρούμενος καί νῦν

¹⁴⁵. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., 234-244.

¹⁴⁶. Ἰδίου, μν. ἔργ., σελ. 244-245.

(διεμαρτύρετο καί πρότερον), ὅτι οὔτε τῇ γνώμῃ, οὔτε τῇ προαιρέσει μου δοξάζω τό γεγονός ὡς ὑγιᾶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Οἶδε γάρ ὁ Θεός τήν διάθεσιν τῆς ψυχῆς μου, ὅτι οὐ στέργω τοῦτο, οὐδ' ἐκουσίως ὑπογράφω» (Συροπ. σελ. 241). Ὁ Συρόπουλος ἐξιστορεῖ ἐπίσης, ὅτι τούς Ἑλληνας ἐβίαζε καί ἐστενοχώρει ἔνθεν μέν ὁ βασιλεύς, ἐτέρωθεν δέ ἡ ἔνδεια, ἥτις ἦν τοιαύτη, ὥστε καί τά ἐνδύματα καί τά λοιπά αὐτῶν πράγματα ἐνεχυρίαζον καί ἐπώλουν, ὅπως οἰκονομήσωσιν τά πρὸς τό ζῆν ἀναγκαῖα. Οὐκ ἐδίδετο δέ αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Λατίνων τό ὀρισθέν σιτηρέσιον, ἵνα ἐξ ἀνάγκης καί τήν ἔνωσιν δεχθῶσι καί τόν ὄρον ὑπογράψωσιν»¹⁴⁷.

Καί περί μέν τῆς διατάξεως τοῦ ὄρου, τῆς ἀναφερομένης εἰς τό «πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης, καί γενικώτερον περί τοῦ ὄλου ὄρου τῆς Φλωρεντιανῆς συνόδου, ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 259, 263, τά ἀκόλουθα:

«...Σφύζονται διάφοροι ἐκδόσεις τοῦ ὄρου τούτου, ἐν τισι τῶν ὁποίων, καί δὴ ἐν τῷ ἀποσταλέντι εἰς τόν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἀντιγράφῳ, δέν ὑπάρχει ἡ ἀνωτέρω διάταξις περί τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Ὅθεν διευτώθη ὑπό τινων ἀμφιβολία περί τῆς γνησιότητος αὐτῆς. Αἱ ἀμφιβολία αὗται εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀβάσιμοι. Ἄλλ' ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς ἀνωτέρω τραγικάς λεπτομερείας, δυνάμεθα νά εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀνωτέρω διάταξις, **ληφθεῖσα ὑπό τό κράτος τῆς βίας, οὐδέν κῦρος ἔχει.** Ἐν πάσῃ περιπτώσει καί κατ' αὐτήν ἔτι τήν διάταξιν τό ἀναγνωρισθέν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρωτεῖον ἐν Φλωρεντία εἶναι **πρωτεῖον τιμῆς.** Βεβαίως λέγεται, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης εἶναι διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καί τοποτηρητής τοῦ Χριστοῦ, κεφαλή πάσης Ἐκκλησίας, πατήρ καί διδάσκαλος, διευθύνων καί κυβερνῶν τήν καθολικήν Ἐκκλησίαν, ἀλλά ταῦτα τά προνόμια ἔχει **«καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται».** Οἱ δέ ἱεροί Κανόνες καί τά πρακτικά τῶν ἀρχαίων ἐπτά Οἰκουμενικῶν συνόδων, τὰς ὁποίας εἶχον ὑπ' ὄψιν οἱ Ἑλληνες, ὀρίζουσι **πρωτεῖον τιμῆς,** οὐχί δέ «πρωτεῖον ἐξουσίας». Τό Λατινικόν κείμενον τοῦ ὄρου, τήν φράσιν **«καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καί τοῖς ἱεροῖς Κανόσι διαλαμβάνεται»** ἀπέδωκεν ὡς ἐξῆς: quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur»· οἱ δέ Λατῖνοι ἐξέλαβον, ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ etiam συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπέρ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀντιλήψεων περί «πρωτείου»¹⁴⁸. Ἄλλ' ὡς παρετηρήθη ἤδη, πρόκειται περί παραποιήσεως τοῦ κειμένου, ὅπως καταφαίνεται ἐκ τοῦ «quemadmodum etiam – et – continetur». Ἀλλά καί μετὰ τῆς προσθήκης ταύτης ἡ διατύπωσις τοῦ ὄρου περί πρωτείου συνηγορεῖ μᾶλλον ὑπέρ τῶν Ἑλληνικῶν ὀρθῶν

¹⁴⁷. Συροπούλου, σελ. 284. Πρβλ. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 259.

¹⁴⁸. Hefele, ἐνθ. ἀν. VII, 733.

ἀντιλήψεων, ιδίως δέ ὑπὲρ αὐτῶν συνηγορεῖ ἡ προσθήκη τῆς φράσεως «**σφωζομένων δηλαδή καὶ τῶν προνομίων ἀπάντων καὶ τῶν δικαίων τῶν Πατριαρχῶν, ὧν ἀνενεώθη ἡ ἐν τοῖς Κανόσι παραδεδομένη τάξις**». Τὰ δίκαια καὶ προνόμια τῶν Πατριαρχῶν ἀποκλείουσι τὸ αὐταρχικὸν πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Οὐ μόνον δέ θετικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀρνητικῶς ἐνισχύεται ἡ ἔννοια αὕτη ἐκ τούτου, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πάπα ἀπέφυγον νὰ δηλώσωσιν ἐν τῷ ὄρω, ἐναντίον τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς συνόδου, διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐδέχοντο τοιοῦτον τι καὶ διότι ὑπῆρχον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Φλωρεντία συνόδῳ τῶν Δυτικῶν μέλη ὑποστηρίζοντα τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου περὶ τοῦ ὅτι ὁ Πάπας ὑπόκειται τῇ Οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1439, μετὰ τρεῖς καὶ πλεον μῆνας ἀπὸ τῆς διαλύσεως τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου, ἐν Φλωρεντία, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Πάπα Εὐγενίου, μεταξύ τῶν καρδινάλιων καὶ ἄλλων διεξήχθησαν συζητήσεις περὶ τοῦ θέματος τούτου, καὶ ὁ καρδινάλιος Καισαρίνης ὑπεστήριξε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ἄλλοι δὲ ἀπέκρουσαν αὐτάς, ἐπομένως δὲν ἐθεωρεῖτο τὸ ζήτημα λελυμένον¹⁴⁹, ὁ δὲ ὄρος τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου δὲν προϋποθέτει, ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀνώτερος τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ὅθεν, παρά τὰς ὑπὸ τῶν Λατίνων παρερμηνείας τοῦ κειμένου τῆς ἀποφάσεως περὶ «πρωτείου»¹⁵⁰, ἐκ πασῶν τῶν ἀνωτέρω λεπτομερειῶν ἀποδεικνύεται ἀναντιρρήτως, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ ἐδέχθησαν πρωτεῖον τιμῆς τοῦ Πάπα, τὴν ἀντίληψιν δὲ ταύτην, ὡς παρετηρήθη ἤδη, ὑποστηρίζει καὶ ἡ διατύπωσις αὐτῆς, γενομένη δι' ἀορίστων καὶ εἰκονικῶν ἐκφράσεων¹⁵¹.

Ὡς γνωστὸν δέ, ἡ ἐκβιαστικῶς γενομένη ὑπογραφή τοῦ ὄρου τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου, παρά τὴν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Μάρκου Ἐφέσου, τοῦ μὴ ὑπογράψαντος αὐτόν, καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἱεραρχῶν ἀπόδειξιν τῆς μὴ ὀρθότητος τῶν παρεισαχθειῶν εἰς αὐτόν διδασκαλιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐν γένει ἡ διακηρυχθεῖσα ἔνωσις ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

»Οἱ Ὀρθόδοξοι λαοὶ ἐθεώρησαν τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον ληστρικὴν. Εἶναι δὲ γνωσταὶ αἱ μεγάλαι ἀνωμαλῖαι, αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν ἐν Κων/πόλει ἐκ τῶν ἀποπειρῶν πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ταύτης. Ἐκτός τῆς ἐκεῖ γενομένης καταδίκης αὐτῆς, τὸ 1443, συνελθόντες ἐν Ἱεροσολύμοις οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Ἰωακείμ (1431-50), ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος (1453-1459), ὁ Ἀντιοχείας Δωρόθεος (1435-1452) καὶ ὁ μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Ἀρσένιος κατεδίκασαν τὴν «**συναθροισθεῖσαν κουστωδίαν, ἧτοι μιανὴν σύνοδον ἐν**

¹⁴⁹. Valois, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 202-205.

¹⁵⁰. Pichler, ἔνθ. ἀν. I, σελ. 295, σημ. 6.

¹⁵¹. Th. Frommann, ἔν. ἀν., σ. 18, 19, πρβλ. τοῦ αὐτοῦ: Zur kritik de Florentiner Unionsdeerets und seiner dogmatischeng Wirmerthung bein Vaticanischen comeile der legennart, Leipzig 1870.

τῆ Φλωρεντία τῆς Ἰταλίας τὴν τὰ τῶν Λατίνων σὺν τῷ Εὐγενίῳ Πάπα δοξάσασαν, ἄπερ οὐκ ἔδει»¹⁵². Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως συνήλθε ἐν αὐτῇ μεγάλη σύνοδος, ἐν τῇ ὁποία ἀντεπροσωπεύθησαν καὶ τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, ἢ ὁποία κατεδίκασε τὰ «κακῶς καὶ ἀπερισκέπτως ἐν Φλωρεντία συνοδικῶς πραχθέντα καὶ δογματισθέντα, ὡς δόγματα νόθα καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀλλότρια». Ἡ Φλωρεντινὴ σύνοδος ἐκηρύχθη «ἀργή, ἀνερέργητος καὶ ὡς μηδέ τό κατ' ἀρχάς ὅλως συστᾶσα».

Ταῦτα γράφει περὶ τοῦ ὅρου τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου καὶ εἰδικῶς διὰ τὴν διάταξιν αὐτῆς τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ «πρωτεῖον» τοῦ Πάπα ὁ μακαριστὸς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος¹⁵³. Ὁ δὲ ἅγ. Νεκτᾶριος διὰ τὴν διάταξιν τοῦ αὐτοῦ ὅρου περὶ τοῦ «Filioque» ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ του, σελ. 247-249, προσθέτει τὰ ἀκόλουθα¹⁵⁴:

«Ἐλεγχος τοῦ ὅρου ἐνώσεως.

»... Γ. Ἡ αἰτιολογία... τῆς προσθήκης «ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς ἐδόκει τοῖς Λατίνοις διαβεβαιουῖσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ὡς ἀπό

¹⁵². Σακελλίωνος, Κατάλογος χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, Αθήναι 1892, σελ. 25-28, καὶ + Χρυσοστ. Παπαδοπούλου, Ἱστορ. τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολ. Ἐν Ἱεροσολ. καὶ Ἀλεξανδρείᾳ 1910, σελ. 439 ἔξ.

¹⁵³. Ἄνδρ. Δημητράκοπούλου, Ναθαναὴλ Χύχα, Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, Λειψία 1869, σ. θ' ἰδ', Ε. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικά σύλλεκτα, ἐν Σάμῳ 1891, σ. 26-29, + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «Πρῶται σχέσεις Ὁρθόδοξων καὶ Λατίνων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἱερουσαλ. 1908, σελ. 25 ἔξ.

¹⁵⁴. Πρβλ. καὶ ἅγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 255-257, ἔνθα, καὶ δὴ ἐν σελ. 257, εἶτε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκήρυξιν τῆς ψευδοσυνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα: «Τὸν ἀποθανόντα Αὐτοκράτορα διαδέχεται ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ὃς ἀφίκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 12ῃ Μαρτίου 1450 ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ ἠθροίσθη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Ναῶ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐν ἣ παρήσαν οἱ Πατριάρχαι ὁ Ἀλεξανδρείας Φιλόθεος, ὁ Ἀντιοχείας Ἀνανίας (ἐν τόμῳ καταλλαγῆς Δοσιθέου ὁ Ἀντιοχείας καλεῖται Δωρόθεος καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης) ἑκαίδεκα ἀρχιερεῖς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κληρικοί καὶ ἡγούμενοι. Ἡ σύνοδος αὕτη καθεῖλε τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον ὡς ἀναγνωρίζοντα τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον... καὶ ἀνέδειξεν ἀντ' ἐκείνου Πατριάρχην Ἀθανάσιόν τινα, ἄνδρα Ὁρθόδοξον, ὃν καὶ ἐχειροτόνησαν, ὅστις καὶ προήδρευσε τῆς συνόδου. Ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεκήρυξε τὴν Φλωρεντινὴν σύνοδον, ὀνομάσασα αὐτὴν «ψευδοσύλλογον, ἀπατηλὸν φενακισμόν, ἐγκόσμιον καὶ βίαιον». Οἱ δὲ Πατριάρχαι ἀνεκήρυξαν ἄκυρον τὸ ἐπιτροπικὸν αὐτῶν λέγοντες: «Ἐπειδὴ πανουργίας καὶ φενακισμοῖς καὶ ἀνάγκαις καὶ μὴ ἐξετάσει τῆς ἀληθείας τὰ τῆς ψευδοσυνόδου ἐκείνης πέρας ἔλαβε καὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, ἄκυρον το ἐπιτροπικὸν μενέτω· ἀθετεῖσθω δὲ καὶ ἡ σύνοδος ἐκείνη ὡς τολμηρὰ καὶ ταῖς ἁγίαις καὶ Οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀνθισταμένη... Ἄκυροι ἄρ' ἔστωσαν καὶ αἱ ὑπογραφαὶ καὶ ἡ κακὴ ἐκείνη συνέλευσις καὶ τῶν συνόδων ἀπαλλοτριωμένη, ὡς βίας καὶ ἀπάτης γέμουσα. Τὰς γὰρ Οἰκουμενικὰς συνόδους ἐπεκύρωσαν οἱ Πατριάρχαι καὶ ἡ Οἰκουμένη, ταύτην δὲ οἱ Πατριάρχαι ὡς θεομισῆ μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἠθέτησαν» (De perpet Gonsens, p. 1383, 1306).

δύο ἀρχῶν καί ἀπό δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι καί διά τοῦτο ἐφυλάξαντο λέγειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ Πατρός καί Υἱοῦ, δέν εἶναι ἀληθής. Διότι τό σύμβολον προηγήθη αἰῶνας ὅλους πρό τῆς προσθήκης, ὅπερ κηρύττει, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρός· οἱ δέ Ἕλληνες ἐξ ἄκρας εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας τοὺς συγκροτήσαντας τὰς ἱεράς συνόδους τὰς συνταξάσας τὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀποκρούουσι πᾶσαν προσθήκην δι' ὃ ἀποκρούουσι τὴν προσθήκην οὐχί ἐξ ἀγνοίας τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος, ἀλλ' ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ὥστε ὁ λόγος τῆς ἀποδοχῆς προσθήκης ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Λατινικοῦ φρονήματος εἶναι ἀναληθής.

Δ. Ἡ προσθήκη εἰς τό Σύμβολον «*διά λόγους ἐρμηνευτικούς*» δέν ἐπιτρέπεται. Τό Σύμβολον ἀνάγεται εἰς τὴν δογματικήν, ἡ δέ ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν δογμάτων. Τά Σύμβολα μένουσιν ἄθικτα. Αἱ προσθήκαι τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἦσαν δογματικάί καί οὐχί ἐρμηνευτικάί καί ἐγένοντο ὑπὸ Οἰκουμενικῆς συνόδου· ἐγένοντο δέ δεκταί ὑφ' ἀπασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν καί ἐπαρχιακῶν καί τοπικῶν συνόδων, ἐνῶ ἡ προσθήκη «ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἶναι ἄδηλον ὑπὸ τίνος χειρὸς προσετέθη καί πῶς λεληθότως εἰσήχθη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως παρά τοῖς Λατίνοις. Προσθήκη εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως διά λόγους ἐρμηνευτικούς δέν ἐπιτρέπεται· ἡ ἐρμηνεία εἶναι ἔργον θεολογικόν καί διά θεολογικῶν συζητήσεων διασαφηνίζεται τό πνεῦμα τοῦ δόγματος καί ἐπέργεται συνεννόησις, ἐάν ὑπάρχη διαφωνία τις μεταξύ αὐτῶν περὶ τῆς δηλουμένης φράσεως. Ἐάν ἡ Λατινική «Ἐκκλησία» ἐφρόνει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπαγγέλλει μὲν ὀρθῶς τό Σύμβολον τῆς πίστεως, ἐρμηνεύει δέ ἐσφαλμένως, ἡδύνατο νά ποιήσῃται ἐπερώτησις, νά δεχθῆ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν καί ἀρκεσθῆ εἰς τοῦτο καί τηρήσῃ καί αὕτη, εὐλαβουμένη τό Σύμβολον, ἀφοῦ εὔρη τοὺς Ἕλληνας ὀρθῶς ὁμολογοῦντας καί ὀρθῶς φρονοῦντας καί οὐχί νά ἐπιβάλλῃ μετὰ τὴν ἐρμηνείαν, ἣν ἐδέχθη ὡς ὀρθὴν, προσθήκην εἰς τό Σύμβολον. Τό συμπέρασμα «ἐπειδὴ δέ ἐκ τούτων ἀπάντων μία καί ἡ αὐτὴ τῆς ἀληθείας συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τὴν ὑπογεγραμμένην καί θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ καί τῷ αὐτῷ νοί συνεφώνησαν καί συνήνεσαν ὁμοθυμαδόν ἔνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ταύτης τῆς συνόδου ὀρίζομεν, ἵνα αὕτη καί τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπὸ πάντων πιστευθεῖ τε καί ἀποδεχθεῖ τῶν χριστιανῶν καί οὕτω πάντες ὁμολογῶσι, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ αἰδίως ἐστὶ καί τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν καί τό ὑπαρκτικόν αὐτοῦ εἶναι ἔχει ἐκ τοῦ Πατρός ἅμα καί τοῦ Υἱοῦ, καί ἐξ ἀμφοτέρων αἰδίως, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καί μοναδικῆς προβολῆς, ἐκπορεύεται κλπ.». Τό συμπέρασμα τοῦτο, δι' οὗ εἰσάγεται ἡ προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως, ἔχει λογικὴν ἀνακολουθίαν· διότι ὀρίζει νά πιστευθῆ καί γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς νέα ἀλήθεια ἡ πάλαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς πιστευτὴ καί ἀποδεκτὴ ὁμολογουμένη, ὡς

ἤδη ὠμολογήθη διά τῆς ἀναπτύξεως τῶν λόγων τῆς ταυτότητος τῆς ὁμολογίας. Ἡ λογική ἀνακολουθία εὐρηται ἐν τούτῳ, «ἐπειδή μία συνάγεται ἔννοια τῆς ἀληθείας, ὀρίζομεν τήν προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ». Ἐνῶ ἡ λογική ἀκολουθία ἀπῆτει ἀντίθετον συμπέρασμα: «ἀφίεμεν τήν προσθήκην καί οὐ προσθέτομεν ἐν τῷ Συμβόλῳ».

»Τό συμπέρασμα περιέχει καί ἀντίφασιν· διότι, ἐνῶ δέχεται ὡς ἀρχαίαν τήν ὀρθήν πίστιν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Ἐκκλησίαις, ὡς ἰσχυρίσθη ὅτι ἀπέδειξεν, ὀρίζει αὐτήν ὡς νέαν. Ἐάν ἡ ὀρθή πίστις ἦτο ἀρχαία, δέν δύναται νά πιστευθῆ ὡς νέα, ἐάν ἦτο νέα, ἄρα δέν ἦτο ἀρχαία· δέν δύναται ἐν καί τό αὐτό νά εἶναι καί ἀρχαῖον καί νέον. Οἱ συντάξαντες τόν ὄρον περιέπεσαν εἰς τε τήν λογικήν ἀνακολουθίαν καί εἰς τήν ἀντίφασιν, διότι ἐζήτησαν νά στηρίζωσι τήν ἑαυτῶν δόξαν καί οὐχί τήν ἀλήθειαν.

Ἡ αἰτιολογία τῆς προσθήκης ἐν τῷ Συμβόλῳ «ἔτι δέ ὀρίζομεθα τήν τῶν ρημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τήν καί «ἐκ τοῦ Υἱοῦ», χάριν τοῦ τήν ἀλήθειαν σαφηνισθῆναι ἀνάγκης τε τότε ἐπικειμένης θεμιτῶς τε καί εὐλόγως ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθεῖναι», δέν εἶναι ἀληθής· διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη, πλὴν δέ τούτου οὔτε θεμιτῶς, οὔτε εὐλόγως προσετέθη. Ἦτο ἀθέμιτος, διότι ὠρίσθη ὑπό τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου μή γενέσθαι προσθήκην εἰς τό ἱερόν Σύμβολον τῆς πίστεως καί ἐτηρήθη ἡ διάταξις ὑπό πασῶν τῶν ἀκολουθῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἦτο παράλογος, διότι ἦτο λογικῶς ἀνακόλουθος. Ἐν τῷ ὄρῳ ἡ Λατινική Ἐκκλησία ἐξέθηκε καί διετύπωσε τήν ἑαυτῆς πίστιν ἀνεπτυγμένην πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑαυτῆς δόξης. Ὁ ὄρος ἔχει ἀξίαν διά μόνην τήν Λατινικήν Ἐκκλησίαν, διότι ἐπισήμως διετύπωσε τήν ἑαυτῆς ὁμολογίαν πίστεως, διά τούς Ἑλληνας οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν· διότι ἡ Ἐκκλησία ἴσταται ἐπὶ τοῦ βάθρου τῶν ἀγίων Οἰκουμενικῶν συνόδων, ὧν δέχεται τόν θεῖον χαρακτῆρα καί τήν ἀγιότητα τῶν ἑαυτῶν δογμάτων, ὧν τήν ὀρθότητα ὁμολογεῖ ἡ Λατινική Ἐκκλησία. Προσθήκη εἰς τό ἱερόν Σύμβολον δέν ἐπιτρέπεται, διότι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη».

ΙΔ. Νεώτερα Ρωμαιοκαθολικά κινήσεις έναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου»

Σύγχρονον ἀναβίωσιν τοῦ πνεύματος τῶν συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, κατεδίκασαν ἀπολύτως μετά τό σχίσμα, τό παπικόν πρωτεῖον ἐξουσίας (οὕτω δέ, ἐμμέσως καί τό μεταγενέστερον παπικόν δόγμα τοῦ 1870 περί τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα) ἀποτελοῦσιν ἀναντιρρήτως αἱ διά τό ἐπίμαχον θέμα γινῶμαι τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ θεολόγου καί πρίγκηπος Μάξ τῆς Σαξωνίας, ἰδίᾳ ὅμως ἡ προηγηθεῖσα αὐτοῦ κίνησις τῶν ἀποκληθέντων «Παλαιοκαθολικῶν». Περί τούτων ὁ ἀοίδιμος καθηγητής τῆς Δογματικῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μακαριστός Ἰωάννης Καλογήρου ἐν τῷ αὐτῷ περισπουδάστῳ συγγράμματί του καί ἐν σελ. 93-97 γράφει τά ἑξῆς:

»Τό ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (1870) καταρτισθέν παπικόν δόγμα παρά πᾶν κῦρος, ὃ προσδίδει αὐτῷ τό γεγονός, ὅτι διεκηρύχθη ὑπό Ρωμαιοκαθολικῆς «Οἰκουμενικῆς» συνόδου καί ἐπεκυρώθη ὑπό τοῦ κατά τήν Ρωμαιοκαθολικὴν ἀντίληψιν ὑπέρ τήν Οἰκουμενικὴν σύνοδον ἱσταμένου Ρωμαίου Ποντίφηκος, δέν ἔπαυσε μέχρι σήμερον νά ἀποτελῇ ἀντικείμενον συζητήσεως καί θεολογικῆς ἐξετάσεως ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Παρατηροῦμεν, ὅτι τά προβλήματα, ἅτινα προκύπτουσι, ἐκ τοῦ παπικοῦ δόγματος διά τήν Ἐκκλησιολογίαν, δέν διαφαίνονται μόνον ἐκ τῶν θεολογικῶν ἐκείνων τάσεων, τῶν στρεφομένων εἰδικώτερον πρὸς τήν ἀνατολικὴν θεολογικὴν ἰδεολογίαν καί ἐπιδιωκουσῶν τήν ἐκ ταύτης συμβολὴν πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς σχετικῆς παπικῆς ἀντιλήψεως· τό παπικόν δόγμα ἀποτελεῖ καί θά ἀποτελῇ ἐπὶ μακρόν πρόβλημα διά τήν Ρωμαιοκαθολικὴν διανόησιν καί ἔρευναν. Ἐφ' ὅσον δέ τό κυρίως παλαιοκαθολικόν κίνημα κατά τοῦ δόγματος τούτου ἔπαυσε νά ὑφίσταται ἐντός τῶν κόλπων τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ἀφ' ὅτου περί τά τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος προέκυψεν ἐξ αὐτοῦ «νέα Δυτικὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία», ὁ προβληματικὸς χαρακτήρ τοῦ παπικοῦ δόγματος ἐντός αὐτοῦ τούτου τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ διαφαίνεται ἐκ τῶν ἔκτοτε καταβαλλομένων προσπαθειῶν ὑπό Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων πρὸς ἐρμηνείαν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀλαθήτου.

»Διά τῶν τοιούτων ἐρμηνειῶν ἐπιδιώκεται ὁ μετριασμός τῆς ἐντυπώσεως, τήν ὁποίαν διεγείρει εἰς πᾶσαν χριστιανικὴν συνείδησιν τό ὅτι διά τοῦ δόγματος τοῦ 1870 καταργεῖται ὀριστικῶς τό συνοδικόν σύστημα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ...

»Ὡς ἦτο ἐπόμενο, πρωτοπόρος εἰς τόν κατά τοῦ παπικοῦ δόγματος ἀγῶνα ἀνεδείχθη ἡ ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Βατικανοῦ (τοῦ 1870) ἀντιπολίτευσις. Μετά τήν ἐν τῇ συνόδῳ ἀποτυχίαν τῶν προσπαθειῶν της, ἔνεκα τῆς βαθμιαίας ὑπαναχωρήσεως, κατόπιν πιέσεων πολλῶν κατά τοῦ ἀλαθήτου ἀρχικῶς ταχθέντων, ἰδίᾳ Γερμανῶν ἐπισκόπων, συνεπῆς πρὸς τὰς ἀρχάς αὐτῆς ἢ ὑπό ἐπιφανῶν Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων ἐκπροσωπούμενη αὕτη μερίς, καταπολεμήσασα μέχρις ἐσχάτων τήν δογ-

ματοποίησιν τοῦ ἀπολύτου παπισμοῦ, ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐπεδίωξε δέ καί ἐπέτυχεν ἰδίαν ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν καί ἔτη τινὰ βραδύτερον (1889) συνεπτύχθη μετὰ τοῦ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰανсениστικῶν ἐρίδων (18ῆ ἑκατον.) προϋπάρχοντος «παλαιοκαθολικοῦ» Ἐκκλησιαστικοῦ πυρήνος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Οὐτρέχτης (ἐν Ὁλλανδία)¹⁵⁵.

»Ἡ οὕτω προελθοῦσα νέα Δυτικὴ Ἐκκλησιαστικὴ «καθολικὴ» μερίς ἀνεκήρυξεν ἑαυτὴν **Καθολικὴν Ἐκκλησίαν** τῆς Δύσεως, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς παπικῆς κυριαρχίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς δογματικῆς πίστεως **Παλαιοκαθολικὴν**, ὀνομασθεῖσαν. Οὕτω προέκυψαν Ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες καί ἐπισκοπαί, περιλαμβάνουσαι τέως Ρωμαιοκαθολικούς ἐν Γερμανία, Ἑλβετία, Ὁλλανδία, Κροατία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία (βραδύτερον καί ἐν Ἀμερικῇ). Αὗται ἀπορρί-

¹⁵⁵. Ἡ «παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία» εἶναι ἡ οὕτω πως γνωριζομένη Ἐκκλησία τῶν Ἰανсениστῶν, ἥτις προῆλθεν ἀπὸ τὰς κατὰ τοὺς αἰῶνας ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἐν Γαλλία καὶ ἀλλαχοῦ συγκρούσεις τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν κηρυττομένου καὶ ἐφαρμοζομένου οὐλτραμοντανιστικοῦ πνεύματος τῆς Ρώμης κατὰ τῶν τοπικῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἑκασταχοῦ Ἐκκλησιῶν. Αὕτη διωργανώθη τὸ 1713 μέ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Οὐτρέχτης καὶ δύο ἐπισκόπους τοῦ Χάρλεμ καὶ Ντέβεντερ εἰς ἔγγραφον διακήρυξίν τῆς, ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ ἐν Οὐτρέχτη τῆς Ὁλλανδίας συνέδριόν τῆς, τῆς 14ης Σ/βρίου 1889, τονίζει δέ τὰ ἑξῆς: α) Ἐμμένομεν σταθεροί εἰς τὴν πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὅπως αὕτη ἐθεσπίσθη εἰς τὰ Σύμβολα τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων τῆς ἀδιαιρέτου καὶ μὴ χωρισμένης Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, β) Ἀπορρίπτομεν τὰ τοῦ Βατικανοῦ παπικά δόγματα τῆς 18ης Ἰουλίου 1870 περὶ ἀλαθῆτου τοῦ Πάπα καὶ τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, καὶ ὑπεροχῆς αὐτοῦ καὶ τῶν πρωτείων. Ἀπορρίπτομεν δέ ταῦτα ὡς ἀντικείμενα εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ δόγματα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ ὡς καταστρέφοντα τὸ πολίτευμα αὐτῆς. Τοῦτο ὅμως δέν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ ἱστορικὸν πρωτεῖον, ὡς τὸ ἐθέσπισαν καὶ τὸ ἐδέχθησαν αἱ Οἰκουμενικαὶ σύνοδοι καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης θεωρεῖται πρῶτος τῆ τάξει μεταξὺ ἴσων (primus inter pares), τῆ συναινέσει τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας, γ) Ἀπορρίπτομεν ἐπίσης τὸ δόγμα τοῦ Πάπα Πίου ΙΧ, τοῦ 1854, περὶ ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς μὴ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων αἰῶνων, δ) Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἄλλας, τὰς κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετίας ἐκδοθεῖσας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης δογματικὰς ἀποφάσεις, δηλαδὴ τὰ Decreta, τὰς βούλλας, τὰς συλλάβους τοῦ 1854 κλπ., τὰ ἀπορρίπτομεν, ἐφόσον ἀντίκεινται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ δέν τὰ ἀναγνωρίζομεν ὡς ἔγκυρα. Πρὸς τούτοις, ἀνανεοῦμεν ὅλας ἐκεῖνας τὰς διαμαρτυρίας, τὰς ὁποίας ἡ παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ὁλλανδίας ἠγειρεν ἐναντίον τοῦ Πάπα Ρώμης εἰς προγενεστέρους χρόνους, ε) Δέν παραδεχόμεθα τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου, αἱ ὁποῖαι ἀφορῶσι τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν εὐταξίαν καὶ παραδεχόμεθα τὰς δογματικὰς τῆς ἀποφάσεις, τόσον μόνον, ὅσον συμφωνοῦσι μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, στ) «Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀγία εὐχαριστία ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεῖ πάντοτε ἀπ' ἀρχῆς τὴν βάσιν καὶ τὸ κέντρον τῆς θείας λειτουργίας, θεωροῦμεν καθήκον μας νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἐμμένομεν πιστοὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν καθολικὴν διδασκαλίαν ὅτι, ὅταν κοινωνῶμεν ἐκ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, δεχόμεθα ὅτι κοινωνοῦμεν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου, ζ) Ἐλπίζομεν, ὅτι διὰ τῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, θά ἐπιτευχθῇ συνεννόησις ἐπὶ τῶν διαφορῶν, αἵτινες ἐγεννήθησαν μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡμεῖς νουθετοῦμεν τοὺς ὑφ' ἡμᾶς ἱερεῖς, ὅπως ἐν τῷ κηρύγματι, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἐν τῇ κατηχήσει καὶ ἀλλαχοῦ, τονίζουσι πάντοτε τὰς οὐσιώδεις χριστιανικὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας κοινῶς ἀναγνωρίζουσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι· περὶ δέ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀντιθέσεων, συνιστῶμεν νὰ ἀποφεύγωσι πᾶσαν προσβολὴν καὶ νὰ καθοδηγῶσι καὶ κατευθύνωσι τοὺς πιστοὺς διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματός των εἰς τὸν ἀληθῆ χριστιανικὸν βίον, ἀπέναντι δέ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν νὰ φέρωνται κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι πάντων ἡμῶν Σωτήρ, η) Διὰ τῆς πιστῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀπορρίψεως ὅλων τῶν ἐξ ἀνθρωπίνων πλανῶν εἰσαχθεισῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κακοδοξιῶν καὶ καταχρήσεων πιστεύομεν, ὅτι θά ἀντενεργήσωμεν τελεσφόρως κατὰ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας, αἵτινες εἶναι τὸ μεγαλύτερον κακὸν τῆς ἐποχῆς μας» (πρβλ. καὶ + Ἰωάν. Κολιτσάρα «Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία», σελ. 120-123).

ψασαι μετά τοῦ παπικοῦ δόγματος καί τούς ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντας Ρωμαιοκαθολικούς δογματικούς νεωτερισμούς, συνεῖδον ἑαυτάς ὡς ἀναβίωσιν τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Δύσει καί διά τοῦτο, ὡς φυσικῶς, πρὸς τὴν μετά τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς γνήσιας Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔνωσιν φερομένας.

»Διὰ τοῦ Δυτικοῦ τούτου παλαιοκαθολικοῦ κινήματος προέκυψεν, ὡς ἦτο φυσικόν, πλουσιωτάτη καί ἐμβριθεστάτη ἐπιστημονική γραμματεία κατὰ τοῦ παπικοῦ δόγματος καί τοῦ παπικοῦ ἐν γένει θεσμοῦ. Ἀκμὴν παρουσιάζει ἡ ἐν λόγῳ γραμματεία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης παλαιοκαθολικῆς γενεᾶς, ἣτις εἶχετο μετά μεγαλυτέρου ἐνθουσιασμοῦ καί ἐνεργητικότητος τοῦ καθολικοῦ χαρακτήρος τῆς Ἐκκλησίας¹⁵⁶.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτη δέν συμπεριελήφθησαν οἱ ὑπὸ τῆς Β΄ Βατικανῆς Συνόδου (1962) ψηφισθέντες δέκα ἕξ ὅροι καί διατάγματα, ὡς καί αἱ μετά ταῦτα κυκλοφορήσασαι βούλαι καί διατάξεις τοῦ Παπισμοῦ διότι δι' αὐτῶν οὐδεμία νεωτέρα κακοδοξία προσετέθη, εἰ μὴ μόνον ἡ ἐπικαιροποίησις τῶν κακοδοξιῶν καί αἰρέσεων τοῦ Παπισμοῦ καί ἐπεβλήθη ἡ ἐν τοῖς πράγμασι πλήρης ἐκκοσμίκευσις Αὐτοῦ.

¹⁵⁶. «Ἐκ τῆς ἐν λόγῳ παλαιοκαθολικῆς ἐπιστημονικῆς γραμματείας μνημονεύομεν τὰ ἐξῆς: Sosep Lange, Das vatikanische Dogma von dem Universale Episkopat un der Unfehlbarkeit des Papstes in Seinem Verhi'tnis zum Neuen testament und zur kirchlichen Verberlieferung – 4 μέρη ἐνί τόμῳ –2 ἔκδ. Bonn 1876. Τοῦ αὐτοῦ, Ceschichte der romischen kirche quellenmassig dargestellt, 4 τόμ., Bonn 1881-1888. Ἐν τῷ μνημειώδει τοῦτῳ ἔργῳ ἐπεξεργάζεται ὁ συγγραφεὺς μετ' ὀξυδερκοῦς κρίσεως τό πλούσιον ὑλικόν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἐν ᾧ ἐκφαίνεται ἡ ἐξέλιξις τῆς παπικῆς δυνάμεως ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ 30οῦ. Ἄς σημειωθοῦν ἐνταῦθα καί δύο ἕτερα ἔργα τοῦ αὐτοῦ, ἐνδιαφέροντα ἀμέσως τὴν Ὁρθόδοξον ἀνατολικὴν θεολογίαν. Die trinitarische Lehrefferenk zwischen der abendlandischen und morgenbandischen kirche, Bonn 1876 καί Johannes von Damaskus βιογραφία καί ἔκθεσις διδασκαλίας του.

Ignaz von Döllinger, Der Papst und das Konzil, 2 ἔκδ. 1892, ὑπὸ J. Friedrich (Janus), ὑπὸ τίτλῳ Das Papsttum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ
ΩΣ «ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΕΩΣ ΤΗΣ Β΄ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)

α. Γένεσις, εξέλιξις καὶ τελικὴ διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ»

Πρωταρχικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης συλλήψεως τῆς περὶ τοῦ «παπισμοῦ» ιδέας ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως ἡ ἐπινοήσις τῆς «ψευδοκλημεντείου» ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰάκωβον. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη περὶ τὰ τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος¹⁵⁷, καθ' ὃν δηλαδὴ χρόνον οἱ πάπαι Ἀνίκητος, Βίκτωρ καὶ Στέφανος, ὡς διάδοχοι δῆθεν τοῦ ἀπ. Πέτρου, προέβαλλον εἰς τὰς περὶ τὸ Πάσχα καὶ τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν ἔριδας τὴν ἀξίωσιν τῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων δοξασιῶν των (καὶ ἐντόνως ὑπ' αὐτῶν ἀπεκρούοντο), ἐνῶ, ἀντιθέτως, ὑπὸ τῶν προηγηθέντων κατὰ σειρὰν τριῶν ἐπίσης ἐπισκόπων Ρώμης Λίνου, Ἀνεγκλήτου καὶ Κλήμεντος οὐδέ νύξις κἄν τοιούτου δικαιώματος ἐγένετο¹⁵⁸. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ χαρακτηριζόμενος ὁ ἀπ. Πέτρος ὡς ὁ **πρῶτος** τῶν ἀποστόλων καὶ θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας, ὀρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, φέρεται χειροτονῶν τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης Κλήμεντα ὡς «εἰδικόν» διάδοχόν του καὶ μεταδίδων αὐτῷ πάσας τὰς ἐξουσίας, ἃς εἶχεν οὗτος ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ἐξησφάλιζε: α. τὴν «εἰδικήν» διαδοχὴν τοῦ ἀπ. Πέτρου, β. τὴν ἀντιπροσώπευσιν τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ γ. ὅλα τὰ ἐπακολουθοῦντα δικαιώματα ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας¹⁵⁹, ἐν οἷς εὐρέθῃ χῶρος ἐσχάτως καὶ διὰ τὸ περίφημον «ἀλάθητον».

Ἐπὶ τοιαύτην λοιπὸν μορφήν, καθαρῶς πνευματικὴν, ἐγένετο ἡ ἀρχικὴ προβολὴ τῆς ἐννοίας τοῦ παπικοῦ **προτείου ἐξουσίας** ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Γ΄ ἰδίᾳ αἰῶνα, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι ἐπανελήφθησαν ἀργότερον αἱ νέαι ἀπόπειραι προβολῆς του εἰς τὴν Γ΄ Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὅπως καὶ τὴν Δ΄, ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τότε Παπῶν, αἵτινες καὶ πάλιν – ὅπως δηλ. αἱ πρῶται κατὰ τὸν Γ΄ αἰῶνα – ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων, δι' εἰδικῶν μάλιστα, ὡς προανεπτύξαμεν, Κανόνων αὐτῶν.

Ἐκ τούτων εἶναι πρόδηλον ὅτι ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνος ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐπισκόπων Ρώμης τὸ πνεῦμα τῆς προχριστιανικῆς Ρώμης, τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, τὸ πνεῦμα τῆς πνευματικῆς κατ' ἀρχὰς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπενοήθησαν τὰ ψευδοκλημέντεια,

¹⁵⁷. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15 καὶ 45.

¹⁵⁸. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 12-15.

¹⁵⁹. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 14-15.

ἀκολούθως δέ, ἐσκεμμένως καθ' ἡμᾶς, καί οἱ Γ', Δ' καί Ε' Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς. Ἐφόσον δηλ. μέχρι τότε (μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ταύτης, κατά τό 347 μ.Χ.) ἡ προβολή καί ἡ ἐπιβολή ἐπί τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τοῦ **πρωτείου ἐξουσίας**, τῆς **πνευματικῆς ἡγεμονίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐπί τῆ βάσει τῶν «ψευδοκλημεντείων», ἤτοι «θείῳ δικαίῳ», ἀπεδεικνύετο μᾶλλον ἀδύνατος καί ἀνεπίτευκτος, ἐπενοήθη ἡ δημιουργία καί ἄλλου ἐρείσματος «νομικοῦ», ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου**. Καί πρός τοῦτο **τῇ ἐντολῇ**, καθ' ἡμᾶς, τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὑπεβλήθησαν ὑπό τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Σαρδικῆς ἀντιπροσώπου του Ὁσίου Κορδοῦης (ὡς καί τοῦ ὑπερθεματίσαντος δυτικοῦ ἐπισκόπου Γαυδεντίου), αἱ προτάσεις τῶν Γ', Δ' καί Ε' Κανόνων τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς.

Ἀσχέτως ὅμως τοῦ ὅτι αἱ προτάσεις τῶν Γ' καί Δ' Κανόνων τῆς συνόδου ταύτης ἀπέμειναν, κατά τά ἀναπτυχθέντα, μόνον «προτάσεις», διά τοῦ ὅλου **δογματικοῦ** καί **κανονικοῦ** ἔργου τῆς καί ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν «*ἐαυτήν*» μόνον ὡς «*κυρίαρχον σῶμα*», ὡς «*ὑπάτην ἀρχήν*» τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς προαπεδειξάμεν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ προσπάθεια δημιουργίας καί ἐρείσματος **Κανονικοῦ δικαίου** διά τό παπικόν **πρωτεῖον ἐξουσίας** ἀπέβη καί πάλιν ἀλυσιτελής. Ἐν τούτοις, οἱ Πάπαι Ζώσιμος καί Κελεστῖνος ἐπεχείρησαν νά κάμωσι ταχέως χρῆσιν καί τοῦ **ἐρείσματος** τούτου – ἰδίᾳ τοῦ Ε' Κανόνος τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς εἰς τήν σύνοδον τῆς Καρθαγένης, ἐμφανίσαντες μάλιστα αὐτόν ψευδῶς, ὡς Κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἀλλά διά τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονευθείσης ἐπιστολῆς τῆς συνόδου ταύτης πρός τόν Πάπαν Κελεστῖνον ἀπεκρούσθη ἅπαξ ἔτι ἐντόνως καί ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα.

Ἐπαναληφθεῖσα ἀκολούθως ἡ αὕτη ἀπόπειρα μέ τήν καθαρῶς πνευματικὴν καί πάλιν μορφήν τῆς ὑπό τοῦ αὐτοῦ Πάπα Κελεστῖνου εἰς τήν Γ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ὡς καί ὑπό τοῦ Πάπα Λέοντος Δ' εἰς τήν Δ', μέ δικαιολογητικόν ἔρεισμα μόνον τό **θεῖον δίκαιον**, ἤτοι τήν **δῆθεν** ἐξουσίαν τοῦ ἀπ. Πέτρου ἐπί τῆς Ἐκκλησίας καί τήν δῆθεν κληρονομίαν τῆς ἐξουσίας ταύτης ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης¹⁶⁰, καί ἀποκρουσθεῖσα ὑπό τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων συνόδων φαίνεται ἐπί δύο περίπου αἰῶνας οὐ μόνον ἐγκαταλειπομένη ὑπό τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, ἀλλά καί καταδικαζομένη ὑπό τινων ἐξ αὐτῶν, ὄντως ἀγίων, ὡς ὁ Πάπας Γρηγόριος Α'. Ἐν τούτοις τό πνεῦμα τῆς ἡγεμονίας, τῆς κυριαρχίας ἐπί τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀπομακρύνεται, δέν ἀφανίζεται τελείως ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἔδρας, ἀλλ' ἐμφανίζεται ἀπαιτητικώτερον κατά τόν Θ' καί τόν ΙΑ' αἰῶνα ἐπί Πατριαρχῶν Μεγάλου Φωτίου καί Μιχαήλ Κηρουλαρίου, διά νά ἐπιφέρῃ τήν ἀπόσχισιν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Δύσεως ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Πρός τόν σκοπόν δέ τούτον (καθά λεπτομερῶς ἀναφέρει ὁ μακαριστός Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Παῦλος Convalier, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του,

¹⁶⁰. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου., μν. ἔργ., σελ. 29-40.

σελ. 3 και 5-9, παραθέτων και σχετικήν βιβλιογραφίαν) ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῶν Παπῶν Ἰννοκεντίου τοῦ Γ', Ἰωάννου τοῦ ΚΒ' και Κλήμεντος τοῦ ΣΤ' τὰ περίφημα διατάγματα, δι' ὧν... ἀνεθεματίζετο και... κατεδικάζετο εἰς αἰώνιον κόλασιν πᾶς ὅστις θά ἐτόλμα νά πιστεύσῃ ἢ νά μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου περί τῆς **αὐθεντίας** τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος, και ὅτι οὗτος εἶχεν ἀσκήσει τὸ ἀποστολικόν του ἀξίωμα ἐλευθέρως και οὐχί ὑπὸ τὴν μοναρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου! Διὰ τὸν αὐτὸν δέ λόγον ὁ Πάπας Μαρτῖνος ὁ Ε' ἀνεθεμάτισε τὸν Ἰωάννην Χοὺς εἰς τὴν σύνοδον τῆς Κωνσταντίας, οἱ δέ Πῖος ὁ Θος, Πῖος ὁ Γ' και Βενέδικτος ὁ ΙΔ' ἐπανέλαβον τὰς ἰδίας καταδικὰς μέ τὸν πλέον ἐπίσημον και κατηγορηματικὸν τρόπον.

Ἡ προσπάθεια ὅμως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὅπως κυριαρχήσωσιν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται κατὰ τὴν τρίτην ταύτην φάσιν της 161 μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν μορφήν της. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐξ αἰτίας προφανῶς και τῆς μεγάλης ἐν τῇ Δύσει ἐξασθενήσεως τῆς κυριαρχίας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὡς και τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, τῆς ἀποκτήσεως δ' ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ὁμοῦ πρός τὴν πνευματικὴν και μεγάλην κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἐγεννήθη και ἀνεπτύχθη εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν και ἡ ἰδέα τῆς διεκδικήσεως «*θείῳ και πάλιν δικαίῳ*» και τῆς ὑπάτης κοσμικῆς ἐξουσίας. Πρός τοῦτο δέ ἐπενοήθη και ἐπλαστογραφήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Θ' αἰῶνος και ἡ ψευδὴς και ἀνύπαρκτος **δωρεά** τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ «Donatio Constantini» λεγομένη, ἐν ἣ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος βαπτίζομενος δῆθεν ὑπὸ τοῦ Πάπα Σιλβέστρου¹⁶² και θεραπευόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐκ λέπρας φέρεται παραχωρῶν εἰς αὐτὸν τὸ ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ και πάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἰταλίας και ἀναγνωρίζων αὐτὸν ὡς «Οἰκουμενικόν Ποντίφηκα και πατέρα» (Summus pontifex et universalis papa, pater univesalis). Ὡσαύτως κατὰ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐπενοήθη και ἡ συλλογὴ τῶν ψευδοἰσιδωρείων, τῶν ψευδῶς ἀποδοθεισῶν εἰς τὸν Ἰσίδωρον Σεβίλλης, ἡ περιέχουσα και τὴν πλαστὴν **δωρεάν** Κωνσταντίνου, πενήκοντα ἀποστολικούς Κανόνας, πενήκοντα ἐννέα ἐπιστολάς ἐπισκόπων Ρώμης, Κανόνας τῶν ἀρχαίων συνόδων και διατάξεις τῶν ἐπισκόπων Ρώμης ἀπὸ Σιλβέστρου Α' και μέχρι Γρηγορίου Β' (314-741), ἧς τὰ ἑκατὸ ἔγγραφα

¹⁶¹. Ὡς πρώτην φάσιν θεωροῦμεν τὰς πρό τῆς Α' Οἰκουμ. συνόδου ἀποπείρας, ὡς δευτέραν δέ, τὰς κατὰ τὴν Γ' και Δ' Οἰκουμ. συνόδους τοιαύτας.

¹⁶². « Περὶ τοῦ ὅτι ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐβαπτίσθη οὐχί ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Σιλβέστρου, ἀλλ' ἐν Νικομηδείᾳ ὀλίγον πρό τοῦ θανάτου του, ἰδέ + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μνημ. ἔργ., σελ. 132-133, ὑποσ. 1 και βιβλ. αὐτόθι. Περὶ τῆς «Δωρεᾶς» δέ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρός τὸς Πάπαν Σιλβέστρον, ἰδέ και Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 189-200. Πλαστὴ ὡσαύτως ἀπεδείχθη ἡ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἐπινοηθεῖσα «δωρεά» Πιπίνου τοῦ Μικροῦ, υἱοῦ τοῦ Καρόλου Μαρτέλλου, ὃν ὁ Πάπας Στέφανος Β' ἔχρισε Βασιλέα («Donatio Pipini»), καθ' ἣν παρεχωρήθησαν τῷ Πάπα αἱ πόλεις τοῦ Ἐξαρχάτου κλπ., κατόπιν προσωπικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, σταλείσης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ! Πρβλ. Ἁγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 182-183 και βιβλ. αὐτόθι.

εἶναι πλαστά¹⁶³. Διά τῶν πλαστῶν τούτων ἐγγράφων ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης παρίσταται οὐ μόνον ὑπέρτερος Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀνώτατος ἄρχων, ἐξουσιαστής καί ρυθμιστής τῆς ζωῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, νομοθέτης καί δικαστής, μοναδικός ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ καί αὐτή ἡ ἱερωσύνη ἐκπηγάζει, ἀλλά καί ἀνώτερος βασιλέων καί αὐτοκρατόρων, ἡ ὄρατή κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μόνος τοποτηρητής καί ἀντιπρόσωπος τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς!¹⁶⁴

Ἐπενόηθησαν δηλ. καί τά νέα ταῦτα ἐπικουρικά **ἐρείσματα** διά τὴν προβολὴν τοῦ «παπισμοῦ» ὑπὸ τὴν **νέαν** αὐτοῦ **μορφὴν** (ὅπως ἐφευρέθησαν τά «ψευδοκλημέντεια» διά τὴν πρωταρχικὴν, τὴν καθαρῶς πνευματικὴν τοιαύτην) καί ἐξελίχθη οὕτως ὁ **παπισμὸς** εἰς νέον σύστημα, εἰς νέον καθεστῶς πνευματικόν καί κοσμικόν, εἰς νέαν κοσμοθεωρίαν ἢ θρησκευολογικόν φαινόμενον, μέ ἀξιώσεις καί διεκδικήσεις παγκοσμίου μοναρχικῆς καί ἀπολυταρχικῆς κυριαρχίας οὐ μόνον πνευματικῆς, ἀλλὰ καί κοσμικῆς. Δέν προσέλαβε δέ ὁ παπισμὸς διά τῶν διεκδικήσεων τούτων μόνον τὸν χαρακτῆρα τοῦ προχριστιανικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, διά τοῦ ἐγκαθιδρυθέντος ἐν αὐτῷ Ρωμανισμοῦ¹⁶⁵, ἀλλὰ μετετράπη εἰς νέον καθεστῶς-σύστημα, πνευματικόν καί κοσμικόν, εἰς παγκόσμιον μοναρχίαν (ἐν ἧ ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ καλύπτεται ὑπὸ τοῦ κύρους καί τῆς πληρεξουσιότητος τῆς θείας ἀρχῆς), εἰς πνευματικὴν καί κοσμικὴν μοναρχίαν, διεκδικούσαν τὴν ὑποκατάστασιν τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διά τοῦ Πάπα Ρώμης. Παράλληλον ἀκριβῶς παγκόσμιον κυριαρχίαν διεξεδίκησε πρό αὐτοῦ κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ὡς θρησκευτικόν καί κοσμικόν καθεστῶς καί σύστημα ὁ Μωαμεθανισμὸς ἀρνούμενος οὗτος καί καταπολεμῶν τὴν «φύσει» καί «οὐσίᾳ» θεότητα τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ.

β. Ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης

Διά τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης, τῶν «...ἐπὶ τῆς γῆς

¹⁶³. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἐργ., σελ. 132-136 καί βιβλ. αὐτόθι.

¹⁶⁴. Ὁ Πάπας Νικόλαος Α', ὁ πρωτεργάτης τοῦ σχίσματος, «ἐποίει ἑαυτὸν αὐτοκράτορα ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου» (Nicolas totius mundi imperatorem se fecit). Πρβλ. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησ. Ἱστορ., σελ. 318. «Ὅτι δέ τό αὐτό πνεῦμα συνέχει καί τοὺς συγχρόνους Πάπας, ἔστω καί ἂν σκοπίμως οὗτοι δέν ἐκδηλοῦσι τοῦτο σαφῶς, συνάγεται ἀναμφιβόλως καί ἐκ τῆς κατὰ τό ἔτος 1928 ὑπογραφείσης συνθήκης τοῦ Λατερανοῦ, δι' ἧς τό Βατικανόν ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀνεξάρτητον «Κράτος», ἔχον ἕκτασιν ὀκτώ περίπου τετραγ. χιλιομέτρων, σύνορα ἀπαραβίαστα, ὑπαλλήλους ἀπολαύοντας εἰδικῶν προνομίων κλπ.. Ἀσφαλῶς δέ καί ὁ νῦν Πάπας θεωρεῖ ἑαυτὸν, ὡς καί οἱ προκάτοχοί του, «Dominus dominorum» (Ἄρχοντα ἀρχόντων), «ordinarius singulorum» (ρυθμιστὴν ἀτόμων) καί πιστεύει ὅτι: Papas est omnia et super omnia» (ὁ Πάπας εἶναι τά πάντα καί ὑπεράνω πάντων), καί ὅτι «supra jus, et contra jus, et extra jus» omnia potest» (ὑπεράνω τοῦ δικαίου, ἐναντίον τοῦ δικαίου καί ἐκτός τοῦ δικαίου) δύναται τά πάντα... Ὑπὸ τό πνεῦμα δέ τοῦτο ἐπιζητεῖ καί οὗτος τὴν... ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν!...

¹⁶⁵. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἐργ., σελ. 280-283.

ἀντιπροσώπων τοῦ Κυρίου» καί «...ὀρατῶν κεφαλῶν τῆς Ἐκκλησίας», ὁ ἄγ. Νεκτάριος, ἐν σελ. 173-174 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματός του, γράφει τά ἑξῆς:

«Κατά τήν ΙΔ΄ καί ΙΕ΄ ἑκατονταετηρίδα ἡ Ρωμαϊκή «Ἐκκλησία» ἐταράσσετο ἔνεκεν ἐσωτερικῶν ἐρίδων, ἡ δέ τῶν Παπῶν παντοδυναμία ἤρξατο καταπίπτουσα. Εἰς τήν πτῶσιν ταύτην συνετέλεσαν πολλοί καί διάφοροι λόγοι· πρῶτον ἡ διαφθορά τῶν Παπῶν, ἥτις κατά τούς χρόνους ἐκείνους ἦτο μεγίστη· διότι ἡ ἐξαχρείωσις καί αὐθις ἐκορυφώθη, ὡς καί κατά τόν Ι΄ αἰῶνα. Ἰννοκέντιος ὁ Η΄ ἔσχε δέκα ἕξ νόθα τέκνα, δι' ἃ ἐκκλήθη πατήρ τῆς πατρίδος (!), ὁ δέ Ἀλέξανδρος ὁ ΣΤ΄ κατηγορεῖτο ἐπί ἀθεμιτουργίας¹⁶⁶. Οἱ ἐκσφενδονιζόμενοι ἀφορισμοί οὐδένα πλέον συνεκίνουν, οἱ δέ ἠγεμόνες ἤρχισαν νά αισθάνωνται τά ἑαυτῶν δικαιώματα. Εἰς τήν πτῶσιν τῶν Παπῶν συνετέλεσε καί το παπικόν σχίσμα, τό γεννηθέν μετά τόν θάνατον τοῦ Γρηγορίου τοῦ ΧΙ (1378), τοῦ τελευταίου Πάπα τῆς ἐν Ἀβινιῶνι τῆς Γαλλίας Βαβυλωνιακῆς λεγομένης τῶν Παπῶν αἰχμαλωσίας, διαρκεσάσης ἀπό τοῦ 1305-1376· διότι ὁ Γρηγόριος κληθεῖς ὑπό τῶν Ρωμαίων μετέβη εἰς Ρώμην τῷ 1376, ἔνθα ἐκ στενοχωρίας ἀπέθανε. Μετά τόν θάνατον αὐτοῦ οἱ καρδινάλιοι συνελθόντες ἐν Ρώμῃ ἐξελέξαντο ὡς Πάπαν ὑπό τήν πίεσιν τοῦ ὄχλου Οὐρβανόν τόν VI, ἀλλά μετά μῆνας πέντε, δυσανεστηθέντες ἐκ τῆς τραχείας πρὸς αὐτούς συμπεριφορᾶς τοῦ Πάπα, συνελθόντες ἐν Fondi, μικρᾷ πόλει τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἐξελέξαντο ἀντιπάπαν Κλήμεντα τόν VII... Ἀπό τοῦ Κλήμεντος ἄρχεται ἡ νέα τῶν ἀντιπαπῶν ἐν Ἀβινιῶνι ἐγκατάστασις... Τό παπικόν σχίσμα, διαρκέσαν ἔτη 31 ἀνεστάτωσεν ἅπαντα τόν Δυτικόν Χριστιανισμόν· ἐμφύλιοι δέ σπαραγμοί, καταστροφαί πόλεων, Μονῶν, Ἐκκλησιῶν ἐπῆρχοντο ἀλλεπάλληλοι καί διηνεκεῖς διαμάχαι ἐλυμαίνοντο τήν Δύσιν. Οἱ ἀντίπαλοι, ἐρίζοντες πρὸς ἀλλήλους, ἀφορίζοντο ἀμοιβαίως. Τό θρησκευτικόν συναίσθημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐκ τῶν ἀσχημιῶν τῶν Παπῶν διεσαλεύετο, καί ἡ πρὸς τό παπικόν ἀξίωμα καί τόν κληρον εὐλάβεια ἤρξατο ἐκλείπουσα. Ὁ χριστιανικός κόσμος καί ὁ κληρὸς ἅπας, ἀγανακτήσας ἐκ τῆς τοιαύτης συμπεριφορᾶς τῶν ἀντιπαπῶν, τῇ συνδρομῇ τῆς μεγάλως ἰσχυροῦσης Γαλλικῆς Ἀκαδημίας συνεκάλεσεν ἐν Πίζῃ Σύνοδον κατὰ τό 1409, καί καθήρεσε τούς ἀντιπάπας Γρηγόριον τόν ΧΙΙ καί Βενέδικτον τόν ΧΙΙΙ ὡς σχισματικούς, αἰρετικούς, παραβάτας τοῦ ὄρκου καί σκάνδαλα τῆς Ἐκκλησίας καί ἐξελέξαντο ὁμοφώνως τόν Πέτρον τόν Κρηῖτα, καρδινάλιον τοῦ Μιλάνου, Πάπαν, ὅστις ἔλαβε τό ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ V. Ἐπειδή ὁμως οἱ καθαιρεθέντες δέν παρητήθησαν ἀμέσως, ἡ Λατινική Ἐκκλησία εἶχεν ἐπί τινα χρόνον τρεῖς Πάπας¹⁶⁷».

¹⁶⁶. Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ., τόμ. Ζ, σελ. 546: «... ὁ Ροδοῤῆγος Βοργίας, ὁ ὁποῖος ἐγένετο καί Πάπας τό 1442 ὑπό τό ὄνομα Ἀλέξανδρος ὁ ΣΤ΄, ἀφῆκε πολλά νόθα τέκνα».

¹⁶⁷. Fleury c. cp. καί XXXII, ἰδέ καί Diction des Papes. Πρβλ. καί Η. Ουέλλας, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. β', σελ. 817. «...ὅταν τό 1378 ἀπέθανεν ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΑ' καί ἐξελέγη Πάπας... ὁ

Ἐσαύτως, ὁ μακαριστός ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι του, σελ. 102, γράφει διὰ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης τὰ ἑξῆς:

«Δυστυχῶς ὅμως οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης, κἂν ἔτι πρὸς καιρὸν ὑπεχώρουν... ἐπανήρχοντο ἀνευδότης εἰς τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Α΄ κατεύθυνσιν τῆς μοναρχικῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας¹⁶⁸. Πλείστοι δὲ μετὰ τὸν δηλητηριασθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰωάννην Η΄ Παπῶν τῆς Ρώμης, τοῦ Θ΄ καὶ Ι΄ αἰῶνος, **κατήσχυναν διὰ τῆς κακῆς αὐτῶν πολιτείας καὶ αἰσχροῦ διαγωγῆς** τὸν σεβάσιμον ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης. Ἐπὶ μακρὸν ἡ Τοσκανικὴ φατρία ἰσχύσασα διὰ τινῶν μιαρῶν γυναιῶν, ἐξ ὧν καὶ ἐποχὴ «πορνοκρατίας» ἀπεκλήθη ἢ ὑπ' ὄψιν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀνεβίβαζε Πάπας **ἀμιλλωμένους τίς νά υπερβάλη τὸν ἕτερον κατὰ τὴν μυσαρότητα καὶ τὴν κακουργίαν**. Πλείονες τοῦ ἐνός διημφισβήτουν πολλάκις τὸν θρόνον **μαχόμενοι κατ' ἀλλήλων, ἀναθεματιζόμενοι, ἀνταφοριζόμενοι, ἐκδικούμενοι καὶ τοὺς νεκροὺς ἔτι ἐκθάπτοντες καὶ δικάζοντες** αὐτούς! Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἣτις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νικολάου Α΄ διὰ τῶν **ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων** εἶχε περιβληθῆ τεραστίαν κοσμικὴν δύναμιν, διήνυεν ἀξιοθρήνητον ἐποχὴν **ἐσχάτης ἠθικῆς καταπτώσεως**¹⁶⁹».

Πιστεύομεν συνεπῶς, ὅτι οὐδεὶς θά ἀμφισβητήσῃ τό ὀρθόν καὶ βάσιμον τῶν ἡμετέρων συλλογισμῶν, ὅτι δηλ. ὁ Παπισμὸς διεξεδίκησε τὴν ὑπάτην ἐν τῷ κόσμῳ ἐξουσίαν, πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν, ὅτι ἐποίησε σημεῖα μεγάλα ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων μέχρι καὶ τῆς ἀφέσεως μελλουσῶν ἀμαρτιῶν (!) διὰ τῶν ἱστορικῶν συγχωροχαρτίων... καὶ τέλος ὅτι ἐθανάτωσε διὰ τῶν φρικτῶν βασανιστηρίων τῆς **Ἱερᾶς Ἐξετάσεως**, ὡς καὶ τῶν βδελυκτῶν κακουργημάτων τῶν σταυροφόρων, ἑκατομμύρια χριστιανῶν, οἵτινες δέν ἤθελον νά προσκυνήσωσιν αὐτόν¹⁷⁰. Εἶναι ἀφάνταστοι αἱ πιέσεις καὶ τιμωρίαι, τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν ὁ Παπισμὸς ἐναντίον τῶν ἀντιφρονούντων, ὅπου ἠδυνήθη νά ἀσκήσῃ ἄμεσον ἐξουσίαν ἢ ἔμμεσον τοιαύτην διὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως. Δέν εἶναι ὑπερβολὴ νά εἴπωμεν ὅτι ὁ Παπισμὸς διὰ τῶν

Οὐρβανός Ζ', αὐτοὶ οἱ διίστάμενοι καρδινάλιοι ἐκήρυξαν ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐξέλεξαν ἄλλον Πάπαν, τὸν ἀντιπάπαν Κλήμην Ζ'. Αὐτὴ ἡ διάσπασις ἀνομάσθη Μέγα σχίσμα. Οἱ Πάπαι παρέμειναν εἰς Ρώμην... Οἱ ἀντιπάπαι ἐξ ἄλλου εὐρίσκοντο εἰς Ἀβινιόν... ἕκαστος Πάπας ἀφώριζε καὶ κατηρᾶτο τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ἀντιπάλου του, καὶ ἔτσι κατὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον, ὀλόκληρος ἡ χριστιανωσύνη (σ.σ. ἡ ἐκπεσοῦσα Ρώμη) εὐρέθη κατηραμένη κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην (1378-1417)».

¹⁶⁸. F. Duornik, *Les Slaves Bizanee et Rome au IX siecle*, Paris, 1926, σελ. 249, 253, ἐξ.

¹⁶⁹. A. Fliche, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 196 ἐξ.

¹⁷⁰. Πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μνημ. ἔργ., σελ. 31 καὶ βιβλ. αὐτόθι. Ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι καὶ ἐν σελ. 47 καὶ 51 ἰδὲ καὶ φωτογραφίας τοῦ ἀρχ/που τῶν Παρισίων καρδινάλιου καὶ ἄλλων καρδινάλιων καὶ ἀρχιεπισκόπων, προσκυνούντων τὸν Πάπαν πρηνῆδόν καὶ ἀσπαζομένων τοὺς **πόδας** του. Ἐσαύτως, ἐν σελ. 21 φωτογραφίαν τοῦ Πάπα Πίου XII, ἀκούοντος μεθ' ἱκανοποιήσεως τὸν τελευταῖον ὕμνον, τὸν ὁποῖον ἀπευθύνουσιν αἱ καλόγραιαι τῆς Caurtagend πρὸς αὐτόν: «Πάτερ ἡμῶν **ὁ ἐπὶ τῆς γῆς**»!

βασανιστηρίων τῆς Ἰ. ἐξετάσεως καί τῶν βανδαλισμῶν τῶν σταυροφόρων ἐθανάτωσε καθ' ὅλον τόν μεσαίωνα ἑκατομμύρια χριστιανῶν¹⁷¹. Εἶναι ὡσαύτως ἀναντίρρητος ἀλήθεια ὅτι ὁ Παπισμός ἔβλαψε τό ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ περισσότερο ἀπό τόν Μωαμεθανισμόν. Οὐχί μόνον διότι ἄνευ τῆς ἀρνητικῆς ἢ καί τῆς θετικῆς συμβολῆς τοῦ ὁ Μωαμεθανισμός δέν θά ἐξηπλοῦτο, ἴσως δέ καί θά ἠφανίζετο, ἀλλά καί διότι ὁ Παπισμός ἀποκοπεῖς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σχίσας τόν ἄρραφον χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ καί καταπολεμήσας σατανικῶς καί ἐπί αἰῶνας ὅλους τήν Ἐκκλησίαν, παρημπόδισε τά μέγιστα τήν γενικωτέραν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅφειλομεν βεβαίως νά ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ βασική αἰτία τῆς ἀληθοῦς καταρρέυσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καί τῆς θείας παραχωρήσεως ὅπως, κατόπιν ἐπανειλημμένων διαδοχικῶν καί σκληρῶν τιμωριῶν, ὑποδουλωθῆ αὕτη τελικῶς εἰς τόν Μωαμεθανισμόν, εἶναι αἱ **μεγάλαι ἀμαρτίαι** τῶν προγόνων ἡμῶν καί τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς καί ἰδίᾳ ἡ **παραποίησις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ἔργοις** διά τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ μόνον εἰς τούς **τύπους** τῆς λατρείας. Ὡσαύτως ὁ Παπισμός ὡς σύστημα ὑπέχει, κατά τά προεκτεθέντα, βαρυτάτας ἐκτός τῶν ἄλλων εὐθύνας καί διά τήν ἐπί μακρόν χρόνον ἀνακοπήν τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καί εἰς τά λοιπά ἔθνη. Εἰς τάς εὐθύνας ταύτας προσθέτομεν: α) Τήν ἐξ αἰτίας τῶν κακουργημάτων του καί τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης ἐμφάνισιν τῆς Διαμαρτυρήσεως, ἡ ὁποία ἑκατοντάδας ἤδη ἑκατομμυρίων ψυχῶν ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἀληθοῦς πίστεως καί ἐκ τῶν κόλπων τῆς **μῆς, ἁγίας, καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας**. Καί β) Τό ἀναμφισβήτητον γεγονός ὅτι καί ὁ Παπισμός τά μέγιστα συνετέλεσε διά τήν μὴ ἐφαρμογήν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς τελείου **κοινωνικοῦ** συστήματος.

¹⁷¹. Πρβλ. Ἡ. Ουέλλας, Παγκόσμ. Ἱστορ., τόμ. Β', σελ. 809. «...Καί ἔτσι παρουσιασθῆ τό θέαμα τοῦ Ἰννοκεντίου Γ' κηρύττοντος σταυροφορίαν κατά τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν διίσταμένων (σ.σ. τῶν Μανιχαίων κλπ.). Καί ἐπέτρεψε τήν στρατολογίαν ἀλητῶν καί καθαρμάτων, πού μετέφεραν τό **πῦρ** καί τόν **σίδηρον** καί τόν βιασμόν καί ὅλα τά ἔκτροπα, πού ἠμπορεῖ νά φαντασθῆ κανεῖς μεταξύ τῶν πλέον εἰρηνικῶν ὑπηκόων τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐξιστόρησις τῶν ὠμοτήτων τῆς σταυροφορίας ταύτης εἶναι πολύ **φοβερωτέρα** ἀπό ὅλα τά μαρτύρια, εἰς τά ὁποῖα ὑπέβαλον τούς χριστιανούς οἱ εἰδωλολάτραι...». Καί κατωτέρω, σελ. 812-813: «...Κατά τόν 13ον αἰῶνα ἀνεπτύχθη ἕνας νέος θεσμός τῆς Ἐκκλησίας (σ.σ. τῆς Παπικῆς βεβαίως), ἡ Παπική **Ἱερά Ἐξέτασις**. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὑπῆρχε ἡ συνήθεια ὁ Πάπας νά ἐνεργῆ κατά καιροῦς ἀνακρίσεις ἢ ἐρεῦνας ὅσον ἀφορᾷ τάς αἰρέσεις εἰς τήν μίαν ἢ τήν ἄλλην περιφέρειαν, ἀλλά τώρα ὁ Ἰννοκέντιος Γ' μέ τούς Δομινικανούς εὐρῆκεν ἕν ἰσχυρόν ὄργανον καταπιέσεως. Ἡ **Ἱερά Ἐξέτασις** ὠργανώθη ὡς μόνιμος μηχανισμός ὑπό τήν διεύθυνσίν των καί ἡ Ἐκκλησία ἐπεδόθη διά τοῦ ὄργανου τούτου εἰς τήν **πίεσιν** καί τήν **ἐξασθένισιν** τῆς **ἀνθρωπίνης συνειδήσεως**... Πρὸ τοῦ 13ου αἰῶνος ἡ ποινή τοῦ θανάτου ἐπεβάλλετο σπανίως εἰς τούς αἰρετικούς καί τούς ἀπίστους. Τώρα εἰς **ἑκατοντάδας πλατειῶν τῆς Εὐρώπης**, ἀξιωματοῦχοι τῆς Ἐκκλησίας παρηκολούθουν τά μαυρισμένα σώματα τῶν ἀνταγωνιστῶν της, κατά τό πλεῖστον πτωχῶν καί ἀσῆμων ἀνθρώπων, νά καίωνται καί νά ἐξαφανίζονται οἰκτρᾶ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ

α. Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque

Μεταξύ τῶν κυρίων αἰτιῶν, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τήν ἔκπτωσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ὀρθοσκευτικῆς Κοινότητος ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί τό ἱστορικόν σχίσμα, εἶναι πρώτη κατά χρονολογικήν σειράν, ἀλλά καί εἰς πνευματικήν σημασίαν, ἡ δοξασία «περί ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque. Ἡ δοξασία αὕτη, ἐμφανισθεῖσα τό πρῶτον κατά τό 589 μ.Χ. ἐν τῇ τρίτῃ τοπικῇ συνόδῳ τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Τολέδῳ τῆς Ἰσπανίας (ἀπό τῆς ὁποίας μετεδόθη καί εἰς τήν Γαλλίαν) καί ἐπικυρωθεῖσα ὕστερον καί ὑπ' ἄλλων τοπικῶν συνόδων, ἰδίᾳ δέ ὑπό τῆς ἐν Ἀκυῖσγράνω, ὑπό τῆς ὁποίας ἀνεκηρύχθη εἰς «δόγμα», κατεπολεμήθη κατ' ἀρχάς, ὡς καί ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν, καί ὑπό Παπῶν τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας Δάμασος ἐπὶ Συνόδῳ (379) ὥρισεν: «Εἴ τις μή εἴπῃ τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καί κυρίως, ὡς καί τόν Υἱόν ἐκ τῆς θείας οὐσίας καί Θεόν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἀνάθεμα ἔστω»¹⁷². Ἐπίσης ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' οὐ μόνον ἀντέδρασε ζωηρῶς κατ' αὐτῆς τῆς δοξασίας, ἀλλά καί γράψας τό Σύμβολον τῆς πίστεως χωρὶς τῆς προσθήκης «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ» εἰς δύο πλάκας, ἐλληνιστί καί λατινιστί, ἐνετοίχισε ταύτας εἰς τόν ἐν Ρώμῃ Ναόν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου πρὸς ἀπόλυτον οἰονεὶ κατασφάλισιν τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁμοιομόρφως πιστευομένης σχετικῆς δογματικῆς ἀληθείας. Ὁ δὲ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η' ὡσαύτως ρητῶς ἀπέκρουεν αὐτὴν τὴν δοξασίαν¹⁷³. Ἐπόμενον ἦτο κατόπιν τούτων ἡ ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου προβληθεῖσα ἀξίωσις τῆς Ρώμης ὅπως ἡ δοξασία αὕτη γίνῃ ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας νά προκαλέσῃ τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν τό πρῶτον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μ. Φωτίου συνήντησεν, ἡ δὲ ἐκ νέου ἔντονος καί περισσότερον προκλητικῆ προβολῆς, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχ. Κηρουλαρίου (1043-1059), ἐν συνδυασμῷ μάλιστα πρὸς τὴν ἰταμὴν ἐπανάληψιν τῆς προβολῆς τοῦ Παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας», νά ἐπιφέρῃ τὴν ἔκτοτε καί μέχρι σήμερον συνεχιζομένην ἀποκοπὴν τῆς ἐκπεσούσης Ρώμης.

Ἐνῶ ὅμως ἡ πνευματικὴ σημασία τῆς δοξασίας ταύτης εἶναι ἄκρως βαρυσήμαντος καί δικαίως ἀπεκλήθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Μ. Φωτίου ὡς «ἡ σατανικωτέρα καί βλασφημοτέρα πασῶν τῶν μέχρι τότε αἰρετικῶν δοξασιῶν»¹⁷⁴, ὅλως παραδόξως οὔτε ὑπελογίσθη αὕτη εἰς τὸν πρέποντα βαθμόν, οὔτε ἀνεπτύχθη δεόντως ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων ἀπολογητῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως· ὑπῆρξαν μάλιστα καί τινες, μὴ

¹⁷². Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5. 11.

¹⁷³. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 205 καί 207.

¹⁷⁴. Ἰδέ Ἐγκύκλ. Μ. Φωτίου πρὸς τοὺς ἀρχιερ. θρόνους τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ τότε Πάπα Νικολάου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς Ἁγίου Νεκταρίου, μνημ. ἔργ., σελ. 242-250.

διστάσαντες νά υποστηρίζωσιν ὅτι εἶναι αὕτη **ἐπουσιώδης** καί ὅτι, ἄν παρεκάμπετο τό **πρωτεῖον** ἐξουσίας τοῦ Πάπα καί τό ἀλάθητον αὐτοῦ, δέν θά ἦτο μόνη αὕτη σοβαρόν κώλυμα διά τήν ἐπάνοδον τῆς ἐκπεσούσης Ρώμης εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Ἡ πεπλανημένη αὕτη γνώμη ὀφείλεται βεβαίως εἰς τήν ἔλλειψιν πλήρους **ἐπιγνώσεως** τοῦ Τρισυποστάτου Θεοῦ καί τῆς ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας τοῦ βαρυσημάντου τούτου θέματος. Πρός πλήρη ὄθεν κατανόησιν τῆς ἐν προκειμένῳ ἀληθείας, εἰς ὅσα σχετικῶς ἔγραψαν καί ἰδίως ὁ Μ. Φώτιος ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ ἐγκυκλίῳ του (ὅπως καί εἰς ἄλλα ἔργα του), πολλοί ἱεροί ἀπολογηταί καί Πατέρες τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, θά προσθέσωμεν καί ἡμεῖς τά ἐξῆς:

Φιλοσοφική ἐξεικόνισις τοῦ Τρισυποστάτου Θεοῦ προβάλλεται ὑπό τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου ἔχουσα οὕτω:

«Παραστατική εἰκὼν τοῦ Τρισυποστάτου Θεοῦ εἶναι ὁ ἥλιος τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος. Διότι τό σῶμα τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει πλήρως τόν Θεόν Πατέρα· ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τήν ἄπειρον καί ἄναρχον καί ἀίδιον, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν τοῦ Πατρὸς, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ Πατρὸς· ἡ δέ φωτιστική καί θερμαντική δύναμις τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου ἐξεικονίζει τόν ὑπό τοῦ Πατρὸς γεννώμενον συνάναρχον, συναῖδιον, ὁμοούσιον, ἄπειρον, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον ὡσαύτως Λόγον αὐτοῦ ἢ Υἱόν, ὅστις εἶναι **ἀπαύγασμα** τῆς δόξης καί ὁ **χαρακτήρ** τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ» (Ἐβρ. Α΄ 3).

Νοοῦντες ὅθεν ἀντίθεσιν τινα ἄπειρον, ἤτοι **σῶμα ἡλίου πνευματικοῦ**, ἐνσυνείδητου, αὐθυπάρκτου, ἀναιτίου καί ἀνάρχου, ἀπείρου εἰς δύναμιν, εἰς σοφίαν κλπ., ἡλίου πνευματικοῦ πνευματοβολοῦντος ἀνάρχως, ἀϊδίως καί ἀναλλοιώτως, ἄπειρον-ἀτέρμονα, ἀλλά καί ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον πνευματοβολίαν ἐκ τοῦ Ἐαυτοῦ Προσώπου, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί γεννῶντος, ἐν τῇ πνευματοβολίᾳ του ταύτη, ἐκ τοῦ Προσώπου Του καί πάλιν, τόν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον - Υἱόν (ἤτοι, τήν ἄπειρον, ἐνυπόστατον καί ἐνσυνείδητον **δύναμιν** καί **σοφίαν του**, τό **ἀπαύγασμα** τῆς δόξης του καί τόν **χαρακτήρα** τῆς ὑποστάσεώς του) ἔχομεν πλήρη τήν εἰκόνα τοῦ Τρισυποστάτου Θεοῦ¹⁷⁵».

¹⁷⁵. Πρβλ. ἐξεικόνισιν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας εἰς «Διδασκαλίαν τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου» ὑπό Σωφρονίου μοναχοῦ Ἀγιορείτου, ἐκδ. 1885, σελ. 187-190: «Ὡσπερ ὁ Ἥλιος ἐνι εἰς, ὁ δέ ἥλιος ἔχει ἀκτίνα καί φῶς, καί εἰσὶν ἐν τῷ ἡλίῳ τρία πρόσωπα, δίσκος, ἀκτίς καί φῶς, καί δίσκος μὲν καυκίον τοῦ ἡλίου, ἀκτίς δέ καταβαινομένη λαμπαδοφανῶς καί κρούουσα πρὸς τήν γῆν, φῶς δέ τό φωτίζον, καί εἰς ἐπισκιώδεις τόπους χωρὶς ἀκτίνος. Καί ἰδοὺ πρόσωπα μὲν τρία, δίσκος, ἀκτίς καί φῶς. Οὐ λέγομεν δέ τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα ἥλιον, οὐδέ λέγομεν πρόσωπον ἓν, ἀλλὰ πρόσωπα τρία. Ἐάν γάρ ἐρωτηθῆς, πόσοι ἥλιοι ἐν τῷ οὐρανῷ, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι ἥλιος εἷς ἐστίν, εἰδ' ἐρωτηθῆς, ὅτι πρόσωπα τοῦ ἡλίου πόσα ἐστί, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι τρία· δίσκος, ἀκτίς καί φῶς. Οὕτω νόει καί περὶ Θεοῦ. Θεός μὲν

Ὅπως δέ οἱ πλανῆται τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος κατέλαβον ἀπό τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ καί ἐντεῦθεν ὀρισμένην θέσιν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας καί ὑπό τήν ἐπίδρασιν τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως τοῦ ἡλίου διαγράφουσιν ἔκτοτε ἐν αὐτῇ τάς ἐναρμονίους αὐτῶν τροχιάς, οὕτω καί ὁ πνευματικός κόσμος, κατ' ἀρχάς, καί ὁ ὑλικός – τό ὑλικόν σύμπαν – ἐν συνεχείᾳ, κατέλαβον ὀρισμένην θέσιν, ἀπό τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως αὐτῶν καί ἐντεῦθεν, ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ καί τῇ ἀπείρῳ καί ἐνυποστάτῳ καί ἐνσυνειδήτῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἤτοι τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Καί ὑπάρχουσιν ἔκτοτε καί ζῶσι καί κινοῦνται ἐν αὐτοῖς. Παρατηρήσατε καί διά γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ – εἰ δυνατόν δέ διά μικροσκοπίου – δέσμην φωτεινῶν ἀκτίνων

εἷς. Πρόσωπα δέ τοῦ ἐνός Θεοῦ τρία, Πατρός, Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος. Καί ἐκ τούτου γίγνωσκε, ὅτι, ὥσπερ ὁ ἡλίος ἐστὶ τριπρόσωπος, οὕτω καί ὁ Θεός τρισυπόστατος. Τύπος γάρ τοῦ Πατρὸς ἐστὶν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, τύπος τοῦ Υἱοῦ ἐστὶν ἡ ἀκτίς, τύπος τοῦ Ἁγίου Πνεύματός ἐστὶ τό φῶς τοῦ ἡλίου. Καί εἰπέ οὕτως. Ἐπί τοῦ ἡλίου δίσκος, ἀκτίς καί φῶς· οὐ λέγομεν τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα καί μόνον. Ὁμοίως ἐπί Θεοῦ Πατῆρ, Υἱός καί Ἁγιον Πνεῦμα, εἷς Θεός, καί οὐ τρεῖς. Καί πάλιν εἰπέ οὕτω· Ἐπί τοῦ ἡλίου ἀχώριστος ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτίς καί τό φῶς· οὐ γάρ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων. Διά τοῦτο λέγεται καί εἷς Θεός καί οὐ τρεῖς, διότι οὐ χωρίζονται τά τρία πρόσωπα, τοῦ τε Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἐνός Θεοῦ, ἀπ' ἀλλήλων. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός γεννᾷ τήν ἀκτίνα καί ἐκπορεύει τό φῶς· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατήρ γεννᾷ τόν Υἱόν καί ἐκπορεύει τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Βλέπε συνετῶς· ὥσπερ ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου καταβαίνει ἐξ οὐρανοῦ πρὸς τήν γῆν καί οὔτε τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου χωρίζεται, οὔτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λείπει, οὔτε ἀπό τῆς γῆς, ἀλλ' ἐστὶ καί ἐν τῷ ἡλιακῷ δίσκῳ καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί πανταχοῦ, καί οὔτε τῶν ἄνω λείπει οὔτε τῶν κάτω· οὕτω καί ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ κατήλθε πρὸς τήν γῆν, καί οὔτε ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔλειπε καί οὔτε ἐκ τῶν οὐρανῶν, οὔτε ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ' ἦν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἀχώριστος καί ἄνω καί κάτω καί πανταχοῦ. Καί οὐδ' ἐκ τίνος ἔλειπε. Καί ὥσπερ τό ἡλιακόν φῶς ἐστὶ καί ἐν τῷ δίσκῳ τῷ ἡλιακῷ καί ἐν τῇ ἀκτίνι καί ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἐν τῇ γῇ καί εἰσέρχεται ἐν ταῖς οἰκίαις καί πανταχοῦ καί φωτίζει· οὕτω καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐστὶ καί μετὰ τοῦ Υἱοῦ καί ἄνω καί κάτω καί πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, καί οὐ λείπει ποτέ... Ἴδου λοιπόν, ὥσπερ ὄν οὐκ οἶδαμέν ποτε, οὐδέ γινώσκειν δυνάμεθα, ποταπός ἦν, ὅταν δέ ἴδωμεν τήν εἰκόνα αὐτοῦ, τότε μικρόν κατανοοῦμεν τόν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου αὐτοῦ· οὕτω μοι νόει καί περί τοῦ Θεοῦ· «τόν γάρ Θεόν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε». Πῶς οὖν καταλαβέσθαι τίνα δύναται; Ἀλλ' ἐπειδή φῶς ἐστὶ καί ὀνομάζεται Θεός, ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου φωτός ἐξεικονίζομεν αὐτόν, ὥστε λοιπόν, ὡς προείπομεν, εἰς τύπον τοῦ ἡλίου χαρακτηρίζομεν τήν Ἁγίαν Τριάδα, λέγοντες εἶναι τόν μὲν Πατέρα δίσκον, τόν δέ Υἱόν ἀκτίνα, τό δέ Πνεῦμα τό Ἅγιον φῶς ἐκ φωτός. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος καί ἡ ἀκτίς καί τό φῶς ἐν εἰσι καί τρία ἀμερίστως μεριζόμενα, οὕτω καί ὁ Θεός ἡ Τριάς, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐν ἐστὶ καί τρία, μεριζόμενα μὲν ἐν τοῖς προσώποις κατὰ τόν ἥλιον, ἀμέριστα δέ τῇ φύσει διαμένοντα. Καί ὥσπερ ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου μόνος ἐστὶ αἴτιος καί ἀγέννητος, ἡ δέ ἀκτίς αἰτιατή καί γεννητή ἐκ τοῦ δίσκου, τό δέ φῶς ἐκπορευτόν ἐκ μόνου τοῦ δίσκου, διά τῆς ἀκτίνος πεμπόμενον καί καταλάμπον τά περίγεια· οὕτω καί ὁ Θεός καί Πατήρ αὐτός μόνος ἐστὶν αἴτιος τοῖς δυσὶ καί ἀγέννητος. Ὁ δέ Υἱός ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατός καί γεννητός· αὐτό τό Πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατόν καί ἐκπορευτόν, διά δέ τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστελλόμενον».

είσερχομένην δι' ὀπῆς τινος ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ. Κινοῦνται ἐν αὐτῇ, ὡσεὶ πλέοντα ἢ ὑπ' ἀοράτου δυνάμεως φερόμενα, διάφορα σωματίδια. Ὅπως λοιπὸν κινοῦνται ἐν τῇ ἡλιακῇ ἀκτινοβολίᾳ τόσον οἱ πλανῆται, ὅσον καὶ τὰ ἐλάχιστα μόρια τῆς ὕλης - ἐνεργείας, τὰ ἐμπεριεχόμενα ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, οὕτω καὶ οἱ ἀσύλληπτοι κόσμοι τοῦ ὕλικου Σύμπαντος ὑπάρχουσι, κινοῦνται καὶ ζῶσιν ἐν τῷ ἀπείρῳ καὶ αἰωνίῳ Λόγῳ - Υἱῷ καὶ ἐν τῇ ἀπείρῳ πνευματοβολίᾳ τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ Πατρὸς, τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι – ὡς καὶ αὐτῷ γεννῶντι καὶ ἐκπορεύοντι Πατρί ἦτοι τῷ Τρισυποστάτῳ Θεῷ¹⁷⁶.

Ὅπως ἐπίσης ἡ θερμότης τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου εἶναι ἡ κυρία δύναμις ἡ ζωογονοῦσα τοὺς ὀργανισμοὺς τῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου ἐνοργάνων ὄντων –ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανικῆς– ἡ δὲ φωτιστικὴ τοιαύτη τὸ μέσον τῆς δράσεως τῶν πολυποικίλων αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἢ ὀργάνων δράσεως, οὕτω καὶ ὁ αἰώνιος Λόγος, ὁ γεννώμενος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ἡ αἰτία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πνευματικῶν ὄντων - δημιουργημάτων, προκειμένου δὲ περὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ πνευματικὸς ἄρτος καὶ ἡ πνευματικὴ αἰτία καὶ δύναμις τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ τὸ πνευματικόν φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ἄνευ τῆς θερμότητος τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας τὰ ὀργανικά ὄντα τὰ ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξωσι· μακρὰν τοῦ αἰωνίου Λόγου τοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐν τῷ Κ. ἢ Ἰ. Χριστῷ τὰ πνευματικά ὄντα –ἐν οἷς καὶ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν– εἶναι καταδικασμένα εἰς πνευματικόν θάνατον, εἰς αἰώνιον σκότος. Χωρὶς τοῦ ἡλιακοῦ φωτός τὰ πολυποικίλα ὄργανα δράσεως τῶν διαφόρων ὄντων εἶναι ἀνωφελῆ, ἄχρηστα μακρὰν τοῦ πνευματικοῦ φωτός, τοῦ ἀκτινοβολουμένου ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου, πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ καὶ πᾶν πνευματικόν ὄν μένει ἐν τῷ πνευματικῷ σκότει, ἐν τῷ πνευματικῷ θανάτῳ καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος διεκήρυξεν: «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς..., ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἰωάν. ΣΤ' 35, 48 καὶ 51), «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. Η' 12).

Διὰ τοῦτο ἐπίσης ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης γράφει: «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐώρακαμεν... περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καί... ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν» (Α' Ἰωάν. Α' 1-2). Ἰσαύτως: «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων» (Ἰωάν. Α' 4) καὶ ἐν συνεχείᾳ: «... Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν –ὁ Κύριος– ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (αὐτόθι Α' 9). Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Ζῶν γάρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ

¹⁷⁶. Πράξ. ΙΖ' 28, Κολασ. Α' 16 καὶ 17, Ἐφεσ. Α' 10 καὶ Γενέσ. Α'.

κριτικός ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. **Καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς** ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνά καὶ τετραχλησιμένα **τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ...**» (Ἐβρ. Δ΄ 12-14). Διότι δὲν εἶναι μόνον ἐνυπόστατος ὁ Λόγος - Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνσυνειδήτος, ζῶν, ζωοποιῶν καὶ φωτίζων, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, τὰ πάντα· εἶναι καὶ «**κριτικός ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας...**», βλέπει τὰ πάντα καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰ διανοήματα ἡμῶν.

Διὰ τὸ πνεῦμα δὲν ὑπάρχουσι κωλύματα ὑλικά, οὔτε μᾶζα-ὑλη-ἐνέργεια, οὔτε διάστημα.

Ἀφοῦ λοιπόν διὰ τὸ πνεῦμα δὲν ὑπάρχουσι κωλύματα καὶ διαπερᾶ τοῦτο τὰ πάντα, διὰ τῆς ἀπειρου δὲ ἐνυποστάτου καὶ ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ ζῶντος, ἐνυποστάτου καὶ ἐνσυνειδήτου Λόγου - Υἱοῦ ὑπάρχουσι, ζῶσι καὶ κινοῦνται τὰ πάντα, ἄρα οὐδὲν κρυπτόν εἰς τὸν Πατέρα, εἰς τὸν Λόγον - Υἱόν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Εἶναι τὰ πάντα γυμνά καὶ τετραχλησιμένα ἐνώπιον αὐτῶν, μηδὲ τῶν σκέψεων καὶ τῶν διαλογισμῶν ἡμῶν ἐξαιρουμένων. Εἶναι δὲ ὄχι μόνον ὀρατά, ἀλλὰ καὶ **προεγνωσμένα**, ἐκ τῆς ἀπειρου δὲ προγνώσεως καὶ τοῦ ἐκ ταύτης πηγάζοντος προορισμοῦ προῆλθεν ὁ προφητισμός. **Προέγνω** ὁ Θεός καὶ **προώρισεν**, ὡς ἐκ τούτου, τὰ πάντα· καὶ τὰ προανήγγειλε διὰ τῶν Προφητῶν.

Ἐν τῷ πληρώματι δὲ τοῦ χρόνου ὁ «Λόγος σὰρξ ἐγένετο» (Ἰωάν. Α΄ 14). Ὁ ζῶν καὶ ζωοποιῶν τὰ πάντα ἄπειρος, ἐνυπόστατος καὶ ἐνσυνειδήτος Λόγος, πεπερασμένην μορφήν δούλου - ἀνθρώπου λαβὼν, ἐν τῇ ἀπειρῷ αὐτοῦ δυνάμει ὡς αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἐνυπόστατος δύναμις καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ (Α΄ Κορ. Α΄ 25), ἐνηθρώπησεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ. Ἐνανθρωπήσας δὲ ἔπαυσεν, ὡς εἶπομεν, νὰ εἶναι καὶ ἄπειρος, οὐδ' ἐξέστη τοῦ ἀπειρου. Ἐν τῇ ἀπειρῷ ὑποστάσει του ὑπῆρξε καὶ εἶναι καὶ τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ σκῆνωμα, τὸ πάνσεπτον καὶ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ψυχή· ὅπως ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καὶ σύμπασα ἢ κτίσις, ἢ υλική καὶ ἢ πνευματική (Κολασ. Α΄ 16 καὶ 17).

Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ διὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, το ὁποῖον προσέλαβεν ἐπανειλημμένως πεπερασμένας ἐκφάνσεις - μορφάς (Λουκ. Γ΄ 22 κ.ἀ.). Ὑπὸ τοιαύτην ἐκφάνσιν, «ὡς πύρινα γλῶσσαι» (Πράξ. Β΄ 3) κατελθόν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ σκηνῶσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμένει ἤδη οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, κατὰ τὴν ρητὴν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου. Μένει δ' ἐν ἡμῖν, «διὰ νὰ ὀδηγῇ ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν» καὶ νὰ ἀναγγέλλῃ εἰς ἡμᾶς τὰ ἐρχόμενα - τὰ ἐκάστοτε μέλλοντα» (Ἰωάν. ΙΣΤ΄ 13-14). Δὲν ἐπαύσατο ὁμως νὰ εἶναι καὶ ἄπειρον καὶ νὰ **ἐνέχη** ἐν τῇ ἀπειρῷ πνευματοβολίᾳ του τὰ πάντα, ἀόρατά τε καὶ ὀρατά. Ἐγκεινται ταῦτα εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ^{177, 178}.

¹⁷⁷. Σχετικὴ πρὸς τὴν προμνησθεῖσαν διὰ τοῦ ἡλίου ἐξεικόνισιν τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη ἐξεικόνισις τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πατρὸς διὰ τοῦ

Αυθύπαρκτος και αναίτιος πηγή απείρου πνευματικής δυνάμεως, σοφίας, γνώσεως κλπ. ή αρχική **αίτια** και **πηγή** της θεότητας ο **Πατήρ**, εκπέμπων εκ του Προσώπου Του ανάρχως και αϊδίως άπειρον πνευματοβολίαν, ένυπόστατον, ένσυνείδητον, ζῶσαν, τό **Πνεῦμα τό Ἅγιον** (έν εἶδει άκτινοβολίας ήλιακής, έκπεμπομένης άπείρως, αναλλοιώτως και άτερμόνως πρός πᾶσαν κατεύθυνσιν), και γεννῶν ανάρχως ώσάυτως και αϊδίως τόν μονογενή αυτόν Λόγον - Υἱόν, άπειρον, όμοίως και **ἴσον** αὐτῷ (Φιλίπ. Β΄ 6) διά νά νοή πλήρως Ἐαυτόν και **ἐξεικονίζεται** πλήρως δι' αὐτοῦ (Ἰωάν. ΙΔ΄ 9 και ΙΒ΄ 45, Β΄ Κορ. Δ΄ 4 κ.ά.) αἰδίον, ένυπόστατον, ένσυνείδητον, ζῶντα, δι' οὔτ' άλλα και έν ᾧ, ώς έν φωτί ζῶντι, φέρονται έξ οὐκ ὄντων εις τό εἶναι – όντοποιοῦνται, δημιουργοῦνται (και φωτίζονται πνευματικῶς τά πνευματικά κτίσματα). Ἰδού ο Τρισυπόστατος και **ὄντως Ὁν Θεός**. Τρεῖς ύποστάσεις, εἷς Θεός. Αἱ τρεῖς ύποστάσεις όμοῦ έν άσυγχύτῳ ένότητι άπαρτίζουσι τόν **ἕνα** και μόνον αληθινόν Θεόν. Εἶναι άδύνατον νά νοηθῆ οιαδήποτε έξ αὐτῶν άνευ της αἰδίου συνυπάρξεως και τῶν δύο άλλων. Ἐνυπάρχουσι άρα έν άλλήλοις ὁ τε Πατήρ και Υἱός και τό Πνεῦμα τό Ἅγιον¹⁷⁹. Διά τοῦτο άπαντῶν ο Κύριος πρός τόν Φίλιππον εἶπε χαρακτηριστικῶς: «... ο έωρακῶς έμέ έώρακε τόν Πατέρα... έγώ έν τῷ Πατρί και ο Πατήρ έν έμοί έστί» (Ἰωάν. ΙΔ΄ 9 και 10).

Ἐνυπάρχει, λέγομεν, έκάστη τῶν τριῶν ύποστάσεων έν ταῖς άλλαις δυσί, άσυγχύτως και άδιαιρέτως, έν άμεταβλήτῳ τριαδικῇ **ένότητι**, μέ ιδίαν συνείδησιν έκάστη της έαυτῆς **ἐξιδιασμένης** ύποστάσεως και τοῦ **ιδίου προσωπικοῦ ιδιώματός** της. Τό προσωπικόν δηλαδή **ιδίωμα** τοῦ Πατρός, δι' οὔτ' διακρίνεται τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ὅτι έξ οὔδενός έγεννήθη ή έκπορεύεται, άλλα γεννᾶ αἰδίως τόν μονογενή αυτόν Υἱόν - Λόγον και έκπορεύει τό Πνεῦμά του τό Ἅγιον, ώς αρχική αίτια και πηγή της θεότητας. Τό προσωπικόν **ιδίωμα** τοῦ Υἱοῦ εἶναι ὅτι οὔτε γεννᾶ, οὔτε **έκπορεύει** - έκπέμπει Πνεῦμα Ἅγιον ένυπόστατον και ένσυνείδητον, άλλα γεννᾶται εκ τοῦ Πατρός, «αἰδίως και ανάρχως». Τό προσωπικόν **ιδίωμα** τοῦ Ἁγίου

«πυρός», έχουσα οὔτως:

«Αλλά άκμήν και άλλην εικόνα τοῦ Θεοῦ άκουσον, αγαπητέ. Ἰδού τό πῦρ έν έστι, άλλα και τρισυπόστατον. Αυτό γάρ έν έστι τό ύποκείμενον πῦρ, τό δέ καυστικόν αὐτοῦ έτερον πρόσωπον, και τό φωτιστικόν αὐτοῦ άλλο πρόσωπον. Ἰδού λοιπόν τρία πρόσωπα τοῦ ένός πυρός – ήτοι τό ύποκείμενον πῦρ, και τό καυστικόν, και τό φωτιστικόν, μία δέ φύσις τοῦ πυρός και οὔ τρεῖς. Όμοίως και επί τοῦ Θεοῦ. Ο γάρ Πατήρ ένι τό πῦρ. Ο Υἱός τό καυστικόν, και τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό φωτιστικόν. Και ώσπερ επί τοῦ πυρός, τό καυστικόν και τό φωτιστικόν και αυτό τό ύποκείμενον πῦρ έν λέγομεν και οὔ τρία, οὔτω λέγομεν και επί τοῦ Θεοῦ τά τρία πρόσωπα, τόν τε Πατέρα και Υἱόν και τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, Θεόν ένα λέγομεν, και οὔ τρεῖς».

¹⁷⁸. Πρβλ. Ἁγ. Ἀθ. Παρίου, Δογματική, σελ. 145, κεφ. Β' «...Πάντων μέν ποιητήν, ένός μόνον Πατέρα, τοῦ Κ. ή. Ἰ. Χριστοῦ (τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου) και **προβολέα** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

¹⁷⁹. Χρ. Ανδρούτσου, Δογματ. § 15, σελ. 83.

Πνεύματος είναι ότι ούτε γεννᾶ, ούτε γεννᾶται, **ἀλλ' ἐκπορεύεται** ἐκ τοῦ Πατρός, ἀνάρχως καὶ αἰδίως. Ἐκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἔχει ἰδίαν θέλησιν, ἰδίαν βούλησιν, ἰδίαν ἐπίσης ἔκφρασιν - μορφήν, αἱ θελήσεις ὅμως τοῦ τε Υἱοῦ-Λόγου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ταυτίζονται ἀπολύτως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Πατρός, ἐνῶ τὸ διακεκριμένον τῶν ἐνσυνειδήτων ὑποστάσεων καὶ θελήσεων αὐτῶν ὑφίσταται ἀσύγχυτον. Εἶναι τρεῖς **συναῖδιοι, συνάναρχοι καὶ ὁμοούσιοι** ὑποστάσεις, Θεός ἐκάστη ὑπόστασις, ἀλλ' οὐχὶ τρεῖς Θεοί, **εἷς Θεός**¹⁸⁰. Ἡ ἀλήθεια αὕτη βεβαιοῦται πανηγυρικῶς τόσον ἐν τῇ Π. ὅσον καὶ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ.

Τὴν **ἐπίγνωσιν** λοιπὸν ταύτην ἔχοντες οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐν οἷς συμπεριλαμβάνοντο καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς τότε Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐδογματίσαν ἐπὶ τὸ Σύμβολον τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται **μόνον** ἐκ τοῦ Πατρός. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης ἐπίσης ὁ Μ. Φώτιος κατεπολέμησε σφόδρα τὴν προσθήκην ἐπὶ τὸ Σύμβολον ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται **καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ**, ἐξ αἰτίας δὲ αὐτῆς ἐπῆλθεν ἐν τέλει, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ἡ ὀριστικὴ ἔκπτωσις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δι' ἣν ἀναμφιβόλως συνετέλεσε τὰ μέγιστα, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεπτύξαμεν, καὶ ἡ ἐπίσημος ἐκ νέου προβολὴ τοῦ ἐπαράτου **πρωτείου ἐξουσίας** τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἦτο ἀπολύτως δεδικοιολογημένη ἡ ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ αἰοιδίμων Πατριαρχῶν Μεγ. Φωτίου καὶ Μιχ. Κηρουλαρίου σφοδρὰ καταπολέμησις τῆς αἰρετικῆς ταύτης προσθήκης, ὡς καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῶν, ἵνα ἐξ αἰτίας ταύτης, καὶ **μόνης**, ἐκπέση τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ρώμη, διότι ἀληθῶς ἡ δοξασία αὕτη εἶναι ὅλως ἐξιδιασμένης πνευματικῆς σημασίας. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον **ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρός**, καθ' ἃ διὰ τῶν προεκτεθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ Τρισυποστάτου Θεοῦ (ἐν ἀπολύτῳ, ἐπαναλαμβάνομεν, συμφωνία πρὸς τὰ σχετικὰ χωρία τῶν Γραφῶν) καθίσταται πρόδηλον. Ὁ ἀναρχος, ἀναίτιος καὶ ἄπειρος Νοῦς-Πατήρ, γεννῶν ἀνάρχως καὶ αἰδίως ἐκ τοῦ Προσώπου Του τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Λόγον-Υἱόν ἢ ἄλλως τὴν Ἐαυτοῦ ἐνυπόστατον **δύναμιν** καὶ **σοφίαν** (Α' Κορ. Α' 24), ἅμα ἐκπορεύει ἀνάρχως καὶ αἰδίως ὡσαύτως ἐκ τοῦ Προσώπου Του τὸ ἐνυπόστατον ἐπίσης Πνεῦμα του – τὸ **Πνεῦμα τὸ Ἅγιον**.

Ἡ αἰδῖος καὶ ἀναρχος γέννησις ὑπὸ τοῦ Πατρός ἐκ τοῦ Προσώπου Του τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υἱοῦ εἶναι πρόδηλον ὅλως ὅτι εἶναι **συμφυῆς** πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάλιν καὶ ἐκ τοῦ Προσώπου Του, ἀναρχον καὶ αἰδίον ἐκπόρευσιν τοῦ ἀπείρου καὶ ἐνυποστάτου καὶ ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του – τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δέν δύναται συνεπῶς καὶ ὁ Υἱός νά ἐκπορεύῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διότι ἡ ὑπὸ τοῦ Πατρός αἰδῖος καὶ ἀναρχος γέννησις του εἶναι, ὡς προείπομεν, **συμφυῆς** πρὸς τὴν ὑπὸ

¹⁸⁰. Ἴδὲ καὶ τὸν περὶ Ἁγίας Τριάδος Ἐκκλησιαστικὸν ὄρον τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας.

τοῦ Πατρὸς **μόνον** καὶ πάλιν συνάναρχον καὶ συναΐδιον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του, τῆς ἀπείρου ἐνυποστάτου καὶ ἐνσυνειδήτου πνευματοβολίας του. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον **ἐκπορεύεται** αἰδίως καὶ ἀνάρχως ἐκ τοῦ Πατρὸς, μετὰ τοῦ αἰδίου καὶ ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ καὶ πάλιν καὶ ἐκ τῆς οὐσίας του, γεννωμένου Μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου-Υιοῦ. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς δοξασίας ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται «καὶ ἐκ τοῦ Υιοῦ», οὐ μόνον μεταβάλλει καὶ τὸν Λόγον - Υἱὸν εἰς Πατέρα καὶ ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τὴν **τάξιν** καὶ τὰ **ιδιώματα**, δι' ὧν αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου θεότητος – ὡς **εἷς Τρισυπόστατος Θεός** – ἐξιδιασμένως ἐκάστη, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, χαρακτηρίζονται, προσβάλλει συνάμα τό ὁμότιμον καὶ ἰσότιμον τοῦ Λόγου-Υιοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἐπιφέρει λογικὰς καὶ πνευματικὰς συνεπείας, αἰτινες, ἂν δὲν ἀποτελοῦν **βλασφημίαν**, ἄγουν πάντως εἰς **παραλογισμόν**. Ἐφόσον δηλονότι ἡ ὑπὸ τοῦ ἀναρχοῦ Πατρὸς αἰδίου γέννησις ἐκ τοῦ Προσώπου Του τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Λόγου - Υιοῦ εἶναι συμφυῆς πρὸς τὴν ἐξ αὐτοῦ καὶ πάλιν αἰδίον καὶ ἀναρχον ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του (Φιλιπ. Β' 6), καὶ ἀντιστρόφως, ἐφόσον ἡ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀναρχος καὶ αἰδίου ἐκπόρευσις ἐκ τοῦ Προσώπου Του, τοῦ ἀπείρου, ἐνυποστάτου καὶ ἐνσυνειδήτου Πνεύματός του εἶναι συμφυῆς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἀναρχον ὡσαύτως καὶ αἰδίον γέννησιν τοῦ Ἐαυτοῦ ἐνυποστάτου καὶ ἐνσυνειδήτου Λόγου-Υιοῦ, συνεπῶς ἐάν καὶ ὁ Υἱὸς ἐξεπόρευε Πνεῦμα Ἅγιον (ἐνυπόστατον, ἐνσυνειδήτον καὶ ἄπειρον Πνεῦμα), θά ἦτο καὶ αὐτός Πατήρ, καὶ θά ἐγέννα **συμφυῶς** καὶ δι' Ἐαυτὸν ἕτερον ἐνυπόστατον καὶ ἐνσυνειδήτον Λόγον-Υἱόν. Ὁ δὲ ἐκ τοῦ πρώτου Υιοῦ-Λόγου γεννώμενος οὕτω δεῦτερος Υἱὸς - Λόγος θά ἔδει νὰ γεννᾷ δι' Ἐαυτὸν ἄλλον Λόγον-Υἱόν καὶ νὰ ἐκπορεύη **συμφυῶς** Πνεῦμα Ἅγιον, τούτου δὲ ἀπεριορίστως ἐπαναλαμβανομένου θά κατελήγομεν οὐ μόνον εἰς τὸν ἀφανισμόν τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς παραλογισμόν. **Δικαίως ὅθεν** ἡ αἰρετικὴ αὕτη δοξασία ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Φωτίου ὡς ἡ **σατανικωτέρα πασῶν**¹⁸¹.

¹⁸¹. Ἰδέ ἐγκύκλιον Μ. Φωτίου πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους τῆς Ανατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἀγ. Νεκταρ., μν. ἔργ., σελ. 248-249.

«...Ἐκπορεύεται τό Πνεῦμα καὶ ἐκ τοῦ Υιοῦ. Πόθεν ἤκουσας τοῦτο; Ἐκ ποίων Εὐαγγελιστῶν τὴν φωνὴν ἔχεις ταύτην; Ποίας Συνόδου τό **βλάσφημον** τοῦτο ρήμα;

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν φησί: «Τό Πνεῦμα ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται». Οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες τό Πνεῦμα φασίν, ὃ παρὰ τοῦ Υιοῦ ἐκπορεύεται. Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς **βλασφημίας ταύτης**; Αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἴσταται. Πρὸς τὰς ἀγίας παρατάσσεται Σύνοδος... Καὶ τί λέγω τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα; Κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀγίων προφητῶν, ἀποστόλων, ἱεραρχῶν, μαρτύρων καὶ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν, ἡ **βλάσφημος αὕτη καὶ θεομάχος** φωνὴ ἐξοπλίζεται...

«Πρὸς δὲ γε τοῖς εἰρημένοις, εἰ ἐκ τοῦ Πατρὸς μὲν ὁ Υἱὸς γεγέννηται, τό δὲ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υιοῦ ἐκπορεύεται, ὡς εἰς **δύο αἰτίας** ἀναφερόμενον, οὐδέ τό **σύνθετον** εἶναι διαδράσειεν.

Ἐάν ὁμως τοιαύτη εἶναι ἡ πνευματική σημασία τῆς αἰρέσεως ταύτης καί ἀποκλείεται ἀπολύτως ἡ ἀποδοχή τῆς δοξασίας ὅτι τό Πνεῦμα τό «Ἅγιον ἐκπορεύεται καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἀποκλείεται ἐξ ἴσου ἐπίσης, καί διά τούς αὐτούς ὡς ἀνωτέρω λόγους καί ἡ ἑτέρα γνώμη ἡ ὑποστηριχθεῖσα ὑπό τινων ὡς λύσις οἰκονομίας πρὸς γεφύρωσιν τοῦ χάσματος ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μὲν ὑπό τοῦ Πατρός, ἀλλά «διά τοῦ Υἱοῦ», τοῦ αἰωνίου Λόγου, ὡς ἔκχυσις ἀγάπης. Διότι κατά τά προεκτεθέντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκπορεύηται οὔτε «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», οὔτε «καί διά τοῦ Υἱοῦ». Ἀπλῶς μεταδίδεται-πέμπεται διά τοῦ Υἱοῦ εἰς ὅσους βαπτίζονται εἰς τό ὄνομα του¹⁸².

Ἐπιφυλασσόμενοι δέ νά ἀποδείξωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μόνον πέμπεται ὑπό τοῦ Υἱοῦ, ὅπως καί ὑπό τοῦ Πατρός, θά προσθέσωμεν ἤδη πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἐνδεχομένης σχετικῆς ἀντιρρήσεως τά ἐξῆς:

Ἡ προαναπτυχθεῖσα γνώμη, καθ' ἣν ὁ αἰώνιος καί ἄπειρος Λόγος - Υἱός τοῦ Θεοῦ, γεννώμενος ὑπό τοῦ Πατρός ἀνάρχως καί αἰδίως ἐκ τοῦ Προσώπου Του ὑπάρχει ἀνάρχως ἐν μορφῇ Θεοῦ (Φιλιπ. Β' 6) οὐ μόνον ἐν τῷ Πατρὶ, ἀλλά καί ἐν τῷ ὑπό τοῦ Πατρός, καί ἐκ τοῦ Προσώπου Του καί πάλιν, ἀνάρχως καί αἰδίως ἐκπορευομένῳ Ἁγίῳ Πνεύματι δέν ἀποτελεῖ ἀπλῆν φιλοσοφικὴν σύλληψιν ἢ φιλοσοφικόν συλλογισμόν ἀπορρέοντα ἐκ τῶν προμνησθεισῶν ἐξεικονίσεων τοῦ Ἁγίου Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, ἀλλά ἀλήθειαν Πίστεως καί Ζωῆς.

Ἀποδεικνύονται δέ ὅλως ἀβάσιμοι πάντες οἱ ἀντίθετοι σχετικοὶ ἰσχυρισμοὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Κοινότητος καί ἐξ αὐτῶν τῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἅτινα ἐπικαλεῖται αὕτη διά νά στηρίξη τὴν περί τοῦ Filioque δοξασίαν της, καί ἅτινα εἶναι τά ἐξῆς¹⁸³:

α) «Οὐ γάρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει... ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν» (Ἰωάν. ΙΣΤ' 13-14) καί β) «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι» (Αὐτόθι ΙΣΤ' 15). Ὡσαύτως ἐπικαλεῖται αὕτη καί τά χωρία, Ρωμ. Η' 9, Γαλ. Δ' 6, Φιλιπ. Α' 19 καί Α' Πέτρ. Α' 11, ἐν οἷς γίνεται λόγος περί τοῦ Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ. Ἐπί τῶν χωρίων τούτων στηρίζει ὁ Παπισμὸς τὴν περί τοῦ Filioque αἰρετικὴν δοξασίαν του. Ἐκτός ὁμως τῶν προαναπτυχθέντων, διά τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν χωρίων λέγομεν καί τά ἐξῆς:

«Ἐτι δέ εἰ ἐκ τοῦ Πατρός ὁ Υἱός γεγέννηται, τό δέ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, τίς ἡ καινοτομία τοῦ Πνεύματος μή ἕτερόν τι αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι; Ὡς συνάγεται κατά τὴν ἐκείνων θεομάχων γνώμην μή τρεῖς, ἀλλά τέσσαρας ὑποστάσεις, μᾶλλον δέ ἀπείρους, τῆς τετάρτης αὐτῆς ἄλλην προβαλλούσης, κάκείνης πάλιν ἑτέραν, μέχρις ἂν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πολυπληθίαν ἐκπέσωσι...»

¹⁸². Διά τῆς δοξασίας, ὅτι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πέμπεται διά τοῦ Υἱοῦ, νοεῖται, ὅτι πέμπει, ἐκχέει τοῦτο εἰς τούς πιστεύοντας καί βαπτιζομένους εἰς τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, Ματθ. ΚΗ' 19).

¹⁸³. Πρβλ. Δογματ., Χρ. Ἀνδρούτσου, σελ. 80, ὑπ. 1.

Ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός εἶναι οὐ μόνον ἡ ζῶσα εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τὸ **ἄπειρον μέτρον**, ὁ Λόγος ὄλων τῶν ιδεῶν, ἅς περὶ τοῦ **μὴ ὄντος** ἔχει ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ. Διὰ τοῦτο δέ καλεῖται καὶ **Λόγος**. Διότι εἶναι τὸ «ἄθροισμα» καὶ τὸ «μέτρον τῆς συγκρίσεως» ἢ «ἡ ἔννοια» τῆς πρὸς ἑαυτὰς καὶ πρὸς τὸν Θεόν «σχέσεως» ὄλων τῶν ψιλῶν περὶ τοῦ μὴ ὄντος ιδεῶν, ἅς ἔχει ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ¹⁸⁴. Πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ μὴ ὄντος **ψιλαί** ιδέαι τοῦ Πατρὸς ἐνυπάρχουσιν ἐν αὐτῷ, οὐχὶ δέ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὀντοποιοῦνται, **δι' αὐτοῦ** καὶ **ἐν αὐτῷ** (Ἰωάν. Α' 3, ΙΣΤ' 15, Κολασ. Α' 16, 17).

Ἐφόσον λοιπὸν ἐν τῷ ἀπείρῳ καὶ αἰωνίῳ Λόγῳ-Υἱῷ ἐνυπάρχουσι καὶ ὀντοποιοῦνται τὰ πάντα, δικαίως ἄρα ἐτόνισεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἡ λέξις «πάντα» οὐδόλως ἀναφέρεται ἐνταῦθα εἰς τὰς ἐτέρας δύο ὑποστάσεις τῆς θεότητος, ἤτοι εἰς τὸν Λόγον-Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θά περιλαμβάνετο ἐν αὐτοῖς (τοῖς **πᾶσι** τοῦ Πατρὸς) καὶ ὁ Υἱός, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ δέν ἦτο συνεπῶς δυνατόν νά εἴπῃ καὶ περὶ Ἐαυτοῦ ὁ Ἰησοῦς «πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ ἐμά ἐστι». Ἀναφέρεται ἐπομένως ἡ λέξις «πάντα» εἰς τὰς περὶ τοῦ **μὴ ὄντος** ιδέας τοῦ Πατρὸς, εἰς τὰ δημιουργήματα, τὰ κτίσματα ἐν γένει αὐτοῦ· πάντα ταῦτα εἶναι καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐφόσον ἄλλως τε αὐτός εἶναι ἡ ἄπειρος καὶ ἐνυπόστατος καὶ ἐνσυνείδητος «δύναμις καὶ σοφία» τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐνέχουσα καὶ συνέχουσα αὐτά, δι' **ἧς** καὶ ἐν ἧ ἐγένετο καὶ γίνεται ἡ ὀντοποίησις (θά γίνῃ δέ ἐν τῷ πληρώματι τῶν **καιρῶν** καὶ ἡ **ἀνακεφαλαίωσις** αὐτῶν (Ἐφεσ. Α' 10).

Ἄς παρακολουθήσωμεν κατόπιν τούτων νοερῶς, πρὸς τελείαν κατανόησιν τοῦ ἐπιμάχου θέματος, τὴν ὀντοποίησιν ἐξ οὐκ ὄντων τῶν «ψιλῶν» περὶ τοῦ μὴ ὄντος ιδεῶν, ἅς ἔχων ἐν Ἐαυτῷ ὁ Πατήρ ἔφερε καὶ φέρει εἰς **τό εἶναι** – ὀντοποιεῖ, δημιουργεῖ – καὶ ὧν **μέτρον** εἶναι ὁ αἰώνιος Λόγος - Υἱός. Εἶναι πρόδηλον – καὶ τονίζεται σαφῶς τοῦτο ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι πρὸ τῆς ὀντοποιήσεως τῶν ψιλῶν περὶ τοῦ μὴ ὄντος ιδεῶν προηγεῖται **ἀπερινόητόν** τι συμβούλιον τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς θεότητος. Διὰ τοῦτο, προκειμένης τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου λέγεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς τὰ ἄλλα δύο πρόσωπα τῆς θεότητος: **«Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν...»** (Γενέσ. Α' 26). Ἐπίσης μετὰ τὴν δημιουργίαν: «...Ἴδού ὁ Ἀδάμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν» (Γενέσ. Γ' 22). Ὁμοίως ἐν συνεχείᾳ «...δεῦτε καὶ **καταβάντες συγγέωμεν** αὐτῶν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν» (Γενέσ. ΙΑ' 7). Οἱ πληθυντικοί «ἐξ ἡμῶν», καὶ «Δεῦτε καταβάντες συγγέωμεν» δέν εἶναι πληθυντικοί μεγαλοπρεπείας, ὡς ἠθέλησαν νά ἰσχυρισθῶσιν οἱ ταλμουδισταὶ Ἑβραῖοι καὶ οἱ «μάρτυρες» τοῦ Ἰεχωβά. Ἡ πρόθεσις **ἐκ** –ἐξ ἡμῶν– τοῦ β' χωρίου καὶ ἡ λέξις «δεῦτε» τοῦ γ' χωρίου

¹⁸⁴. Ὁ «Λόγος» εἶναι ἔννοια μαθηματικῆ, **πηλίκον** καὶ **λόγος** ἀποτελοῦσι ταυτότητα εἰς τὰ μαθηματικά. Μέ τὴν ἔννοιαν ταύτην καλεῖται ὁ **Υἱός** τοῦ Θεοῦ καὶ «Λόγος» **καὶ οὐχὶ μέ τὴν ἔννοιαν** τοῦ «ἐνδιαθέτου», τοῦ «προφορικοῦ» λόγου. Καλεῖται δέ καὶ «Υἱός, διότι γεννᾶται ἀϊδίως ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀπείρου Νοῦ. Καὶ τέλος καλεῖται «μονογενής», διότι ἓνα ἐνυπόστατον καὶ ἐνσυνείδητον Υἱόν ἔχει ὁ Πατήρ».

(ἥτις μόνον προκειμένης προσκλήσεως καὶ ἄλλων προσώπων εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιηθῆ) ἀποκλείουσιν ἀπολύτως τοιαύτην ἔννοιαν. Πρόκειται συνεπῶς περὶ συσκέψεως καὶ κοινῶν ἀποφάσεων τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ.

Καὶ ἐν τῷ θείῳ ἐκείνῳ καὶ ἀπερινοήτῳ συμβουλίῳ ἐκδηλοῦνται αἱ περὶ τοῦ μὴ ὄντος «ψιλαί» ιδέαι τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ, μετέχοντος βεβαίως καὶ **συνεργοῦντος** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ «πανταχοῦ παρόντος καὶ τὰ πάντα ὡσαύτως πληροῦντος...». Ἡ ὄντοποίησις τῶν περὶ τοῦ μὴ ὄντος ψιλῶν ιδεῶν - ἀποφάσεων τοῦ Πατρὸς γίνεται κατὰ τὴν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ περὶ πάντων **πρόγνωσιν** (Ρωμ. Η΄ 29) καὶ ἐν τῷ «μέτρῳ» τοῦ ἐν τῷ αἰωνίῳ Λόγῳ προορισμοῦ πάσης ψιλῆς περὶ τοῦ μὴ ὄντος ιδέας· οὕτω ποιεῖ τὰ πάντα ὁ Πατήρ διὰ τοῦ Υἱοῦ (Ἰωάν. Α΄ 3, Κολασ. Α΄ 16-17, Ἐφεσ. Α΄ 10 κ.ἄ.), συνεργεία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁸⁵.

Τούτων δεδομένων νοεῖται πῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό μετέχον τοῦ θείου συμβουλίου καὶ συνεργοῦν εἰς πᾶσαν τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ ἐνέργειαν, προκειμένου νά μεταδώσῃ τοῖς πιστοῖς οἰονδήποτε **χάρισμα** (Α΄ Κορ. ΙΒ΄ 11) ἢ **ἀλήθειαν** ἢ **ἀγγελίαν** περὶ τῶν μελλόντων, λαμβάνει ἐκ τῶν τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ καὶ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλεῖ (Ἰωάν. ΙΣΤ΄ 13-15). Διότι πᾶσα ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι **προεγνωσμένη** καὶ **προωρισμένη** καὶ **προαποφασισμένη** ὑπὸ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ. Ἐνεργοῦν ἐπομένως τό Πνεῦμα τό Ἅγιον συνωδὰ τῇ ἀπειρῳ περὶ πάντων θεία προγνώσει, «τὰ πάντα ἐκ τῶν τοῦ Υἱοῦ λαμβάνει καὶ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλεῖ». Οὕτως ἔχει ἡ ἀληθῆς ἔννοια τῶν δύο πρώτων ἐκ τῶν προμνησθέντων χωρίων τῆς Κ.Δ., τὰ ὅποια ἐπικαλεῖται ἡ Ρωμαϊκὴ «Ἐκκλησία». Διὰ τὰ λοιπά (ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ «Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ») δέν θά εἴπωμεν κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἰ μὴ ἐλάχιστα, ὅτι δηλ. ἀναφέρονται ταῦτα εἰς τό Πνεῦμα **τῆς «υἰότητος κατὰ χάριν»**, ὅπερ λαμβάνομεν πάντες, ὅταν διὰ πίστεως πρὸς τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου – καὶ τόν τρισυπόστατον Θεόν, ἐπιτύχωμεν τὴν πνευματικὴν ἡμῶν **ἀναγέννησιν** καὶ γίνωμεν **τέκνα Θεοῦ κατὰ χάριν** (Ἰωάν. Α΄ 12-13, Β΄ 2 καὶ Δ΄ 19 κ.ἄ.). Ὡσαύτως, ἐλάχιστα θά εἴπωμεν καὶ πάλιν διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ΄ 18). Διότι ἀναφέρεται τοῦτο **ἀποκλειστικῶς** εἰς τόν τέλειον ἄνθρωπον Ἰησοῦν, ὅστις μετὰ τὴν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν «ἔλαβε πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς», ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν ὁ ἐν αὐτῷ ἐνοικήσας Θεός Λόγος εἶχεν «ἀπ' ἀρχῆς» (Α΄ Ἰωάν. 1 κ.ἄ.).

Ἐάν ὁμως ἡ ἀληθῆς ἐρμηνεία τῶν προμνησθέντων χωρίων ἀπέδειξεν ὅτι οὐδαμῶς δύναται νά στηριχθῆ ἐπ' αὐτῶν ἡ δοξασία τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», ἡ ἀληθῆς κατανόησις τῆς ἐννοίας καὶ τῶν λοιπῶν τοιούτων τῶν σχετικῶν μέ τό ἐπίμαχον θέμα θά καταστήσῃ φαεινότεραν τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐξηγοῦσα συνάμα διατί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορεύεται μὲν μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς –

¹⁸⁵. Χρ. Αδρούτσου, Δογματ. §15, σελ. 76-77.

κατά τήν ὀρθήν ἄποψιν τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας, μεταδίδεται ὁμως και μετά τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, «ὑπό τοῦ Υἱοῦ». Τά χωρία ταῦτα εἶναι τά ἐξῆς:

α) «Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγώ **πέμψω**¹⁸⁶ ὑμῖν παρά τοῦ Πατρὸς, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ἰωάν. ΙΕ΄ 26) β) «...Καί τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον» (Ἰωάν. Κ΄ 22)· καί γ) «Τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρά τοῦ Πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καί ἀκούετε» (Πράξ. Β΄ 33).

Εἶναι ἀπολύτως σαφές, φρονουῦμεν, ἡ ἔννοια καί τῶν χωρίων τούτων, διότι τήν ἐξήγησιν δίδει αὐτός ὁ Κύριος πρὸς πρόληψιν, ὡς προείπομεν, πάσης παρερμηνείας ἐπεξηγῶν τήν πρότασιν «ὃ ἐγώ **πέμψω παρά τοῦ Πατρὸς**» διά τῆς κατηγορηματικῆς προσθήκης «ὃ παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται». Εἰς τό β΄ χωρίον, ἐμφυσᾷ πρῶτον ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς καί ἔπειτα λέγει εἰς αὐτούς «λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον». Τό ἐμφύσημα ὁμως τοῦτο δέν εἶναι μόνον ἐμφύσημα τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος τελείου ἀνθρώπου Ἰησοῦ. Εἶναι προσέτι ἐμφύσημα τοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐνοικοῦντος **Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ**, ὅμοιον πρὸς τό γενόμενον ὑπό τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους (Γενέσ. Β΄ 7), καί δ' αὐτοῦ μετεδόθη εἰς τοὺς μαθητάς οὐχί μόνον ἡ θεία χάρις, ἀλλά καί αὐτό τοῦτο τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὃ συνακολουθεῖ πάντοτε τήν θείαν χάριν καί εἶναι συνυφασμένον μετ' αὐτῆς, ἐφόσον ἡ Θεότης δέν μερίζεται, ὅπου δέ δίδεται ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ, συνεπέρχεται καί ἡ «ἀγάπη τοῦ Πατρὸς καί ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Β΄ Κορ. ΙΓ΄ 13, Ἰωάν. ΙΔ΄ 10 καί 23). Εἰς τό τρίτον τέλος χωρίον ἡ λέξις «ἐξέχεε» δέν σημαίνει ποσῶς ὅτι ὁ Κύριος «ἐξέπόρευσε ἢ ἐξέπεμψεν» ὡς αἰώνιος **Λόγος** τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· σημαίνει ἀπλῶς ὅτι «μετέδωκεν». Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ περι οὗ ρήματος **ἐκχύνω**: «χύνω τι ἐκ τῆς πηγῆς του εἰς ἄλλο μέρος». Ἐξέχεεν ὁμως, ἥτοι **μετέδωκεν** ὁ Κύριος τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἀφοῦ ἔλαβε τό ὑπεσχημένον παρά τοῦ Πατρὸς, ὅταν δηλαδή καί ὡς τέλειος ἄνθρωπος ἔλαβε μετά τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ΄ 18).

Μετά τήν ἀνάστασίν του ἐκ νεκρῶν, ὁ Ἰησοῦς λαβὼν τήν «ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς» καί «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς», ἔχει και ὡς ἄνθρωπος πλέον τήν ἐξουσίαν τῆς μεταδόσεως τῆς κοινωνίας καί τῶν ἰδιαιτέρων χαρισμάτων τοῦ

¹⁸⁶. Καί διά τοῦ μέλλοντος «πέμψω» διακηρύσσει προφητικῶς ὁ Κύριος, ὅτι «ἔμελλε νά πέμψῃ» τόν Παράκλητον, ἥτοι θά ἔπεμπεν αὐτόν μετά τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν του, ὅτε θά ἐλάμβανε «πᾶσαν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς» Ἄν ἐπρόκειτο περί αἰωνίας καί αἰδίου ἐκπομπῆς - ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ, θά ἔλεγεν, ἀναντιρρήτως, «ὃν ἐγώ πέμψω» - χωρίς νά προσθήσῃ οὔτε τήν λέξιν «ὑμῖν» - ἐφόσον θά ἐπρόκειτο περί αἰωνίου καί αἰδίου ἐκπομπῆς - οὔτε τήν ἀμέσως ἀκολουθήσασαν ἐπεξηγηματικὴν φράσιν, «παρά τοῦ Πατρὸς», εἰς τήν ὁποίαν προσέθεσε καί σαφεστέραν ἐτι ἐπεξήγησιν (πρὸς ἀποφυγὴν ἀκριβῶς πάσης παρερμηνείας)· «τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ **παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται**» .

Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς **πιστοὺς**. Αὐτός εἶναι ἡ «θύρα» τῆς εἰσόδου εἰς τὴν «ἀλήθειαν» καὶ τὴν «γνώσιν» τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐάν δέν πιστεύσῃ τις εἰς τὴν θεότητά του, δέν δύναται νά λάβῃ τὴν «θεῖαν χάριν» (Ἰωάν. Α' 16-17, Β' Κορ. ΙΓ' 13, Ἐφεσ. Δ' 7, Γαλ. Β' 16 κ.ἄ.), ὡς καὶ τὴν «κοινωνίαν» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (ἥτις πάντοτε συνεπέρχεται **φύσει**, λόγῳ τοῦ ἀδιαιρέτου καὶ τοῦ ἀμερίστου τῆς Θεότητος). Ἐπίσης δέ καὶ τὰ **εἰδικά** πνευματικά χαρίσματα, τὰ ὁποῖα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς (Α' Κορ. ΙΒ' 7-11), «κατά τό μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ' 7).

β. «Τό Πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης

Ἡ πνευματική σημασία τῆς αἰρετικῆς ὑπό τοῦ Πάπα διεκδικήσεως «Πρωτείου ἐξουσίας» ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἰς παγκόσμιον ἐπίπεδον ἀρκούντως, φρονουῦμεν, κατενοήθη ἐξ ὅσων ἐκτενῶς ἐν τῷ Α' κεφαλαίῳ ἀνεπτύξαμεν. Διά τῆς αἰρετικῆς καὶ βλασφήμου ταύτης δοξασίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προελθόντων πνευματικῶν ἐπακολούθων (ὡς τό «ἀλάθητον» τοῦ Πάπα καὶ ὁ ἀπολυταρχικός - μοναρχικός δεσποτισμός του ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς ὑπ' αὐτόν θρησκευτικῆς κοινωνίας), ὁ Παπισμός ἐξελίχθη, ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγούμενοις εἴπομεν, εἰς ἀπολυταρχικόν - μοναρχικόν σύστημα μυστικιστικῆς κοσμοθεωρίας καὶ **διαστροφῆς** αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπεδείχθη **νέος Ρωμαϊκός ἐθνισμός** (paganismus) ὑπό πνευματικὴν μεταμπίεσιν, ὅστις ἐδηλητηρίασε αὐτὴν ταύτην τὴν καρδίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀφήρεσε τὴν μυστικὴν ἐλευθερίαν ἐν Χριστῷ ἐκάστου μέλους αὐτῆς¹⁸⁷ καὶ ἀπέβη τό ἀναπόφευκτον καὶ **μοιραῖον** αἴτιον τοῦ εἰς ἑκατοντάδας ὄλας διαφόρων αἰρέσεων (τῶν διαμαρτυρομένων καὶ τῶν λοιπῶν παλαιοκαθολικῶν κλπ., τῶν ἀποσπασθέντων τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) ἐκπτώσεως ἐκ τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τό ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον τῆς δυνατότητος ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς Αὐτήν.

Ἐπραγματοποίησε δέ οὕτω καὶ ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ καὶ λεπτομερείᾳ ὅ,τι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀδίκως ὄλας ἔγραψε περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, ὅταν ἐκεῖνος ἔκαμε χρῆσιν τοῦ τίτλου «Οἰκουμενικός». Εἶπε δηλαδή, ὅπως καὶ ὁ Ἐωσφόρος: «Ἀναβήσομαι εἰς τόν οὐρανόν καὶ θήσω τόν θρόνον μου ὑπὲράνω τῶν ἀστέρων – ἦτοι τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καὶ ἐπισκόπων – καὶ γενήσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ». Διότι οὐδέν ἄλλο σημαίνει ἡ **ἐκπροσώπησις** ἢ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Κυρίου

¹⁸⁷. +Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 86 καὶ ὑπ. 1, καὶ βιβλ. αὐτόθι. Τοιαύτη δέ εἶναι ἡ διαστροφή τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θέσεως τοῦ Πάπα ἐν αὐτῇ, ὥστε ὄχι μόνον οἱ λαϊκοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ κληρικοὶ ὄλων τῶν βαθμῶν ἐμφανιζόμενοι ἐνώπιον τοῦ Πάπα γονυπετοῦν ἐνώπιόν του. Τὴν θλιβεράν δέ ταύτην κατάστασιν οὐδόλως μετέβαλε (μᾶλλον δ' ἐπεκύρωσε) καὶ ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ.

ὑπό τοῦ Πάπα καί ὁ ἰσχυρισμός του ὅτι αὐτός ἀποτελεῖ «τὴν ὄρατὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας»¹⁸⁸. Ὑπερφρονήσας ὁμοῦ οὕτω καί βλασφημήσας κυριολεκτικῶς κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐστερήθη τῆς θείας χάριτος καί παρεδόθη εἰς «ἀδόκιμον νοῦν», εἰς «πνευματικὸν σκοτισμόν». Ἐντεῦθεν αἱ σατανικαὶ κυριολεκτικῶς ἐνέργειαι του, τὰ ἀνήκουστα καί ἀπερίγραπτα ἐγκλήματα του, αἱ πλαστογραφίαι καί αἱ ποικίλαι **παραποιήσεις** καί **διαστροφαί** τῆς ἀληθείας διὰ τὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς **ἀπολυταρχικῆς-μοναρχικῆς** πνευματικῆς ἐπικυριαρχίας του. Καί ἐκ τούτου αἱ τόσαι αἰρετικαὶ πλάναι καί κακοδοξίαι του, ἐξ ὧν αἱ μνημονευθεῖσαι ἤδη, ὡς καί ἡ ἐπομένη περί τοῦ «ἀλαθήτου», ἀποτελοῦσι πραγματικὰς βλασφημίας κατὰ

¹⁸⁸. Πρβλ. και + Παν. Τρεμπέλα, «Δογματική» σελ. 327, ὑπ. 35. «Ἐφεσ. Δ' 15. Χρυσ. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ., ὁμιλ. 6 § 1, Μ· 62. 44. Καί τὰ νεώτερα συμβολικὰ βιβλία ἐντόνως ἐξαίρουσι τὴν ιδιότητα τοῦ Χριστοῦ ὡς μόνης **κεφαλῆς** τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ Κριτόπουλος (κεφ. κγ'), παρατηρεῖ, ὅτι «οὐδέποτε ἠκούσθη παρὰ τῆ Καθολικῆ Ἐκκλησίᾳ ἄνθρωπον θνητόν καί μυρίαὶς ἁμαρτίαις ἔνοχον **κεφαλὴν** λέγεσθαι τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνος γάρ ἄνθρωπος ὢν, θανάτῳ ὑπόκειται, ἐν ὧσφ δέ ἄλλος ἐκλεχθῆ εἰς διαδοχὴν, ἀνάγκη τὴν Ἐκκλησίαν ἀκέφαλον εἶναι. Ἀλλ' ὡσπερ σῶμα δίχα κεφαλῆς οὐδ' ἐν ριπῇ στήναι δυνατόν, οὕτω τὴν Ἐκκλησίαν δίχα τῆς προσηκούσης αὐτῇ κεφαλῆς μείναι κἂν ἐν βραχεῖ ἀδύνατον. Τοιγαροῦν ἀθανάτου κεφαλῆς χρεῖα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἵνα πάντοτε ζῶσα καί ἐνεργῆς ἢ καθάπερ καί ἡ κεφαλὴ. Ἐτι τοιαύτης κεφαλῆς δεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἐφ' ὑψηλοῦ καθημένη, καί μέντοι τεθεωμένη, δύναται ἂν τα πάντα ἐφορᾶν καί διευθύνειν πρὸς τὸ βέλτιον. Ἔστι δέ τοιαύτη κεφαλὴ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὅς ἐστι κεφαλὴ πάντων, ἐξ οὗ πᾶν σῶμα συναρμολογεῖται. Ἦς κεφαλῆς ζώσης διὰ παντός, συζῆ αὐτῇ καί ἡ Ἐκκλησία...». Παρόμοιος ὁ Δοσίθεος (ἐν ὄρω ι') προσθέτει: «Ἦς τίνος Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ θνητός ἄνθρωπος καί ἀϊδιος κεφαλὴ εἶναι οὐ δύναται, Αὐτός ὁ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστός ἐστι κεφαλὴ, καί Αὐτός τοὺς οἴακας ἔχων ἐν τῇ τῆς Ἐκκλησίας κυβερνήσει πηδαλιουχεῖ διὰ τῶν Αγ. Πατέρων. Ἐν πᾶσιν ὁμοφωνῶν ἀποφαίνεται καί ὁ Μογίλας (Α' 85) λέγων: «Μόνος ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου «...ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καί ὁ Χριστός κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας...». Καί «...Αὐτός ἐστι ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. «Ὅς ἐστιν ἀρχή... ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτός πρωτεύων...». Ἐξηγεῖ ὡσαύτως πῶς ὁ Χριστός εἶναι καί **θεμέλιον** τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν ἀπόστολον τὸν λέγοντα «θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός». Καί ἂν λέγωνται καί οἱ ἀπόστολοι καί προφῆται θεμέλια τῆς πίστεως καί τῆς Ἐκκλησίας... δέν εἶναι οὗτοι ἀπλῶς καί **πρῶτως** θεμέλια... μά κάτι δευτέρως... Διατί ὁ Χριστός δέν ἐθεμελίωσε τὴν Ἐκκλησίαν του ἐπάνω εἰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν Του... (Ι. Καρμίρη, ΙΙ σ. 560, 630 καί 752)». Ἀλλὰ προσέτι, ἐν πνευματικόν σῶμα ἀποτελοῦσα ἡ Ἐκκλησία («θριαμβεύσασα» ἐν οὐρανῷ, καί «στρατευόμενη» ἐπὶ τῆς γῆς) πῶς δύναται νά ἔχη δύο κεφαλὰς; Παρὰ ταῦτα ἡ σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ 1870, ἀνανεοῦσα σωρείαν προηγουμένων ἀποφάσεων συνόδων τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, δι' ὧν ἐπεδιώχθη ἀπ' ἀρχῆς, καί ἐπετεύχθη προοδευτικῶς ὁ εὐνουχισμός, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἢ νέκρωσις καί διαστροφή τῶν συνειδήσεων τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως, ἀπεφάνθη, σὺν τοῖς ἄλλοις καί ὅτι: «...Ἐάν τις ἔλεγε, ὅτι ὁ Πέτρος –πρῶτος Πάπας καί ἐπίσκοπος Ρώμης – δέν ἐστέφθη ὑπό τοῦ Χριστοῦ πρίγκηψ τῶν ἀποστόλων (!) καί «ὄρατὴ κεφαλὴ τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας (καί ὅτι ὁμοία κεφαλὴ εἶναι βεβαίως ἔκτοτε καί μέχρι σήμερον καί ὁ ἐκάστοτε ἐπίσκοπος-Πάπας Ρώμης), ἅς εἶναι ἀναθεματισμένος» (Πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἐργ., σελ. 12-13).

τοῦ Θεοῦ.

γ. Τό ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης

Τό δόγμα τοῦ ἀλαθήτου τοῦ Πάπα, ὅταν οὗτος ἀποφαίνεται ἀπό καθέδρας (ἦτοι ὅταν ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ λειτουργήματός του ὡς ὑπάτου ποιμένος καί διδασκάλου τῶν χριστιανῶν ὀρίζει διδασκαλίαν τινά), θεσπισθέν ὑπό τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ τό 1870 ἀποτελεῖ ὡσαύτως, καθ' ἡμᾶς, πραγματικήν βλασφημίαν κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί κατά τῆς **ἐννοίας** τῆς Ἐκκλησίας¹⁸⁹. Διότι ἀλάθητος εἶναι μόνον ὁ Θεός καί ἡ Ἐκκλησία, ἣν ἵδρυσεν ὁ Κύριος (Ματθ. ΙΣΤ' 18), εἰς ἣν κατελθόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐσκήνωσε καί θά παραμείνη μέχρι «συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Πράξ. Β' 1-4 καί Ἰωάν. ΙΔ' 16). Προκειμένου ὅθεν περί δογματικῶν διδασκαλιῶν ἢ ἀποφάσεων τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶσιν εἰς τήν πίστιν καί εἰς τό πνευματικόν καθόλου ἔργον αὐτῆς, ἀποφαίνεται κατ' ἀρχήν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον καί ἐκ παραλλήλου ἡ ὅλη Ἐκκλησία (κλήρος καί λαός), ἐν ἧ τούτο σκηνοῖ, διά τῆς συνοδικῆς πνευματικῆς διοικήσεώς της, ἣτις εἶναι ἀπό τῆς ἡμέρας τῆς συστάσεώς της «συνοδική-συλλογική». Διά τοῦτο ἐν τῇ πρώτῃ σχετικῇ ἀποφάσει τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῇ ἀναφερομένη εἰς τās Πράξεις (ΙΕ' 28), τονίζεται ρητῶς «...ἔδοξε γάρ τῷ **Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν**», ἦτοι πᾶσι τοῖς συνελθοῦσιν «ἀποστόλοις καί πρεσβυτέροις, **σύν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ**». Καί διά τοῦτο ὡσαύτως ἐθεωρήθησαν ἀλάθητοι αἱ ἀποφάσεις τῶν **ἑπτὰ** Οἰκουμενικῶν συνόδων, οὐ μόνον διότι ἐξεπροσωπεῖτο ἐν αὐτοῖς τό ὅλον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας διά τῆς συλλογικῆς διοικήσεως καί ἀντιπροσωπείας του, ἀλλά καί διότι **καθολική ὑπήρξε καί ἡ συμμαρτυρία τῆς συνειδήσεως τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅλων τῶν πιστῶν** ὅτι αἱ ἀποφάσεις ἐκεῖναι ἐλήφθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ¹⁹⁰.

Ἐναντίον ὅμως τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, (1870), ἀντετάχθη, κατ' ἀρχήν, ὡς προανεπτύξαμεν, ἡ ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ **ἀντιπολίτευσις**, ἣτις, καταπολεμήσασα μέχρι ἐσχάτων τήν δογματοποίησιν τοῦ παπικοῦ ἀλαθήτου καί τοῦ ἀπολυταρχικοῦ Παπισμοῦ, ἀπεσπάσθη τελικῶς τῆς Ρώμης καί ἀπετέλεσεν ἰδίαν θρησκευτικήν κοινωνίαν ὀνομασθεῖσαν «Παλαιοκαθολικήν»¹⁹¹. Οἱ ὀπαδοί τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τονίζουσιν εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ὅτι ἡ πίστις εἰς τό **δόγμα** τοῦ Βατικανοῦ (1870), εἶναι οὐ μόνον καθ' ἑαυτήν **Ἐκκλησιαστικῶς, ἱστορικῶς** καί θεολογικῶς ἀπαράδεκτος, ἀλλά καί **τυπικῶς, νομικῶς**, ἀντικανονική, διότι αἱ

¹⁸⁹. Περί τοῦ τρόπου, καθ' ὃν προητοιμάσθη εἰς τὰ παρασκήνια τοῦ Βατικανοῦ, ὑπό τοῦ τότε Πάπα Πίου τοῦ Θ' ἡ ὑπό τῆς περὶ ἧς συνόδου ψήφισις τοῦ ἀλαθήτου, ἰδέ καί Οὐρανίας Λαμπάκου «Ορθόδοξος Ἐκκλησία καί Παπισμός», σελ. 112.

¹⁹⁰. Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 99-101.

¹⁹¹. Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 94 ἐξ.

έργασιαί τῆς συνόδου διεκόπησαν ἀποτόμως, σχεδόν βιαίως, ὑπό τοῦ Πάπα Πίου τῆν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1870¹⁹². «Ὅταν λοιπόν εἰς τὴν δικαίαν ταύτην διαφωνίαν σοβαρᾶς μερίδος τοῦ σώματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου τοῦ Βατικανοῦ περί τοῦ «ἀλαθήτου τοῦ Πάπα» προστεθῆ ἡ ἀπόλυτος καταδίκη τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὑπό τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, νοεῖται πόσον ἀντίκειται αὕτη εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὡς πραγματικὴ **βλασφημία** κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Περιγράφων δέ ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του (σελ. 286-300) τὰς δραματικὰς ὄντως σκηνάς, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν σύγκλησιν καὶ καθ' ὅλας τὰς συνεδρίας τῆς συνόδου τοῦ 1870, ἰδίᾳ ὅμως κατὰ τὴν λήψιν τῆς περὶ τοῦ «ἀλαθήτου» τοῦ Πάπα ἀποφάσεώς της, ἐν σελ. 295-297 ἐρωτᾷ:

«Ἦσαν ἀλάθητοι οἱ μολύναντες τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης ἐξώλεις ἄνδρες; Ἦτο λοιπόν ἀλάθης Πάπας ὁ Ἀδριανὸς Ε΄ (1276), ὁ μηδέποτε χειροτονηθεὶς κἄν ἱερεὺς; Ἀλάθης ὁ ἀνύπαρκτος Δόμνος, ὃν ἀναφέρει τό Λατινικὸν ἔορτολόγιον; Ὁ Ἰωάννης ΙΘ΄ (1003-9), ὁ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν κοσμικὸς καὶ Πάπας; Ἀλάθης ὁ Γρηγόριος ΙΒ΄, ὁ ἐκλεγείς τὴν 30 Δεκεμβρίου 1406, ἀλλὰ τὴν 5 Ἰουνίου 1409 καθαιρεθεὶς ἐν Πίζῃ, παραιτηθεὶς δέ μόλις τὴν 4 Αὐγούστου 1415; Ἦτο ἀλάθης ὁ Ἀλέξανδρος Ε΄ ἐκλεγείς τὸν Ἰούνιον τοῦ 1409 καὶ δηλητηριασθεὶς τὴν 3 Μαΐου 1410, ἢ ὁ Ἰωάννης ΙΒ΄ ἐκλεγείς τὴν 17 Μαΐου 1410 καὶ τὴν 29 Μαΐου 1415 καθαιρεθεὶς ὑπό τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου; Ὁ Σίλβεστρος Γ΄, ἐκλεγείς τὴν 22 Νοεμβρίου 1044 καὶ καθαιρεθεὶς τὴν 10 Ἀπριλίου 1045, ὑπῆρξεν ἀλάθης; Ὁ σιμωνιακῶς καταλαβὼν τὸν Παπικὸν θρόνον Γρηγόριος ΣΤ΄ καὶ ἀπομακρυνθεὶς μετὰ τινὰς μῆνας (Ἀπρίλιος 1045-20 Δεκεμβρίου 1045) ὑπῆρξεν ἀλάθης; Ὁ Ὀνώριος Α΄, ὅστις ἀνεθεματίσθη ὑπό Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ὑπό τῶν διαδόχων αὐτοῦ Παπῶν ὡς αἰρετικὸς; Ὁμοίως δέ ὁ ὡς αἰρετικὸς ἀνεθεματισθεὶς Πάπας Βιργίλιος; Ἦσαν οὗτοι ἀλάθητοι;».

Ἦσαύτως ὁ αὐτὸς ἅγιος Νεκτᾶριος, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του, σελ. 159-163, προσθέτει:

«... Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι τοὺς ἀλαθήτους Πάπας ψευδομένους· διότι ὁ Πάπας Ζεφυρίνος (τῷ 202), ἀνὴρ αἰσχροκερδῆς, δωρολήπτης, φιλάργυρος..., ὑπέπεσεν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Σμυρναίου Νοητοῦ. Ὁ Κάλλιστος διαδεχθεὶς αὐτὸν ἐν ἔτει 220, ἀνὴρ γόης, ἐν κακίᾳ ζήσας, πανοῦργος... μίξας τὴν αἵρεσιν Κλεομένους, μαθητοῦ τοῦ Νοητοῦ καὶ Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου, ἐτέραν καινότεραν αἵρεσιν συνέστησεν... Ὁ Μαρκελῖνος (τῷ 296) ἐλθὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἰσιδος καὶ τῆς Ἐστίας ἔθυσσε τοῖς εἰδώλοις, ὡς μαρτυρεῖ ἄλλως τε καὶ ὁ Πάπας Δάμασος. Ὁ Λιβέριος... υπέγραψε λίβελλον αἰρετικῆς πίστεως καὶ καταδίκης τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου. Ὁ τοῦτον

¹⁹². + Ἰωάν. Καλογήρου, αὐτόθι, σελ. 96-97.

διαδεξάμενος Φήλιξ προεβλήθη εις τήν ἐπισκοπὴν προστεθείς τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ. Ὁ Ἀναστάσιος Β΄ (τῷ 496) ὑπῆρξε Νεστοριανῆς αἰρέσεως ὁπαδός... Ὁ Ὀνώριος Α΄ (τῷ 625) ὑπῆρξεν αἰρετικός μονοθελητής, καθ' οὗ τὸ ἀνάθεμα ἢ ἕκτη ἀγία Οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐξεφώνησεν. Ὁ Ἰωάννης ΙΑ΄ (1316) ἠκολούθει τὴν τῶν χιλιαστῶν αἵρεσιν. Ὁ Ἰωάννης ΙΒ΄ (1410) ἀπεδείχθη ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Κωνσταντίας μιαιώτατος αἰρετικός. Ὁ Εὐγένιος Δ΄ κατεκρίθη ὑπὸ τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου ὡς αἰρετικός καὶ ἀπεγυμνώθη τῆς ἀρχιερωσύνης. Ὁ Λέων ὁ Γ΄ κατακρίνεται ὡς καταφρονητής καὶ αὐτῆς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας... Περὶ τοῦ Σεργίου τοῦ Γ΄ ὁ ἅγιος παπιστὴς Καρδινάλιος Βαρώνιος γράφει (Χρον. 908, ἀριθ. Δ΄ καὶ Ε΄) «...τυραννικῇ βίᾳ τῆς Ἀρχιερατείας ἐπιβατεύσας, τὸν βίον βδελυρώτατος... ἐξάγιτος, ἐκ τῆς Μαροισίας τῆς ἐταιρίδος Ἰωάννην δι' ἀθεμίτου μοιχείας ἀποτελῶν, ὑφ' ὃν Θεοδώρα, ἡ γεραιτέρα μαχλὰς ἐπίσημος ἐπὶ τῆς πόλεως (ἠσχύνθη εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας) ἐμονάρχησεν. Ὁ νόθος οὗτος Ἰωάννης ἐπάπευσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης ὁ Γ΄...».

Πάντες λοιπὸν οἱ Πάπαι οὗτοι, ὡς καὶ ὁ Πάπας Ζώσιμος, ὁ κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα ἐπιδοκιμάσας αἰρετικὴν ὁμολογίαν ἀρνούμενην τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν¹⁹³, ὡσαύτως δὲ πάντες οἱ λοιποὶ ἔκφυλοι καὶ ἐξώλειοι ἄνδρες, ὧν τινές, ὡς ὁ Πῖος Δ΄ ἀπέθανον καὶ εἰς ἀγκάλας γυναικῶν...¹⁹⁴ ἦσαν, κατὰ τὸν Παπισμὸν, οἱ «τοποτηρηταὶ καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ, οἱ **διανομεῖς τῆς θείας χάριτος, αἱ ὁραταὶ κεφαλαὶ** τῆς Ἐκκλησίας... (ὅποια ὄντως κεφαλαί!), καὶ ἀπὸ καθέδρας ἀποφαινόμενοι, «ἀλάθητοι»! Διότι¹⁹⁵ τὰς ιδιότητας τοῦ «ἀλαθήτου» κλπ. δέν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρήσωμεν ὡς παρασχεθείσας εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βατικανοῦ τὸ 1870, ὅτε δέον νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ σύνοδος ὡς ἀνωτέρα καὶ πάλιν τοῦ Πάπα· ἄλλως τε καὶ ἡ σύνοδος αὕτη διεκήρυξεν ὅτι τὰς ιδιότητας ταύτας ἔχει ὁ Πάπας «θεία χάριτι», ὡς διάδοχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἐπομένως ἔδει νὰ τὰς ἔχωσι πάντες οἱ Πάπαι, ἅμα τῇ ἀνακηρύξει των, κατὰ πνευματικὴν **κληρονομικὴν διαδοχὴν!**

¹⁹³. + Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 306.

¹⁹⁴. Ἀγ. Νεκταρίου, μν. ἔργ., σελ. 162.

¹⁹⁵. Πρβλ. καὶ + Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., 30-39, ἐνθα εἰς τὸν κατάλογον τῶν τόσων «ἀλαθήτων» (!) Παπῶν προστίθενται καὶ οἱ: a. Γελάσιος, ὅστις ἠκολούθει αἰρετικὰς δοξασίας ἐπὶ τοῦ δόγματος τῆς θείας εὐχαριστίας, b. Σίξτος ὁ Ε΄, ὅστις ἐκυκλοφόρησε ἔκδοσιν τῶν ἀγίων Γραφῶν, «διωρθωμένην ἐξ ἰδίας αὐτοῦ χειρός...», ἣτις ἦτο πλήρης πλανῶν παντός εἶδους, c. Οὐρβανός ὁ 8ος, ὅστις κατεδίκασεν ὡς αἰρετικὴν τὴν θεωρίαν τοῦ Γαλιλαίου «ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἥλιον», d. Ζαχαρίας, ὅστις ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ ἀναθέματος νὰ πιστεύουν οἱ χριστιανοί, «ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη» καὶ e. Πῖος ὁ Β΄, ὅστις εἰδοποίησε φιλικῶς τὸν βασιλέα Κάρολον τὸν 7ον τῆς Γαλλίας «νὰ μὴ πιστεῦῃ εἰς ὅ,τι λέγουν οἱ Πάπαι, διότι τὰς περισσοτέρας φορὰς ὁμιλοῦσιν ἀπὸ πάθος ἢ συμφέρον».

δ. Ὁ μοναρχικός καὶ ἀπολυταρχικός δεσποτισμός τοῦ Πάπα Ρώμης

Μετά τήν ἐπί τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐπιβολήν τοῦ ἐπαράτου «πρωτείου ἐξουσίας» τοῦ Πάπα, ἐγένετο οὗτος ἀπόλυτος κυρίαρχος αὐτῆς (κλήρου καί λαοῦ), οἱ δέ κληρικοί, ἀνώτεροι καί κατώτεροι, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἶπομεν, προσκυνοῦσιν αὐτόν εἰδωλολατρικῶς, παρά τήν σχετικήν ρητήν ἀπαγόρευσιν τῆς Γραφῆς (Ματθ. Δ' 10 κ.ἄ.). Μετέβαλεν οὕτως ὁ Παπισμός τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν καί τυραννίαν, εἰς καθαρὸν «Παποκαισαρισμόν»¹⁹⁶.

ε. Αἱ ἀξιωμαθία τῶν ἁγίων. «Τά ὑπέρτακτα ἔργα»

Διά τῆς αἰρετικῆς ταύτης δοξασίας ἡ Παπική Κοινότης διετύπωσε καί παρεδέχθη τήν παράδοξον διδασκαλίαν, κατά τήν ὁποῖαν αἱ ἀγαθαί πράξεις διαφόρων ἁγίων καί τῆς Θεοτόκου ἐξήρκεσαν διά τήν σωτηρίαν των καί ἐπερίσσευσαν (!), τά δέ **περισεύματα** τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἁγίων αὐτῶν τά ἔχει καί τά διαχειρίζεται (!) ὁ Πάπας, ὁ ὁποῖος δύναται νά τά χρησιμοποῖη κατά βούλησιν! Οὕτω λοιπόν ὁ Πάπας χρησιμοποιοῦν ἔργα ἄλλων σώζει ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ὑστέρησαν εἰς ἔργα ἢ ἀπέθανον ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἢ δέν ἐπρόφθασαν νά ἐκτίσουν ὅλας τάς ποινάς τάς ἐπιβληθείσας εἰς αὐτούς κατά τήν ἐξομολόγησιν. Ἡ διδασκαλία ὅμως αὕτη δέν ἔχει ἴχνος βάσεως εἰς τάς ἁγίας Γραφάς¹⁹⁷, μειώνει τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ εἰς τήν ἐξίλαστήριον θυσίαν αὐτοῦ διά τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καί καθιστᾷ τόν Πάπαν ἕνα εἶδος πνευματικοῦ τραπεζίτου, ὁ ὁποῖος χαρίζει ἢ μᾶλλον δανείζει, ἂν δέν πωλῇ, πνευματικά κεφάλαια...

¹⁹⁶. Κατά τήν διδασκαλίαν τοῦ Παπισμοῦ, ἡ χριστιανική Ἐκκλησία εἶναι μία «μοναρχία ἀπόλυτος», τῆς ὁποίας μονάρχης εἶναι ὁ Πάπας, ὅστις καί ὡς τοιοῦτος ἐνεργεῖ. Εἰς τήν μοναρχίαν ταύτην συνίσταται ἡ ὅλη δύναμις καί ἡ σταθερότης τῆς Ἐκκλησίας (!), ἥτις δέν δύναται νά ὑπάρξῃ ἄνευ αὐτῆς. Ὁ Χριστιανισμός στηρίζεται καθ' ὀλοκληρίαν ἐπί τῆς βάσεως τοῦ Παπισμοῦ, ὅστις εἶναι «τό σημαντικώτερον αὐτοῦ στοιχεῖον, τό ἄθροισμα καί ἡ οὐσία του!». Ἡ μοναρχική ἐξουσία τοῦ Πάπα «ὡς ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ» καί «κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας», ὡς ἀκρογωνιαίου λίθου, ἀλανθάστου διδασκάλου τῆς πίστεως, ἐκπροσώπου τοῦ Θεοῦ ἐπί τῆς γῆς, ποιμένος ποιμένων, ἀκρου ἀρχιερέως κλπ., εἶναι ἀπολύτως ἐξουσιαστική, εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἐκτελεστή καί ἐκτείνεται «θείῳ δικαίῳ ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης. Κατά δέ τόν καρδινάλιον Ζαμπαρέλλα, «ἐάν ὁ Θεός καί ὁ Πάπας εὐρεθῶσιν εἰς μίαν σύνοδον, ὁ Πάπας δύναται νά πράξῃ ἐκεῖ περίπου πᾶν ὅ,τι ὁ Θεός(!) ὁ Πάπας ὅμως δύναται νά πράξῃ καί... παρανομίας(!) καί κατά τοῦτο εἶναι τι πλεον ἢ Θεός (πρβλ. Paul Fr. Ballester Convalier, μν. ἔργ., σελ. 19-28 καί βιβλ. αὐτόθι). Ὡσαύτως ἐν σελ. 87 τοῦ αὐτοῦ συγγραμματος ἀναγράφονται ὑπό τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἐπί λέξει τά ἑξῆς: «...δέν ἤθελον πλεον νά ἐμμένω εἰς τούς κόλπους ἐνός ψευδοῦς Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξεμεταλλεύετο τό Εὐαγγέλιον, διά τήν ὑπηρεσίαν τῶν ἱμπεριαλιστικῶν σκοπῶν τοῦ Καισαροπαπισμοῦ».

¹⁹⁷. Αντίκειται μάλιστα καί αὕτη εἰς τήν ρητήν διακήρυξιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου (Β' πρὸς Κορ. Ε' 10), καθ' ἣν, «...τούς πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τά διά τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν».

κατά βούλησιν. Διά νά ἐννοήσῃ κανεῖς πόσον ὑλόφρων, ἀλλά καί πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ διδασκαλία αὕτη καί ἀντιγραφική, ἅς ἴδῃ τήν ρῆσιν τοῦ Σωτῆρος «περί ἀχρείων δούλων» (Λουκ. ΙΖ΄ 10) κι ἅς σκεφθῆ ἄν εἶναι δυνατόν γραφικῶς ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι **δέν μετενόησαν εἰλικρινῶς**, νά σωθοῦν χωρίς ἀληθῆ μετάνοιαν ἢ μεταθανατίως διά τῶν ἔργων τά ὅποια ἔπραξαν ἄλλοι. Πῶς εἶναι δυνατόν ἕνας ἁμαρτωλός νά συγχωρηθῆ χωρίς μετάνοιαν μέ μόνον ἕν παπικόν συγχωροχάρτιον, δηλ. πιστοποιητικόν ὅτι ὁ Πάπας ἔκαμε δι' αὐτόν χρῆσιν ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἀγίων!¹⁹⁸.

στ. Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετανοοῦντος

Καί διά τήν αἰρετικήν ταύτην κακοδοξίαν τῆς Παπικῆς Κοινότητος, ἐν τῷ ὑπό τῆς Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκδοθέντι κατά τό ἔτος 1958 μικρῷ τεύχει ὑπό τόν τίτλον «Ὁ Παπισμός καί ἡ Οὐνία», σελ. 12-13, ἀναγράφονται τά ἀκόλουθα:

«Εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν μας ἡ μετάνοια καί ἡ ἐξομολόγησις εἶναι μυστήριον καί πρᾶξις, κατά τήν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος συναισθανθεῖς τάς ἁμαρτίας του μετανοεῖ εἰλικρινῶς καί συντριβεται, προσέρχεται εἰς τόν πνευματικόν πατέρα, ἐξομολογεῖται τά σφάλματά του καί λαμβάνει τήν συγχώρησιν διά τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖον διοχετεύεται εἰς τόν μετανοοῦντα διά τῆς εὐχῆς καί τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως. Ἀλλ' εἰς τήν Παπικήν Ἐκκλησίαν ὁ μετανοῶν ἁμαρτωλός, ὅταν ἐξομολογῆται, δικάζεται ὑπό τοῦ ἱερέως καί ἐπιβάλλονται αὐτῷ διάφορα ἐπιτίμια μέ ποινικόν χαρακτήρα, διά νά ἐξιλεωθῆ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ διά τά παραπτώματά του. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀντίθετον πρός τό Εὐαγγέλιον, ὅπου βλέπομεν τόν Κύριον οὐχί νά δικάζῃ, ἀλλά νά ἐλεῆ καί νά συγχωρῇ τούς ἁμαρτωλούς μετανοοῦντας, λέγων πρός αὐτούς: «Πορεύου καί μηκέτι ἁμάρτανε», καί «Οὐ γάρ ἦλθον ἵνα κρίνω τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τόν κόσμον». (Ἰωάν. Η΄ 11 καί ΙΒ΄ 47). Τό ἴδιον ἔκαμε καί διά τόν ληστήν ἐπί τοῦ σταυροῦ, ἀπαντήσας εἰς τό «μνήσθητί μου, Κύριε...» διά τῶν λόγων «...σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Τά ἐπιτίμια τά χρησιμοποιοῦμεν βεβαίως καί εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν μας, ἀλλ' οὐχί διά νά ἐξιλεωθῶμεν καί ἱκανοποιήσωμεν τήν θείαν δικαιοσύνην. Τά ἐπιτίμια δι' ἡμᾶς εἶναι παιδαγωγικά μέσα, τά ὅποια βοηθοῦν εἰς τήν συνήθειαν τῆς ἀρετῆς, μᾶς

¹⁹⁸. Παρέλκει, φρονοῦμεν, νά παρατηρήσωμεν, ὅτι καί ἡ πονηρά αὕτη κακοδοξία ἐπενοήθη ὑπό τοῦ Παπισμοῦ πρός ἐξαπάτησιν τῶν ἀφελῶν καί πρός χρηματισμόν, διά τῆς παροχῆς τῶν περιφῆμων «συγχωροχαρτίων». Διά τοιούτων δ' ὡς ἐπί τό πολύ μέσων συνεκεντρώθησαν οἱ ἀμύθητοι θησαυροί τοῦ Βατικανοῦ, οἱ διά μέσου τῶν αἰώνων καί μέχρι σήμερον διατιθέμενοι κατά τό πλεῖστον πρός προσηλυτισμόν καί σκοπούς ἐν γένει προπαγανδιστικούς.

ἀπομακρύνουν ἀπό τὰς συνηθείας τῆς ἁμαρτίας καὶ μᾶς ἐνισχύουν εἰς τὴν πνευματικὴν τελειοποίησίν μας. Πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ διδασκαλία περὶ ἱκανοποιήσεως ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τῆς θείας δικαιοσύνης, καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ, προκειμένου περὶ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μετανοεῖ καὶ ἐξομολογεῖται τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του. Ἐρωτῶμεν λοιπόν: Τί θὰ γίνῃ ἓνας αὐτῆς τῆς περιπτώσεως ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δέν διαθέτει χρόνον διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν θείαν δικαιοσύνην;¹⁹⁹».

ζ. Τὸ καθαρτήριο πῦρ

Κατὰ τὴν κακοδοξίαν ταύτην τοῦ Παπισμοῦ, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀποβιώσαντος μὲν ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐξ ἀμελείας ὅμως εἴτε ἐλλείψει χρόνου μὴ δυνηθέντος νὰ ἱκανοποιήσῃ ἢ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης, διέρχεται ἀπὸ τὸ καθαρτήριο πῦρ, ὅπου καθαρίζεται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἀκολουθῶς εἰσέρχεται εἰς τὸν παράδεισον. Τὸ καθαρτήριο πῦρ εἶναι εἶδος κολάσεως μὲ δύο εἰδῶν τιμωρίας, ἥτοι «τῆς στερήσεως τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ» καὶ τῆς «τιμωρίας τῶν αἰσθήσεων», μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι κάποτε αὗται θὰ λάβωσι τέλος. Ὁ χρόνος δὲ τῆς ἐν αὐτῷ παραμονῆς τῶν ψυχῶν (ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων) δύναται νὰ συντομευθῇ διὰ τῶν προσευχῶν τῶν ζώντων καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ περιφήμου δικαιώματος τοῦ Παπισμοῦ τῆς *Jure derogatio* παρεχομένης ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν **ἀξιομισθίων** τῶν ἀγίων, ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Καὶ ἡ διδασκαλία αὕτη οὐδαμοῦ τῆς Γραφῆς στηρίζεται. Ἀντίκειται δὲ προδήλως καὶ εἰς σχετικὴν ρητὴν καὶ σαφῆ μαρτυρίαν της, καθ' ἣν ὁ ληστής ἅμα τῇ μετανοίᾳ του καὶ χωρὶς ἐξιλαστηρίου τινός ἔργου, πλήν βεβαίως τοῦ ἐξιλαστηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ, εἰσηλθε ἀπὸ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν παράδεισον (Λουκ. ΚΓ' 43, πρβλ καὶ Ἰωάν. Ε' 29), ὡς καὶ εἰς τὴν σαφῆ σχετικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, καθ' ἣν, ὡς τονίζει καὶ ὁ ἅγιος Νεκτάριος ἐν τῇ «Μελέτῃ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς», Ἀθῆναι 1901, σελ. 168-169, «οὐδεμία ὑπάρχει μεσάζουσα τάξις μετὰ θάνατον μεταξύ μεταβαινόντων εἰς τοὺς Οὐρανούς καὶ καταβαινόντων εἰς Ἄδην...».

η. Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου

Ὁ Παπισμὸς ἐθέσπισεν ἐπίσης κατὰ τὸ 1854 ἐπὶ Πάπα Πίου Θ' τὸ ἄγνωστον μέχρι τότε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δόγμα «τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεομήτορος». Κατ' αὐτὸ

¹⁹⁹. Ἐξ αἰτίας τοῦ πνευματικοῦ τούτου ἀδιεξόδου ἐφεῦρεν ὁ Παπισμὸς τὸ «καθαρτήριο πῦρ». Καὶ ἐν τῇ αἰρετικῇ ὅμως ταύτῃ κακοδοξίᾳ, τῆς ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ δηλ. ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης, εἶναι ἐκδηλος ἡ βασικὴ διαφορὰ τῶν περὶ Ἐκκλησίας ἀντιλήψεων τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Παπισμοῦ, ἥτοι τῆς «καθολικῆς πνευματικῆς», ἣν ἐκπροσωπεῖ ἡ Ὁρθοδοξία, καὶ τῆς «νομικῆς», δικανικῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, ἣν ἐκπροσωπεῖ ὁ Παπισμὸς (πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 92).

ή Θεομήτωρ ἐγεννήθη ἄνευ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία παραδέχεται ὅτι ἀσπίλως συνελήφθη μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἄνθρωπος – διότι ἡ σύλληψις ἐγένετο διὰ «Πνεύματος Ἁγίου». Πῶς δέ εἶναι δυνατόν νά εἶναι ἄσπιλος καί ἡ σύλληψις τῆς Θεοτόκου, ἐφόσον αὕτη ἐγεννήθη φυσιολογικῶς καί ὑπό γονέων βεβαρημένων ὑπό τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, τοῦ ὁποίου αὕτη ἀπηλλάγη ἅμα τῇ ἐπ' αὐτήν «ἐπελεύσει» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῇ συνακολουθησάσῃ ἐνανθρωπήσει ἐν αὐτῇ τοῦ Αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ;

θ. Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος

Ἦσαύτως ἐθέσπισεν ὁ Παπισμός δι' ἀποφάσεως τοῦ Πάπα Πίου ΙΒ' τό ἔτος 1950 τό δόγμα τῆς ἐνσωμάτου εἰς τούς οὐρανούς ἀναλήψεως τῆς Θεομήτορος, ὅπερ ἐπίσης εἶναι ἄγνωστον εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν²⁰⁰. Διότι πιστεύει βεβαίως καί αὕτη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἰ. Παραδόσεως ὅτι καί τό ἄχραντον σῶμα τῆς Παναγίας Μητρός δέν διελύθη μετὰ τόν θάνατον καί τήν ταφήν του, ἀλλά **μετηλλάγη - ἀφθαρτοποιήθηκε**, καί ὅτι ἐνωθέν καί αὐθις μετὰ τῆς ψυχῆς τῆς Θεομήτορος ἀνελήφθη μετὰ τήν ταφήν του εἰς τούς οὐρανούς. Ἡ τοιαύτη ὅμως πίστις τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀσχετῶς τοῦ ὅτι δέν ἐθεσπίσθη εἰς **δόγμα** ὑπό τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, δέν ἀποτελεῖ **κυριολεκτικὴν ἀνάληψιν** ὁμοίαν μέ τήν τοῦ Κυρίου ἢ τοῦ προφήτου Ἡλίου, ἐφόσον ἐγένετο **μυστηριωδῶς ἢ μεταλλαγῇ** τοῦ ἀχράντου σώματος τῆς Παναγίας μητρός καί ἡ ἔνωσις του μετὰ τῆς προεκδημησάσης ψυχῆς της μετὰ τήν κανονικὴν αὐτοῦ ταφήν.

ι. Ἡ ἀντικανονικὴ χειροτονία καί ὑψωσις τοῦ κλήρου

Διὰ τῆς κακοδοξίας του ταύτης ὁ Παπισμός τελεῖ τὰς χειροτονίας διὰ «**χρίσματος**», ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία τελεῖ ταύτας δι' ἐπιθέσεως τῆς χειρός τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἱερέως ἢ διακόνου καί τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου ἐπισκόπου, ἀπέδωκε δέ εἰς τό ἱερατεῖον τοῦ Παπισμοῦ πνευματικὰς ιδιότητες καί δυνάμεις ἀνωτέρας τῆς δοθείσης αὐτῷ χάριτος, «κατὰ τό μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. Δ' 7), ἀγνώστους εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί ξένας πρὸς τό πνεῦμα αὐτῆς. Οὕτως, ἐνῶ ἀνέκαθεν τό Ἱερατεῖον ἐτέλει τὰ μυστήρια ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καί διὰ τῆς θείας χάριτος, δι' ἧς εἶναι περιβεβλημένον, εἰς τόν Παπισμόν ἡ δύναμις ὠρισμένων μυστηρίων, καί δὴ τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καί τῆς Ἐξομολογήσεως, ἐξαρτᾶται οὐχὶ ἐκ τῆς θείας χάριτος ἀλλ' ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἱερέως. «Ἐγὼ σέ βαπτίζω», «ἐγὼ σέ χρίω», «ἐγὼ σέ συγχωρῶ» λέγει ὁ παπικός ἱερεὺς τελῶν τὰ μυστήρια. Ἀντιθέτως, εἰς τήν Ὁρθόδο-

²⁰⁰. Πρβλ. Ἰωάν. Καλογήρου, μν. ἔργ., σελ. 103.

ξον Καθολικήν Ἐκκλησίαν ὁ ἱερεὺς ἐνεργεῖ ἐξ ὀνόματος τῆς θείας χάριτος, λέγων: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ», «χρίεται, στέφεται, μεταλαμβάνει κλπ.».

ια. Τό Βάπτισμα

Καί τόν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας καθιερωθέντα τρόπον τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος διά τριττῆς καταδύσεως μετέτρεψεν ὁ Παπισμός εἰς ἀπλοῦν «ραντισμόν», ἐνῶ βαπτίζω εἰς τό ὕδωρ σημαίνει «βυθίζω». Αὐτός ὁ Κύριος βαπτισθεὶς εἰς τόν Ἰορδάνην κατήλθε, δηλαδή ἐβυθίσθη εἰς τό ὕδωρ· «καί εὐθύς ἀνέβη ἀπό τοῦ ὕδατος» (Ματθ. Γ' 16). Τό Βάπτισμα συμβολίζει τήν «ταφήν» τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου (βύθισμα ἐν τῷ ὕδατι) καί ἀνάστασιν - **ἀνάδυσιν** τοῦ «νέου» (Ρωμ. ΣΤ' 4 κ.ἄ.). Τά ἀρχαῖα δέ **βαπτιστήρια** τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἀπολύτως ὅτι τό Βάπτισμα ἀπ' ἀρχῆς ἦτο **βύθισμα** εἰς τό ὕδωρ καί οὐχί «ράντισμα». Ἀλλά βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις καί ὄχι Ἐκκλησία, δέν ὑπάρχει μυστήριον Βαπτίσματος εἰς αὐτόν.

ιβ. Τό Χρῖσμα

Ἀπό τῶν πρώτων ἐπίσης χρόνων τῆς Ἐκκλησίας ἠκολούθει μετά τό βάπτισμα τό «Χρῖσμα», δι' οὗ ἐχρίετο ὁ βαπτιζόμενος μέ τό «ἅγιον μῦρον». Τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπό πολλῶν πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ὁ δέ Τερτυλλιανός (τέλος Β' αἰῶνος) εἰς τό «περί Βαπτίσματος» σύγγραμμά του γράφει: «Ἐξερχόμενοι τῆς σωτηριώδους κολυμβήθρας λαμβάνομεν τό ἅγιον Χρῖσμα κατά τήν ἀρχαίαν τάξιν». Ἄλλ' ὁ Παπισμός ἐχώρισε τό Χρῖσμα ἀπό τό Βάπτισμα καί τά βαπτιζόμενα παιδιά λαμβάνουσι τό Χρῖσμα μόνον ὅταν φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν ἐπτά ἐτῶν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου. Τοιοῦτοτρόπως τά παιδιά δέν δύνανται νά μεταλάβωσι τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων πρό τοῦ Χρίσματος καί τά ἀποθνήσκοντα προηγουμένως μένουσιν ἀκοινώνητα. Ἀλλά βεβαίως, ἀφοῦ ὁ Παπισμός εἶναι Αἵρεσις, οὔτε μυστήριον Χρίσματος οὔτε μυστήριον Θείας Κοινωνίας ἔχει.

ιγ. Ἡ Θεία Κοινωνία

Ὁ Παπισμός ἐστέρησεν ὅλως ἀυθαίρετως τούς λαϊκοὺς τῆς μεταλήψεως τοῦ **αἵματος** τοῦ Κυρίου κατά τήν Θείαν Κοινωνίαν μεταδίδων μόνον **σῶμα**. Ἀντί δηλαδή νά δίδεται καί εἰς τούς λαϊκοὺς σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, δίδεται μόνον **σῶμα**, μάλιστα δέ οὐχί ὑπό την μορφήν ἄρτου ἀλλ' **ὄστιας** δηλαδή βιομηχανοποιημένον **ἄζυμον**, ἀπαγορευομένης εἰς τούς λαϊκοὺς πιστοῦς τῆς «κοινωνίας» ἐκ τοῦ ἀγίου ποτηρίου, ἐξ οὗ μεταλαμβάνουσι μόνον οἱ κληρικοί. Ἐπίσης ἀπηγόρευσεν, ὡς προείπομεν, τήν μετάδοσιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς τά νήπια καί τά παιδιά μέχρι συμπληρώσεως τοῦ

7ου ἔτους, παρά τὰς σχετικὰς κατηγορηματικὰς μαρτυρίας καὶ ἐντολὰς τῆς Γραφῆς (Ματθ. ΚΣΤ΄ 26-29, Ἰωάν. ΣΤ΄ 53-58, Α΄ Κορ., Ι΄ 16 καὶ ΙΑ΄ 23-30), ὡς καὶ γνώμας διακεκριμένων Ἐκκλησιᾶς πατέρων καὶ συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας²⁰¹. Ἄλλ’ ὡς εἴπομεν, ὡς Αἵρεσις ὁ Παπισμὸς δεν ἔχει μυστήριον Θείας Κοινωνίας· Στερεῖται τῆς Θείας Χάριτος ὡς ἀποκοπεῖς τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐδεμία μεταβολὴ τῶν δώρων γίνεται ἐν αὐτῷ. Ὁμιλοῦντες περὶ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Παπισμὸν, ὁμιλοῦμεν οὕτω κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἰδίων τῶν Παπικῶν.

ιδ. Τὸ Εὐχέλαιον

Τὸ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου τελοῦσε ἀθέσμως ἐπίσης ὁ Παπισμὸς μόνον εἰς τοὺς ἡλικιωμένους μελλοθανάτους ἀπαγορεύων νὰ τελεῖται τοῦτο εἰς τὰ παῖδια καὶ παρέχων αὐτὸ ὡς τελευταῖον ἐφόδιον, παρά τὴν ρητὴν προτροπὴν τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου ὅπως τελεῖται τοῦτο εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν (Ἰακ. Καθ. Ἐπιστ. Ε΄ 14-15), τὴν σχετικὴν, ὡσαύτως, μαρτυρίαν τοῦ εὐαγγ. Μάρκου (ΣΤ΄ 13), ὡς ἐπίσης καὶ τὰς σαφεῖς μαρτυρίας διακεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων ὡς Ὠριγ. Ὁμ. Β΄ 4, Ἰωάν. Χρυσοστόμου «περὶ ἱερωσύνης». Σήμερον ὁμως ἔχει διαφοροποιηθεῖ σχετικῶς καὶ μεταδίδει τὸ εὐχέλαιον καὶ εἰς ἀσθενεῖς.

ιε. Ὁ Δικανισμὸς, τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα, ἡ Σχολαστικὴ Θεολογία, ἡ κτιστὴ χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ

Ἡ δεινότερα ὕβρις κατὰ τοῦ τρισαγίου Θεοῦ ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ εἶναι ἡ ἀπόδοσις εἰς αὐτὸν πνεύματος δικανισμοῦ καὶ ἀνθρωπίνων παθῶν. Συγκεκριμένως:

Μετεβλήθη, ἀνθρωποπαθῶς, ὁ Θεὸς τῆς ἀπέριου «ἀγάπης» καὶ τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης», ὁ «μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ...» (Ἰεζεκ. 1Η΄ 23 κ.ἄ.) ὁ Θεός, «τοῦ ἀπέριου ἐλέους (Λουκ. Α΄ 78 κ.ἄ.) καὶ τῶν ἀπέριων οἰκτιρμῶν καὶ πάσης παρακλήσεως (Β΄ πρὸς Κορ. Α΄ 3), ὁ ἀπαθὴς καὶ «μακάριος» καὶ «ἀπείραστος κακῶν» (Ἰακώβ. Α΄ 13 κ. ἄ.), εἰς Θεὸν ἐγωπαθῆ, παθητὸν καὶ ἀνοικτίρμονα, προσβαλλόμενον ἀπὸ τὰ μηδαμινά, τὰ ἀπειροελάχιστα κτίσματά του, καὶ, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀξιοῦντα ἱκανοποιήσεις παρ' αὐτῶν! Εἰς Θεὸν ὁμως προσέτι

²⁰¹. Παρεσύρθη δὲ καὶ εἰς τὴν περὶ «ἄζυμων» πλάνην τοῦ ὁ Παπισμὸς ἐκ παρερμηνείας τοῦ χωρίου τῆς Γραφῆς «ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῶν ἄζυμων, ἐν ἧ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα» (Λουκ. ΚΒ΄ 7). ΑΛΛ΄ ἢ ἐσπέρα τῆς Μ. Πέμπτης, μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἐλέγετο «ἡμέρα ἄζυμων» οὐχὶ διότι ἔτρωγον οἱ Ἰουδαῖοι ἄζυμα, ἀλλὰ διότι **ἡτοιμάζον** τὰ ἄζυμα, τὰ ὅποια ἔτρωγον μαζί με τὸν ψητὸν ἀμνὸν τὴν ἐπομένην ἐσπέραν. Συνεπῶς ὁ Κύριος δὲν ἐχρησιμοποίησεν κατὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον ἄζυμα, ἀλλ΄ **ἄρτον**, ὡς ρητῶς ἀναφέρεται ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι σχετικῶς χωρίοις τῆς Γραφῆς. Οὐδαμοῦ δὲ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς παραδόσεως τῶν Ἰουδαίων, τὰ ἄζυμα λέγονται ἄρτος (πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 85-92).

οὐχί μόνον αίμοχαρῆ καί αίμοδιψῆ ἀλλά – καί τό τραγικώτερον – καί... ἐγκληματίαν καί... ἄδικον, ... ἀξιοῦντα πρός ίκανοποίησίν του τήν θυσίαν ἀπολύτως ἀθόου θύματος (ὅπως ὁ θεός Μολόχ, ὁ θεός τοῦ Ἰσλάμ καί οἱ ἄλλοι θεοί τῶν ἀγρίων), καί οὕτως οὐχί ἀπλῶς παραβιάζοντα..., ἀλλ' ἀνατρέποντα κυριολεκτικῶς αὐτήν ταύτην τήν δικαιοσύνην του, εἶναι εὐλόγως, φρονοῦμεν, ἡ τραγικωτέρα ὕβρις τήν ὁποίαν ὁ Παπισμός ἐκφέρει κατά τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἀλλά καί ἡ γενεσιουργός αίτία τῶν ἐν τῇ Δύσει κινήματων ἀθεϊσμοῦ καί μηδενισμοῦ, ἐξ ἀντιδράσεως εἰς τόν «σαδιστήν Θεόν» τοῦ Παπισμοῦ τόν ἐπευλογοῦντα τάς πυράς τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καί τά ἀναρίθμητα ἐγκλήματα τῶν «Σταυροφοριῶν».

Ὁ μακαριστός Καθηγητής Πρωτοπρ. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ συγγράμματι «Τό Προπατορικόν ἀμάρτημα», ἔκδοσις Θεσσαλονίκη 1958, ἀναφέρει σύν ἄλλοις τά κάτωθι ἀποδεικνύοντα πληρέστατα τάς ἐν τῇ παρούσῃ παραγράφῳ δεινάς πτώσεις του Παπισμοῦ.

Σελ. 12. «...Ἡ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατοῦσα περί ἀπολυτρώσεως διδασκαλία εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ περί ίκανοποίησεως θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου, ἡ ὁποία δέν **προϋποθέτει ὡς ἀναγκαίαν** τήν συνεχῆ καί ἀδιάκοπον κοινωνίαν καί παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς σώμασι τῶν πεφωτισμένων· ὅπου δέ ἡ προϋπόθεσις αὕτη διά βιβλικούς λόγους ἀπαντᾶται, εἶναι δευτερευούσης σημασίας. Ἐφόσον διά τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ίκανοποιεῖται ἡ θεία δικαιοσύνη, δέν ὑπάρχει πλέον οὐσιαστική ἀνάγκη τῆς διαρκοῦς καί πραγματικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσίας αὐτοῦ πρός σωτηρίαν τῶν πιστῶν...».

Σελ. 13. «...Ἐπειδή ὁμως εἶχον κληρονομήσει ἀπό τήν Λατινικήν παράδοσιν τήν δικανικήν ἀποψιν τοῦ Αὐγουστίνου, καθ' ἣν ἡ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἐπικράτησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο διά τῆς ὑπό τῆς θείας δικαιοσύνης ἐνοχοποιήσεως καί τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, αὐτομάτως περιεπλάκησαν εἰς τάς ἀκάνθας τοῦ προβλήματος περί ἀπολύτου προορισμοῦ...».

Σελ. 15, ὑποσ. 3. «Κατά τάς προϋποθέσεις τῆς Χριστολογίας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ σωστική χάρις εἶναι ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί διά τούς μετέχοντας τῆς σωτηρίας ἔχει πηγὴν (χωρίς ποτέ νά χωρίζεται τῆς πηγῆς) μόνον τόν ἀναστάντα Θεάνθρωπον... Ἀντιθέτως ἡ Χριστολογία τῆς Δύσεως βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς δικανικῆς περί ίκανοποίησεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, κατά τήν ὁποίαν, ἐν συναρτήσῃ πρός τάς περί Θεοῦ προϋποθέσεις αὐτῆς, ἡ θεία χάρις δύναται νά κατέλθῃ πρός τούς πιστούς μόνον ὡς **κτίσμα**, ἐάν εἶναι πραγματικῆ (Ρωμαιοκαθολικῆ) ἢ ὡς ἀπλῶς μία διανοητικῆ διάθεσις, μὴ ὑπάρχουσα δ' ἐκτός τῆς θείας οὐσίας... (Προτεστάνται...)

Σελ. 16. «Ἡ διδασκαλία τῶν παπικῶν περί κτιστῆς χάριτος ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περί ἀπολυτρώσεως, ἀλλά καί εἰς αίρετικὴν διδασκαλίαν

περί Θεοῦ. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες διδάσκουν τὴν ἄνευ διαστάσεως διάκρισιν ἀκτίστου θείας οὐσίας καὶ ἀκτίστου θείας ἐνεργείας καὶ πιστεύουν, ὅτι οἱ ἄξιοι μετέχουν μόνον τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ θεία οὐσία εἶναι ἀμέθεκτος. Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοὶ ἐν γένει ταυτίζουν τὴν ἄκτιστον οὐσίαν καὶ τὴν ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Θεός εἶναι *actus purus...*».

»Ἐχοντες οἱ Δυτικοὶ θεολόγοι τὰς προϋποθέσεις τοῦ Αὐγουστίνου περί Θεοῦ καὶ κόσμου, ἐκλαμβάνουν τὸν θάνατον καὶ τὴν φθοράν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ νὰ **θεωρήσῃ ἔνοχον** τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ **τιμωρήσῃ** αὐτήν».

Σελ. 17. «...Τῆ εἰσηγήσει, πάλιν, τοῦ Αὐγουστίνου ἔπαυσε πλέον εἰς τὴν Δύσιν νὰ θεωρῆται ὁ Σατανᾶς ὡς πράγματι ἀντιτιθέμενος πρὸς τὸν Θεόν καὶ ὡς ἔχων τὸ κράτος τοῦ θανάτου, ὢν αἴτιος αὐτοῦ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου δὲν ἐπέτρεπε νὰ ὑπάρχουν βουλήσεις ἀντίθετοι πρὸς τὴν θείαν θέλησιν. Ἐπομένως ὄχι μόνον ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου πτώσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεία τιμωρία...».

»Ὑποσ. 1. Ὁ Αὐγουστίνος συμφωνεῖ μὲ τὸν Πελάγιον, ὅτι τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως μόνον...».

Σελ. 18. «...Ἰσχυρίσθη ὁ Αὐγουστίνος, ὅτι ὁ Σατανᾶς, ἔχων ἐκ Θεοῦ τὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν νεκρῶν, ὑπερέβη τὰ ὅρια αὐτῆς καὶ παρεβίασε τὴν τάξιν τῆς δικαιοσύνης, ὅταν ἀπεπειράθη νὰ συλλάβῃ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ...

»Ὑποσ. 2. «...Ἡ προσπάθεια τοῦ Riviere... νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν Χρυσόστομον (Ἐρμ. Ρωμ. Ὁμιλ. γ', 5, Migne, P.G., 60, 514) καὶ τὸν Θεοδώρητον... ὡς παραδεχομένους τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου περί καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ εἶναι ἀστήρικτος, διότι δὲν ἀπαντᾶται παρ' αὐτοῖς ἡ βασικὴ προϋπόθεσις τῆς θεωρίας ταύτης, ἥτοι ἡ Αὐγουστίνειος διδασκαλία περί κληρονομικῆς ἐνοχῆς καὶ περί ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐκ γενετῆς καταδίκης αὐτῶν εἰς χεῖρας καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Διαβόλου. Ὅταν λοιπὸν ὁμιλοῦν, ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώρητος περί ἀδίκου ἀποπείρας τοῦ Σατανᾶ κατὰ τοῦ δικαίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ περί τιμωρίας τῆς ἀδικίας ταύτης..., περιγράφουν ἀπλῶς ἓν γεγονός, χωρὶς ὅμως οὐσιαστικὴν τινα σχέσιν πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου».

Σελ. 19. «... Ἡ περί καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας θεωρία ὑπεχώρησε πρό τῆς δικανικῆς περί ικανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, ἥτις, ἀφοῦ ἐκαθάρθη ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου ἀπὸ τὰ τραχέα σημεῖα, ἐγένετο πλέον ἡ κοινὴ διδασκαλία τῶν σχολαστικῶν...».

Σελ. 20. «...Εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ Ἀβελάρδου καὶ τοῦ Ἀνσέλμου περί σωτηρίας, ἔχουσαι τὰς βάσεις των ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Αὐγουστίνου, ἤνοιξαν τὰς θύρας εἰς τὰ νεώτερα περί Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν κριτικὰ προβλήματα... Ἡ Ρώμη θεωρεῖ τὴν ἀνάστασιν ὡς ἓν ἀναφαίρετον, ἀλλ' οὐχὶ ὡς οὐσιαστικὸν στοιχεῖον

τῆς ἀπολυτρόσεως... Ἐπαξ ἱκανοποιήθη ἡ θεία δικαιοσύνη, ἡ ἀπολύτρωσις συνετελέσθη...».

Σελ. 21. «Ἐπίσης ἡ ἀντίληψις τοῦ Αὐγουστίνου περί θανάτου ὡς ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὄλων τῶν ἀνθρώπων καί περί Σατανᾶ ὡς τιμωρητικοῦ ὄργάνου αὐτοῦ ὠδήγησαν τελικῶς εἰς τήν σύγχρονον γνώμην τῶν φιλελευθέρων βιβλικῶν θεολόγων, ὅτι ἡ βιβλική δαιμονολογία οὐδένα ἐσωτερικόν σύνδεσμον ἔχει πρὸς τήν οὐσίαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος...».

Σελ. 22. «...Εἰς τήν Δύσιν διὰ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου παρεισέφρησαν σχεδόν ἀνεξελέγκτως καί ὑπερίσχυσαν ὠρισμένα ξένα πρὸς τόν Χριστιανισμόν φιλοσοφικά στοιχεῖα.

»Ἐπί τοῦ ὑπό ἔρευναν θέματος εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρακολουθήσῃ τις τήν **ἀφετηρίαν** τῶν ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας θεολογικῶν παρατάξεων, ἐκάστη τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νά ἐρμηνεύσῃ τὰς πρώτας περί πτώσεως βιβλικῆς καί Πατερικῆς μαρτυρίας κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν (σ.σ. ἡ Δυτική) προσπαθεῖ νά ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης **πράγματι ἔπεσε καί ἐτιμωρήθη** ὑπό τοῦ Θεοῦ διὰ τήν τοῦ ἐνός παράβασιν. Ἡ ἄλλη (σ.σ. ἡ Ὀρθόδοξος) φρονεῖ ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ξένη πρὸς τήν γνησίαν περί θρησκείας ἰουδαϊκῆν καί χριστιανικῆν παράδοσιν...».

Σελ. 26, ὑποσ. 9. «...Γενικῶς οἱ Ἕλληνες πατέρες διδάσκουν, ὅτι ὁ Θεός **ἐπέτρεψε** τήν διὰ τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα εὐσπλαχνίας, ἵνα μή τό κακόν ἀθάνατον γένηται, ἵνα διὰ τῆς μελέτης τοῦ θανάτου ἐννοήσῃ ὁ ἄνθρωπος τήν ἀσθενείαν του καί τήν ἐξάρτησίν του ἀπό τόν Θεόν... καί οὕτω ταπεινωθῇ καί μετανοήσῃ καί ἵνα διὰ πειρασμῶν ἀσκηθῇ καί τελειοποιηθῇ. Κατά ταῦτα ὁ Θεός δέν ἐπέβαλε τόν θάνατον, τήν φθοράν καί τὰς ἀσθενείας ἕνεκα προσβολῆς τινος κατά τῆς θείας φύσεως, ὡς διδάσκουν οἱ Δυτικοί, ἀλλά τὰ ἐπέτρεψεν ἕνεκα εὐσπλαχνίας αὐτοῦ μέ σκοπόν τήν σωτηρίαν καί τήν θέωσιν τῶν ἀνθρώπων».

Σελ. 27. «...Ἀκριβῶς τό σημεῖον τοῦτο δέν ἠδυνήθησαν οἱ ὑπό τήν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγουστίνου διατελοῦντες δυτικοί θεολόγοι νά συλλάβουν. Νομίζοντες οὗτοι ὅτι ἡ θεία οὐσία, ἐνέργεια καί βούλησις εἶναι **τό αὐτό**, δέν ἤσαν εἰς θέσιν οὔτε κἂν νά ὑποπτευθοῦν, ὅτι τὰ ἐκτός τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερα ὄντα δύνανται νά ἐνεργοῦν παρά τήν θείαν θέλησιν...».

Σελ. 28. «...Εἰς τήν ἑλληνικῆν Πατερικῆν παράδοσιν ἐλλείπουν τὰ χαρακτηρίζοντα τήν Λατινικῆν θεολογίαν ἔντονα **δικανικά** σχήματα, τὰ **ὠδηγήσαντα τελικῶς** τήν Δύσιν εἰς τήν περί ἱκανοποιήσεως θεωρίαν τοῦ Ἀνσέλμου. Ἐνῶ εἰς τήν Ἀνατολήν ἡ πτώσις νοεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου ἀπό τῆς θείας ζωῆς..., αἴτιος δέ θεωρεῖται ὁ ἴδιος, ὁ εἰς συνεργασίαν μετά τοῦ Διαβόλου προελθὼν ἄνθρωπος, εἰς τήν Δύσιν ὅλα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κακά προέρχονται ἐκ τοῦ τιμωροῦ θεοῦ θελήματος, αὐτός δέ οὗτος ὁ Σατανᾶς θεωρεῖται ἀπλοῦν

τιμωρητικόν ὄργανον αὐτοῦ».

Σελ. 29. «...Ἡ Δύσις ἔχει πεπλανημένας κοσμολογικάς ἀντιλήψεις, αἵτινες ἐπιτρέπουν εἰς αὐτήν τήν ἐξέτασιν τῆς θείας οὐσίας διὰ τῆς ταυτίσεως αὐτῆς μετὰ τῆς θείας ἐνεργείας... Τά πάντα ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἀπλῶς αἱ ἐν χρόνῳ εἰκόνες τῶν αἰώνιων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Ἐνός ὑπαρχόντων ἀρχετύπων».

Σελ. 30. «...Τοιουτοτρόπως τό κατά τήν ἀγίαν Γραφήν ἔργον τοῦ Σατανᾶ ἀναλαμβάνει..., κατά τήν Δυτικήν ἄποψιν, αὐτός ὁ Θεός τιμωρῶν τούς ἀνθρώπους διὰ τοῦ θανάτου... καί... πάσης ταλαιπωρίας».

«...Εἶναι πράγματι ὁ κόσμος, ὡς ἐδέχοντο οἱ νεοπλατωνικοί, μία κατ' ἀναλογίαν ἀντιγραφή τῶν αἰώνιως ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ὑπαρχουσῶν ἰδεῶν. Ἄλλαις λέξεσι, δυνάμεθα νά παραδεχθῶμεν τήν **θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου** καί τῶν Σχολαστικῶν, καθ' ἣν ὁ Θεός εἶναι κατ' οὐσίαν δημιουργός, προνοητής καί δίκαιος... Ὅτι ἡ ἐκ τοῦ μηδενός Δημιουργία εἶναι ἀπλῶς ἐν χρόνῳ ἀπεικόνισμα τῶν ἀγεννήτων τῆς θείας οὐσίας ἀρχετύπων;.... Τήν σχολαστικήν ταύτισιν τῆς θείας οὐσίας καί ἐνεργείας, μετὰ δέ τοῦτο νά ἀρνηθῶμεν τόν πασιφανῆ πανθεϊσμόν μέ το σόφισμα, ὅτι ὁ Θεός ἔχει οὐχί ἄμεσον καί πραγματικήν πρός τον κόσμον σχέσιν..., ἀλλ' ἔμμεσον..., ὑπό τήν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν κόσμον ἐν τοῖς ἀρχετύποις αὐτοῦ;...».

Σελ. 31. « Ἡ σύγχυσις θείας οὐσίας καί ἐνεργείας δέν δύναται παρά νά ὀδηγήσῃ εἰς τήν εἰσαγωγήν ἐντός τῆς Χριστιανικῆς θεολογίας ἑνός εἶδους εἰμαρμένης, ὅπως πράγματι συνέβη μέ τόν Αὐγουστῖνον καί τήν Ἀνσέλμειον θεωρίαν περί ἀπολυτρώσεως...».

Σελ. 35. «...Ὁ κόσμος δέν εἶναι, κατά τούς φιλοσόφους, ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τοῦ μηδενός κατά βούλησιν δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Κατ' αὐτούς ἡ δημιουργία εἶναι ἡ μία φυσική ἀπόρροια τῆς οὐσίας τοῦ ἑνός (Πανθεϊσμός), ἡ μία φαινομενική ἢ καί πεπτωκυῖα ἀντανάκλασις ἑνός ἀγεννήτου πραγματικοῦ κόσμου ὑποστατικῶν ἰδεῶν (ιδεαλισμός) ἢ μία ἀδιάσπαστος ἔνωσις μορφῆς καί ὕλης, κατά τήν ὁποίαν ἡ ὕλη εἶναι... καί χωρίς ἀπαρχήν (Ἀριστοτέλης)...

Σελ. 36. «... Ἡ ἀθανασία (σ.σ. κατά τήν φιλοσοφίαν) δέν ὀφείλεται εἰς τήν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τήν ἰδίαν φύσιν τῶν ἀγεννήτων καί ἀθανάτων πραγμάτων».

«Ὑποσ. 2. Οὕτως ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης, ἔχων παρομοίας φιλοσοφικάς προϋποθέσεις ..., προτείνει ὡς λύσιν τήν γνώμην, ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τά ἐν Ἐαυτῷ ἀρχέτυπα...».

Σελ. 37. «...Ἡ περί ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας βασιζέται εἰς τήν ἰδέαν, ὅτι ὁ πραγματικός ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ **ιδέα** αὐτοῦ, εἶναι τῆς ἀμεταβλήτου καί ἀνάρχου πραγματικότητος...».

Σελ. 40. «...Διὰ τούς Πατέρας ὁ Θεός... δέν ἔχει **κατ' οὐσίαν** σχέσεις μέ τόν κόσμον, ἀλλά μόνον κατ' ἐνέργειαν καί βούλησιν, χωρίς καμμίαν ἀλλοίωσιν τῆς

ουσίας του».

Σελ. 43. «...Το θεμέλιον τῆς βιβλικῆς καὶ Πατερικῆς πίστεως, ζωῆς καὶ θεολογίας εἶναι, ὅτι ὁ Θεός διὰ τῆς ἀκτίστου αὐτοῦ ἐνεργείας ἐποίησε τόν κόσμον... καὶ ἄνευ διαμέσου τινός...»

Σελ. 45. «...Διὰ τούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας... ἡ δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἢ οὐσία αὐτοῦ...».

Σελ. 46. «...Οὕτως ὁ κόσμος δέν ἀπορρέει κατὰ φυσικόν τρόπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι **κτιστή ἐνέργεια** τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τούναντίον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς **ἀκτίστου** αὐτοῦ ἐνεργείας».

»Ἵπος. 1. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν καὶ τόν Αὐγουστῖνον θεολόγοι... συγχέοντες καὶ ταυτίζοντες τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς **ιδιότητας** τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ... ἰσχυρίζονται, ὅτι ὁ Θεός... δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μηδενός ἐν χρόνῳ μόνον, συλλαμβάνει δέ τὴν ιδέαν περὶ τοῦ κόσμου **κατ' ἀνάγκην** καὶ κατ' οὐσίαν. Οὕτω δέν ὑπάρχει διάκρισις μετὰ τῆς προγνωστικῆς καὶ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Ἐν προκειμένῳ ὁ... Ἅγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς γράφει: «Εἰ μηδέν διαφέρει τῆς θείας προγνώσεως ἢ τοῦ Θεοῦ δημιουργική ἐνέργεια, τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ σύνδρομα ἔσται τὰ δημιουργήματα, **δημιουργούμενα ἀνάρχως**, ὡς ἀνάρχως αὐτοῦ δημιουργοῦντος, ἐπεὶ καὶ ἀνάρχως αὐτός τε προγινώσκει...».

«Ἵπος. 2. Ἐπειδὴ εἰς τό σύστημα τοῦ Ἀκινάτου ἡ θεία ἐνέργεια, βούλησις, ὑπαρξις κλπ. **ταυτίζονται** μετὰ τῆς θείας φύσεως, εἶναι ἐπόμενον νά ταυτίζονται καὶ μετὰ τῆς θείας οὐσίας τὰ **ἀρχέτυπα** τῶν κτισμάτων... Οὕτως ἡ δημιουργία εἶναι ἀντιγραφή τῆς **Θείας Οὐσίας** διὰ τῆς **ἐνυποστατοποιήσεως** τῶν ἀρχετύπων...».

Σελ. 46. Ἵπος. 3. «Ταυτίζοντες οἱ Σχολαστικοὶ καὶ γενικῶς οἱ Δυτικοὶ τὴν θεϊαν οὐσίαν καὶ ἄκτιστον ἐνέργειαν ἀποφεύγουν τόν πανθεισμόν διὰ τῆς ἐκδοχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστῆς...».

Σελ. 47. «...Αἱ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργεῖαι καὶ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐνυπόστατοι οὐσίαι, ὅπως ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ Γνωστικοί... Ἡ σύγχυσις ἐνεργείας καὶ οὐσίας τοῦ Θεοῦ σημαίνει οὐσιαστικὴν σχέσιν μετὰ τοῦ δημιουργοῦ καὶ δημιουργημάτων. Οὕτως ὁ κόσμος εἴτε ἐν τῇ μορφῇ τῶν **ἀρχετύπων** ὑπάρχων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐν ὑλικῇ μορφῇ, κατ' οὐσίαν εἶναι συνάναρχος καὶ συναΐδιος τῷ Θεῷ...»

Σελ. 48. «... Ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ἡ προνοητική, δημιουργική, ἀποκαλυπτική καὶ σωστική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλο ἡ οὐσία αὐτοῦ».

Σελ. 50. Ἵπος. 5. «Ὁ Ἰωσήφ Βρυέννιος καταδικάζει ὡς βλάσφημον τόν Ἀκινάτην, διότι τὰς Πλατωνικὰς ιδέας τῆς θείας φύσεως προσάπτει...».

Σελ. 57. Ἵπος. 1. «Ὁ Θεός θέλει τὴν σωτηρίαν ὅλων, ἀλλ' ἡ θεία αὐτὴ θέλησις δέν εἶναι ἀναγκαστική ἐνέργεια, διότι ὁ Θεός θέλει ὑπεράνω ὅλων τόν ἄνθρωπον

ἐλεύθερον. Ἡ θεία χάρις, ἡ σωστική ἐνέργεια λοιπόν δέν εἶναι ὅπως ἐφαντάζετο ὁ Αὐγουστῖνος... ἀκαταγώνιστος... Ἡ σύγχυσις θείας θελήσεως καί σωστικῆς θείας ἐνεργείας ὀδηγεῖ λογικῶς εἰς τόν ἀπόλυτον προορισμόν Αὐγουστίνειου ἢ Ὁριγενείου τύπου».

Σελ. 61. «...Ἀφοῦ... μετά τόν Αὐγουστῖνον ἴσχυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν ἢ ἀντίληψις, ὅτι ὁ Σατανᾶς καί ὁ θάνατος... εἶναι ὄργανα τῆς θείας ὀργῆς, τό δόγμα περί ἀπολυτρώσεως ἔλαβεν... ἄλλην ὄψιν καί τελικῶς ἐξειλίχθη εἰς τάς γνωστάς μορφάς τῆς Δυτ. Θεολογίας...».

Σελ. 62. «...Ἐνταῦθα διακρίνει τις σαφῶς διατί ὁ Αὐγουστῖνος εἶναι πατήρ τῶν βιβλιστῶν. Ἀφοῦ ὁ Διάβολος καί ὁ θάνατος θεωροῦνται ὡς ὄργανα τῆς θείας δικαιοσύνης, ἡ κατάργησις των δέν δύναται νά ἀποτελῆ τόν σκοπόν τῆς θείας ἐπιφανείας, ἀλλά μόνον τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς».

Σελ. 66. «...Ὁ Αὐγουστῖνος, ἀνησυχῶν διά τήν τυχόν ἀμφισβήτησιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καί μή ἔχων ὑπομονήν νά ἀναμένη τήν ἀποκάλυψιν αὐτῆς ἐν τῇ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, ἔσπευσε νά τήν κατοχυρώσῃ φιλοσοφικῶς διά τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς τήν θεϊαν οὐσίαν. Ἄλλ' ἐν τῇ σπουδῇ του νά ὑπεραμυνθῆ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀφήρεσε τήν ἐλευθερίαν ἀπό τόν Σατανᾶν καί ἀπό τόν ἄνθρωπον, κατέληξεν εἰς τήν ἀπόδοσιν τοῦ κακοῦ εἰς τόν Θεόν μέ τήν δικαιολογίαν τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐνοχῆς τῶν ἀνθρώπων πρίν ἀκόμη οὔτοι ἴδουν τό φῶς τῆς ἡμέρας».

Σελ. 75. «...Ὅπως ἀβάσιμος εἶναι ἡ γνώμη τῶν Δυτικῶν ὅτι ὁ Σατανᾶς εἶναι ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς. «Τίς γάρ μετοχή δικαιοσύνη καί ἀνομία; Τίς δέ κοινωνία φωτί πρός σκότος; Τίς δέ συμφώνησις Χριστῷ πρός Βελίαλ;» (Β' Κορ. Στ' 14-15)... Ὁ Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί, «ἵνα διά τοῦ θανάτου καταργήσῃ τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι, τόν Διάβολον» (Ἑβρ. Β' 14). Μεταξύ Θεοῦ καί Σατανᾶ συμβιβασμός δέν ὑπάρχει· τούναντίον διεξάγεται πόλεμος μέγας».

Σελ. 112. «Ἡ καθαρῶς δικανική περί πτώσεως ἀντίληψις, ὑπό φιλοσοφικήν μορφήν, εἰσήχθη ὀριστικῶς εἰς τήν Δυτικήν θεολογίαν ὑπό τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἐνεκα τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ περί Θεοῦ ἀντιλήψεων καί τῶν εὐδαιμονιστικῶν αὐτοῦ προϋποθέσεων, ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτόν νά ἐναρμονίσῃ καταλλήλως τήν περί ἠθικῆς τελειώσεως διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. μετά τοῦ περί πτώσεως δόγματος...».

«Ἐποσ. 1. Ἐνεκα τῆς ἀντιλήψεώς του περί προορισμοῦ καί ἀρχηγόνου δικαιοσύνης ὁ Αὐγουστῖνος φρονεῖ, ὅτι ἦτο εὐκόλος ἢ ὑπό τῶν πρωτοπλάστων τήρησις τῆς ἐντολῆς, διά τοῦτο δέ καί ἡ τιμωρία ὑπῆρξε τόσον μεγάλη. Κατ' αὐτόν ἡ πτώσις τοῦ Ἀδάμ δέν ἔγινε κατ' ἀρχήν διά τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφεως, ἀλλά κρυφίως ἐν τῇ βουλήσει τοῦ Ἀδάμ διά τῆς ἀποστροφῆς αὐτῆς ὑπό τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. Αἰτία τῆς ἀποστροφῆς ἦτο ἡ ὑπερηφάνεια...».

Σελ. 141-142. «...Ὁ ἄνθρωπος δέν ἐπλάσθη τέλειος κατά τό πρότυπον τοῦ φύσει ἀγαπῶντος εὐδαίμονος Θεοῦ τῆς Δύσεως, ἀλλά τούναντίον ἐκτίσθη σχετικῶς τέλειος, ἵνα καταστῆ τέλειος...».

»Ὡς ἐκ τούτου δέν παρουσιάζεται εἰς τούς ὑπό ἐξέτασιν συγγραφεῖς καί εἰς τήν Ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν τό ὑπό τοῦ Αὐγουστίνου δημιουργηθέν ἀδιέξοδον περί τῆς δυνατότητος τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, οἵτινες ὡς θεαταί τῆς θείας οὐσίας θά ἔδει νά ἦσαν κατά πάντα τέλειοι. Ἐνῶ διά τόν Αὐγουστίνον καί τούς Δυτικούς ἐν γένει τό προπατορικόν ἀμάρτημα θεωρεῖται μόνον ὡς μία πτώσις, δηλαδή ὡς πτώσις πρός τά κάτω ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς τελειώσεως, διά τούς πρώτους καί μετέπειτα Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας τό προπατορικόν ἀμάρτημα δέν εἶναι μόνον μία πτώσις τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως σχετικῆς τελειότητος, ἀλλ' ἐπί πλέον καί ἐκ τῆς ὁδοῦ πρός τήν κατά Θεόν τελείωσιν καί θέωσιν».

«Ἐπίσης εἰς τά συγγράμματα τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐλλεῖπει ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν Δυτικῶν ἐν γένει, καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία γενικῶς ἐπικρατοῦσα παροῦσα πραγματικότητα. Ἐνῶ δέ διά τόν Αὐγουστίνον ἡ εἰς χεῖρας τοῦ Διαβόλου καί εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ἔνεκα τῆς ἐν τῷ Ἀδάμ συνενοχῆς ὄλων τῶν ἀνθρώπων, θέλημα Θεοῦ, παρά τοῖς συγγραφεῦσι τῶν δύο πρώτων αἰώνων ἐπικρατεῖ ἡ ἐσχατολογική ἀντίληψις περί δικαιοσύνης, καθ' ἣν ὁ Θεός δέν θέλει, ἀλλ' ἀνέχεται τήν παροῦσαν ἄδικον ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ καί τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοκιμασθοῦν καί διά πειρασμῶν τελειοποιηθοῦν οἱ μέλλοντες σωθῆναι...».

Σελ. 156-157. «...Ἡ ριζική διαφορά μεταξύ Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς παραδόσεως συνίσταται εἰς τό ὅτι ἡ Δύσις θεωρεῖ τόν θάνατον ὡς φαινόμενον ἐκ Θεοῦ, ἐνῶ οἱ συγγραφεῖς τῆς ὑπό ἐξέτασιν περιόδου καί οἱ Ἑλληνες Πατέρες ἐν γένει τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός δέν ἔκτισε τόν θάνατον...».

«...Ὁ μυστικισμός τῆς Δύσεως δέν εἶναι ἀληθῶς Χριστοκεντρικός...»

Σελ. 159. «...Ὅταν ἐπεκράτησεν ἡ Ἀνσέλμειος θεωρία, καθ' ἣν μόνον ἡ σταυρική θυσία ἐξημενίσεν ἐφ' ἅπαξ τόν Θεόν, ἦτο φυσικόν νά καταλήξουν οἱ Προτεστάνται εἰς τό συμπέρασμα, ὅτι τά μυστήρια, τά καλά ἔργα κλπ. δέν ἐξευμενίζουσιν, καί ὅτι μόνον ἡ πίστις εἰς τόν ἐσταυρωμένον Χριστόν δύναται νά σώσῃ...».

Ὁ αὐτός ἐπίσης μακαριστός καθηγητής ἐν πραγματεία του ὑπό τόν τίτλον «Ἡ Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν... ἐν τῇ Λατινικῇ καί Φραγκικῇ Παραδόσει», προσέθεσε, σχετικῶς, σὺν ἄλλοις καί τά ἐξῆς:

«...Ἄγνοῶν τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν ὁ Αὐγουστίνος δέν ἠδύνατο νά μελετήσῃ οὔτε τήν Καινὴν Διαθήκην εἰς τό πρωτότυπον, οὔτε τά συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων Πατέρων Ἀνατολῆς τε καί Δύσεως. Καί ὄχι μόνον αὐτό. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν φιλοσοφικῶν καί θεολογικῶν του προϋποθέσεων δέν ἠδυνήθη νά κατανοήσῃ ὀρθῶς

οὔτε τὰ συγγράμματα τῶν Λατίνων τὰ γραφέντα ἐντός τῶν πλαισίων τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Παραδόσεως».

»...Ἐπίσης ὁ Αὐγουστῖνος ὀλίγην εἶχε γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, τὴν ὅποιαν ἐγνώριζε μόνον ἀπὸ λατινικὰς περιγραφὰς καὶ μεταφράσεις...

»Ὁ Αὐγουστῖνος ἦλθεν εἰς ὀξεῖαν θεολογικὴν ἀντίθεσιν μέ τὸν μαθητὴν τοῦ Χρυσοστόμου Ἁγ. Ἰωάννην τὸν Κασσιανόν εἰς τὰ θέματα περὶ Χάριτος, ἀμαρτίας, προορισμοῦ καὶ ἐλευθερίας...

»...Κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐγένετο γνωστόν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅτι οἱ Λατῖνοι ὠμίλουν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὡς ἔκφρασις ὑπάρχει εἰς τὸν Ἀμβρόσιον καὶ ὡς διδασκαλία εἰς τὸν Αὐγουστῖνον...»²⁰².

»...Ὁ Αὐγουστῖνος, ἐν ἀντιθέσει πάλιν πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους Πατέρας, νομίζει, ὅτι εἷς τῶν σκοπῶν τῆς θεολογίας εἶναι ἡ διερεύνησις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ...

»Ὁ Αὐγουστῖνος... συγχέει τὰς προαιωνίους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μέ τὴν γέννησιν καὶ ἐκπόρευσιν. Διὰ τοῦτο δέν γνωρίζει διατί τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δέν εἶναι Υἱός. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ὅμως τὸ *Filioque* εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὸν Αὐγουστῖνον, ἵνα μὴ συγχέωνται τὰ πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

»...Ἰσχυρίζονται οἱ ἀκολουθοῦντες κατὰ γράμμα τὸν Αὐγουστῖνον..., ὅτι... τὴν ἐνοχὴν τοῦ Ἀδάμ ἐκληρονόμησαν ὅλοι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ καὶ οὕτως ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κατεδίκασεν εἰς τὴν κόλασιν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὴν τὴν ποινήν τοῦ θανάτου... Ὁ Θεός ὅμως, ἐπειδὴ ἤθελεν, ἐξέλεξεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων μίαν ομάδα καὶ προώρισεν αὐτὴν διὰ τὴν σωτηρίαν. Οἱ μὴ ἐκλεγέντες δέν πρέπει νὰ παραπονοῦνται (!), ἀφοῦ ὡς συνένοχοι διὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ τιμωροῦνται δικαίως...

»...Ἐπομένως ἡ σωτηρία δέν εἶναι συνεργασία μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου...

»...Ὁ Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τὸ *Contra Academicos*, ὅτι **δέν ὑπάρχει διαφορά** μεταξύ Πλατωνικῶν καὶ Ἁγίας Γραφῆς.

»...Τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι ἐνῶ ὁ Ἁγ. Ἀμβρόσιος..., μετὰ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων ἀπορρίπτει ρητῶς τὸ ἐπὶ ὑπερβατικῶν ἀμεταβλήτων ἰδεῶν βασιζόμενον νεοπλατωνικόν σύστημα (τὸ ὅποιον ὁ Αὐγουστῖνος οὐδέποτε ἀμφεσβήτησε) καὶ ἀκολουθεῖ τὴν Ὀρθόδοξον διδασκαλίαν περὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς προφήτας..., ὁ Αὐγουστῖνος δημιουργεῖ μίαν πρωτότυπον σύνθεσιν, ἡ ὅποια

²⁰². Πρβλ. + Ἰωάν. Καλογήρου «Ἐνημερωτικαὶ Εἰσηγήσεις κατὰ τὴν Β' Διάσκεψιν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν», ἔκδ. 1971, σελ. 15, ὑποσ. 1. «...Ὁ ἐπίσκοπος τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Ἑλβετίας Urs Küry... κατεδείκνυε τὸ σαθρόν τοῦ Θεολογικοῦ περιεχομένου τοῦ *Filioque*, ὡς ἐξ ὠρισμένης τριαδολογικῆς θεωρητικῆς ἰδιουτυπίας (*Spekulation*) τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τῶν μεταγενεστέρων μεγάλων Σχολαστικῶν Ἀνσέλμου Καντερβουρίας καὶ Θωμᾶ Ἀκινάτου προκύψαντος...».

ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Φραγκολατινικὴν Παράδοσιν.

»...Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Θεολογίαν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὁ Αὐγουστῖνος διδάσκει, ὅτι μόνον οἱ σεσωσμένοι θά ἴδουν διὰ τῆς χάριτος καὶ διὰ τῆς λογικῆς τῶν τόν Θεόν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ **ἀρχέτυπα** τῶν ὄντων.... Ἐπεκτεινόμενος ἐπὶ τῶν νεοπλατωνικῶν τούτων προϋποθέσεων παραδέχεται, ὅτι δύναται τις ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά φθάσῃ εἰς ἐνόρασιν τῶν ἐν τῇ θεῖα οὐσίᾳ **ἀρχετύπων** διὰ τῆς ἐκστάσεως ἢ ὀφείλει νά γνωρίζῃ αὐτά διὰ τοῦ φωτισμοῦ.

»... Ὁ Αὐγουστῖνος... κατ' οὐσίαν **συμφωνεῖ** μέ τὰς γνωσιολογικάς προϋποθέσεις τῶν Ἀρειανῶν καὶ Εὐνομιανῶν.

»...Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ὀρθῶς τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός παραμένει πάντοτε φίλος τῶν ἀνθρώπων... καί, ἐν Χριστῷ, καταλλάσσει τὸν κόσμον πρὸς τὸν ἑαυτὸν του... Αἱ προϋποθέσεις τῆς Ἀνσελμείου διδασκαλίας περὶ ἀνάγκης ἱκανοποιήσεως τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι. Οἱ Ἕλληνες Πατέρες σαφῶς ἀπορρίπτουν τὴν Αὐγουστίνειον βᾶσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης, δηλαδὴ τὴν κληρονομικὴν μετάδοσιν τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀδάμ.

»...Οὐδέποτε ἐδέχθησαν οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἠθικόν, φιλοσοφικόν ἢ κοινωνικόν σύστημα βασιζόμενον ἐπὶ μιᾷ δῆθεν ἀμεταβλήτου Μεταφυσικῆς...». Ὑποδεικνύει οὕτω καὶ καθορίζει σαφῶς ὁ μακαριστὸς καθηγητὴς τὰ πνευματικά αἴτια, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁποίων ὁ Ἄνσελμος Καντερβουρίας (1033-1109) κατέληξεν εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς φερούσης τὸ ὄνομά του θεωρίας, τῆς «ἱκανοποιήσεως» δηλαδὴ (ὡς τιμωροῦ...) τῆς θείας δικαιοσύνης διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ τὰς πνευματικάς συνεπειάς, αἵτινες ἐπηκολούθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει. Ἀρκούντως δέ, φρονοῦμεν, συνάγεται ἐκ τούτων, ὅτι, ὅπως καὶ οὗτος τονίζει, οἱ γενεσιουργοὶ λόγοι τῆς τελικῆς διαμορφώσεως τῆς θεωρίας ταύτης, τῆς βλασφημίου κατὰ βάθος καὶ αἰρετικῆς, ὀφείλονται εἰς τὰς περὶ Θεοῦ καὶ δημιουργίας ἐν γένει πεπλανημένας, κατ' οὐσίαν, δοξασίας τοῦ Αὐγουστίνου.

»Καὶ εἶναι τόσον πρόδηλοι οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τὰς περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης δημιουργίας πεπλανημένας **ἢ καὶ αἰρετικάς, δοξασίας** τοῦ Αὐγουστίνου. Θαυμαστὴς οὗτος τῆς νεοπλατωνικῆς ἰδίᾳ φιλοσοφίας καὶ παρασυρθεὶς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς εἰς τὸν «ὀρθολογισμόν» καὶ τὸν «Μανιχαϊσμόν» (ἐκ τοῦ ὁποίου ἀργότερον ἀπεμακρύνθη διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἁγ. Ἀμβροσίου), δέν ἠδυνήθη νά ἀπαλλαγῇ τελείως τῆς ἐπιδράσεως ταύτης καὶ δέν ἠδυνήθη κυρίως, καὶ κατ' ἀρχὴν, νά διακρίνῃ – ὡς ἔπραξαν πάντες οἱ Ἁγ. Πατέρες καὶ ἀπολογηταὶ τῆς Ἐκκλησίας – ὅτι πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ «**μὴ ὄντος**» **ιδέαι** τοῦ Θεοῦ (τὰ «**ἀρχέτυπα**» πάντων τῶν κτισμάτων), τὰς ὁποίας ἔχων οὗτος ἐν τῷ ἀείρῳ **νοῦ** αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ' 34) πρὸ καταβολῆς κόσμου ὄντοποιεῖ ἐκάστοτε τῇ βουλήσει αὐτοῦ ὅπως ἐλευθέρως, εἶναι **ιδέαι «ψιλαί»** καὶ οὐχὶ ἐνυπόστατοι, ἄρα δέ καὶ ἐνσυνείδητοι ἢ, ἄλ-

λως, **ὄντοτικάι**, ὡς ἐπίστευον οἱ Νεοπλατωνικοί, ἀλλά καί ὁ Πλάτων, ὅπως καί ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἑλληνας φιλόσοφοι, θεωροῦντες, γενικῶς, ὡς αὐθύπαρκτον καί τήν ὕλην καί συνάναρχον μέ τόν Θεόν, εἰς ὃν ἀπέδιδον μόνον τήν εἰς «κόσμους» διάταξιν τῆς, ἀποκαλοῦντες Αὐτόν ἀπλῶς «μορφοποιόν» αὐτῆς. Ἐπίσης, ὅτι αἱ «**ψιλαί**» αὐται περί τοῦ «μή ὄντος» **ιδέαι** τοῦ Θεοῦ, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ πρό καταβολῆς κόσμου, οὐδόλως προῆλθον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὡς ἀπόρροια ταύτης, οὐδέ μετέσχον ὡσαύτως αὐτῆς μετά τήν γέννησιν ἢ σύλληψιν δι' οἰασδήποτε μετουσιώσεως πρός αὐτήν. Παρέμειναν ἐν τῷ Θεῷ «**ψιλαί**» μέχρι τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποίησεως τῶν, ὅπως παραμένουσιν ἐν Αὐτῷ τοιαῦται, καί αἱ μέχρι σήμερον μή ὀντοποιηθεῖσαι, αἵτινες θά ὀντοποιηθῶσιν ἐν τοῖς «καιροῖς» αὐτῶν (Ματθ. ΚΑ' 41 κ.ἄ.) πρός ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου «ἔργου-μυστηρίου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ' 41, Ἰωάν. Ε' 20 κ.ἄ.). Παρέμειναν δηλ. «μή ὄν»²⁰³.

²⁰³. Ἐκ μέρους πάντοτε δυνάμενοι νά γνωρίσωμεν (Α' Κορ. ΙΓ' 9 κ.ἄ.) τάς λεπτομερείας τοῦ μυστηριώδους «ἔργου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ' 41 κ.ἄ.), τῆς ὅλης δηλ. καί ἐξ «**οὐκ ὄντων**» πνευματικῆς καί ὕλικῆς δημιουργίας, καί ὀδηγόν πάντοτε ἔχοντες τήν θείαν «ἀποκάλυψιν», λαμβάνομεν, «**ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καί αἰνίγματι**» (Α' Κορ. ΙΓ' 12 κ.ἄ.), σχετικῆν τινα μόνον ἔννοιαν αὐτῶν δι' ἀντιπαραβολῆς τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ψυχῆ τοῦ ὁποίου ἐπλάσθη «**κατ' εἰκόνα**» τοῦ Θεοῦ (Γενεσ. Α' 26). Ὅπως λοιπόν ἐν τῷ νοῖ ἡμῶν γεννῶνται οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας του ἀλλ' ἐξ «**οὐκ ὄντων**» πᾶσαι αἱ **ψιλαί** καί ἀφηρημέναι **ιδέαι** περί τῶν διαφόρων ἔργων - δημιουργημάτων ἡμῶν, καί μετά τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ἐν αὐτῷ διά διαφορῶν συλλογισμῶν... φέρονται ἐκάστοτε, κατ' ἐλευθέραν βούλησιν ἡμῶν, εἰς ὀντοποίησιν (κυριολεκτικῶς «μορφοποίησιν») διά τῆς ὑφειστώσεως ὕλης, οὕτως, ἐν ἀντιπαραβολῇ, ὁ ἄπειρος καί ἀπερινόητος Θεός Πατήρ, γεννήσας ἢ συλλαβῶν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἀκαταλήπτῳ ὡσαύτως νοῖ αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ' 34), οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ «μή ὄντος», πάσας τάς «**ψιλάς ιδέας**» περί τοῦ ὅλου ἔργου του, ἠδύοκησε νά φέρῃ ταύτας ἐξ «οὐκ ὄντων» εἰς τό «εἶναι» διά τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου (Ἰωάν. Α' 1-2 κ.ἄ.), συνεργοῦντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματός του. Γενομένης δ' ἐπεξεργασίας τῶν ιδεῶν τούτων ἤρξατο **προοδευτικῶς** ἢ ὀντοποίησιν αὐτῶν ἐξ «**οὐκ ὄντων**» τῇ παντοδυνάμῳ ἀπλῶς βουλή τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ἐπίσης ὀντοποίησεως καί τῆς ὕλης, ἥτις ἀπητεῖτο πρός ὀντοποίησιν καί μορφοποίησιν αὐτῶν. Καί ὡς αἱ **ψιλαί ιδέαι** ἡμῶν περί τῶν ἡμετέρων ἔργων, γεννώμεναι ἐν τῷ νοῖ ἡμῶν, οὔτε μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι, οὔτε ταύτης μετέχουσι μετά τήν σύλληψίν των, οὕτω καί αἱ περί τοῦ «μή ὄντος» **ψιλαί ιδέαι** τοῦ Θεοῦ οὔτε ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προῆλθον, οὔτε, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ἐν τῷ νοῖ αὐτοῦ, μετέσχον τῆς Θείας Οὐσίας μετά τήν σύλληψιν καί τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Ὅπως ἐπίσης ἐν τῷ νοῖ τοῦ μηχανικοῦ προνοοῦνται «προγνωστικῶς», ἐν ψιλαῖς ιδέαις, πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς λειτουργίας τῶν πολυσυνθέτων ἐργοστασιῶν κ.ἄ. μηχανημάτων, οὕτω καί ὁ Θεός ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ προγνώσει, προέγνω πάσας τάς λεπτομερείας τοῦ ὅλου «ἔργου» τῆς εὐδοκίας του. Ἀλλ' Ἐκεῖνος προέγνω οὐχί μόνον πᾶσαν κίνησιν, ζωὴν κ.λ.π. τῶν καθαρῶς ὕλικῶν κτισμάτων του, ὡς καί τῶν δι' ἐνστίκτων προικισθέντων, βάσει τῶν φυσικῶν νόμων, οὓς Αὐτός πάλιν ἔταξε. Προέγνω ἐπίσης καί πᾶσαν λεπτομέρειαν τῆς ζωῆς καί τῆς δράσεως καί ἀλληλεπιδράσεως ἐν γένει καί πάντων τῶν πνευματικῶν καί ἐνσυνειδήτων, ἄρα δέ καί ἐλευθέρων κτισμάτων του, ἐν οἷς καί οἱ ἄγγελοι, ὡς καί ὁ ἀνθρώπος. Ἡ τοιαύτη πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι βεβαίως ἐπίσης ἀπερινόητος..., ἀλλά βεβαιοῦται πλήρως, διά τῆς πραγματώσεως τοῦ προφητισμοῦ. Καί διακηρύσσει καί αὐτῇ τήν

Δέν ἠδυνήθη πρὸς τούτοις νά διακρίνη, ὅτι πᾶσαι αἱ **ιδιότητες** τοῦ Θεοῦ (ἀγιότης, ἀγάπη, δικαιοσύνη...) οὐδόλως ἐπίσης ταυτίζονται μετὰ τῆς Θείας Οὐσίας, ὅπως καί ἡ δημιουργική ἐνέργεια αὐτοῦ, ἥτις, προσέτι, κατὰ τὴν θαυμασίαν ἐπεξήγησιν τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, διαφέρει ἀπολύτως τῆς προγνωστικῆς τοιαύτης.

Πιστεύσας δέ, κατόπιν τούτων, εἰς τὴν ταυτότητα τῆς θείας **Οὐσίας** καί τῆς θείας «προγνώσεως, ἐνεργείας καί βουλήσεως», ὅπως καί ὅτι αἱ περὶ τοῦ «**μὴ ὄντος**» **ψιλαί ιδέαι** τοῦ Θεοῦ, τὰ «**ἀρχέτυπα**» τῶν κτισμάτων, ἢ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς Θείας Οὐσίας ἢ ὀντοποιοῦνται καί μετουσιοῦνται, οὕτως εἶπεῖν, εἰς θείαν οὐσίαν ἅμα τῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συλλήψει ἢ γεννήσει αὐτῶν, μοιραίως παρεσύρθη εἰς **εἶδός** τι ἢ «πανθεϊσμοῦ» ἢ «πανενθεϊσμοῦ» καί ἀπολύτου προορισμοῦ, διὰ τῆς δοξασίας ὅτι καί πρό τῆς δημιουργίας αὐτῶν πάντα τὰ κτίσματα ὑπῆρξαν ἐν τῷ Θεῷ, ὡς «ιδέαι» ἢ «ἀρχέτυπα», **ἐνυποστάτως**.

Ἐθεώρησεν ὅθεν ὁ Αὐγουστῖνος, ὅπως ἐν συνεχείᾳ καί οἱ Σχολαστικοὶ ἀλλὰ καί πάντες οἱ Δυτικοί, ὅτι ὄχι μόνον ἐπλάσθησαν τέλει οἱ πρωτόπλαστοι καί ἡμάρτησαν ὡς τοιοῦτοι, ὡς εἶπομεν, ἐφόσον αἱ περὶ αὐτῶν «**ψιλαί ιδέαι**» – τὰ «**ἀρχέτυπα**» – μετέσχον τῆς θείας οὐσίας πρό τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι προσέτι ἅπαν το ἀνθρώπινον γένος ἡμάρτησεν ὁμοίως. Οὐχί δέ μόνον διότι ἐπρόκειτο νά ἐπιβαρυνθῇ διὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, περιλαμβανόμενον **δυνάμει** ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ καί διότι καί αἱ περὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων «**ψιλαί ιδέαι**» τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς «ἀρχέτυπα» ἐνυπόστατοι πρό καταβολῆς κόσμου ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καί ἔσχεν οὗτος οὕτω τὴν τελείαν περὶ αὐτῶν πρόγνωσιν πρό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν. Ὅτι μετὰ τὴν τοιαύτην πτῶσιν καί ἁμαρτίαν τῶν οὕτω πως ὡς τελείων θεωρηθέντων ἀνθρώπων, προσεβλήθη αὐτῇ αὕτη ἡ **οὐσία** τοῦ Θεοῦ (τῆς ὁποίας, ὡς εἶπομεν, ὅπωςδὴποτε μετέσχον οὗτοι κοινωνήσαντες μετ' αὐτῆς «ὡς **ἀρχέτυπα**» πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὄντων» ὀντοποιήσεώς των), οὕτω δέ προσεβλήθη τόσον ἢ θεία ἀγάπη ὅσον καί ἡ θεία δικαιοσύνη, αἱ μετὰ τῆς θείας οὐσίας, κατ' αὐτούς καί πάλιν, ταυτιζόμεναι. Ὅτι ἐξ αἰτίας τούτων – καί λόγῳ τῆς ἀπείρου θείας προγνώσεως – ἐξεδηλώθη ἐναντίον πάντων τῶν ἀνθρώπων ἡ θεία ὀργή καί πρό τῆς δημιουργίας των ἔτι, προγνωστικῶς δ' ἐπίσης ὅτι ἐτάχθησαν καί προωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καί αἱ διάφοροι τιμωρίαι, ὡς καί ὁ θάνατος ἐναντίον τῶν κατὰ πρόγνωσιν ἁμαρτωλῶν! Τέλος, ὅτι ἐξελέγη, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καί πάλιν, ὡς ἐκτελεστικόν ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς καί τῶν τιμωριῶν ἢ ποινῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιβληθεισῶν ὁ Σατανᾶς, προηγηθεῖς εἰς τὴν ἁμαρτίαν καί τὴν πτώσιν. Οὕτω δέ διεμορφώθη ἐν παράλογον καί

ἄπειρον σοφίαν καί δύναμιν ἀλλὰ καί τὴν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, περὶ ὧν λαμβάνομεν μικρὰν ἐννοίαν ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι, κατὰ τὴν ρητὴν πάλιν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου, «καί αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν» ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Ματθ. Ι' 30) πρό πάσης βεβαίως δημιουργίας.

αίρειτικόν κατά βάθος σύστημα νομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καί τῶν πνευματικῶν, ἐν γένει, κτισμάτων, καί τοῦ Θεοῦ, διότι δέν κατενοήθη ἐπαρκῶς ἡ ἔννοια τῆς ὑπό τοῦ Θεοῦ δωρηθείσης, εἰς τὰ πνευματικά κτίσματα ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας καί ἐθεωρήθη ἀδύνατος ἡ ὑπαρξίς ἐλευθέρων βουλήσεων οὐχί μόνον ἀντικειμένων εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί ἀντενεργουσῶν εἰς τό ἔργον αὐτοῦ.

Συναναμιχθεῖσῶν οὕτω τῶν περί Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένων δοξασιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί δὴ τῶν νεοπλατωνικῶν (ἐν αἷς ἐθεωροῦντο ἀνθρωποπαθῶς καί πᾶσαι αἱ θεῖαι ιδιότητες), τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ἀπέρριψε τελείως καί κατεδίκασε, μετὰ τῶν παρερμηνειῶν τόσον τῶν περί τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου χωρίων τῆς Γραφῆς, ὅσον καί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου προσφερθέντος «λύτρου», διεμορφώθησαν ἐν Ρώμῃ τὰ διάφορα περί θείας δικαιοσύνης καί σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου «δικανικά σχήματα» τελική μορφή τῶν ὁποίων, καθολικῶς ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατήσασα, ὑπῆρξεν ἡ θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας περί «ίκανοποιήσεως», διά τῆς «σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου», ὡς «τιμωροῦ» τῆς θείας δικαιοσύνης²⁰⁴».

Ἡ πλήρης ἀπόδειξις τῆς ἀμεταμελήτου ἐμμοῆς τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας» εἰς τὰς ὡς ἄνω κακοδοξίας παρέχεται καί ὑπό τῆς εἰς τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν κυκλοφορησάσης: «Κατήχησις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας» ἐκδ. Βατικανοῦ-Κάκτου, Ἀθήνα 1996, ἐνθα πέραν τῶν ἀνωτέρω κακοδοξιῶν οὐδεμία διάκρισις ἐμπεριέχεται μεταξύ Θείας οὐσίας καί ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ.

ιστ. Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων

Καί περί τῆς ἐνεργείας τῶν μυστηρίων ὁ Παπισμός διδάσκει ὅτι εἶναι αὕτη «μηχανική», ἐξ «ἔργου εἰργασμένου» καί δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν διάθεσιν καί τήν ἀνταπόκρισιν τοῦ θέλοντος νά λάβῃ τήν χάριν τῶν μυστηρίων. Ἐπί τῇ βάσει δέ τῆς κακοδόξου ταύτης ἀρχῆς εἰσήγαγεν εἰς τό μυστήριον τῆς Μετανοίας-Ἐξομολογήσεως τὰς προμνησθείσας περιφήμους ἀφέσεις, τὰ **συγχωροχάρτια**, πρὸς χρηματισμόν. Παρέχονται δέ τὰ **συγχωροχάρτια** ἀσχέτως τῶν ὑποκειμενικῶν, τῶν προσωπικῶν διαθέσεων ἐκείνων, οἵτινες θά ἐπωφεληθῶσι τῶν σχετικῶν ἀφέσεων καί διά τοῦτο ἰσχύουσιν, ὡς προείπομεν, οὐ μόνον διά ζῶντας, ἀλλά καί διά νεκρούς. Διά τοῦτο ἐπενοήθη καί τό «καθατήριον πῦρ· ἵνα οἱ ἐν αὐτῷ εὕρισκόμενοι ἀπαλλάσσωνται τοῦ βασανισμοῦ διά τῆς **ἐξαγορᾶς** τῶν ἁμαρτιῶν, τῶν ὀφειλῶν των, ὑπό τῶν ἐπιζώντων συγγενῶν των κλπ., ἐναντι ἀναλόγων πάντοτε παροχῶν χρημάτων καί προσφορῶν εἰς

²⁰⁴. Πλήν τῆς περί «ίκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης...» θεωρίας, ὁ Ἀνσελμος Καντερβουρίας ὑπῆρξεν ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς καί τῆς αἰρέσεως τοῦ Filioque..., ἐξ ἐπιδράσεως προδήλως καί πάλιν τῆς σχετικῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου. Πρβλ. +Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, «Τό πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης», σελ. 215.

τήν... «Ἐκκλησίαν»! Καί παρέχονται **συγχωροχάρτια** διαφόρου ἐνεργείας, δι' ὧν «ἀφίενται καί αἱ **μέλλουσαι ἁμαρτίαι** ἐκ τῶν προτέρων»! Ἀλλά ἰσχύουσι δι' ὠρισμένα μόνον χρονικά διαστήματα (μῆνας-ἔτη), ἀλλά καί δι' ὅλην τήν ζωὴν..., ἀναλόγως τῶν καταβαλλομένων χρημάτων... Ὑπάρχουσιν ἐποχαί, καθ' ἃς ἄνευ ἐξομολογήσεως δίδονται ἀφέσεις εἰς ὅλους τούς ὁπαδούς τοῦ Παπισμοῦ ἢ εἰς ὠρισμένας μόνον χώρας ἢ περιοχάς, κατὰ τήν ἐκλογήν π.χ. νέου Πάπα, κατὰ τήν ἀνακήρυξιν «ἀγίων», κατὰ τὰς Παπικὰς ἐορτάς καί ὅταν ἐορτάζονται Ἰωβηλαῖα. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης προνομιοῦχοι... ἐκκλησῖαι, παρεκκλήσια, εἰκόνες ἢ ἅγια τράπεζαι, πρό τῶν ὁποίων ἄν προσευχηθῇ τις, λαμβάνει **συγχωροχάρτιον** δι' ὠρισμένας ἡμέρας. Τέλος, συγχωρητικὴν δύναμιν ἀποκτῶσι διάφορα ἀντικείμενα, σταυροί, μετάλλια κλπ., ἀρκεῖ νὰ εὐλογηθῶσιν ἀπὸ τὸν Πάπαν, ὅστις ἔχει ἀπεριόριστον δικαίωμα παροχῆς **ἀφέσεων** διὰ μελλούσας ἁμαρτίας καί δι' οἰονδήποτε λόγον, ἐνῶ οἱ καρδινάλιοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς παροχῆς **συγχωροχαρτίων** διακοσίων ἡμερῶν, οἱ ἀρχιεπίσκοποι εἰς τήν ἐπαρχίαν τῶν ἑκατὸ ἡμερῶν, καί οἱ ἐπίσκοποι πεντήκοντα ἡμερῶν. Ἐπίσης οἱ ἱερεῖς δύνανται νὰ χορηγῶσι τήν Παπικὴν εὐλογίαν μέ πλήρη λυσίποινα εἰς τούς μελλοθανάτους. Τὸ δικαίωμα δέ τοῦτο τῆς ἀπεριόριστου ἀφέσεως καί **μελλουσῶν** ἁμαρτιῶν, ὡς καί ἁμαρτιῶν τεθνεώτων, ἔχει, ὡς προείπομεν, ὁ Πάπας ὡς **διαχειριστῆς** τῆς περισσευούσης ἀξιμισθίας τῶν ἀγίων, τήν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Κύριος μόνον εἰς τὸν Πάπαν, ὡς ἀντιπρόσωπον καί τοποτηρητήν, διὰ νὰ τήν παρέχη, ὅπως καί ὅταν θέλη, εἰς ζῶντας καί νεκρούς²⁰⁵.

ιζ. Οἱ καρδινάλιοι

Διὰ τῆς καινοτομίας ταύτης τοῦ Παπισμοῦ καθιερώθη νέα διοικητικὴ τάξις κληρικῶν, οἱ καρδινάλιοι, ἡ ὁποία ἦτο ἄγνωστος εἰς τήν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν, ὅπως εἶναι καί μέχρι σήμερον εἰς τήν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, διατηροῦσαν τούς τρεῖς βαθμούς τῆς Ἱερωσύνης, ἦτοι τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καί τοῦ ἐπισκόπου. Ἀντίκειται δέ καί ὁ θεσμός οὗτος εἰς τὰς σχετικὰς μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ὅπως καί εἰς τὰς τοιαύτας ὅλων τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων καί ἀπολογητῶν καί ἀκολούθως τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ βαθμοῦ τούτου, τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα ἀπώλεσε τὸ πνευματικόν του κῦρος καί τήν πνευματικὴν ἐξουσίαν του, τῶν καρδινάλιων θεωρουμένων ἀνωτέρων ἐπισκόπων, ἐξ οὗ καί πρὸς διάκρισιν φοροῦσιν ἐνδύματα ἐρυθρά.

ιη. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου

Παρά τὰς ρητάς ὡσαύτως μαρτυρίας τῆς Γραφῆς (Α' Τιμ. Γ' καί Δ' 3, καί πρὸς

²⁰⁵. Πρβλ. Ἰωάν. Κολιτσ., μν. ἔργ., σελ. 104-116.

Τιτ. Α΄ 6), τὰς διατάξεις τοῦ Ε΄ ἀποστολ. Κανόνου²⁰⁶, ὡς καὶ τὰς σχετικὰς γνώμας ἀποστολικῶν καὶ μεγάλων ἀκολουθῶν Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὁ Παπισμὸς ἐπέβαλε τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀγαμίαν εἰς ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης. Αἱ συνέπειαι καὶ τῆς κακοδόξου ταύτης καινοτομίας ὑπῆρξαν ἐξόχως τραγικαί.

ιθ. Ἄλλαι κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ

Ὁ Παπισμὸς καθιέρωσεν ἐπίσης κατὰ τὸ Σάββατον τὴν ψαλμοδίαν «ἀλληλουϊα», ἣτις οὐδέποτε ἐψάλλετο. Διδάσκει ὅτι τὸ φῶς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου ἦτο κτιστόν, φυσικόν, ἐνῶ ἡ Ὁρθοδοξία πιστεύει τοῦτο θεῖον, ἄκτιστον, **ἔκφανσιν** τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συνεορτάζει τὸ ἅγιον Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Εἰσήγαγεν εἰς τοὺς ναοὺς του ἀγάλματα καὶ ξόανα, ἀντὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἀντιγράφων τὴν εἰδωλολατρίαν. Οἱ Παπικοὶ ναοὶ εἶναι ἐστραμμένοι οὐχὶ πρὸς ἀνατολὰς (κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς ὑποτύπωσιν τοῦ ὅτι ἐξ ἀνατολῶν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης), ἀλλὰ πρὸς δυσμὰς. Ἐθέσπισε τὰς πολλὰς λειτουργίας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἁγίας Τραπέζης κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, εἰσήγαγε νέας τελετάς καὶ ἐορτάς, εἰς τὰς ὁποίας προσέδωκε φαντασμαγορικὸν χαρακτήρα, ὡς τὴν ἐορτὴν τῆς ἁγίας δωρεᾶς καὶ τῆς ἱερᾶς καρδίας τοῦ Ἰησοῦ. Κατήργησε τὴν ἐπίκλησιν κατὰ τὸν καθαγιασμόν τῶν τιμίων δώρων. Καθιέρωσεν, ὡς προείπομεν, τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων (ἀζύμου ἄρτου) διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας²⁰⁷. Ἐπέβαλεν εἰς τὸν κλῆρον τὴν κουράν τῆς κόμης, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ξύρισμα τοῦ μύστακος καὶ τοῦ πάγωνος, οἵτινες ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς **διακριτικά** τοῦ ἀνδρισμοῦ τοῦ ἄρρενος, καὶ παρεβίασεν οὕτω τὴν τε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθεῖσαν ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ τάξιν, ὡς καὶ τὴν ρητὴν ἐντολὴν τῆς Γραφῆς, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ (πολύ δὲ περισσότερο τὸ ἱερατεῖον τῆς Ἐκκλησίας) ὀφείλομεν καὶ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νὰ εἴμεθα **κατὰ πάντα** «σύμμορφοι» τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ καὶ «μιμηταί» αὐτοῦ (Ρωμ. Α΄ 29, Φιλιπ. Γ΄ 21, Α΄ Κορ. ΙΑ΄ 1). Κατήργησε τὰς ἐκ παραδόσεως νηστείας καὶ ἀντεισήγαγε τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου. Καί, τέλος, τὸ ἐκ

²⁰⁶. Πρβλ. καὶ Καν. 12 καὶ 13 τῆς ΣΤ' Οἰκ. συνόδου. Πρότασις καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου εἰς ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης ὑπεβλήθη καὶ εἰς τὴν Α' Οἰκουμ. σύνοδον, συνήντησεν ὅμως τοιαύτην ἀντίδρασιν, ὥστε τελικῶς ἀπερρίφθη. (Συν/μα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντων II. 32 MPC. 84, 1336 ἐξ. καὶ παρὰ Mansi, 2, 906. πρβλ. καὶ G. Hefele HCC, I, σελ. 436, E. I., 11 MPG, 67, 101 C ἐξ. E. I., 23, MPG, 67, 925 B ἐξ.).

²⁰⁷. Παρέλκει νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τέλεσις τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας δι' ἐνζύμου ἄρτου στηρίζεται ἐπὶ τῶν ρητῶν διατάξεων τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ἣν μόνον αὐτὴ διεφύλαξεν ζῶσαν-ἐγγραφον-καὶ ἀμόλυντον, ὅπως παρέλαβεν.

παραδόσεως σημείον τοῦ σταυροῦ ἐπέβαλεν ὅπως τελεῖται οὐχί διὰ τῶν τριῶν δακτύλων συμβολιζόντων τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Θεότητος, ἀλλά δι' ὅλων τῶν δακτύλων παραλλήλως τιθεμένων καί οὐχί πάλιν ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀλλά ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά. Ἐνόθευσε οὕτω καί ὡς πρὸς τό σημείον τοῦ σταυροῦ τὴν Ἰ. Παράδοσιν, ὅπως βεβαίως καί εἰς πάσας τὰς λοιπὰς προμνησθείσας αἰρετικὰς καί κακοδόξους καινοτομίας του, διότι στερηθεὶς δικαίως μετὰ τὴν ἔκπτωσίν του τῆς θείας χάριτος, ἐμιμήθη καθ' ὅλα, ἵνα μὴ εἴπωμεν καί ὑπερέβη ἐν πολλοῖς – μέ τὰς **ἀλλοιώσεις** καί **παραποιήσεις** τῆς διὰ τῆς Γραφῆς καί τῆς Ἰ. Παραδόσεως καθιερωθείσης ἐπὶ αἰῶνας **τάξεως** ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Α' Κορ. ΙΔ' 40) τὸν Μωαμεθανισμόν, περὶ τοῦ ὁποίου ρητῶς ὁ προφήτης Δανιὴλ προεφήτευσεν: «...Καὶ λόγους πρὸς Ὑψιστον λαλήσει καὶ τοὺς ἀγίους Ὑψίστου παλαιώσει καὶ ὑπονοήσει **τοῦ ἀλλοιωῦσαι καιρούς καὶ νόμον...**» (Δαν. Ζ' 24-25, πρβλ. Ἀποκ. ΙΓ' 6-8).

Ὅτι δέ ὁ Παπισμὸς κατέστη βδελυκτὸς εἰς τὸν Θεόν καί ἐστερήθη μετὰ τὴν ἀπόσχισίν του ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς **θείας χάριτος** (παρασυρθεὶς, ὡς ἐκ τούτου, εἰς τὰς προμνησθείσας αἰρέσεις καί τὰς λοιπὰς κακοδοξίας του) βεβαιοῦται ἀπολύτως οὐ μόνον ἐκ τῆς γενομένης ἐν τῷ παρόντι πλήρους ἀποδείξεως ὅτι ἀντίκεινται αὐταὶ εἰς τό ἀληθές πνεῦμα τῆς Γραφῆς, εἰς τὴν **ζῶσαν** ἔγγραφον Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀκτώ πρώτων αἰώνων, εἰς τοὺς σχετικούς Ἀποστολικούς Κανόνας, ὡς καί εἰς τοὺς ἀντιστοιχοῦς Κανόνας πασῶν τῶν μέχρι τοῦ Σχίσματος συνόδων, Οἰκουμενικῶν καί τοπικῶν, ἀλλά καί ἐκ τῶν ὡς κατωτέρω πνευματικῶν **μαρτυριῶν** ὑψίστης καί ἀμαχήτου πνευματικῆς σημασίας. Περί τῆς πρώτης τούτων, ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας, σελ. 296, ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς:

«Εἶναι δέ τοῖς πᾶσι γνωστόν ὅτι, καὶ ἔτη ὀλόκληρα ἂν μείνη τό ἀγιασθέν τοῦτο ὕδωρ (σ.σ. τοῦ Μ. Ἀγιασμοῦ) εἰς τὰ ὑάλινα δοχεῖα, διατηρεῖται **ἄσηπτον**. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει: «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐβαπτίσαστο ὁ Χριστὸς καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φῦσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν μεσονυκτίῳ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην ἅπαντες ὑδρευσάμενοι, οἴκαδε τὰ νάματα ἀποτίθενται καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον φυλάττουσιν, ἅτε δὴ σήμερον ἀγιασθέντων τῶν ὑδάτων. Καὶ τό σημεῖον γίνεται ἐναργές, **οὐ διαφθειρομένης τῆς τῶν ὑδάτων ἐκείνων φύσεως τῷ μήκει τοῦ χρόνου**, ἀλλ' εἰς ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον καὶ δύο καὶ τρία πολλάκις ἔτη τοῦ σήμερον ἀντληθέντος ὕδατος ἀκεραίου καὶ νεαροῦ μένοντος» (Ε.Π. Migne, τομ. 49, σελ. 366). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, οἱ παπικοὶ ἐμβάλλουσιν **ἄλας** καὶ ἐν τῷ ὕδατι τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ ἐν τῷ τοῦ βαπτίσματος, ἵνα διατηρήσωσιν αὐτό ἄσηπτον. Δίς τοῦ ἔτους «ἀγιάζουσιν» οἱ Λατῖνοι τό ὕδωρ τοῦ κατ' αὐτούς βαπτίσματος, τῇ παραμονῇ τοῦ Μεγ. Σαββάτου καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, ἐμβάλλουσι δέ εἰς τοῦτο καὶ ἄλας, καὶ θησαυρίσαντες εἰς εὐμέγεθες σκεῦος, ὃ καλοῦσιν εὐπρεπῶς κολυμβήθραν (ἥτις εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ), κατακλείουσιν ὑπὸ κλειδί. Ἐντεῦθεν ἐξάγουσι δι' ὅλου

τοῦ ἔτους, ὅσον ἐκάστοτε ἀναγκαῖον πρὸς χρείαν τοῦ ραντίσματος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕδωρ ὄζει πολλάκις καὶ πάσχει, οἷα εἰκὸς ὕδωρ κοινόν δι' ἔτους ἀκίνητοῦν, διατέτακται τοῖς ἱερεῦσι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐξ ἄλλης Ἐκκλησίας λαμβάνειν, εἴπερ ἀφθωρότερον εὔρεθῆι πρὸς ραντισμόν» (Κ. Οἰκονόμου «Τὰ σωζόμενα ἐκκλ. συγγράμματα», τ. Α', σ. 472).

Δευτέρα μαρτυρία εἶναι τὸ ἐν τῇ «Ἀσματικῇ ἀκολουθίᾳ καὶ τῷ βίῳ τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος Κερκύρας (ἔκδ. 1951) ὑπὸ Μητροπολίτου Κερκύρας κυροῦ Μεθοδίου, σελ. 212-227, περιγραφόμενον μέγα θαῦμα τοῦ Ἁγίου, τὸ γενόμενον τὴν νύκτα τῆς 12ης Νοεμβρίου 1716, καθ' ὃ, «ἐφανισθεὶς δὶς ὁ ἅγιος προηγουμένως κατ' ὄναρ εἰς τὸν τότε ἡγεμόνα τῆς νήσου Κερκύρας Πιζάνην καὶ συστήσας αὐτῷ νά μὴ κατασκευάσῃ θυσιαστήριον (ἀλτάριον) ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας ναοῦ του (ἐνθα φυλάττεται τὸ ἅγιον λείψανόν του ἄφθαρτον) χωρὶς νά εἰσακουσθῆ, περί ὥραν 12ην τῆς νυκτός ἐνεφανίσθη εἰς τὸν φρουροῦντα σκοπὸν τῆς ἀκροπόλεως τῆς νήσου ὡς μοναχός, κρατῶν ἀνημμένον δαυλόν. Τοῦ σκοποῦ δὲ θελήσαντος νά πυροβολήσῃ κατ' αὐτοῦ (διότι δὲν ἀπήντησεν εἰς τὰς ἐρωτήσεις του «ποῖος ἦτο...»), αὐτόν μὲν ἤρπασεν ἀπὸ τῆς χειρός καὶ τὸν ἐξεσφενδόνισεν ἔξω τῆς ἀκροπόλεως..., διὰ νά εὔρεθῆ ὄρθιος πλησίον τοῦ ἱ. ναοῦ τοῦ Ἐσταυρωμένου κρατῶν τὸ ὄπλον του· τὴν δὲ πυριτιδαποθήκην τοῦ φρουρίου ἀνετίναξε διὰ τοῦ ἀνημμένου δαυλοῦ, φονευθέντων, συνεπείᾳ τῆς ἐκρήξεως, τοῦ ἡγεμόνος Andrea Pisani, τοῦ συμβούλου του θεολόγου δομηνικανοῦ Frangirum καὶ 900 περίπου Λατίνων, κατοικούντων ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Ταυτοχρόνως κεραυνός κατέστρεψε μόνον τὴν εἰκόνα τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ ἐν Βενετία οἰκίᾳ του, μεγάλη δὲ κανδύλα ἀργυρᾶ, ἀφιερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος καὶ δι' ἀργυρᾶς ἀλύσεως κρεμαμένη ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου λειψάνου του, ἔπεσε χαμαὶ καὶ συνετρίβη». Πρὸς διαιώνισιν τοῦ θαύματος τούτου συνετάχθη ἀκολουθία καὶ ἐγένετο κατ' ἔτος ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης θεία λειτουργία, ἐν ἧ ἑψάλλετο καὶ τὸ μελοποιηθὲν ἐκφραστικώτατον ἀπολυτίκιον ἔχον οὕτως: «Οὐκ ἔδει σε, Φράτορ, βαλεῖν τὴν βέβηλον λατινομίαν σου ἐν τῷ ναῷ Σπυρίδωνος τοῦ ἁγίου· οὐ βούλεται Σπυρίδων τὰ ἄζυμα, ὡς οὐδέ τὸ Σύμβολον ἐν προσθήκῃ ψαλλόμενον, διὸ ἐν βορβόρῳ ρίπτει σε, βόρβορον ὄντα». Ἄλλ' οἱ μεταγενέστεροι κατήργησαν τὴν ἐορτὴν..., ἵνα μὴ δυσαρεστῶνται οἱ Παπικοί, πολλοὶ ὄντες ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ πρῶτος ὁμως καταργήσας ταύτην..., οἰκτρὸν, ὡς λέγεται, ἔλαβε θάνατον»²⁰⁸.

Τρίτη μαρτυρία εἶναι ἡ ἐν τῷ συγγράμματι τῆς Οὐρανίας Λαμπάκη «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Παπισμός», ἐκδ. 1964, σελ. 154-157, ἀναφερομένη, ἔχουσα ὡς ἐξῆς: «Λατινόφρονες ἐπὶ αἰῶνας τυμπανιαῖοι»²⁰⁹.

²⁰⁸. Πρβλ. Ἀγ. Ἀθανασίου Παρίου, «Οὐρανοῦ κρίσις, Ἐν Λειψία Σαξωνίας 1805».

²⁰⁹. Εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Βόλου «Ἁγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη» ἐδημοσιεύθη ἐμπεριστατωμένον ἄρθρον τοῦ μακαριστοῦ ἁγιορείτου μοναχοῦ Λαζάρου Διονυσίου περὶ τῶν συμβάντων εἰς τὸ

»Τὴν πολυσυζητημένην ἔνωσιν – ἔγραφεν ὁ εὐλαβὴς μοναχὸς (σ.σ. ὁ μακαριστὸς ἤδη ἀγιορείτης Λάζαρος Διονυσιάτης, ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ὑποσημειώσει) πρώτη ἀπεδοκίμασεν ἡ Προστάτις ἡμῶν καὶ Ἐφορος τοῦ Ἁγ. Ὁρους, ἡ ὑπερένδοξος Κυρία Θεοτόκος, ἥτις συνεβούλευσε τοὺς ἀγίους Πατέρας νὰ μὴ παραδεχθῶσι τὴν τοιαύτην ἔνωσιν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐλέγξωσι· καὶ οἱ δυνάμενοι, νὰ ὑπομείνουν μετὰ γενναιότητος τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ὅπερ καὶ ἐγένετο εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ζωγράφου. Ἐκεῖ ἅγιός τις γέρων ἤκουσε φωνὴν ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, καθ' ὃν χρόνον ἔλεγε τοὺς Χαιρετισμούς ἔξω τῆς Μονῆς, καὶ τοῦ εἶπε προστακτικῶς νὰ ὑπάγῃ ταχέως εἰς τὴν Μονὴν, νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Πατέρας ὅτι ἔρχονται ἐχθροὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς (δηλ. ὁ βασιλεὺς Μιχ. Παλαιολόγος καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης Βέκκος), καὶ νὰ μὴ τοὺς δεχθῶσιν εἰς τὴν Μονὴν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐλέγξωσι, καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ παραμείνωσι καὶ νὰ λάβωσι μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὲρ τῶν δογμάτων τῆς ἀγίας ἡμῶν Πίστεως. Δι' ὃ ὁ ἅγιος ἠγούμενος μετὰ 26 ἀδελφῶν περικλεισθέντες εἰς τὸν πύργον τῆς Μονῆς καὶ τοὺς λατινόφρονας ἐλέγχοντες ὑπέστησαν τὸν διὰ πυρὸς μαρτυρικὸν θάνατον. Τοιαῦται μαρτυρικαὶ ἀθλήσεις καὶ ὁμολογίαι συνέβησαν καὶ εἰς ἄλλας Μονάς.

«Καὶ τοιαῦτα μὲν συνέβησαν εἰς τοὺς μὴ ἀποδεξαμένους, ἀλλὰ ἐλέγξαντας τοὺς λατινίζοντας ἐνωτικούς. Ἴδωμεν δὲ τί ἐπηκολούθησεν εἰς τοὺς φιλικῶς αὐτοὺς ὑποδεξαμένους καὶ συλλειτουργήσαντας. Εἰς μὲν τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου ἐν ὥρᾳ λειτουργίας ἔγινε πυρκαϊὰ καὶ σεισμὸς μετ' ἤχου καὶ βοῆς. Καὶ τὸν μὲν ναὸν κατέβαλε, τοὺς δ' ἐν αὐτῷ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνῃς κατέχωσε καὶ τὰ τεῖχη τῆς Μονῆς ἀνέτρεψε... Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ταῦτα ἰδόντες ἐν πολλῇ κατασχύνῃ ἀνεχώρησαν, ἐνῶ ὁ μύκης, ὁ ὁποῖος ἐφύτρωνε μὲ 40 κλώνους ὑπὸ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἀγίων τεσσαράκοντα, οὐκέτι πλέον ἐφύτρωσεν ὡς βεβηλωθέντος τοῦ θυσιαστηρίου.

«Ἄς ἴδωμεν καὶ εἰς τὴν Μεγίστην Λαύραν, ὅπου τοὺς ὑπεδέχθησαν μετὰ κωδωνοκρουσιῶν. Καὶ ἐκεῖ βλέπομεν ὅτι ἐπηκολούθησαν φοβερώτερα, φρίκης καὶ τρόμου γέμοντα, καθὼς ἡ ἀψευδὴς παράδοσις διέσωσεν... Ὁ μὲν ἱεροδιάκονος Λαυριώτης, ὁ συλλειτουργήσας ἐν τῇ θεῖᾳ λειτουργίᾳ, ὑπὸ θεηλάτου ὀργῆς καταληφθεὶς τό ζῆν ἐξεμέτρησεν, ἀναλύσας ὡς κηρὸς φλεγόμενος ὑπὸ πυρὸς· οἱ δὲ συλλειτουργήσαντες ἱερομόναχοι ἑπτὰ (κατ' ἄλλους 11) μετὰ θάνατον εὐρέθησαν ἄλυτοι, τυμπανιαῖοι, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα μέχρι τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχον εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ κοιμητηρίου... εἰς κοινὴν θέαν..., πρὸς διδασκαλίαν καὶ

Ἅγιον Ὅρος ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου (1280), ὅταν ὁ δυσσεβὴς αὐτὸς βασιλεὺς, μαζί μὲ τὸν ἀνάξιον Πατριάρχην Ἰωάννην Βέκκον, ἀπεπειράθησαν νὰ ἐπιβάλωσι διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου εἰς τὰς Ἱ. Μονάς τοῦ Ἄθω τὴν ὑπ' αὐτῶν συμφωνηθεῖσαν ὑποταγὴν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν Πάπαν.

σωφρονισμόν τῶν ἐπιγενομένων...».

Ἐν συνεχείᾳ ἐξιστορεῖται, ὅτι, «λόγω ἐπισυμβάντων θλιβερῶν γεγονότων ἐκ τῆς ἀπαισίας θεᾶς τῶν **ἀλύτων** τούτων λειψάνων οἱ μοναχοὶ τὰ μετέφεραν εἰς ἕν σπήλαιον δυσανάβατον καὶ ἀπόκρημνον εἰς τὰ παράλια τῆς Ρουμανικῆς Σκήτης. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ οἱ περίεργοι μετέβαινον, ἐνέφραξαν ἐσχάτως διὰ κτιστῶν λίθων τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου, καὶ οὕτως ἔγινε τοῦτο ἀγνώριστον...».

Τετάρτην μαρτυρίαν πασίδηλον κεκτήμεθα τὴν Θεόθεν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου δωρεάν τοῦ ἀχειροποιήτου Ἁγίου φωτός ἐκ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀναβλύζοντος, καὶ μόνον εἰς τὴν Ἀδιαίρετον Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν παρεχομένου.

Εἶναι ἐξόχως ἀποκαλυπτικόν τὸ γεγονός ὅτι ἀκόμη καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς κατοχῆς τῶν Ἁγίων Τόπων ὑπὸ τῶν Φράγκων Σταυροφόρων, ὡς μαρτυρεῖται Ἱστορικῶς, καὶ παρά τὴν ἐκδίωξιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ὑπ' αὐτῶν, μετεκαλεῖτο ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα ἵνα ὑπουργήσῃ εἰς τὴν τελετὴν τοῦ Ἁγίου Φωτός. Σήμερον δέ οἱ ἐν προκλητικῇ ἀμετανοησίᾳ διάγοντες παπικοὶ, μετέρχονται ἀθεοφοβῆτως τελετὴν τινὰ ἀφῆς τοῦ «Ἁγίου Φωτός» ἐκ χειροποιήτου ἀνημένης ἐστίας ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς Ἀποκαθηλώσεως ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς Θεόθεν δωρεᾶς τοῦ ἀχειροποιήτου Ἁγίου Φωτός ὑπὸ τοῦ Ζῶντος Θεοῦ μόνον τῇ Ἀληθῇ Ἀδιαιρέτῳ Ὁρθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ καταισχύνην τῶν ἀμφισβητιῶν τοῦ θαύματος.

Ἐν κατακλείδι, ὕμνον ἀναπέμπομεν αἰωνίου καὶ ἀφθίτου εὐγνωμοσύνης τῷ Τρισυποστάτῳ Θεῷ, τῷ Δομήτορι τῆς Ἀδιαιρέτου Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς ἣν χάριτι Αὐτοῦ μετέχομεν ἀναξίως.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄	4
ΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΕΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ - ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ	4
Α. Τά χωρία τῆς Γραφῆς, ἐφ’ ὧν ὁ Παπισμός στηρίζει τὰς περὶ «πρωτείου» ἀξιώσεις του, καὶ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν ἔννοια κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην μεγάλων Πατέρων τῆς Ἀδιαιρέτου Καθολικῆς Ἐκκλησίας	4
Β. Τό συνοδικόν πολίτευμα, ἡ συνοδική διοίκησις τῆς πρώτης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καὶ τό ἐν τῇ διοικήσει «ισότιμον» τῶν δώδεκα ἀποστόλων	17
Γ. Ὁ προσωπικός ἔλεγχος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου	26
Δ. Αἱ κατὰ τοῦ «πρωτείου» μαρτυρίαι τῆς Ἰ. Παραδόσεως	35
Ε. Ἡ ἀμφισβήτησις τῆς ιδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου	38
ς. Τό συνοδικόν πολίτευμα τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ διατάξεις τῶν ΛΔ΄ καὶ ΛΖ΄ ἀποστολικῶν Κανόνων	52
Ζ. Εἰδικοί Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων περὶ τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ Γ΄, Δ΄ καὶ Ε΄ Κανόνες τῆς συνόδου τῆς Σαρδικῆς	57
Η. Ἡ ἐπιστολή τῆς ἐν Καρθαγένῃ συνόδου πρὸς τὸν Πάπαν Κελεστῖνον	77
Θ. Ἡ ἀπάντησις τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας (340-341) πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον ..	80
Ι. Αἱ διατάξεις τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ (379) καὶ αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῆς συνόδου ἐν Ρώμῃ (380)	83
ΙΑ. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Α΄	85
ΙΒ. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐν Κων/πόλει συνόδων τῶν ἐτῶν 869-870 καὶ 879-880 καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἔκπτωσις καὶ σχάσις τῆς Ρώμης ἐκ τῆς Ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας	87
ΙΓ. Ἀποφάσεις συνόδων τῆς Ρωμαϊκῆς «Ἐκκλησίας»-Θρησκευτικῆς Κοινότητος μετὰ τό σχίσμα ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου ἐξουσίας» καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου τῆς «Φερράρας - Φλωρεντίας»	94
ΙΔ. Νεώτεραι Ρωμαιοκαθολικαὶ κινήσεις ἐναντίον τοῦ παπικοῦ «πρωτείου»	105

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄	108
ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ ΤΟΥ ΩΣ	
«ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΕΩΣ ΤΗΣ Β΄ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (1962)	108
α. Γένεσις, εξέλιξις καί τελική διαμόρφωσις τοῦ «παπισμοῦ»	108
β. Ἡ ἠθική κατάπτωσις τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄	116
ΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΠΑΠΙΣΜΟΥ» ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΑ	116
α. Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ», τό Filioque	116
β. «Τό Πρωτεῖον» τοῦ Πάπα Ρώμης	128
γ. Τό ἀλάθητον τοῦ Πάπα Ρώμης	130
δ. Ὁ μοναρχικός καί ἀπολυταρχικός δεσποτισμός τοῦ Πάπα Ρώμης	133
ε. Αἱ ἀξιομισθία τῶν ἀγίων. «Τά ὑπέρτακτα ἔργα».....	133
στ. Ἡ ἱκανοποιήσις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετανοοῦντος	134
ζ. Τό καθαρτήριο πῦρ	135
η. Ἡ ἄσπιλος σύλληψις τῆς Θεοτόκου.....	135
θ. Ἡ ἐνσώματος ἀνάληψις τῆς Θεομήτορος	136
ι. Ἡ ἀντικανονική χειροτονία καί ὑψωσις τοῦ κλήρου	136
ια. Τό Βάπτισμα.....	137
ιβ. Τό Χρῖσμα	137
ιγ. Ἡ Θεία Κοινωνία	137
ιδ. Τό Εὐχέλαιον	138
ιε. Ὁ Δικανισμός, τό προπατορικόν ἀμάρτημα, ἡ Σχολαστική Θεολογία, ἡ κτιστή	
χάρις, ἡ σύγχυσις οὐσίας καί ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ.....	138
ιστ. Ἡ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων	150
ιζ. Οἱ καρδινάλιοι.....	151
ιη. Ἡ ὑποχρεωτική ἀγαμία τοῦ κλήρου	151
ιθ. Ἄλλαι κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ	152